

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

İngilizceden çeviren: İrma Dolanoğlu Çimen

WILLIAM SAROYAN

*Uçan Trapezdeki
Cesur Genç Adam*

ÖYKÜ

WILLIAM SAROYAN

*Uçan Trapezdeki
Cesur Genç Adam
ve Diğer Öyküler*

u s u l g e r e ğ i

Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam ve Diğer Öyküler, William Saroyan'ın ilk kez 1934'te ABD, New York'ta Random House tarafından yayımlanan *The Daring Young Man on the Flying Trapeze and Other Stories* adlı eserinin çevirisidir.

Bu, Saroyan'ın yayımlanmış ilk kitabı, kitaba adını veren "Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam" ise onun yayımlanmış ilk öyküsüdür. Bu öykü 1933'te *Story* dergisi tarafından kabul edildikten sonra Saroyan derginin editörlerine Ocak ayı boyunca her gün yeni bir öykü yazıp göndereceğini söyledi. Bu kitapta yer alan yirmi altı öykü onun 1933 Ocak ayı boyunca, bir anlamda yazarlıkta rüştünü ispatlamak için, yazdığı öykülerdir.

Yazarın 1964'te, kitabın Harcourt, Brace and World tarafından yayımlanan ve *After 30 Years: The Daring Young Man on the Flying*

Trapeze başlığını taşıyan yeni baskısı için kaleme aldığı "Otuz Yıl Sonra" yazısına bu kitabın sonunda yer verdik (s. 229-382).

Saroyan, 21 Ocak 1964'te yazmaya başladığı bu önsöz için kolları sıvarken, tıpkı 1934'te yaptığı gibi, yaklaşık bir ay boyunca her gün bir öykü yazmayı kafasına koydu. Otuz sekiz bölümden oluşan önsözün her bölümünün sonunda o gün hangi öyküyü veya öyküleri yazmış olduğuna dair not düştü. Bu önsöz, yazarlık hayatında otuzuncu yılına basmış William Saroyan'ın edebiyata bakışına, kendi yazını ve yazarlığı hakkında düşüncelerine ve geride bıraktığı otuz yılı nasıl gördüğüne dair etraflı bir bilgi sunmakta.

Kitapta yer alan, "Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam", "Yetmiş Bin Süryani", "Ben, Dünyada", "Soğuk Bir Gün", "Sevgili Greta Garbo" ve "Savaş" *Yetmiş Bin Süryani* (İstanbul: Aras, 2004); "Çoban Kızı" ise *Ödlekler Cesurdur* (İstanbul: Aras, 2002) adlı öykü derlemelerinden alınmıştır. Bahsi geçen öyküler Ohannes Kılıçdağı tarafından çevrilmiştir.

Çevirmenin veya yayıncının notları metinde (*) işaretiyle verildi.

Türkçe yazımda Ömer Asım Aksoy'un *Ana Yazım Kılavuzu* (Epsilon Yay.) temel alındı, Necmiye Alpay'ın *Türkçe Sorunları Kılavuzu*'ndan (Metis Yay.) yardımcı kaynak olarak yararlanıldı.

y a y ı n c ı n ı n n o t u

**UÇAN TRAPEZDEKİ
CESUR GENÇ ADAM
ve DİĞER ÖYKÜLER**

Aras Yayıncılık
İstiklal Caddesi, Hıdivyal Palas 231/Kat 1
34430 Tünel, Beyoğlu-İstanbul
Tel: (0212) 252 65 18 - 243 06 02
Fax: (0212) 252 65 19
info@arasyayincilik.com
www.arasyayincilik.com
Sertifika No: 10728

ARAS - UUUU 264

Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam
ve Diğer Öyküler
William Saroyan
The Daring Young Man on the Flying Trapeze
and Other Stories

© 1934 William Saroyan

© 2021 Aras Yayıncılık

Bu kitabın yayım hakları
AnatoliaLit Ajans aracılığıyla alınmıştır

Yayıma Hazırlayan

Lora Sarı

Kapak Tasarımı

Aret Gıcı

Kapak Fotoğrafı

The William Saroyan House Museum arşivi,
Forever Saroyan LLC'nin izniyle

ISBN 9786052100974

Baskı ve Cilt

Sena Ofset, 2. Matbaacılar Sitesi 4NB7-9-11 Topkapı-İstanbul
Tel: (0212) 613 38 46 / Sertifika No: 45030

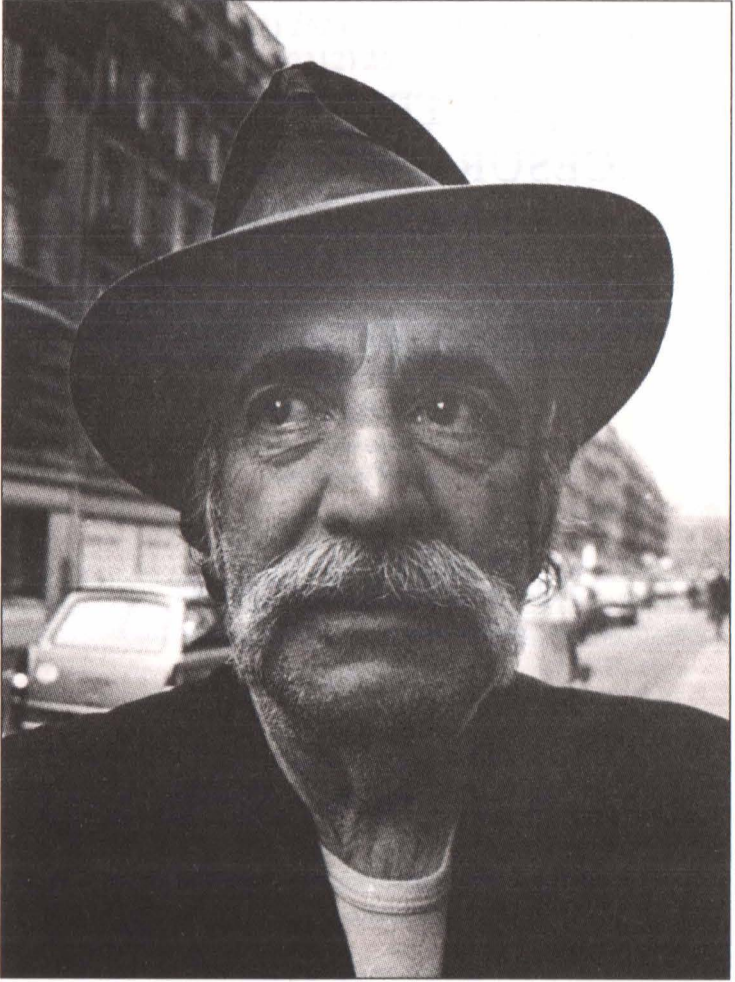
Nisan 2021, İstanbul

UÇAN TRAPEZDEKİ
CESUR GENÇ ADAM
ve DİĞER ÖYKÜLER

WILLIAM SAROYAN

İNGİLİZCEDEN ÇEVİREN
İRMA DOLANOĞLU ÇİMEN

Fotoğraf: Ara GÜLER

WILLIAM SAROYAN
1908-1981

William Saroyan

William Saroyan, Bitlis'ten Amerika'ya göç etmiş Ermeni bir ailenin, orada doğan ilk ferdi olarak 31 Ağustos 1908'de Kaliforniya eyaletinin Fresno kasabasında dünyaya geldi. Bir Presbiteryen rahibi olan babası, Saroyan üç yaşındayken ölünce, annesi, Saroyan'ı ve üç kardeşini yetimhaneye vermek zorunda kaldı. Yetimhanede geçirilen beş yıldan sonra çocuklar annelerine kavuşarak Fresno'da yeniden bir araya geldiler.

Eğitim sistemiyle yıldızı bir türlü barışmayan Saroyan on beş yaşında okulu bıraktı. Aralarında cenaze işlerinin de bulunduğu, insana pek de ilham vermeyen birçok işte çalıştı. Asıl hedefi yazar olmaktı, bunun için bir yandan öyküler yazmayı sürdürdü. Ancak öyküleri editörler tarafından geri çevriliyordu. Yazmaktan artık vazgeçmek üzereyken, açlıktan öleyazan genç bir yazarı anlatan "Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam" adlı öyküsü 1933'te *Story* dergisi tarafından kabul edildi. Bu, Saroyan için bir dönüm noktasıydı. Derginin editörlerinden herhangi bir talep almadığı halde, onlara, 1934 yılının Ocak ayı boyunca her gün yeni bir öykü göndereceğini yazdı. Gönderdi de. Kısa sürede öyküleri *The American Mercury*, *Harper's*, *The Yale Review*, *Scribner's*, *The Atlantic Monthly* gibi dergilerde yayımlanmaya başladı. 1934 yılının Ekim ayında Random House yayınevi Saroyan'ın *Uçan Trapezdeki Cesur Genç*

Adam ve Diğer Öyküler isimli kitabını yayımlamaya hazırdı. Kitap o yılın en çok satan öykü kitabı oldu. Saroyan edebiyat dünyasının ortasına bir bomba gibi düşmüştü.

Sonrasında hep yazdı, yazmaktan ve gezmekten başka bir iş yapmadı. Bir süre Paris'te yaşadı. İçki ve kumar alışkanlığı yüzünden inişli çıkışlı bir grafik gösterse de elli seneyi aşan, başarılı ve üretken bir kariyer ortaya koydu. 1939'da *En Güzel Günlerin* adlı oyunuyla Pulitzer Ödülü'nü kazandı ama bu eserinin diğerlerinden ne daha iyi ne de daha kötü olduğunu söyleyerek ödülü reddetti.

Saroyan ömrü boyunca altmışı aşkın kitap –öykü, oyun ve roman– yazdı. Düzyazıda kendine özgü bir tarz yarattı. Akıcı, konuşur gibi, coşku dolu bu edebi tarz kendi adıyla “Saroyanesk” olarak anılır oldu.

Kendisinin de söylediği gibi, öykülerinde tek bir şeyi anlattı: İnsanı. Yazarken içten ve yalındı. Onun eserlerinde, süslü tabirler, söz oyunları aramak boşunaydı, çünkü aslolan, öykünün bütünü ve konusuydu.

William Saroyan, klasik tabirle hızlı bir hayat yaşadı. Dünyayı ve 1964'te geldiği Türkiye'de ata yurdu Bitlis'i gezdi, evlendi, boşandı, sonra aynı kadınla tekrar evlendi, sonra yine boşandı. 1981'de, doğduğu yerde, Fresno'da öldüğünde, adı Amerikan edebiyatının en iyi öykü, roman ve oyun yazarları arasına çoktan yazılmıştı.

Köklerine ve atalarının kültürüne bağlılığıyla, 1935'te, Avrupa gezisinin bir durağı olarak Sovyet Ermenistanı'nı ziyaret etti. 1978'deki üçüncü ve son ziyaretinde, dostlarıyla birlikte orada yetmişinci yaş gününü kutladı. Vasiyeti üzerine, naaşının bir bölümü Erivan'daki ünlüler panteonuna gömüldü.

Önsöz

Birinci baskıya bu önsözü yazmaktaki amacım, bu kitabın ikinci bir baskı yapması halinde, birinci baskının önsözünde söylediklerimi açıklayarak ve bu zaman zarfında neler yaptığım vesaire konusunda iki çift söz ekleyerek ikinci baskıya da bir önsöz yazabilmek.

Kitabın üçüncü bir baskı yapması halinde, niyetim üçüncü baskıya da birinci ve ikinci baskıların önsözlerinde yazdıklarımı kapsayan bir önsöz yazmak, ayrıca, bu kitabın her yeni baskısına bir önsöz yazmak, ta ki ölene kadar. Ondan sonra, inşallah çocuklarım ve torunlarım olursa, bu geleneği onlar sürdürürler artık.

Kitabın kaç nüshasının satılacağını bilmediğim için bu ilk önsözde yapabileceğim tek şey, nasıl oldu da bu öyküleri yazmaya başladığımdan bahsetmek.

Yıllar önce, doğduğum kasabada etraflı bir okul eğitimi görürken, öykülerin, bazı insanların (tuhaf bir sebepten dolayı) yüzyıllardır anlatageldiği tuhaf şeyler olduğunu ve öykü yazmanın belli bazı kuralları olduğunu öğrendim.

Derhal, Ring Lardner'ınkiler dahil, bütün klasik kuralları incelemeye başladım ve sonunda bu kuralların yanlış olduğunu keşfettim.

Sorun şuydu ki, bu kurallar beni saf dışı bırakmaktaydı ve bana kalırsa, bu olaydaki en önemli unsur bendim, dolayısıyla bazı yeni kurallar koydum.

Birinci Kural'ı on bir yaşında, dördüncü sınıftayken yerli yersiz konuştuğum ve söylediklerimde ciddi olduğum için beni eve yolladıklarında yazdım.

Başkalarının koyduğu kuralları asla kaale alma, diye yazdım. Bu kuralları kendilerini korumak için koyuyorlar, hepsinin canı cehenneme. (O gün çok kızmıştım.)

Birkaç ay sonra, bir sansasyon yaratan İkinci Kural'ı keşfettim. En azından benim için bir sansasyon yaratmıştı. Kural şuydu: Edgar Allan Poe'yu ve O. Henry'yi boş ver ve içinden geldiği türde öyküler yaz. Şimdiye kadar yazmış olan kim var kim yok boş ver.

O zamandan beri dört kural daha ekledim ve bu kadarı yeterli bence. Bazen kurallarla hiç uğraşmam bile, oturur yazarım. Ara sıra da ayakta dikilir yazarım.

Üçüncü Kural'ım şuydu: Daktilo kullanmayı öğren ki öyküleri Zane Grey kadar hızlı yazabilesin.

Bu en iyi kurallarımdan biridir.

Ancak, her iyi yazarın da söyleyeceği gibi, bir sisteme dayalı olmayan kurallar büsbütün yetersizdir. "Büsbütün" es geçilirse cümle anlamını kaybetmez, ama mümkün olduğunca araya bir "büsbütün" sıkıştırmak daima daha hoştur. Bütün başarılı yazarlar, bir kelimenin kendi başına yeterince bir anlamı olmadığını, dolayısıyla bir kelimenin anlamını başka bir kelimenin yardımıyla vurgulamanın en iyi yöntem olduğunu düşünürler. Kimi yazarlar masum bir kelimeye dört, hatta beş başka kelimeyle yardım edecek kadar ileri gider ve bu yardımseverlik yüzünden bazen masum bir kelimeyi öldürürler ve hiç sıfat bilmeyen cahil bir yazarın iyi kalplilik yüzünden öldürülmüş bu kelimeyi canlandırması yıllar sürer.

Her neyse, bu öyküler bir kompozisyon yönteminin sonucu.

Buna Festival veya Faşist kompozisyon yöntemi adını taktım, olay şu:

Yazar olmayan biri, bir yazar olmak istemeye başlar ve on yıl boyunca bunu istemeye devam eder, ve bu meyan-
da bütün akrabalarını ve arkadaşlarını ve hatta kendini
gerçekten *de* bir yazar olduğuna ikna etmiştir, ama hiçbir
şey yazmış değildir ve artık bir oğlan çocuğu olmaktan çık-
mıştır, dolayısıyla kaygılanmaya başlar. Bir sisteme ihtiyacı
vardır artık. Bazı bilirkişiler on beş kadar ayrı sistem ol-
duğunu iddia ederler, ama aslında sadece iki tane vardır:
(1) Anatole France veya Alexandre Dumas veya başka biri
gibi yazmaya karar verebilirsiniz, ya da (2) bir yazar oldu-
ğunuzu unutmaya karar verip, daktilonun başına oturarak
kâğıda bir bir, elinizden geldiğince iyi bir şekilde, kelime-
ler dökmeye karar verebilirsiniz – buradan da üslup konu-
suna geliyorum.

Üslup konusu her zaman ihtilafa neden olur, ama be-
nim için bu ABC kadar basittir, hatta daha basit.

Bir yazar olsa olsa şu iki üsluptan birine sahiptir: Ya
ölümün kaçınılmaz olduğunu ima eden bir tarzda yazabi-
lir, ya da ölümün kaçınılmaz olmadığını ima eden bir tarz-
da yazabilir. Yazarların şimdiye kadar kullandığı her üslup,
ölüme karşı takınılan bu iki tavırdan ya birinin ya ötekinin
etkisi altındadır.

Sizin ve hayatta olan diğer herkesin eninde sonunda
öleceğine inanır gibi yazarsanız, gayet samimi bir üslupla
yazma şansınız yüksektir. Yoksa ya övüngen ya da yumu-
şak olmaya meyillisiniz demektir. Öte yandan, budala du-
rumuna düşmemek için, ölümün kaçınılmaz olduğu kadar
yaşamın da kaçınılmaz olduğuna inanmanız gerekir. Yani,
dünya da kaçınılmazdır, insanlar ve diğer canlılar da kaçı-

nılmazdır, ama hiçbir insan dünya yüzünde uzun bir süre kalamaz. Bu konuda melodramatik olarak trajik olmaya gerek yoktur. Hatta, canınızın istediği kadar eğlendirici de olabilirsiniz. Esasen mizahi şeylerden biridir bu ve çeşit çeşit güldürme olasılıklarıyla doludur. Hayattaki insanların ölümlerinden pek de farklı olmadığını unutmazsanız, belki de, ölümlerden pek farklı olmadıklarını düşünmediğiniz takdirde algılamayabileceğiniz bir sürü gülünç şey algıyorsunuz hal ve tavırlarında.

Ama bence bir yazara verilebilecek en sağlam tavsiye şudur: Derin derin nefes alıp vermeyi, yediğiniz yemeğin gerçekten tadına varmayı, uyuduğunuz zaman gerçekten uyumayı öğrenmeye çalışın. Elinizden geldiğince büsbütün, var gücünüzle canlı olmaya çalışın ve güldüğünüzde deli gibi gülün, kızdığınızda iyice kızın. Canlı olmaya çalışın. Nasıl olsa çok geçmeden öleceksiniz.

Editörün notu: William Saroyan, *Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam*'ın birinci baskısı için yazdığı önsözdeki sözüne sadık kaldı ve kitaba sahiden de her baskıda yeni bir önsöz yazdı. Bunlar arasında en ilgi çekici ve hacimli olanı, kitabın 1964'teki 30. yıl baskısı için kaleme aldığıdır. Aradan tam otuz yıl geçmişti, artık genç bir yazar değildi ve bu yeni metinde Saroyan, ilk baskıdaki önsözde yazdıklarını açıklıyor, aradan geçen zamanda neler yaptığını anlatıyor ve edebiyata, ustası olduğu öykü türüne, yazarlığa ve de yazarlara nasıl yaklaştığını her zamanki samimiyetiyle ortaya koyuyordu, bir yandan da adeta otuz yıl daha genç olan kendisiyle, o heyecanlı delikanlıyla konuşuyordu. Bir yazarın iç dünyasını açık yüreklilikle açtığı bu uzunca tiradı öykülerden önce okumak isteyen meraklı ve Saroyansever okur, buradan doğrudan 229. sayfaya gidebilir.

**UÇAN TRAPEZDEKİ
CESUR GENÇ ADAM
ve DİĞER ÖYKÜLER**

Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam

I. UYKU

Sonsuz boşluklara uzanmış ama uyanık, kahkaha, neşe, hiciv, her şeyin sonu, Roma'nın ve evet Babil'in, kenetlenmiş dişler, hatıralar, volkan sıcaklığı, Paris sokakları, Eriha düzlükleri, tıpkı yalnızlıkta kayan bir sürüngen gibi, suluboya resimlerden bir galeri, deniz ve bir balıkla gözleri, senfoni, Eyfel Kulesi'nin köşesinde bir masa, opera binasında caz, çalar saat ve kıyametin step dansı, bir ağaçla konuşma, Nil Nehri, Kansas'a giden Cadillac kupe, Dostoyevski'nin kükremesi ve kara güneş.

Bu dünya, yaşayan birinin yüzü, ağırlığı olmayan şekil, karlar üzerinde ağlamak, beyaz müzik, kâinatın iki katı büyüklüğünde bir çiçek, kara bulutlar, kafese kapatılmış panterin sabit bakışı, ölümün olmadığı mekân, sıvalı kollarıyla ekmek pişiren Mr. Eliot, Flaubert ve Guy de Maupassant, zamansız tefsirin sessiz kafiyesi, Finlandiya, cilalı ve kaygan matematik, tıpkı dişe takılmış yeşil soğan gibi, Kudüs, çıkmaz yol.

İnsanın iç şarkısı, görülmeyen ama belli belirsiz sezilen birinin sinsi fısıltısı, mısır tarlasında fırtına, satranç, kraliçeyi susturun, kral, Karl Franz, kara Titanik, ağlayan Mr. Chaplin, Stalin, Hitler, bir Yahudi kalabalığı, yarın pazar-tesi, sokaklarda dans yok.

Yaşamın süratli bir anı: Bitti, tekrar dünya.

II. UYANMA

Genç adam (yaşayan) giyindi, tıraş oldu, aynada kendine gülümsedi. “Çok yakışıklı,” dedi, “Nerede benim kravatım?” (Sadece bir kravatı vardı). Kahve ve gri gökyüzü, Pasifik Okyanusu’nun sisi, yoldan geçen tramvayın vızıltısı, şehre giden insanlar, gene vakit geldi, gün, nesir ve şiir. Hızla merdivenlerden sokağa indi ve yürümeye başladı, birden şunları düşündü: *Yaşadığımızın farkına sadece uykudayken varabiliyoruz. Sadece o sırada, yani yaşayan ölü durumundayken, kendimizle ve öteki dünyayla, Tanrı’yla ve azizlerle, babalarımızın suretiyle, uzakta kalmış anların aslıyla buluşuyoruz, sadece orada asırlar bir ana sığıyor, enginler minnacık oluyor, gözle görülebilir bir sonsuzluk atom haline geliyor.*

Olabildiğince uyanık yürümeye başladı, topuklarından belirgin bir ses çıkarıyor, gözleri sokakların ve binaların yüzeysel gerçeğini algıliyordu, asıl gerçekliğin önemsiz kısmını. Elinde olmadan zihninden şarkı söylemeye başladı, *Süzülüyor havada büyük bir kolaylıkla*, uçan trapezdeki cesur genç adam, sonra varlığının olanca gücüyle bir kahkaha koyverdi. Gerçekten görkemli bir sabahtı: Gri, soğuk ve neşesiz, ruh zindeliği için uygun bir sabah, “Ah, Edgar Guest,” dedi, “müziğini ne kadar özledim.”

Caddenin kenarındaki su oluğunda, 1923 tarihli bir bozuk para gördü, bir sent, avucuna koyup yakından baktı, o yılı anımsayıp, profili paranın üstüne basılmış olan Lincoln’ü düşündü. İnsan bir sentle hemen hiçbir şey yapamazdı. “Bir otomobil satın alırım,” diye düşündü. “Kendime züppe giysiler alır, otel orospularını ziyarete gider, yer içer, sonra da sükûnete geri dönerim. Ya da parayı otomatik tartı makinesine atar, tartılırım.”

Fakir olmak güzel ve Komünist – ama aç olmak korkunç. Ne kadar da iştahlılar, yiyeceğe nasıl da düşkünler! Boş mideler. Yiyeceğe ne kadar ihtiyacı olduğunu anımsadı. Bütün öğünleri ekmek, kahve ve sigaradan ibaretti ve artık ekmeği de kalmamıştı. Doğrusu, ekmezsiz kahve asla bir akşam yemeği olamaz. Parkta, ıspanak gibi pişirilebilecek cinsten bir ot da yok.

Doğruyu söylemek gerekirse, açlıktan ölmek üzereydi, ama ölmeden önce okuması gereken daha çok kitap vardı. Brooklyn'deki bir hastanede gördüğü hasta genç İtalyan tezgâhtarı hatırladı. İtalyan umutsuzca, “Ölmeden önce Kaliforniya'yı görmeyi arzuluyorum,” diyordu. “En azından Hamlet'i bir kere daha okumalıyım ya da belki *Huckleberry Finn*'i,” diye içtenlikle düşündü.

O anda, ölüm düşüncesi aklına gelince adamakıllı uyandı. Uyanıklık artık sürekli bir şok halini almıştı. “Genç bir adam, neredeyse kimsenin dikkatini bile çekmeden ölüp gidebilir,” diye düşündü ve hâlâ yarı yarıya açtı. Su ve edebiyat iyiydi, yapay birçok boşluğu dolduruyorlardı ama yeterli değillerdi. Keşke para için yapabileceği bir iş olsaydı, ticaretle ilgili küçük bir iş. Keşke onu gün boyu bir masaya oturtsalar ve alış satış rakamlarıyla toplama, çıkarma, çarpma, bölme yaptırırsalar, belki o zaman ölmezdi. Yiyecek alırdı, her çeşit yiyecek: Norveç, İtalya ve Fransa'dan hiç tadılmamış pahalı yiyecekler, her çeşit dana eti, kuzu eti, balık, peynir, üzüm, incir, armut, elma, kavun; bu yiyeceklerle tapardı, ta açlığını giderene dek. Bir tabağa iki siyah incir, büyük sarı bir armut, bir yeşil elma ve onların yanına da bir demet kırmızı üzüm koyardı. Bir kavun diliminin kokusunu saatlerce içine çekerti. Büyük kahverengi Fransız ekmeği, her çeşit sebze, et alırdı, yani hayatı satın alırdı.

Bir tepeden, doğuya doğru heybetle uzanan şehri seyretti, büyük kuleler, kendi cinsinden kalabalıklar ve orada kendisi aniden bütün bunların dışında kalmış gibiydi, hiçbir zaman kabul göremeyeceği neredeyse kesindi, yanlış dünyaya, belki de yanlış zamana atıldığı belliydi ve şimdi yirmi iki yaşında genç bir adam bu dünyadan sonsuza dek def edilecekti. Bu ona pek üzücü gelmiyordu. Yakın zamanda, bir *Yaşama İzni Dilekçesi* yazmalıyım, dedi kendi kendine. Ne kendine ne de insanlığa acıyarak kabullenmişti ölüm fikrini, en azından bir gece daha uyuyacağına inanıyordu. Bir günlük kirası daha ödenmişti, henüz başka bir yarın daha vardı. Ve ondan sonra diğer evsizlerin gittiği yere gidebilirdi. Hatta Selamet Ordusu'na bile gidebilirdi –Tanrı'ya ve İsa'ya (ruhumu sevmeyen) şarkı söyler, kurutlur, yemek yer ve uyurdu. Ama gitmeyeceğini biliyordu. Hayatı mahremdi. Bu gerçeği ortadan kaldırmak istemezdi. Başka bir seçenek daha iyiydi.

“*Havada, uçan trapezin üstünde,*” diye içinden mırıldandı. Tuhaftı, hayret uyandıracak kadar komik. Tanrı'ya giden bir trapez, ya da hiçliğe, bir çeşit sonsuzluğa uçan trapez, herkes adına, bu uçuşu zarafetle yapma kuvveti için dua etti.

“Bir sentim var,” dedi. “Bu bir Amerikan parası. Akşamleyin, güneş gibi parlayıncaya kadar onu parlatır, üstündeki yazıları okurum.”

Şimdi şehirde dolaşıyordu, yaşayan insanların arasında. Gidilecek bir iki yer vardı. Dükkânların vitrinlerinde kendi yansımasını gördü ve hayal kırıklığına uğradı, hiç de kendisini hissettiği kadar güçlü görünmüyordu, aksine, vücudunun her tarafı, boynu, omuzları, kolları, gövdesi ve dizleri ona sakat, çelimsiz bir avare görünümü veriyordu.

Bu böyle gitmez, dedi ve bir gayret, dağılan parçalarını topladı, gergin ve yapmacık bir şekilde dik ve sağlam görünmeye çalıştı.

Bir sürü lokantanın yanından müthiş bir iradeyle geçti, dönüp bakmadı bile, en sonunda, binanın kapısından içeri girdi. Asansörle yedinci kata çıktı, bir koridordan geçti, kapılardan birini açıp, iş bulma kurumunun ofisine girdi. Orada bekleyen iki düzine genç adam vardı. Mülakat sırasının gelmesini beklerken dikilebileceği bir köşe buldu. En sonunda bu büyük ayrıcalığı kendisine de bahsettiler ve elli yaşlarında, zayıf, dalgın bir kadın tarafından sorgulandı.

“Söyle bakalım,” dedi kadın, “ne yapabilirsin?”

Utanmıştı. Acınası bir halde, “Yazı yazabilirim,” dedi.

“El yazının iyi olduğunu mu söylemeye çalışıyorsun?”

“Bu mu?” dedi yaşlı bakire.

“Şey, evet,” diye cevap verdi, “Ama aynı zamanda yazabileceğimi de söylemeye çalışıyorum.”

Kadın hani neredeyse kızgınlıkla, “Ne yazıyorsun?” dedi. “Nesir,” dedi içtenlikle.

Bir suskunluk oldu. En sonunda kadın konuştu: “Daktilo kullanabilir misin?”

“Tabii,” dedi genç adam.

“Tamam,” diye devam etti kadın, “Adresin bizde var, seninle temasa geçeceğiz. Bu sabah bir şey yok, hiçbir şey.” Diğer acentede de hemen aynı şeyler oldu, yalnız bu sefer, yakından bakınca domuza benzeyen kibirli genç bir adam tarafından sorgulandı. Oradan büyük mağazalara gitti, bu mağazalarda hatırı sayılır bir debdebe, kendisi için utanç, en sonunda da uygun bir iş olmadığına dair sözler vardı. Canının sıkıldığını hissetmedi, hatta saçma bir iş yaptığını

bile düşünmüyordu. Paraya ihtiyacı olan genç bir adamdı, bu para sayesinde yaşayan bir varlık olmaya devam edebirdi ve para kazanmak için çalışmaktan başka yol yoktu, ama iş de yoktu. Bu tamamen, son kez çözmeye kalkışmış olmayı umduğu soyut bir problemdi. Artık meselenin kapandığına seviniyordu.

Ömrünün sınırlılığını kavramaya başlamıştı. Bazı anlar hariç, büyük ölçüde kendi halinde akan bir ömür geçirmişti, ama şimdi, şu son dakikada, mümkün olduğu kadar az belirsizlik olmasında kararlıydı.

Y.M.C.A.'ye giden yolda sayısız dükkân ve lokantanın önünden geçti. Gittiği yerde kâğıt ve mürekkep bularak Dilekçe'sini yazmaya koyuldu. Bir saat kadar bu belgenin üstünde çalıştı, derken aniden, hem mekânın kötü havasından hem de açlıktan, bayılacak gibi oldu. Çarpıntısı vardı ve başı dönüyor gibiydi, aceleyle binayı terk etti. Halk Kütüphanesi'nin karşısındaki Belediye Sarayı Parkı'nda neredeyse bir litre su içti ve kendini canlanmış hissetti. Tuğladan bulvarın ortasında etrafı martılar, güvercinler ve kızılardıç kuşlarıyla çevrili yaşlı bir adam duruyordu. Büyük bir kese kâğıdından aldığı avuç dolusu ekmek kırıntısını kibar bir jestle kuşlara atıyordu.

Bir an kendini yaşlı adamdan bir parça ekmek kırıntısı istemeye mecbur gibi hissetti, ama bu fikrin ona hâkim olmasına izin vermedi. Halk Kütüphanesi'ne girdi ve bir saat kadar Proust okudu, sonra gene bayılacak gibi olunca aceleyle dışarı çıktı. Parktaki çeşmeden biraz daha su içti ve odasına doğru uzun bir yürüyüşe başladı.

"Gidip biraz daha uyuyacağım," dedi, "yapacak başka bir şey yok." Artık kendini iyi olduğuna inandıramayacak kadar zayıf ve yorgun olduğunun farkındaydı, fakat her

nasılsa zihni hâlâ açık ve uyanık gibiydi. Akli, sanki kendinden ayrı bir varlıkmiş gibi, duyduğu gerçek fiziksel acılarla ilgili küstah şakalar yapıp duruyordu. Öğleden sonra odasına vardı ve hemen küçük gaz ocağında kahve yaptı. Kutuda hiç süt kalmamış, bir hafta önce aldığı iki yüz elli gram şeker de bitmişti, yatağının üzerine oturarak ve gülümseyerek sıcak siyah sıvıdan bir fincan içti.

Y.M.C.A'den bir düzine mektup kâğıdı çalmıştı, bunlarla dilekçesini tamamlamayı düşünüyordu ama şu anda canı yazmak istemiyordu. Söyleyecek bir şey yoktu. Sabah bulduğu parayı parlatmaya koyuldu, nasıl olduysa bu saçma iş ona büyük zevk verdi. Bir peni kadar ihtişamla parlayacak başka bir Amerikan parası olamaz. Yaşamaya devam etmek için kaç peniye ihtiyacı vardı? Satabileceği daha başka şeyler yok muydu? Çıplak odaya şöyle bir bakındı. Hayır, yoktu. Saati gitmişti, kitapları da. O güzelim kitaplar, dokuzu seksen beş sente. Kitaplarından ayrıldığı için kendini kötü hissetmiş, utanmıştı. En iyi takım elbisesini iki dolara satmıştı, ama bu sorun değildi. Elbiseleri zerre kadar önemsedığı yoktu. Ama kitaplar. Onlar başkaydı. Yazan insanlara hiç saygı olmadığını düşünmek onu çileden çıkarıyordu.

Parlayan peniyi masanın üstüne koydu, bir cimrinin hazzıyla seyretti. “Ne kadar hoş bir gülümsemesi var,” dedi. Üstündeki yazılara baktı okumadan: *E Pluribus Unum** *One Cent United States Of America*, paranın diğer yüzünü çevirdi, Lincoln’un resmi ve şu sözler vardı, *In God We Trust Liberty*** 1923. “Ne kadar güzel,” dedi.

* (Lat.) ABD'nin “Hepimiz Birimiz İçin” ya da “Çokluktan Birliğe” olarak çevrilebilecek ulusal düsturu.

** In God We Trust (Tanrı'ya Güveniyoruz) paranın kenarında, Liberty (Hürriyet) ortasında yer alır.

Üstüne bir ağırlık çöktü, korkunç bir hastalığın kanına yayıldığını duyumsadı, bir bulantı ve ufalanma hissetti. Sersemlemiş bir şekilde yatağın yanında durdu, uyumaktan başka yapacak şey olmadığını düşündü. Dünyanın hay-huyu arasında geniş adımlarla ilerlediğini, en başa doğru kayıp gittiğini hissetmeye başlamıştı bile. Yüzüstü yatağa düştü. “Hiç değilse en önce parayı bir çocuğa vermeliyim,” dedi. “Bir çocuk bir sentle çok şey alabilir.”

Sonra çabucak, yumuşak bir şekilde, aynı trapezdeki genç adam zarafetiyle bedeninden ayrıldı. Sonsuz bir an için bütün varlıklar onda birleşti: kuş, balık, kemirgen, sürüngen ve insan. Önünde sonsuz ve karanlık bir harf okyanusu dalgalandı. Şehir yandı. Hayvan sürüsü halindeki kalabalık kudurdu. Dünya kendi etrafında dönerek uzaklaştı, ve o bilinçli bir şekilde, kayıp yüzünü boş gökyüzüne çevirdi ve rüyasız, cansız ve kusursuz oldu.

Çevirmen: Ohannes Kılıçdağı

Yetmiş Bin Süryani*

Kırk gün kırk gecedir saçlarımı kestirmemiş, işsiz kemancılara benzemeye başlamıştım. Bilirsiniz bu görüntüyü: İflas etmiş ve Komünist Parti'ye katılmaya hazır bir dâhi. Küçük Asya'dan gelen biz barbarlar kıllı insanlarızdır; saç tıraşının vakti geldiğinde, sahiden de gelmiş demektir. Durum çok kötüydü, sahip olduğum tek şapkanın da dışına taşmıştım. (Çok ciddi bir öykü yazıyorum, belki de şimdiye kadar yazdıklarımın en ciddilerinden biri. Zevzekliğimin sebebi bu. Sherwood Anderson okurları, ne demek istediğimi birazdan anlamaya başlayacaklar; kahkahalarımın daha ziyade hüznünlü olduğunu bilirler.) Saç tıraşına ihtiyacı olan genç bir adamdım, bu nedenle, on beş sente bu işi halletmek için Üçüncü Cadde'deki (San Francisco) Berber Okulu'na gittim.

Howard Sokağı'nın beri tarafında Üçüncü Cadde kendine has bir bölgedir, New York'taki Bowery'yi, Los Angeles'taki Main Street'i düşünün: Bull Durham sigarası içerek etrafta gezinen, hükümete verip veristiren, bir

* Bu öykünün aslında kullanılan "Assyrian" sözcüğü ABD'de Süryaniler için en yaygın kullanılan terim olmasına rağmen bugünün Süryanileri genellikle kendilerine İngilizcede "Aramean" (Arami) ya da "Syriac Orthodox" (Süryani Ortodoks) denmesini tercih etmektedirler. Özellikle Avrupa'daki cemaat arasında, kökeni Asur İmparatorluğu'na dayanan "Assyrian" sözcüğünün Süryanileri tanımlamak için kullanılması çevresinde tartışma sürmektedir. (Türkçe "Süryani" sözcüğü üzerine benzer bir tartışma mevcut değildir.)

şeyler olmasını bekleyen, öylece bekleşen yaşlı adamları ve çocukları gözünüzün önüne getirin. Ağustos ayında bir pazartesi sabahıydı, bir sürü avare biraz parlamak için berber dükkânına gelmişti. Tıraşın bedava yapıldığı sandalyede çalışan Japon çocuğun on bir kişilik bir bekleme listesi vardı, diğer bütün sandalyeler de doluydu. Oturdum ve beklemeye başladım. Dışarıda saç kesimi, Hemingway'in (*Güneş de Doğar, Silahlara Veda, Öğleden Sonra Ölüm, Kazanana Ödül Yok*) dediği gibi, dört tane 12,5'luktu. Benimse cebimde 20 sent, bir de yarım paket Bull Durham vardı. Bir sigara sardım, paketi benimle birlikte orada bekleyen, nikotine ihtiyacı olduğu halinden belli birine verdim. Kuru dumandan bir nefes çekip Amerika, siyaset, ekonomi ve manevi hayatta olup bitenler hakkında düşünmeye başladım. Sigara verdiğim, on altı yaşında bir oğlandı. Iowa'lı gibi duruyordu, istikbali parlak, sağlam bir Amerikalı, ama üzgün, çok üzgün. Biraz uykulu, elbiselerini günlerdir değiştirmemiş, biraz ürkek, vesaire. Adını öğrenmeyi çok istedim. Bir yazar daima yüzlerin ve şekillerin arkasındaki gerçeğe ulaşmak ister. Iowa'lı, "Salinas'tan yeni geldim. Marul tarlalarında hiç iş yoktu. Şimdi kuzeye, Portland'a gidiyorum, bir de gemi işine bakacağım," dedi. Ona benim işlerimin nasıl gittiğini anlatmak istedim, *Scribner's* dergisinin bir öykümü, *The Yale Review* dergisinin de bir yazımı reddettiğini, ikinci el ayakkabıya, eski elbiselere, daha iyi sigaraya verecek param olmadığını söylemek istedim ama kendi sorunlarımı olduğundan önemliymiş gibi göstermekten korktum. Yazarların sorunları daima can sıkıcıdır, biraz da hayali. İnsanlar, *Her şey bir yana, sana yazar olmanı kim söyledi ki?* diye düşünmeye eğilimlidirler. Yazar dediğin, yazar değilmiş gibi durmalıdır. "Kuzeyde iyi

şanslar,” dedim. Iowa’lı kafasını salladı, “Beyhude çaba, biliyorum, ama bir deneyeceğim. Kaybedecek bir şeyim yok,” dedi. İyi çocuk, umarım ölmemiştir, umarım donmamıştır, bugünlerde hava fazlasıyla soğuk (Aralık 1933), umarım pes etmemiştir, yaşamayı hak ediyordu. Iowa’lı, umarım Portland’da iş bulmuşsundur, umarım para kazanıyorsa ve içinde sıcak bir yatağı olan temiz bir oda kiralamışsındır, umarım geceleri uyuyor, düzenli yemek yiyor, her insan gibi geziniyorsa, inşallah mutlusundur. Iowa’lı, bütün iyi dileklerim seninle. Senin için birkaç dua okudum. (Hepsi aynı, bana kalırsa şimdiye ölmüştür. Onu gördüğüm gün, ölüm, bir hayvanın kin dolu rezil yüzü gibi, onun içindeydi. Bir yandan da Amerika’nın bütün sinemalarında, içinde “Kim korkar hain koca kurttan?” diye bir şarkının söylendiği bir çizgi film oynuyor. İşte olan bu; paralı insanlar Iowa’lı gibi genç çocukların içine sinsi sinsi işleyen ölüme gülüyorlar. Sanki ölüm yokmuş gibi sıcak sinemalarda gülüşüyorlar. Iowa’lı için dua ettim. Kendimi bir korkak olarak görüyorum. Bu zamana kadar ölmüş olmalı, oysa ben küçük bir odada oturmuş onun hakkında konuşuyorum, sadece konuşuyorum.)

Berberlik öğrenen Japon çocuğu seyretmeye koyuldum. Korkunç bir yüzü olan yaşlı bir serseriye tıraş ediyordu. Yersiz yurtsuz, yıllarca firarda yaşamış, hiçbir yere ait olmamış, hiçbir şeye sahip olmamış yüzlerden biri. Japon çocuk burnunu (kendi burnunu) geride tutuyordu ki yaşlı serserinin kokusunu almasın. Bir öykü için önemsiz, bir sanat yapıtında yeri olmayan, gereksiz bir bilgi belki ama ben yine de yazıyorum. Genç bir yazar önemli bir gerçeği atlamaktan daima korkar. Gördüğü her şeyi yazmak ister. Japon çocuğun ismini öğrenmek istedim. İsimlerle son

derece ilgiliyim. Bilinmeyen isimlerin en samimi isimler olduğunu fark ettim. Andrew Mellon gibi büyük bir ismi alın mesela. Japon çocuğu yakından izliyordum. Koklama duyusunu yaşlı adamın ağzından ve burun deliklerinden uzak tutmaya çalışma şeklinden ne düşündüğünü, hissettiğini anlamaya çalışıyordum. Yıllar önce, on yedi yaşındayken, amcamın Sanger'ın kuzeyinde San Joaquin Vadisi'ndeki bağında asma budama işinde çalışmıştım. Benimle birlikte çalışan bazı Japonlar da vardı, Yoshio Enomoto, Hideo Suzuki, Katsumi Sujimoto ve bir ya da iki kişi daha. Bu Japonlar bana, *merhaba, nasılsın, iyi günler, değil mi, hoşça kal* gibi basit ifadeleri öğretmişlerdi. Berberlik öğrenen çocuğa Japonca, "Nasılsın?" diye sordum. Japonca cevap verdi, "Çok iyiyim, sağ olun." Sonra kusursuz bir İngilizceyle, "Japonca konuşabiliyor musunuz? Japonya'da bulundunuz mu?" diye sordu. "Maalesef hayır," diye cevap verdim, "Sadece birkaç kelime konuşabiliyorum. Yoshio Enomoto, Hideo Suzuki, Katsumi Sujimoto ile birlikte çalışmıştım; onları tanıyor musun?" Bir yandan işine devam ederken bir yandan da isimleri düşünüyordu. Fısıldıyor gibiydi, "Enomoto, Suzuki, Sujimoto." "Suzuki, şu küçük adam mı?" dedi. "Evet," dedim. "Tanıyorum. Şimdi San Jose'de yaşıyor. Evlendi," dedi.

İnsanların hatırladıklarıyla derinden ilgilendiğimi bilmenizi isterim. Genç bir yazar çeşitli yerlere gider, insanlarla konuşur. Onların neler hatırladıklarını keşfetmeye çalışır. Öykü için öyle muhteşem malzemeler kullanmam. Bu yazıda hiçbir şey olmayacak. Nadide bir eser üretmiyorum. Unutulmaz karakterler yaratmıyorum. Parlak bir yazı üslubum yok. Hoş bir atmosfer kurgulamıyorum. Ne bu öykümü ne de bir başkasını *The Saturday Evening Post* ya

da *Cosmopolitan* ya da *Harper's* gibi dergilere satmak derdinde değilim. Nasıl yazılacağını, satacak öykülerin nasıl kurgulanacağını gerçekten bilen Sinclair Lewis, Joseph Hergesheimer ve Zane Grey gibi büyük öykücülerle rekabet etmeye çalışmıyorum. Bunlar zengin adamlar, kurgu, karakter, üslup, atmosfer ve diğer bütün şeylerle ilgili kuralları bilen adamlar. Ünlü olmak gibi bir isteğim yok. Ne Pulitzer ne Nobel ne de başka bir ödülün peşindeyim. Burada, uzak Batı'da, San Francisco'nun Carl Caddesi'nde küçük bir odadayım, sıradan insanlara mektup yazıyorum, basit bir dille onlara zaten bildikleri şeyleri anlatıyorum. Sadece kayda geçiriyorum, konudan biraz saptıysam, acelem olmadığından ve kuralları bilmediğimden. Tek bir arzum varsa, o da insanların kardeşliğini göstermektir. Bu çok büyük bir laf ve kulağa biraz yapmacık geliyor. İnsan genellikle böyle hamasi bir söz söylemeye çekinir. Kültürlü, bilgiç insanların kendine güleceğinden korkar. Ama ben aldırıyorum. Kültürlü insanların gülmesini istiyorum. Kültürlü olmak, gülmeye yarar zaten. Irklara inanmam. Hükümetlere inanmam. Hayatı, dünyadaki milyonların aynı anda yaşadığı tek bir hayat olarak görürüm. Henüz herhangi bir dilde konuşmayı öğrenmemiş bebekler dünya üzerindeki tek ulustur, insan ulusu; gerisi sahte gösteriş, bizim medeniyet dediğimiz nefret, korku ve güçlü olma arzusu... Ama bebek bebektir. Ve bebeklerin ağlamalarında insanlığın kardeşliğini bulabilirsiniz. Büyürüz ve bir dilin kelimelerini öğreniriz. Kâinatı, bütün dillerin değil, bildiğimiz dilin vasıtasıyla görürüz. Kâinata bakarken herhangi bir dil kullanmamak da mümkün değildir, örneğin sessizlik yoluyla kâinatı göremeyiz. Ve kendimizi bildiğimiz dile hapsederiz. Biz burada kendimizi İngilizceye ya da

Mencken'in deyişiyile Amerikancaya hapsediyoruz. Bütün sonsuzluk, kelimelerimizde. Bir şey başarmak istiyorsam daha evrensel bir dil konuşmalıyım. İnsan kalbi, insanın yazılmamış tarafı, bütün halkların değişmez ortak noktası işte budur.

Kendimi şu anda suçlu ve yetersiz hissetmeye başladım. Bir sürü söz söyledim ama hiçbir şey anlatamadığımı hissediyorum. Hiçbir şey söylememiş olmak genç bir yazarı çılgına çevirir. Sıradan bir gazeteci her şeyi üç kelimelik bir başlıkla anlatabilir. İnsan insandır, der. Birçok anlama gelen zekice bir söz. Ama ben sadece tek bir anlama gelecek sözler söylemek istiyorum. Anlamanın açık ve kesin olmasını istiyorum, dilimin bu denli muğlak olmasının sebebi de budur belki. Ele aldığım konunun, bırakmak istediğim izlenimin etrafında dolaşıyor, onu her açıdan görmeye çalışıyorum ki resmin bütününe elde edebileyim, tam bir resim olsun. Burada size insan kalbini anlatmaya çalışıyorum.

İzin verin baştan alayım: Uzun zamandır saç tıraşı olmamış, pejmürde görünmeye başlamıştım. Dolayısıyla, Üçüncü Cadde'deki Berber Okulu'na gittim, bir sandalyeye oturdum. "Arkayı dolgun bırak. Dar bir kafam var, eğer arkayı dolgun bırakmazsan buradan çıktığımda bir ata benzemiş olurum. Üstten istediğin kadar al. Ne losyon ne su isterim, kuru tara," dedim. Okumak insanı kemale erdendir, yazmak ise gördüğünüz gibi titizleştiriyor. İşte olan bu. Bu kadardan pek de bir öykü olmaz, çünkü berberi, yani saçımı kesen genç adamı anlatmadım.

Uzun boyluydu, ciddi, esmer bir yüzü, gülümseyecekmiş gibi duran ama melankolik kalın dudakları, kalın kirpikleri, hüzünlü gözleri ve yayvan bir burnu vardı. Aynaya yapıştırılmış karttan ismini okudum, Theodore Badal.

Güzel, sahici bir isim, yakışıklı genç bir adam, o da sahici. Theodore Badal kafamın üstünde çalışmaya başladı. İyi bir berber, yüreği ne kadar dolu olsa da, onunla konuşulana kadar konuşmaz.

“İsmin,” dedim, “Badal. Ermeni misin?” Ben Ermeni’yim. Bunu daha evvel de söylemiştim. İnsanlar bana bakarlar ve merak etmeye başlarlar, ben de çıkar onlara söylerim. “Ben Ermeni’yim,” derim. Bu anlamsız bir söz, ama söylememi bekliyorlar, ben de söylüyorum. Ermeni olmanın nasıl bir şey olduğuna dair bir fikrim yok, ya da İngiliz veya Japon veya başka bir şey. Sadece yaşamının ne olduğuna dair küçük bir fikrim var. Bu, beni ziyadesiyle ilgilendiren tek şey. Bu ve tenis. Bir gün tenis konusunda felsefi bir eser ortaya koyacağımı umuyorum; şöyle *Öğleden Sonra Ölüm* ayarında bir şey, ama henüz böyle bir işe girişmeye hazır olmadığımı farkındayım. Tenisin dünya üzerinde geniş çapta işlenmesinin farklılıkların, önyargıların, nefretin ve benzeri şeylerin yok edilmesine katkıda bulunacağına inanıyorum. Smacımı ve lob vuruşlarımı mükemmel hale getirir getirmez bu büyük çalışmanın taslağına başlamayı umuyorum. (Bazı sofistike insanlara Hemingway’le alay etmeye çalışıyormuşum gibi gelebilir. Etmiyorum. *Öğleden Sonra Ölüm* oldukça sağlam bir metin örneği. Bir yazı olarak baktığımızda kitaba söyleyecek bir şeyim yok. Hatta felsefesine de bir itirazım olamaz. Will Durant ve Walter Pitkin’den daha iyi bir felsefesi olduğuna inanıyorum. Hemingway budalaysa bile en azından hatasız bir budala. Size gerçekte ne olduğunu anlatıyor ve olayların hızının, onun olayları sunuşunu aceleye getirmesine izin vermiyor. Bu kadarı da bayağı önemli bir şey. Edebiyat için bir çeşit ilerleme. Yani, zaman içinde çok kü-

çük bir yeri olan bir olayın mahiyetini ve mânâsını telaşsız bir şekilde ilişkilendirmek.)

“Ermeni misin?” diye sordum.

Biz küçük bir halkız ve ne zaman içimizden biri diğeriyle karşılaşsa bu bir olay olur. Etrafta daima kendi dilimizde konuşacağımız birini ararız. En ateşli siyasi partimiz dünya üzerinde bizden yaklaşık iki milyon kişi olduğunu tahmin ediyor ama birçoğumuz böyle düşünmüyor. Kâğıdı kalemi elimize alıp oturur, her defasında dünyanın bir parçasını ve orada yaşayan en fazla ne kadar Ermeni olabileceğini tahmin edip kâğıda yazarız, sonra dünyanın başka bir kısmına geçeriz: Hindistan, Rusya, Sovyet Ermenistanı, Mısır, İtalya, Almanya, Fransa, Amerika, Güney Amerika, Avustralya ve diğerleri. En iyimser rakamları topladığımızda bir milyondan biraz daha az eder. Sonra ailelerimizin büyüklüğünü, doğum oranımızın ne kadar yüksek, ölüm oranımızın ne kadar düşük olduğunu (katliamların ölüm oranını artırdığı savaş zamanları hariç) ve bizi çeyrek yüzyıl kendi halimize bıraksalar ne kadar hızlı çoğalacağımızı düşünüp hayli mutlu oluruz. Bu hesabı yaparken depremleri, savaşları, katliamları, kıtlıkları ve bu tür şeyleri hep unuturuz ve bu bir hatadır. *Near East Relief*’in* bizim kasabada yaptığı yardım kampanyalarını hatırlıyorum. Amcam bizim hatibimizdi, her konuştuğunda bir salon dolusu Ermeni’yi ağılatırdı. Avukat ve büyük bir hatipti. Neyse, ilk bela savaştı. Düşman, insanlarımızı

* Yakındoğu Yardım (Derneği). 1915 yılı Eylül ayında, bir grup Amerikalı tarafından New York’ta, Anadolu, Suriye, Lübnan ve Kafkaslardaki mağdur Hristiyanlara, özellikle Ermenilere yardım etmek amacıyla kurulmuştur. Dernek, bu amaç doğrultusunda Batı ülkelerinde pek çok yardım kampanyası örgütlemiştir.

yok ediyordu. Katledilmeyenler ise evsiz ve aç kalmışlardı, “Bizim kendi canımız ve kanımız,” demişti amcam ve hepimiz ağlamıştık. Aramızda para toplayıp, anayurttaki insanlarımıza gönderdik. Derken savaştan sonra, ben biraz daha büyüdüğümde, *Near East Relief* başka bir kampanya düzenledi ve amcam kasabanın konferans salonundaki sahneye çıkıp şöyle dedi, “Tanrı’ya şükür bu sefer düşman değil, deprem. Tanrı bize acı çekti. Bin bir musibetle sıranırken, ıstırap içindeyken, hastalıklar, işkenceler boyunca, dehşet ve (bu noktada amcam ağlamaya, hıçkırma-ya başladı) umutsuzluktan çılgına dönmüşken O’na dua ettik ve O şimdi de bize bunu yaptı, biz hâlâ O’na şükrediyor ve iman ediyoruz. Tanrı’nın işlerine aklımız ermez.” Bağış toplandıktan sonra amcamın yanına gittim, “Tanrı hakkında söylediklerinde ciddi miydin?” diye sordum. “Nutuk çektim. Para toplamak zorundayız. Tanrı mı? Boş versene sen.” “Peki ya ağladığında?” dedim. “O gerçektir,” dedi, “Kendimi tutamadım. Ağlamalıydım. Neden, Tanrı aşkına, neden bunca sıkıntıyı çekmek zorundayız? Bütün bu eziyeti hak etmek için ne yaptık? İnsanlık bizi yalnız bırakmayacak. Tanrı bizi yalnız bırakmayacak. Bir şey mi yaptık ki? Gerektiği gibi dindar insanlar değil miyiz? Günahımız ne? Tanrı’dan öğreniyorum. İnsanlardan bıktım. Kalkıp konuşmak istememin tek sebebi ağzımı kapalı tutmaya cesaret edememektir. Daha fazla insanımızın ölmesi fikrine dayanamıyorum. İsa Mesih aşkına, biz bir şey mi yaptık ki?”

Theodore Badal’a Ermeni olup olmadığını sordum.

“Süryani’yim,” dedi.

Eh, bu da bir şeydir. Onlar, yani Süryaniler de, dünyanın bizim geldiğimiz kısmından gelmişlerdir, burunları

bizim burunlarımıza, gözleri bizim gözlerimize, kalpleri bizim kalplerimize benzer. Dilleri farklıdır. Konuştuklarında onları anlayamayız, ama bize çok benzerler. Badal'ın Ermeni çıkması kadar hoş olmasa da bu da önemli bir şeydi.

“Ben Ermeni'yim,” dedim. “Kasabamda birkaç Süryani çocuk tanıyordum, Joseph Sargis, Nito Elia, Tony Saleh. Onları tanıyor musun?”

“Joseph Sargis'i tanıyorum,” dedi Badal. “Diğerlerini tanımıyorum. Birkaç yıl öncesine kadar New York'ta yaşıyorduk, sonra batıya, Turlock'a geldik. Sonra da San Francisco'ya taşındık.”

“Nito Elia,” dedim, “Selamet Ordusu'nda şef.” (Hiç kimsenin herhangi bir şeyi uydurduğumu ya da komik olmaya çalıştığımı düşünmesini istemem.) “Tony Saleh,” dedim, “sekiz yıl önce öldü. Ata biniyordu, derken at onu eğerden silkeleyiverdi. Ayağı üzengiye sıkışmış olacak, kendini kurtaramadı Tony. At yarım saat hızla dolandıktan sonra ancak durdu, ölüsünü indirdiler Tony'nin. O zaman on dört yaşındaydı. Okula onunla birlikte giderdik. Tony çok akıllı bir çocuktü, aritmetikte çok iyiydi.”

Ermeni ve Süryani dili, eski dünya, oradaki şartlar gibi konular hakkında konuşmaya başladık. On beş sente saç kestiriyor, aynı zamanda bir şeyler öğrenmek, yeni gerçeklere ulaşmak, hayat denen mucizeyi ve insanın kıymetini bir kez daha takdir edebilmek için elimden geleni yapıyordum. (İnsan çok değerli bir varlıktır, sakın öyle olmadığını düşünmeyin.)

Badal, “Süryanice okumam yok. Anayurtta doğdum ama artık orayı unutmak istiyorum,” dedi.

Yorgun gibiydi, ama fiziksel değil ruhsal olarak.

“Neden,” dedim, “Neden unutmak istiyorsun?”

“Neden mi?” diye güldü, “Çünkü oradaki her şey silindi gitti.” Tam olarak onun söylediğini tekrar ediyorum, kendimden hiçbir şey eklemiyorum. “Bir zamanlar büyük bir halktık,” diye devam etti, “Fakat bu dündü, hatta dünden önceki gün. Şimdi artık antik tarihin bir parçasıyız. Büyük bir medeniyetimiz vardı. Hâlâ bize hayranlar. Bense şimdi Amerika’dayım, nasıl saç kesileceğini öğreniyorum. Ulusumuz silindi, bittik, her şey bitti, dili okumayı neden öğreneyim ki? Yazarımız yok, okunacak haberimiz yok – tamam, zaman zaman bizle ilgili küçük haberler olmuyor değil, İngilizler ikide bir Arapları bizi katletmeye teşvik ettiğinde mesela, ama işte hepsi bu. Bildik hikâye. Nasıl olsa *Associated Press* vasıtasıyla haberler bize geliyor.”

Bu sözler bana bir Ermeni olarak çok acı geldi. Halkımın yok edilişi beni daima üzmüştür. İngilizce konuşan bir Süryani’nin ağzından hiç böyle sözler duymamıştım. Bu genç adama karşı büyük bir sevgi hissettim. Beni yanlış anlamayın. Bugünlerde ne zaman bir erkek başka bir erkeği sevdiğini söylese insanların aklına hemen eşcinsellik geliyor. Zaten bütün insanlara sevgim olduğunu düşünüyorum, hatta Ermenistan’ın düşmanlarına bile – ki kibarlık ediyor ve burada adlarını söylemiyorum. Kim olduklarını herkes biliyor. Hiçbirine karşı bir zorum yok, çünkü hepsini kendi hayatlarını yaşayan insanlar olarak görüyorum. Biliyorum, hatta eminim ki tek bir insan, kalabalıkların yaptığı canavarlıkları yapamaz. Benim tek itirazım başıboş saldırgan kalabalıklara.

“Eh,” dedim, “bizim için de durum pek farklı değil. Biz de eski bir halkız. Hâlâ kilisemiz var. Hâlâ birkaç yazarımız da var, Aharonyan, İshakyan ve birkaç kişi daha, ama yine de durumumuz aynı.”

“Evet,” dedi berber, “Biliyorum. Biz yanlış şeylerin peşinden koştuk. Barış, huzur, aile gibi basit şeyler için çabaladık. Makineleşme, fetih ve militarizm gibi işlere girişmedik. Diploması ve düzenbazlıkla ilgilenmedik, maki-neli tüfek ve zehirli gaz icat etmek için uğraşmadık. Neyse, üzülmeyin yararı yok. Bizim zamanımız geçti sanırım.”

“Umutluyuz,” dedim, “Yaşayıp da hâlâ bağımsız bir Ermenistan hayal etmeyen tek bir Ermeni yok.”

“Hayal mi?” dedi Badal, “Hiç yoktan iyidir. Süryaniler artık hayal bile edemiyor. Neden mi? Dünyada bizden kaç kişi kaldığını biliyor musun?”

“İki ya da üç milyon,” dedim.

“Yetmiş bin,” dedi, “Hepsi bu kadar. Dünya üzerinde yetmiş bin Süryani var ve Araplar hâlâ bizi öldürmeye devam ediyor. Geçen ay küçük bir isyanda bizden yetmiş kişiyi öldürdüler. Gazetede küçük bir paragraf çıktı. Yetmişimiz daha yok oldu. Çok geçmeden tamamen kökümüz kazınacak. Erkek kardeşim Amerikalı bir kızla evlendi ve bir oğlu oldu. Artık umut yok. Süryani ülkesini unutmaya çalışıyoruz. Babam hâlâ New York’tan gelen bir gazeteyi okuyor, ama o yaşlı bir adam. Yakında ölecek.”

Derken birden sesi değişti, Süryani gibi konuşmayı bırakıp, berber gibi konuştu: “Üstten yeterince aldım mı?” diye sordu.

Hikâyenin gerisi anlamsız. Genç Süryani’ye hoşça kal deyip, dükkândan çıktım. Carl Caddesi’ndeki odama gelineye kadar şehirde dört mil yürüdüm. Olanları düşünüyordum: Süryani ülkesini, berberlik öğrenen Süryani Theodore Badal’ı, sesindeki hüznü, tavırlarındaki umutsuzluğu. Bu, aylar önce, ağustostaydı, ama o günden beri Süryani ülkesini düşünüyor, kadim bir halkın genç, uyanık

ama umutsuz evladı Theodore Badal hakkında bir şey söylemek istiyorum. Yetmiş bin Süryani, bu büyük halktan geriye kalan sadece yetmiş bin kişi, gerisi ölüm uykusunda, bütün o azamet harap olmuş ve unutulmuş. Amerika'da berber olmayı öğrenen ve tarihin akışının yasını tutan genç bir adam.

Neden konular uydurup, filme çekilebilecek güzel aşk hikâyeleri yazmıyorum? Neden bu önemsiz ve sıkıcı konuların unutulmasına izin vermiyorum? Neden Amerikan okuyucusunu memnun etmeye çalışmıyorum?

Bakın, ben bir Ermeni'yim. Michael Arlen de bir Ermeni. O, halkı memnun ediyor. Kendisine büyük hayranlık besliyorum ve çok güzel bir üslup geliştirdiğini düşünüyorum, ama ben onun yazmayı seçtiği insanlar hakkında yazmak istemiyorum. Her şeyden önce onun yazdığı insanlar yaşamıyorlar, sahici değiller. Iowa'lıyı, Japon çocuğu veya Süryani Theodore Badal'ı alın mesela; tamam, benim insanlarım Iowa'lı gibi bedenen veya Badal gibi ruhen ölü olabilirler, ama onlar insanın ölümsüz hamurundan yapılmışlar, beni ilgilendiren de bu. Onları, parıltılı mekânlarda seks hakkında nüktedan veya sanat hakkında saçma sözler söylerken göremezsiniz. Onları, benim bulduğum yerde bulursunuz. Sonsuza dek orada olacaklar. İnsandan sayılmak, İngiliz'in nasıl hakkıysa, Süryani'nin de hakkı; katliamların, depremlerin, savaşların, kıtlığın, cinnetin yok edemediği insanlar onlar.

Bu öykü, Iowa'lıya, Japon çocuğa, Süryani ülkesine, Ermenistan'a, tüm insanlığa ve onun onuruna, canlıların kardeşliğine adanmıştır. Paramount Pictures'ın bu çalışmayı filme çekmesini beklemiyorum. Yetmiş bin Süryani'yi düşünüyorum, teker teker, canlı, o büyük halkı. Theodore

Badal'ı düşünüyorum, kendi başına sanki yetmiş bin Süryani veya yetmiş milyon Süryani; bir başına bütün Süryani ülkesi gibi ve aynı zamanda 1933'te San Francisco'daki bir berber dükkânında tek başına bütün bir halkı temsil eden adam o.

Çevirmen: Ohannes Kılıçdağı

Kayıplar Arasında

Odanın bir ucundaki bir masada Paul bir taraftan sigara içiyor, bir taraftan da *New Bearings in English Poetry*'ye göz atıyor, gelişigüzel ibareleri zihnine yerleştiriyordu, Onu duygusallıktan kaçınmayla suçlarlar... Determinist bir evren üzerine meditasyonlar... Hardy'nin muhteşem şiiri... Dürtü... Ezra Pound... Hugh Selwyn Mauberly...

Kitapçığı paltosunun cebine koydu ve kanatlı kapıdan çıkarak Opera Sokağı Bir Numara'ya girdi. Ganyan bayii çalışanı Red, bir keresinde, üç yıl önce, atlarda yirmi dolar kaybeden deli bir Rus'un onu nasıl bıçakladığını anlatıyordu birine. "Bir ay hastanede yattım," dedi Red. "Dava açmadık çünkü bu Kentucky'nin adını kötüye çıkarırdı. Rus ağladı ve bir daha Üçüncü Cadde'ye asla gelmeyeceğini söyledi, biz de işi uzatmadık. Bir süre bana öldü ölecek gözüyle baktılar."

Dişlerini sıkarak sırttı, gülümsedi. "Burası evim sayılır," dedi. "Çocuklar adamı *Examiner*'in köşesinde yakaladılar. Arkadaşlarım, beni tanıyan bütün çocuklar. Onu öldüreceklerdi."

Red biri dinliyor mu diye etrafına bakındı. "İnanır mısın," dedi, "hastanedeyken o deli Rus için az kaygılanma-

* İngiliz edebiyatı eleştirmeni F. R. Leavis'in 1932'de yayımlanan ve özellikle geç dönem Viktorya şiirini sert bir dille eleştirirken T. S. Eliot, Ezra Pound ve Gerard Manley Hopkins gibi modernist şairleri yücelttiği çalışması.

dım. Günün birinde  ıkagelip bahis oynamaya başlamıştı, öylesine delice bahisler şimdiye kadar görülmemiştir, uzak ihtimaller, kazanması imkânsız atlar. Bir iki kere ağırdan almasını söyledim ama niyeti vurgun yapmaktı. Sonra bütün parasını kaybetti ve şuradaki banka oturup bana bakmaya başladı. Kafayı yediğı belliydi ama bıçağı olduğunu nereden bileyim? Bana sulanacak zannettim, ben de çene-sine bir tane yapıştıracaktım. Yarışlar bitip de herkes vol-tasını alınca o hâlâ bankta oturmuş bana bakıyordu. Ka ık olduğunu işte o zaman anladım. Bıçağı tam kalbimin altı-na sapladı, ama inanır mısın, onun için kaygılanmam beni bıçakladıktan sonra başladı. Bu yaradan pa ayı kurtaraca-ğımı biliyordum sanki ama bu ka ık, bu Rus, beni bıçakla-dıktan sonra yüzünün hali... Hızlı hızlı Rusça konuşmaya başladı, sonra da fırladı gitti, Pat ve Brown da peşinden.”

Paul, Red’in yanına gitti. “Bu hikâyeyi bana hiç anlatmamıştın,” dedi. “Seni bıçakladıktan hemen sonra aklın-dan neler geçti?”

“Hiçbir şey geçmedi,” dedi Red. “K fretmeye başladım çünkü o akşam karımla kumsala gitmeyi planlamıştım. Kumsala gidemeyeceğim diye çok kızgındım. Beni hasta-neye boylatacak bir yara olduğunu biliyordum, ondan ben de küfretmeye başladım.”

Paul kanatlı kapıdan geçerek köşedeki masaya d nd , Lambough’yu bekliyordu. Boynu da kafası kadar kalın olan Smithy iskambil oynanan masaların arasında do-laşıyor, ara sıra, “Burada bir oyuncuya yer var... Bir yer daha açıldı,” diye bağırıyordu. Paul adamların giriş çıkışını seyretti, beş sentlerini sayıyor, kendi kendilerine konuşu-yorlardı, kıytırık kumarbazlar öyle yapardı. Kitabı tekrar açtı, karşısına *Var olmayış, modülasyon, vurgu ve kafiye de-*

ğışimi çıktı. Sonra ayağa kalktı ve odayı turlamaya başladı, adamları inceliyor, onların konuşmalarından bazı parçaları hatırlıyordu. *Latonia'da Dark Sea adında bir at var yedinci sırada. Benim favorim Foxhall.* Dün, üç kişi kazandı ama bende metelik yoktu. Küçük bir servet.

Adı Alabama olan ufak tefek, İrlandalı garson bir masaya kahve götürüyordu, aval aval bakarak, “Kaç şeker?” diye soruyordu.

Paul sigara dumanının içinde ayakta, Lambough'yu bekledi. Saat on bire geliyordu, randevularıysa on buçuk-taydı. Paul sigara paketini, zayıf, zafiyetli bir Yahudi'ye uzattı. “Birkaç tane al,” dedi. Yahudi gülümsedi ve Paul'e nasıl olduğunu sordu.

“Tatsız,” dedi Paul. Yahudi inledi ve bir sigara yaktı.

“Ben sokakta çiçek satarım,” dedi, “Meğer yasakmış. Cumartesi gecesi beni hapse attılar. Daha yeni çıktım. İki gece. Yemek yiyemedim, uyuyamadım. Kendimi çok pis hissettim. Adamlar bütün gece bağılıyor. Çiçek satmak suç mu?”

“Ne münasebet,” dedi Paul. “Bana hapishaneyi anlat-sana.”

Köşedeki masaya doğru yöneldi, Yahudi de karşısına oturdu.

“Orası bize göre bir yer değil,” dedi Yahudi. “Beni üç kişiyle bir mezbeleğe tıktılar. Bir dilenci vardı. Ötekiler neydi bilmiyorum ama tipleri kötüydü. Sabıkalıydılar demek istemiyorum. Adamların içleri kötüydü. Bütün gece, kurbağalarla, sigilli yaratıklarla dolu bir odaya kapatılmış gibi hissettim kendimi, kapıya tutunup ağladım durmadan. Çok utanıyorum. Nadiren ağlarım ama çok berbattı. Başka bir hücrede de... Ah, çok berbattı.”

“Olsun, anlat,” dedi Paul. “Ben hiç hapse girmedim. Ne biçim bir yer, onu söyle.”

“Yan hücrede,” dedi Yahudi, “iki nonoş vardı. Öteki iki adam da bunlarla konuşuyordu... Fısıldıyor, yalvarıyorlardı, nonoşlar da *hayır* diyordu, tıpkı ucuz kadınlar gibi. Erkeklerin öyle olduğunu bilmezdim. Sırf laf, şaka sanırdım. Ve bütün hücrelerde o pis kakhaha vardı. Durmadan kustum, sigaram da yoktu.”

“Ne yemek verdiler?” diye sordu Paul.

“İt yalı... Pislik...”

“Ekmek?”

“Evet, ekmek vardı ama yiyemedim. Bir ekmek vardı yenebilecek ama benim midem bulanıyordu.”

“Geceleyin adamların söylediği şeyleri hatırlıyor musun? Şarkı söylediler mi?”

“Evet,” dedi Yahudi.

“Peki ilahiler?”

“Evet, ilahiler de, ama pis kelimelerle.”

“Dua eden oldu mu?”

“Ben sırf küfür işittim,” dedi Yahudi.

Paul, Lambough’nun odanın karşı tarafından yavaş yavaş ilerlediğini gördü, elinde bir sabah gazetesi vardı. Ağırbaşlı bir tavırla masaya geldi ve bir şey söylemeden oturdu.

“Bu adam hapisten yeni çıkmış,” dedi Paul. “Çiçek satıcısı. Cumartesi içeri atmışlar.”

Lambough Yahudi’ye göz attı ve iyi olup olmadığını sordu. Yahudi çok hastaymış gibisine gelmişti.

“Daha iyiyim,” dedi Yahudi. “Hiçbir şey o yerden daha kötü olamaz.”

“Ne yapacaksın?” diye sordu Lambough.

Yahudi öksürdü. “Şansımı tekrar deneyeceğim. Yakarlarsa, ne yaparım bilmiyorum. Dilenemem.”

Paul, Lambough'ya "Kaç paramız var?" dedi.

"Bende altmış sent var," dedi Lambough.

Yahudi ayağa kalktı. "Sigaralar için sağ ol," dedi Paul'e.

"Biz de meteliğe kurşun atıyoruz," dedi Paul. "Yirmi beş kuruş işine yarar mı?"

Pantolonunun cebinden biraz bozuk para çıkarttı.

"Sağ ol," dedi Yahudi. "Şansımı tekrar deneyeceğim. Peşime düşerlerse kaçarım."

Yahudi kafası karışık bir vaziyette masadan hızla uzaklaştı. Lambough arkasından baktı. "Buradaki herkes ya hasta ya çatlak," dedi. "Zavallı herif gitti gidecek. Sana ne anlattı?"

"Hapis neredeyse ölümü olacaktı," dedi Paul.

"Jones Caddesi'nde bir yere gittim," dedi Lambough. "Gazetede bir ilan vardı, yiyecek ve yatacak yer için çalışacak öğrenci arıyorlardı. Ama beni işe almadılar."

"Sen öğrenci değil misin?" dedi Paul. "Oraya kadar gitmeye hakkın vardı. Sahi, ne okuyordun?"

"Açlıktan ölmeyi," dedi Lambough. "Tabii ki öğrenciyim. Gerçi işe almadıklarına sevindim. Ucuz bir pansiyondu. Manila'dan bir Willy'yi aldılar işe."

"Aklından neler geçiriyor?" diye sordu Paul.

"Her zamanki gibi hiçbir şey," dedi Lambough. "Sırf vakit öldürüyorum."

"Sence hiç iş bulabilecek miyiz?"

"Tabii," dedi Lambough, "çocuk oyuncağı."

"Yani durum kötü," dedi Paul.

"Eh," dedi Lambough, "pek parlak değil. Dışarıdan bakınca her şey aynı görünüyor, tek fark giderek daha çok iyi giyimli adamın sokaklarda dilenmesi. Eddy Caddesi'ndeki şu kızla konuşuyordum. İşler yavaş olursa, yine bekleme odasında yatabilirsiniz dedi."

“Nasıldı?” dedi Paul.

“Kim?” dedi Lambough. “Kız mı? İyiydi, fena görünmüyordu.”

“Ne hakkında konuşmak istiyorsun?” diye sordu Paul.

“Beni bilirsin,” dedi Lambough. “Şuradan buradan. Her şey hakkında az çok bilgim var.”

Paul *New Bearings in English Poetry*’yi cebinden çıkardı. Lambough’ya, “İngiliz şiiri hakkında ne biliyorsun?” diye sordu.

“Ne yani?” dedi Lambough. “Artık ekonomiden bahsetmek istemiyor musun?”

“Deli,” dedi Paul. “Ondan bahsettik ya.”

“Evet,” dedi Lambough, “ama İngiliz şiirinin bizimle ne alakası var?”

“Neyin bizimle çok bir alakası var ki,” dedi Paul. “Bu aralar olup bitenden pek haberdar değiliz. İngiliz şiiri hakkında hiçbir şey bilmiyor musun yani? T. S. Eliot’ı duydun mu hiç?”

“Hayır,” dedi Lambough. “O kim?”

“Gayet iyi bir şair,” dedi Paul.

“Ne yapalım yani,” dedi Lambough. “Kimin umurunda?”

“Onun hakkında bir şey biliyor olsaydın,” dedi Paul, “ondan bahsedip vakit öldürürdük. Ama madem öyle, bana İrlanda’yı anlat. Sen İrlandalıydın, değil mi?”

“Tabii İrlandalıyım,” dedi Lambough, “ama Kansas’ta doğdum. İrlanda’ya adım bile atmış değilim.”

“Peki öyleyse,” dedi Paul. “İrlanda’yı hayalinde nasıl canlandırıyorsun onu söyle. Gece yarısına daha çok var. Bir şeyden bahsedeceğiz nasılsa. İrlanda iyi bir konu.”

Lambough'nun İrlanda hakkında, İrlanda şarkılarından duydukları dışında, ki bunların çoğunu da Amerika'da Yahudiler ve başkaları yazmıştı zaten, hiçbir şey bilmediğini açıklamasını dinlemeye başladı. Her sene bir kere, diye düşündü Lambough konuşurken, "kayıpların arasında olmak, elinde avucunda bir şey olmamasının ne demek olduğunu bilmek, ne şimdisi ne de geleceği olmak, hiçbir yere ait olmamak, gün ile gece arasında asılı kalmış vaziyette beklemek."

Gece yarısı, diye düşündü, bu çocukla beraber şu bekleme odasına gidip bir sandalyenin üstünde uyumaya çalışacağım, Smithy "Bir oyuncuya yer var... Bir yer açıldı," diye bağıyor ve züğürt kumarbazlar içeri girip çıkıyor, Lambough sabahleyin İrlanda'dan bahsediyor, hapisteki hasta Yahudi, deli Rus'un bıçakladığı Red, duygusallıktan kaçınma, *koridorlarda et kokularıyla çöken kış akşamı*,* determinist bir evren konusunda meditasyonlar, *Boston Evening Transcript*'in okuyucuları, dürtü, Mr. Apollinax Birleşik Devletleri ziyaret ettiğinde *kahkahası çay fincanları arasında cınladı*, gün lafla geçip gidiyor, memleket mahvoluyor, bütün genç erkekler bekliyor, *açlık yürüyüşleri, o güldüğünde kahkahasına kapıldığının farkına varıyordum*** , Ezra Pound, Fransa'daki Amerikalı, *kurak bir ayda yaşlı bir adamım, bir oğlan bana kitap okuyor, yağmuru bekliyorum**** , *deniz altında kasvetli müzik, zamanın dumanlı mum ucu tükeniyor***** , demokratik ilerleme, hapisteki Yahudi, kapıya tutunup ağ-

* T. S. Eliot, "Preludes".

** T. S. Eliot, "Hysteria".

*** T. S. Eliot, "Gerontion".

**** T. S. Eliot, "Burbank with a Beadecker: Bleistein with a Cigar".

lıyor, başlangıçta Söz vardı, Ezra Pound'a il miglior fabbro*, kısa boylu Yahudi ağlıyor, dilencilerin ve homoseksüellerin içine düşmüş bir çiçek satıcısı, determinist bir evrenin duman ve harabeleri arasında meditasyonlar, Opera Sokakı'nda deli Rus koşarak kaçıyor, Red kan kaybediyor, elinle ağzını sil ve gül**, ve gül ve gül, kısa boylu Yahudi mezbelede durmuş kapıya tutunup ağlıyor, herkes her yerde bekliyor, cana kıymanın da yaratmanın da zamanı gelecek, evet zamanı gelecek***, zamanı gelecek, genç bir adam başka bir genç adamın konuşmasını dinliyor, milletin iyileşip kendine gelmesini bekliyor, cana kıymanın da yaratmanın da zamanı.

* T. S. Eliot Çorak Ülke şiirini "büyük usta" anlamına gelen ve Dante'nin İlahi Komedya'sından aldığı bu sözle Ezra Pound'a ithaf eder.

** T. S. Eliot, "Preludes".

*** T. S. Eliot, "The Lovesong of J. Alfred Prufrock".

Ben, Dünyada

Başlangıçlar hep zordur, çünkü koca bir dilin içinden sonsuza kadar yaşayacak tek bir parlak kelimeyi seçmek basit bir iş değildir, zaten yalnızlık içindeki insanın her sözü sadece tek bir kelimedir. Her şiir, öykü, roman ve deneme, bütün rüyalar gibi, henüz tercüme etmediğimiz o dilden, gecenin söze dökülememiş o engin hikmetinden, sonsuzluğun şekilsiz, kuralsız kelime hazinesinden gelen birer sözdür. Dünya muazzamdır. Ve onunla birlikte her şey, içinde aynı azameti barındırır, gökdelenden çimenin incecik yaprağına dek. Akıl ve ruh izin verirse göz geniş bakar. Ve zihin, hem ölümün, hem de unutmayalım aynı zamanda hayatın kardeşi olan zamanı alt eder. Her şeyin en muazzamı ise, Tanrı'ya ve kâinata, cennete ve cehenneme, dünyaya, insanın kibrine, benim gururuma ve sizin gururunuzla, görüşlerimize hayat veren, insanlığın mikrobu egodur. Kendi adıma samimiyetle size, "tadını çıkarın," diyorum.

Ben, yaşlı bir şehirdeki genç bir adamım. Sabah ve ben küçük bir odadayım. Bir tomar sarı yazı kâğıdının karşısındayım; bu, almaya kesemin yettiği tek kâğıt çeşidi, yüz yetmiş tanesi on sente satılanlardan. Bütün bu kâğıtlar sözden yoksun, temiz, mükemmel ve ben işe başlamak üzere olan genç bir yazarım. Günlerden pazartesi... 25 Eylül 1933... Hayatta olmak ne kadar muhteşem, hâlâ yaşıyor olmak. (Ben güngörmüş biriyim, birçok şehirde günler ve geceler

boyunca birçok sokak gezdim. Ve şimdi eve, kendime geri döndüm. Başımın üzerinde, bu küçük düzensiz odanın duvarında, ölmüş babamın resmi var. Bu dünyaya onun yüzü ve gözleriyle gelmişim ve onun bizim kendi dilimizde yazdıklarını ben şimdi İngilizce yazıyorum. Aynı adamız biz, birimiz ölü, birimiz sağ.) Kudurmuşçasına sigara içiyorum, şu an bu benim için çok önemli ve dolayısıyla sizin için de. Sözü, kendi sözümü boş bir sayfaya aktarmak üzereyim ve titriyorum. Kelimeleri kullanmak büyük bir sorumluluk. Yanlış bir şey söylemek istemiyorum. Zeki görünmek istemiyorum. Bundan müthiş korkuyorum. Hayatta hiç zeki olmadım ve yaşamanın kendisinden bile daha muhteşem bir işin başında olduğum şu anda tek bir yanlış kelime bile söylemek istemiyorum. Aylardır kendime şunu söylüyorum: “Alçakgönüllü olmalısın. Her şeyden önce alçakgönüllü olmalısın.” Kişiliğimi kaybetmemeye kararlıyım.

Ben bir öykücüyüm ve tek bir hikâyem var: İnsan. Bu basit hikâyeyi, güzel yazma kurallarını, kompozisyon numaralarını bir kenara bırakarak kendimce anlatmak istiyorum. Söyleyecek sözüm var ve Balzac gibi konuşmak arzusunda değilim. Ben sanatçı değilim, medeniyete de gerçekten inanmıyorum. İlerlemeye zerre kadar hevesli değilim. Büyük bir köprü yapıldığında sevinmiyorum, uçaklar Atlantik’i geçince, “Aman ne müthiş!” diye düşünmüyorum. Ulusların kaderiyle ilgilenmiyorum ve tarih beni sıkıyor. Tarihi yazanlar ve onlara inananlar, tarih derken neyi kastediyorlar? Nasıl olmuş da insan denen o mütevazı ve sevimli yaratık tiksindirici belgelerin maksatları doğrultusunda istismar edilmiş? Nasıl olmuş da insanın mahremiyeti yok edilmiş, dindarlık hisleri iğrenç bir cinayet ve yıkım kargaşasıyla birleştirilmiş? Ben ticarete de

inanmıyorum. Bütün makineleri hurda yığını olarak görüyorum, hesap makinesini, otomobili, lokomotif, uçağı ve evet bisikleti de. Yolculuğa, insanın bedenini alıp bir yerlere gitmesine inanmıyorum, şu ana kadar acaba kimse bir yere gitmiş mi merak ediyorum. Siz hiç kendinizi terk ettiniz mi? Zihnin bir insan ömrü boyunca yaptığı yolculuktan daha muazzam ve ilginç bir yolculuk var mı? Sonu ölüm kadar güzel başka yolculuk var mı?

Ben sadece insanla ilgileniyorum. Hayatı severim ve ölüm karşısında acizim. Ölümden korkamam çünkü tamamen bedensel bir şey. Bugün hem babamın hem benim yaşadığımız ve benim bedenimde insanlığın bütün geçmişinin toplandığı doğru değil mi? Şiddete değer vermem ve şiddete başvuranlardan acı acı nefret ederim. Yaşayan bir insanın küçük parmağının yaralanmasını, onun doğal ölümünden çok daha korkunç ve feci addederim. Savaşlarda insanların toplu olarak katledilmesi beni deliliğin sınırındaki bir ıstıraba sevk eder. Öfkelenir, çaresiz kalırım. Tek silahım dildir ve dilin makineli tüfekten daha güçlü olduğunu bilmeme rağmen umutsuzluğa kapılırım, çünkü propagandacıların insanda uyandırdığı yıkım fikrini tek başıma yok edemem. Öte yandan, ben de bir propagandacıyım ve bu hikâyede insanı doğal asaletine ve zarafetine geri döndürmeye çalışıyorum. İnsanı özüne döndürmek istiyorum. Onu başıboş kalabalıklardan alıp kendi bedenine ve ruhuna göndermek istiyorum. Onu tarih denen karabasandan ruhunun dingin rüyasına, türünün gerçek hikâyesine çekmek istiyorum. Kendisi olmasını istiyorum. Sürü olmak sadece davarlara uygun düşer. Bir insanın ruhu kendinden alınıp başıboş kalabalıkların bir üyesi yapılırsa Tanrı'nın bedeni korkunç acılar çeker, bu sebepten bu iş küfürdür.

Bayağılığa karşıyım. Eğer biri dürüst bir budalaysa onu sevebilirim ama sahtekâr bir dâhiyi sevemem. Bütün hayatım boyunca kurallara güldüm, gelenekler, şekilcilik ve yapmacıklıkla dalga geçtim. İnsan gibi harika bir icada nasıl kural konabilir ki? Her hayat başka bir çelişkidir, başka bir gerçek, bir mucize ve hatta üçkâğıtçılar bile ilginçtir. Ben filozof değilim, felsefelere de inanmam, bu sözcüğün kendisine bile şüpheyle bakarım. Her insanın kendiyle çalışma hakkı olduğuna inanırım. Örneğin, makineleri hurda yığını olarak gördüğümü söyledim ama bir yandan da daktilomu taparcasına sevmiyor muyum? Sahip olduğum en sevgili varlık o değil mi?

Ve şimdi, anlatacağım küçük hikâyeye geliyorum. Bu, benimle ve daktilomla ilgili bir hikâye, belki de çok alelade bir hikâye. Ülke çapında yayımlanan beş sentlik dergilerden herhangi birinde daha usta işi öyküler bulabilirsiniz; aşk ve tutku, umutsuzluk ve coşku öyküleri; Elmer Fowler, Wilfred Diggins adlı erkekler, Florence Farwell, Agatha Hume adlı kadınlar hakkında yazılmış öykülerdir bunlar.

Bu dergilerin sayfalarını çevirirseniz, olaylarla, karakterlerle dolu, havası, üslubu yerinde ve iyi bir hikâyenin sahip olması beklenen bütün diğer özelliklere sahip çok sayıda mükemmel hikâye bulursunuz; tıpkı, iyi bir mayonezin şu kadar saf yağ, şu kadar krema içermesi ve bilmem ne kadar çırpılması gerektiği gibi. (Lütfen söylediklerimi unuttuğumu ve zeki görünmeye çalıştığımı düşünmeyin. Bu hikâyelere gülmüyorum. Bu hikâyeleri okuyan insanlara da gülmüyorum. Bu yazılar ve onları okuyan erkekler, kadınlar, çocuklar, zamanımızın en hazin ürünleridir, tıpkı Hollywood filmlerinin ve özel hayatlarının büyük bölümünü bu filmleri seyrederek geçirenlerin dürüst ro-

mancılar için en iyi kaynağı oluşturmaları gibi. Size şöyle açıklayayım, ne zaman sinemaya gitsem, ki çok nadiren giriş parası veririm, kalabalıktan boşalan duygu selinden derinden etkilenirim ve haber filmleri daima gözlerimden sıcak yaşlar dökülmesine neden olur. Sellere, kasırgalara, yangınlara, savaşırlara ve siyasetçilerin yüzüne ağlamadan bakamam. Mickey Mouse'un dertleri bile benim yüreğimi burkar, çünkü hayal kahramanı da olsa aslında insanın bir sureti olduğunu bilirim.) Bu yüzden beni yanlış anlamayın. Ben bir hicivci değilim. Aslında burada hicvedecek bir şey yok, gülünç veya düzmece olan her şey kendi alayını kendi içinde taşır zaten. Benim yapmak istediğim, bir yazar, bir öykücü olduğumu belirtmek sadece. Sanki ülkedeki bütün dergiler feryat figan benim yazılarımı istiyormuş, bahsetmek istediğim herhangi bir şeyi yazmam için bana büyük paralar teklif ediyorlarmış gibi yazmaya devam edeceğim. Odamda oturmuş sigara üstüne sigara içiyor, mahir ve yetenekli çağdaşlarımla öyküleriyle zorlu bir rekabete asla giremeyeceğini bildiğim bu öyküyü yazıyorum. Tuhaf değil mi? Bir öykücü olarak ben daktiloma neden bu kadar bağılıyım? Bunun bana maddi ne faydası var? Öykü yazmaktan ne zevk alıyorum?

Yine de kimsenin benim şikâyet ettiğimi sanmasını istemem. Bir çeşit kahraman ya da aşırı duygusal biri olduğumu düşünmenizi de istemem. Aslında ikisi de değilim. *The Saturday Evening Post*'a hiçbir itirazım yok, benim öykülerimi yayımlamadığı için *Scribner's* editörünün bir budala olduğunu düşünmüyorum. Ülkedeki her derginin ne istediğini çok iyi biliyorum. *Secret Stories*'in ne tür malzeme aradığını, *American Mercury* dergisinin tercihlerini, *Hound & Horn* gibi edebi dergilerin önceliklerini ve diğer

dergilerin de ne beklediğini biliyorum. Bütün dergileri okurum ve ne çeşit işlerin satacağının farkındayım. Yine de öykülerim nadiren basılır ve ben fakirim. Bunun sebebi para getirecek yazılar yazamamam mıdır? Sizi temin ederim, değil. Düşünebileceğiniz her türde hikâye yazabilirim. Eğer Edgar Rice Burroughs bu sabah ölse *Tarzan*'ı yazmaya ben devam edebilirim. Ya da istesem John Dos Passos veya William Faulkner ya da James Joyce gibi yazabilirim. (Aslında siz de yazabilirsiniz.)

Ama kişiliğimi korumak istediğimi söylemiştim. Bunu söylerken ciddiyim. Kendim olmak yazdıklarımın yayımlanmamasına mal olacaksa razıyım. Şöhrete inanmam. Şöhret bir nevi yalandır, herhangi ünlü biri de size bunu söyleyecektir. Tabii biraz dürüst biri olmalı. Yaşayan bir insan diğerlerinden nasıl büyük olabilir ki? Birinin yazdığı büyük romanlar basılıyor, bir diğerinin yazdığı büyük romanlar basılmıyorsa aradaki fark nedir? Romanların basılmasının onların büyüklüğüyle ne ilgisi var? Paranın varlığı veya yokluğunun insanın karakteriyle ne alakası var?

Ama şu kadarını itiraf edeyim ki benim gibi bir yazar olmanız için onurlu ve inançlı olmalısınız. Hayret verici bir gücünüz olmalı. Ve benim gibi bir yazar olmak yıllar alır, hatta bazen yüzyıllar. Sözcükleri kullanmada yetenekli genç bir adama benim yazdığım gibi yazmasını tavsiye etmem. Ona Theodore Dreiser veya Sinclair Lewis'i incelemesini öneririm. Hatta benim yöntemimi deneyeceğine O. Henry'nin veya *The Woman's Home Companion* dergisine yazarların izinden gitmesini salık veririm. Çünkü, kısaca söyleyecek olursak, aslında ben bir yazar değilim. On, belki de on beş yıl evvel ilk yazmaya başladığım günden beri yazıya dair kurallara gülüp geçiyorum. Ben sadece

genç bir adamım. Yazıyorum, çünkü bana uygun daha medeni bir iş yok.

Aslında ortada şiir formu, öykü formu ya da roman formu diye bir şey olduğuna inanmadığımı biliyor musunuz? Sadece insanın varlığına inanırım. Geri kalan desisedir. Olduğum insanı bu öyküme aktarmaya gayret ediyorum. Ve aktarabildiğim kadarıyla dünyamı da. Her şeyden önce dürüst ve üslubumda korkusuz olmayı istiyorum. Eğer isteseydim, Dos Passos, Faulkner ve Joyce hakkında biraz evvel söylediğim hem aptalca hem de tehlikeli sözleri söylemez miydim zannediyorsunuz? Ya biri çıkıp bana, “Demek Faulkner gibi yazabileceğini söylüyorsun, tamam öyleyse, yaz da görelim bakalım!” derse. Biri bana böyle söyleseydi kesinlikle afallar, utana sıkıla, bu işi beceremeyeceğimi kabul etmek zorunda kalırdım. Yine de, söyleyeceğimi söyledim ve öylece bıraktım. Üstelik kimse kafadan çatlak olduğumu ispat edemez; Viyana’nın en iyi akıl doktorunu öğrencilerinin gözü önünde kudurtabilir ya da bu tavrı tercih etmezsem bir budala, alık gibi veya bir yüksek mahkeme yargıcı kadar akıllı uslu davranabilirim. Bedenimde insanın bütün geçmişinin toplandığını söylememiş miydim? Ve kuşkusuz geçmişte salaklar da var olmuştur.

Bilmiyorum ama bu şekilde yazmaya karşı bir kanun olabilir. Bu bir suç olabilir. Keşke öyle olsa. Burnumu gıdıklayan bir sineği ezmek benim için imkânsızdır ya da bir karıncanın üstüne basmak ya da ister dâhi ister budala olsun bir kimsenin duygularını incitmek, ama insan ruhunun önüne set çeken kanunları alaya almaktan kendimi alıkoyamam. Gösterişli balonları patlatmak benim için vazgeçilmez bir iştir. Ahlak hocalarının, korkakların ve çokbilmişlerin şişkin egolarında küçük patlamalar oluş-

turmayı severim. Dinleyin, bu paragrafta böyle küçük bir patlama duyacaksınız.

Konudan konuya atlayan bütün bu sözlerim anlamsız ve boşuna zaman kaybı olarak görülebilir ama değil. Hiç acelem yok – yüz metrelik bir çizgide bütün bir gün yürüyebilirim. İsteyen bu öyküyü bir kenara atıp *Cosmopolitan*’dan bir şeyler okuyabilir. Kimseden sabır göstermesini beklemiyorum. Sabırlı olan herkese sonunda matah bir şey de vaat etmiyorum. Odamda oturmuş hayatımı yaşıyor, bir yandan da daktilomun tuşlarına basıyorum. Yıllar önce bu dünyadan ayrılan babamın huzurunda oturuyorum. İki ya da üç dakikada bir, bütün bunları nasıl karşılıyor diye sıkıntılı yüzüne bakıyorum. Aynaya bakmak gibi bir şey bu, çünkü onda kendimi görüyorum. Hemen hemen onun önümdeki fotoğrafı çektiği yaştayım ve tıpkı onunki gibi bir bıyığım var. Bu adama tapıyorum. Bütün hayatım boyunca taptım. İkimiz de bu dünyadayken onunla bilinçli tek bir kelime bile edemeyecek kadar küçüktüm ama bilinçlendikten ve kendimi ifade edebilecek duruma geldikten sonra çok kereler uzun sessiz sohbetler ettik. Ona, “Seni melankolik Ermeni, hayatın ne kadar muhteşem!” diyorum. O da bana, “Mütevazı ol oğlum. Tanrı’yı ara,” diye cevap veriyor.

Benim babam da bir yazardı. Ama yazdıkları hiç basılmadı. Bütün muhteşem yazmaları bende; muhteşem şiirleri, öyküleri, benim okuyamadığım anadilimizde yazılmış. Yılda iki üç defa babamın bütün kâğıtlarını çıkarır, dünya edebiyatına yaptığı katkıya saatler boyu bakarım. Onun da benim gibi çok fakir olduğunu söylemekten memnuniyet duyarım, nereye gitse yoksulluk yakasını bırakmamıştı. Şiirlerinin ve öykülerinin çoğu, kitap şeklinde katladığı

küçük paket kâğıtlarına yazılmış. Sadece günlüğü İngilizce (bu dili mükemmel konuşur ve yazardı) ve keder dolu. Bu günlüğe göre New York'ta babamın sadece iki ruh hali varmış: Üzgün ve çok üzgün. Otuz yıl kadar önce o koca kentte tek başınaydı, karısının ve çocuklarının yeni dünyaya geçişi için gerekli parayı kazanmaya çalışıyordu. Kapıcıydı. Bu gerçeği neden saklayayım ki? Büyük bir insanın Amerika'da kapıcı olmasında utanılacak bir şey yok. Eski memlekette saygıdeğer bir kişiymiş, hocaymış babam, ona Ağa diye hitap ederlermiş, bu da hemen hemen lord gibi bir şey. Maalesef, bütün iyi Ermeniler gibi o da devrimciymiş. Soyundan bir avuç insanın hür olmasını istiyormuş. Halkının özgür olmasını arzuluyormuş ve bu uğurda zaman zaman hapis de yatmış. Sonunda işler o kadar kötüleşmiş ki memleketi terk etmezse ya katil olacakmış ya da kurban. İngilizce bilirmiş, Shakespeare ve Swift'i İngilizce asıllarından okumuş. Böylece bu ülkeye gelmiş. Ve kapıcı yapmışlar onu. Sıkı çalışmayla geçen uzun yıllardan sona ailesi New York'ta ona katılmış. Babamın günlüğüne göre, Kaliforniya'da işler bir süreliğine biraz daha iyi gitmiş; güneş ışığından ve muhteşem üzüm salkımlarından bahsediyor. Yani çiftçilikte şansını denemiş. İlk önce diğer çiftçiler için çalışmış, sonra parasını peşin ödeyerek kendine küçük bir çiftlik satın almış. Ama berbat bir çiftçiymiş. Profesör gibi kitap kurduymuş, iyi giyinmeyi seviyormuş. Keyfine, rahatına düşkünmüş ve benim gibi, makinelerden nefret ediyormuş.

Babamın bağı en yakın şehrin on sekiz kilometre doğusundaymış. Yakındaki bütün çiftçiler haftada bir veya iki kere, o zamanın yeni modası ve attan da arabadan da hızlı olan bisikletle şehre giderlermiş. Ağustos ayının sıcak bir

ögleden sonrasında, iyi giyimli, uzun boylu birinin sıcak ve tozlu şehir yolunda uzun ve sakin adımlarla yürüdüğü görülmüş. Bu kişi babammış. İnsanlar bana babam hakkındaki bu hikâyeyi anlatırlardı ki onun ne kadar aptal olduğunu anlayayım da onun gibi olmayayım. Bisikletle şehirden dönmekte olan komşu çiftçilerden biri babamı görmüş. Adam şaşırmış.

“Ağa,” demiş, “nereye gidiyorsun?”

“Şehre,” demiş babam.

“Ama Ağa,” demiş çiftçi, “olmaz böyle. Şehre on sekiz kilometre var ve sen... Bu giysiler içinde insanlar sana gülecek.”

“Bırak gülsünler,” demiş babam, “Bunlar benim giysilerim. Bana yakışıyorlar.”

“Evet, evet tabii, sana yakışıyorlar,” demiş çiftçi, “ama bu giysiler bu toza ve sıcağa uygun değil. Burada, dışarıda herkes tulum giyiyor Ağa.”

“Saçma,” demiş babam ve yürümeye devam etmiş.

Çiftçi, deli yerine koyduğu babamın peşinden gitmiş.

“Böyle giyinmekte ısrar edeceksen,” demiş, “bari şehre kadar yürüyerek kendinle alay ettirme. En azından benim bisikleti al da onunla git.”

Bu çiftçi babamın yakın aile dostuymuş ve babama büyük saygısı varmış. Kötü bir maksadı yokmuş ama babam hayretler içindeymiş. Adama dehşet ve tiksintiyle bakıyormuş.

“Ne?” diye bağırmış. “Bu deli saçması alete binmemi mi söylüyorsun? O şeytan işi süprüntü parçasıyla didişmemi mi istiyorsun?” (Süprüntünün Ermenice karşılığı çok daha sert ve çirkin bir kelimedir.) “İnsan böyle saçma sapan icatlar için yaratılmamıştır,” demiş babam. “İnsan

süprüntülerle başını belaya soksun diye dünyaya gönderilmedi. Dik dursun ve ayaklarıyla yürüsün diye gönderildi.”

Ve yürüyüp gitmiş.

Ah, emin olun bu adama tapıyorum. Ve şimdi odamda yalnız, bütün bunları düşünüp bu hikâyeyi yazarken, babamla aynı kişi olduğumuzu size göstermek istiyorum. Yakında daktilo meselesine de geleceğim ama acele yok. Öykücüyüm ben, pilot değil. Saatte 250 mil hızla giden bir uçağın kokpitinde Atlantik’i geçmiyorum.

Bu yılın, 1933’ün bir pazartesi günü, sonsuzluğu mümkün olduğu kadarıyla bu öyküde toplamaya gayret ediyorum. Bu öykü bir daha okunduğunda, ikimizin sevdiği âlemde babamla birlikte olabilirim ve bu yaşlı dünya üzerinde benim oğullarım dolaşıyor olabilir, babamın benden istediği gibi mütevazı olmalarını isteyeceğim genç adamlar.

Bir anda bir asır geçmiş olabilir ve ben bu anı somut ve canlı tutmak için yapabileceğim şeyi yapıyorum. Müzisyenlerin, enstrümanları kaybolunca veya kırılınca ağladıkları bilinir. Büyük bir kemancı için kemani kimliğinin bir parçasıdır. Bense zihni karanlık genç bir adamım, genellikle kasvetli, ciddi ve somurtkan bir adam. Yeryüzü benim, ama evren değil. Söz söylemekten alıkonur, sıradan bir canlı olarak sokağa bırakılırsam hiçbir şey olamam, hatta bir gölge bile. Bakkalın çırağından daha az onurlu, St. Francis Oteli’nin kapıcısından daha az asil, bir taksi şoföründen daha sıradan olurum.

Son altı aydır yazılarımdan ayrıyım, bir hiçtim, kâinatın karabasanında cansız ve belli belirsiz bir ruh gibi amaçsızca dolanıyordum. Basit gerçek şu ki kendimi ifade etmeden, kelimeler ve sözler olmadan, ben, kendim olarak var olmuyorum. Anlamsızlaşıyorum, adeta ölü ve isimsiz

oluyorum. Herhangi bir insanın böyle yaşaması küfürdür. Tanrı'ya hakarettir. Bu kadar yıldan sonra hiçbir yere ulaşamadığımız anlamına gelir.

İşte bu sebepten tekrar daktilomla birlikteyim, yanı başımda bir tomar temiz yazı kâğıdı duruyor ve sigara dumanıyla dolu odamda babamın beni seyreden fotoğrafıyla birlikte oturuyorum. İşte bu sebepten ölüp de dirilmiş gibi hissediyorum kendimi. Hayatı, sağlam sezgileri ve işleyen zihinleri seviyor ve onlara inanıyorum. Olan bitenin farkında olma hali hoşuma gidiyor. Düzen hoşuma gidiyor. Hayat, içinde Tanrı'nın nefesini taşıyan her insan tarafından yaratılır ve herkes kendi bilincini ve düzenini yaratmalıdır, çünkü bunlar kendiliğinden var olmuyor. Sadece karmaşa, hata ve çirkinlik kendiliğinden var olur. Son derece dindar olduğumu söylemişim. Öyleyim. Yaşadığıma inanıyorum ve böylesine mucizevi bir şeye inanmak için insan dindar olmalı. Minnettarım ve acizim. Yaşıyorum, öyleyse bırakalım yıllar sonsuza kadar birbirini tekrar etsin, çünkü odamda oturuyor, varlığımın gerçekliğini söze aktarıyor, anlamsızlık ve kargaşadan gerçeği süzüyorum. Yaşanılan şu an artık asla yok edilemez. Zamanı aşmıştır.

Ticarete kıymet vermem. Parası olmayan genç bir adamım. Genç bir adamın az bir miktar parayı akıl kârı bir şeye harcayacağı zamanlar vardır. Satın alabileceği şeyler, dolayısıyla paranın onun için hayattaki en önemli şey haline geldiği anlar da vardır. Ticareti önemsemem ama paraya biraz saygım olduğunu kabul ediyorum. Nihayetinde para epey önemli bir şey ve babamı öldüren de yıllar boyu çektiği parasızlık oldu. Giymeyi hak ettiğini bildiği elbiseleri giymesi o kadar fakir bir adam için münasip değildi, sonunda babam öldü. Sade bir yaşam sürmeye ve hayatımı

yazmaya yetecek kadar param olsun isterim. Yıllar önce, üretim, kalkınma, vesaire için çalışırken, altmış beş dolara son model bir taşınabilir daktilo almıştım. (Eğer fakirseniz bu ne kadar da çok paradır.) İlk başta bu alet bana yabancıydı ve yazarken çıkardığı gürültü canımı sıkıyordu; gece geç vakitler bu gürültü dayanılmaz derecede rahatsızlık vericiydi. Sanki sessizliğin bin kere büyütölmüş haliydi, tabii böyle bir şey mümkünse. Ama bir iki yıl sonra makineye karşı gerçek bir yakınlık duymaya ve onu, müziğe saygısı olan iyi bir piyanistin piyanosunu sevdiği gibi sevmeye başladım. Bu daktiloyu temizlemek bana hiç sıkıntı vermedi. Ne kadar kuvvetli vurursam vurayım makine gevşeyip dağılmadı. Büyük saygım var bu alete.

Ve sonra, bir umutsuzluk nöbeti sırasında, bu küçük makineyi çantama koyup beraberimde şehre getirdim. Bir rehinciye bıraktım ve cebimde on beş dolarla şehirde dolaşmaya başladım. Fakirlikten gına gelmişti.

Önce bir ayakkabı boyacısına gidip ayakkabılarımı parlattırdım. Boyacı ayakkabılarımı parlattıktan sonra, onu benim yerime oturttum, eğilip ben de onun ayakkabılarını parlattım. Bu bir tevazu tecrübesiydi.

Sonra bir sinemaya gittim. Hollywood filmlerinde kendimi seyretmek için insanların arasına oturdum. Oturdum ve güzel kadınların yüzlerine bakarak hayal kurdum. Oradan bir lokantaya gidip yiyebileceğimi düşündüğüm değişik yemeklerin her çeşidinden ısmarladım. İki dolarlık yemek yedim. Garson keçileri kaçırdığımı sandı ama ona her şeyin yolunda olduğunu söyledim. Bahşış bıraktım. Sonra tekrar şehir merkezine gittim ve karanlık sokaklarda dolaşmaya başladım, kadınların olduğu sokaklarda. Fakir olmaktan yorulmuştum. Daktilomu rehine verip para har-

camaya başlamıştım. Kimse, en büyük yazarlar bile, yıllar boyu yoksulluğa dayanamaz. Sanatın canı cehenneme demek de var. Benim o zaman söylediğim de buydu.

Bir hafta sonra biraz kendime gelmişim. Bir ay sonra tamamen ayıldım ve daktilomu tekrar istemeye başladım. Tekrar sözcükleri kâğıda dökmek istiyordum. Yeni bir başlangıç yapmak. Bir şey söylemek ve bunun söylenmesi gereken doğru söz olup olmadığına bakmak. Ama hiç param kalmamıştı. Daktiloma olan özlemim günbegün arttı.

Bütün hikâye bu. Bunun pek usta işi bir son olduğunu sanmıyorum ama yine de son bu. Anafikir şu: *Günlerce daktilomu özledim.*

Bu sabah onu geri aldım. Şu anda önümde duruyor ve ben onun tuşlarına vuruyorum ve yazdığım da budur işte.

Çevirmen: Ohannes Kılıçdağı

Aşk, Ölüm, Özveri Vesaire

İriyarı, geniş omuzlu bir adam olan Tom Garner, işi demiryolları inşa etmek olan ve Chicago & Southwestern'in başkanı olan bu adam, filmde, beyazperdede, yürümekten çok sendeleyerek odasına giriyor ve kapıyı kapatıyor.

Belli ki intihar edecek çünkü sendeledi, bu bir film olduğuna göre ve filmin başladığı epeyce olduğuna göre, çok yakında bir şey vuku bulmak zorunda artık, Hollywood'da dedikleri gibi büyük, devasa bir şey, bir intihar ya da bir öpüşme gibi.

Sinemada oturuyor, vuku bulacağını bildiğiniz şeyi bekliyorsunuz.

Zavallı Tom biraz önce ikinci karısının oğlunun babasının, ilk karısından olma yetişkin oğlu olduğunu öğrendi. Tom'un ilk karısı, Tom'un, sonradan ikinci karısı haline gelen genç kadına âşık olduğunu öğrenince intihar etmişti. Bu genç kadın Santa Clara Demiryolu'nun başkanının kızıydı. Babası Santa Clara'nın başkanı olmaya devam edebilsin diye Tom'u kendine âşık etmişti. Tom, Santa Clara'yı dokuz milyon dolara satın almıştı. Tom'un ilk karısı, Tom'un başkasına âşık olduğunu öğrenince kendini bir tramvayın altına attı. Bunu yüzüyle, gözleriyle, dudaklarıyla ve yürüyüşüyle rol yaparak becerdi. Mide bulandırıcı bir şey görme fırsatınız olmadı, sadece tramvayı durdurmaya çalışan sürücünün çılgına dönmüş yüz ifadesini gördünüz. Çelik tekerleri, kadını öldüren tekerleri gördünüz, bunla-

rın gıcırtısını duydunuz. İnsanların şiddetli bir olay karşısında bağırdıkları gibi bağırdığını duydunuz ve durumu anladınız. Olabilecek en kötü şey olmuştu. Tom'un karısı Sally hakkın rahmetine kavuşmuştu.

Sally Tom'la tanıştığında Tom bir ray tamircisiydi, kendisi de küçük bir taşra okulunda öğretmendi. Tom bir gün ona okuma yazma bilmediğini, aritmetikten anlamadığını itiraf etti. Sally Tom'a okuma yazma, toplama, çıkarma, çarpma ve bölmeyi öğretti. Evlendikten sonra bir akşam, Sally Tom'a hayatın boyunca ray tamirciliği mi yapmak istiyorsun diye sordu, o da evet dedi. Sally hiç değilse biraz olsun hırsı olup olmadığını sordu, Tom da hayatından memnun olduğunu söyledi, ray tamir etmek kolay işti, küçük bir evleri vardı, ayrıca Tom ek iş olarak balıkçılık yapmaya da bolca vakit buluyordu. Bunun üzerine kalbini kırılan Sally mış gibi yapmaya başladı. Tom, hırslı biri olmasının Sally için çok şey ifade edeceğini anladı. Akşam yemeği sırasında masada otururlarken, hırslı biri olacağını söyledi. Gözlerine tuhaf bir ifade geldi, yüzü muhteşem bir karaktere büründü. Hayatta ileri doğru atıldığını neredeyse görür gibiydiniz.

Sally Tom'u Chicago'da okula yolladı ve öğrenimini karşılayacak parayı kazanmak için Tom'un ray tamirciliği işini kendi üstlendi, harika bir kadın, kahraman bir eş. Bir kış gecesi onu elinde aletler ve yağ tenekeleriyle rayların yanı sıra yürürken gördünüz, her taraf kar, in yok cin yok. Çok hazindi. Hazin olması isteniyordu. Bunu Tom için yapıyordu, Tom günün birinde büyük bir adam olabilsin diye. Tom kendisini Missouri Köprüsü'nün inşaatında ustabaşı yaptıkları haberini verdiği gün, Sally de bebek beklediğini müjdeleyince, Tom artık hiçbir şeyin onu dur-

duramayacağını söyledi. Sally ve bebeğinin verdiği ilhamla Tom dağları fethedecekti.

Sally bir oğlan doğurdu ve Tom onun yatağının ucuna doğru yürürken fonda senfonik müzik çalmaya başladı, böylece, bunun Tom'un hayatında çok önemli bir an olduğunu anladınız. Tom'un loş odaya girdiğini, karısının ve yeni doğmuş oğlunun yanına diz çökerek dua ettiğini gördünüz. "Göklerdeki Babamız, egemenlik, güç ve yücelik sonsuzlara dek senindir" dediğini duydunuz. Sinemada iki kişinin burnunu sildiğini duydunuz.

Tom'u Sally yarattı. Onu raylardan alıp başkanlık koltuğuna gönderdi. Sonra Tom daha genç ve daha güzel bir kadına âşık oldu ve Sally de kendini bir tramvayın altına attı. İntiharının bu kadar dokunaklı olmasının sebebi, Tom için yaptığı onca şeydi. İşte bu yüzden, Sally kendini telef ettiğinde sinemadaki pek çok kişinin gözleri yaşla doldu.

Ama Sally'nin intiharı Tom'un daha genç kadına olan tutkusunu etkilemedi ve Tom kısa bir süre sonra bu kadınla evlendi, kısmen gerçekçi bir adamdı ve Hollywood onun gerçekçi olmasını istediği müddetçe gerçekçi olacaktı. Ayyaşlığı yüzünden üniversiteden kovulan Tom'un genç oğlu Tom'un evine taşındı ve Tom'un ikinci karısıyla bir kaçamak yaşadı.

Bebek işte bunun sonucunda oldu, güzel, sağlıklı bir bebek, baba yerine oğuldan olma. Tom'un oğlu Tommy sorumsuz ama ciddi ve de iyi giyimli bir delikanlıydı ve bunu isteyerek yapmadı. Bu tabiatın işiydi. Tabiat nasıldır bilirsiniz, filmlerde bile. Tom iş icabı o kadar sık evden uzak kalmıştı ve ikinci karısı kendini öyle yalnız hissetmişti ki kocasının oğlundan medet ummuştı, oğlan da onun dans partneri olmuştu.

Kadının elini genç, sorumsuz oğlana uzattığını ve mânâlı mânâlı kendisiyle dans etmek isteyip istemediğini sorduğunu gördünüz. Oğlanın kadının elini tutması o kadar uzun sürdü ki, korkutucu imayı anında kavradınız. Kadın, elini uzatırken o kadar çıldırtıcı derecede güzeldi ki, şahsen siz bile, benzer şartlar altında, bu meydan okumaya asla karşı koyamayacağınızı biliyordunuz. Çehresinin ve endamının kusursuzluğunda karşı konulmaz bir şey vardı, öpülesi dudaklar, zarif bir duruş, şahane bir vücut, ilgi bekleyen bir ruh.

Böyle olacağı belliydi. İnsan tenseldir, vesaire.

Böylece, bu büyük demiryolu inşaatçısı, her aklına koyduğunu yapmaya alışık bu adam, bir grevi kırıp kırk adamının bir isyan ve yangında ölmesine sebep olan bu adam, odasına doğru sendeledi ve kapıyı kapattı.

Ve siz filmin bitmek üzere olduğunu anladınız.

Sinemadaki atmosfer, hayatlarının büyük bir kısmını severek, ölerек, kendilerini soylu idealler vesaire için feda ederek filmlerde geçiren orta yaşlı hanımların kaygılarıyla elektriklenmeye başladı. Yine karanlık sinemaya geldiler ve yine harika bir yaşama anı onları bekliyor.

Bütün bu hanımların ruhsal gerginliğini hisseder ve dikkatle dinlerseniz, onların hayatı dolu dolu yaşadıklarını hakikaten duyabilirsiniz.

Zavallı Tom kapının arkasında korkunç bir problemle ve dehşet verici bir yükümlülükle karşı karşıyaydı.

Şrefi namına, Hollywood'un ahlak anlayışı namına, bu sektör namına (duyduğum kadarıyla Amerika'daki üçüncü en büyük sektörmüş), Tanrı aşkına, sizin aşkınıza ve benim aşkıma Tom'un intihar etmesi gerekir. İntihar etmezse, biz de, Shakespeare de, hepimiz de bunca yıldır

kendimizi kandırmışız demektir. İntihar edecek kadar erkek olduğunu biliriz, ama bir an etmeyeceğini umarız, sırf ne olacağını görelim diye, yarattığımız dünyanın yıkılıp yıkılmayacağını görelim diye.

Bu kuralları çok uzun bir süre önce koymuş olsak da, şimdi, bunca yıl sonra, bu kuralların sahibi kurallar olup olmadığından veya ta en başında belki de bir hata işlemiş olabileceğimizden kuşkuya düşeriz. Bunun sanat olduğunu biliriz, hatta biraz gerçek hayata benzese de fazlasıyla kılı kırk yardığı için gerçek hayat olmadığını da biliriz.

Büyükliğümüzün sonsuza kadar melodramatik olmaya devam edip etmeyeceğini bilmek isteriz.

Kamera Tom'un, onun çocukluğunu bilen yaşlı ve sadık sekreterinin afallamış yüzünde durakladı. Bu, Tom'un içinde bulunduğu çıkmazı tam olarak aktarmak ve insanın aklında güçlü bir süspans yaratmak için.

Sonra, hızlı hızlı, yine aynı maksatla, zaman hızla aktı, sona ermeler, sonuçlar, kaçınılmazlıklar, Tom'un oğlu Tommy yaşlı ve sadık sekreterin yanına geldi ve Tom'un, yani babasının hasta olduğunu duyduğunu haykırdı. Babasının bildiğini bilmiyor. Bu bir Hollywood anı. Fonda duruma uygun bir müzik çalıyor.

Babasının genç karısıyla cinsel ilişkiye girerek evrenin doğal düzenini bozan bu oğlan babasının yanına gitmek için hızla kapıya yöneldi ve sonra, bum, tabanca sesi.

Chicago & Southwestern'in başkanının işinin bittiğini anladınız. Namusu temizlendi. Büyük bir adam. Sektör bir kez daha zafer kazandı. Hayatın haysiyeti korundu. İşler tıkırında. Hollywood'un bir yüzyıl daha halk için film çevirmesi mümkün olacak.

Her şey son ayrıntısına kadar planlı, her şey bir efekt yaratmak için. Bekleme. Senfonik müzik. Tommy'nin kapının kulpunda donup kalan eli.

Yaşlı, sadık sekreter ne olup bittiğini biliyor. Tommy de, siz de, ben de, ama kendi gözleriyle görmesi gibisi yok. Yaşlı ve sadık sekreter silah sesinin çıplak gerçeğinin yaşlı, sadık ve muntazam aklına nüfuz etmesini bekledi. Sonra, Tommy bunu yapamayacak kadar korktuğu için, kendini kapıyı açmaya zorladı.

Hepimiz durumun ne olduğunu görmeye can atıyoruz.

Kapı açıldı, biz de içeri girdik, Amerika'da elli milyon kişi, bütün dünyada milyonlarca fazlası.

Zavallı Tom. Dizlerinin üstüne çöküyor ve her nasılsa, bu küçük hareket, bu dizlerinin üstüne çökme hareketi, hızla olmasına rağmen büyük adamın son hareketi olduğu için hiç bitmeyecekmiş gibi. Oda loş, müzik anlamlı. Kan da yok, düzensizlik de. Tom dizlerinin üstüne çöküyor, asil bir şekilde ölüyor. İki kadının ağladığını duyuyorum. Bunun bir film olduğunu, sahte olduğunu bildikleri halde yine de ağlıyorlar. Tom insan demek. Hayat demek. Hayatın diz çökmesini görmek onları ağlatıyor. Film bir dakikaya kalmaz bitecek, onlar da ayağa kalkıp evlerine gidecekler, hayatlarının gündelik akışına kapılacaklar, ama şu anda, sinemanın dini karanlığında, ağlıyorlar.

Benimse bütün bildiğim şu: İntihar, fonda senfonik müzik çalan muntazam bir olay değil. Çocukken, dokuz, on yaşlarındayken oturduğum evin yanındaki evde oturan bir adam vardı. Bir akşamüstü intihar etti, ama bunu yapması bir saatini aldı. Kendini göğsünden vurdu, kalbini ıskaladı, sonra midesinden vurdu. İki silah atışını da duydum. İki atış arasında kırk saniyelik bir boşluk vardı.

Bu süre zarfında, ölmek istemeye devam mı etsin, yoksa iyileşmeye mi çalışsın karar vermeye çalışıyordu herhalde diye düşündüm sonradan.

Sonra adam bas bas bağırmaya başladı. Berbat, karma-karışık bir durumdu doğrusu, hem cismen hem ruhen, adamın bas bas bağırması, bir şeyler yapmak isteyen ama ne yapacaklarını bilmeyen insanların koşuşması, bağırışması. Adam öyle bir bağırıyordu ki şehrin yarısı sesini duymuştu mutlaka.

Gerçek intiharlar konusunda bildiğim bir bu işte. Bir kadının kendini tramvayın altına attığını hiç görmedim, onun için o konuda bir şey söyleyemem. Kesin bir bilgim olan tek intihar bu. O adamın bağırması filmde olsa hiç kimsenin hoşuna gitmezdi. Hiç kimse sevinçten ağlamazdı.

Sanırım sonuç şu: Filmlerde intihar etmekten vazgeçmemiz lazım.

1927'de Woolworth'de dolaşırken, ufak bir grup müşterinin bir masanın üzerine yığılmış gramofon plaklarını harıl harıl karıştırdığını gördü. Ne olup bittiğini anlamak üzere masaya yaklaştı, indirim vardı, tanesi beş sentten ve çeşit çeşit, çok sayıda yeni Victor ve Brunswick plaklarıydı bunlar. Gramofonu aylardır dinlememişti. Tekrar kurup dinleyebilirdi. Aslında gramofon hemen hemen bizzat kendisiydi. Aletin içine girmiş ve şarkı söyleyerek veya bir senfoni veya çılgın bir caz parçası olarak içinden geri çıkmıştı. Aylardır gramofonun yanına gitmemişti; alet odasında öylece toz içinde ve sessiz sessiz duruyordu.

Bu beş sentlik plaklar, çoktandır gramofon aracılığıyla sesinin çıkmadığını, aletin içinden çıkmanın yine hoşuna gidebileceğini hatırlatmıştı ona.

Yarım düzine plak seçip odasına götürdü. Plaklardan hiçbirinin pek iyi olmayacağından emindi ama iyi bir şey aramıyordu, müzik ne kadar yavan veya sıradan olursa olsun umurunda değildi. Bir şey bayağı kötüyse, her ne olursa olsun, ister insan olsun ister müzik parçası olsun, bunun içinden geçmek bir tür keşiftir. Bu keşfi en kötü Amerikan cazıyla bile yapabileceğinden emindi. Melodi aptalca, veya orkestrasyon patırtılı vesaire de olsa, eğer kulak kesilirse bu patırtının içinde bir yerde faniliğin en asil ağlayışını veya gülüşünü duyması mümkündü. Bu bazen ani ve kısa bir kontrpuan parçası olurdu, birkaç banjo ako-

ru mesela, bazen de çok bayat bir şarkının nakarat kısmını söyleyen çok kötü bir vokalistin sesindeki keder. Büyük ölçüde kazara olan, kaçınılmaz olan bir şey.

İyi müziklerle bunu yapamazdınız. İyi müziğin erdemleri kasti idi. Herkes için şüphe götürmez bir şekilde varlardı.

Ağustos başlarıydı sanırım. (Kendimden bahsediyorum.) Aylardır kendini gramofonun içinden dinlememişti ve şimdi bu yeni plakları eve götürüyordu.

Bir delikanlı ağustos ayında tarif edilmez derecede kendini canlı hissederek: O günlerde, bir telgraf şirketinde çalışıyordum. Bütün gün bir masada oturuyor, bir teleprinter makinesini kullanıyordum, işim telgraf gönderip telgraf almaktı ve günün sonunda bu tarif edilmez canlılığı hissedirdim ama aynı zamanda kendimi kayıp gibi de hissedirdim. Tamamen yanlış bir yerdeymişim gibi. Çağın mekanik fikirleri sanki öylesine derinden içime işlemiş ki, kendim de sonunda bir makine parçası haline gelmeye mahkûmuşum gibi. Bu, makinenin başında oturma işi, bir para kazanma yoluydu. Hiç hoşuma gitmiyordu ama bir yoldu.

Makinenin içinde kaybolduğunu, iç organlarını çıkarıp yerine karmaşık bir çark, yay, çekiç ve levye yığını koyduklarını biliyordu, dakik bir şekilde işleyen, aynı şeyi arka arkaya, arka arkaya, dakik bir şekilde tekrar eden bir hurda yığını.

Bütün gün bu makinenin başında oturur, Amerikan sanayisine büyük bir katkıda bulunurdum. Önemli insanlara doğru bir şekilde önemli telgraflar yollardım. Olan bitenin benimle bir alakası yoktu, ben sadece orada oturu-

yor, Amerika için çalışıyordum. Bir evim olsun istiyordum sanırım. Ucuz bir pansiyonda, yalnız başıma yaşıyordum. Bir zeminim, bir çatım, yarım düzine de kitabım vardı. Bu kitapları okuyamıyordum. Büyük yazarların kitaplarıydı. Onları okuyamıyordum: Bütün gün masanın başında oturuyor, memleketimin dünyadaki en varlıklı memleket haline gelmesine katkıda bulunuyordum. Bir yatağım vardı. Bazen safi yorgunluktan bitap düşer uyurdum. Geceleyin çok geç saatte veya sabah erken saatte. İnsan her yerde uyuyamaz. Bir odanın sizin için bir anlamı yoksa, sizin bir parçanız değilse, orada uyuyamazsınız. Bu kaldığım oda benim bir parçam değildi. Haftalık üç dolar kirasını ödeyebilecek herkese aitti. Oradaydım, orada yaşıyordum. Nereyse on dokuz yaşındaydım, çatlağın tekiydim.

Bir evi olsun istiyordu, kendine dönebileceği bir yer, kereste ve camla korunan, güneşin altında, toprağın üstünde bir mekân.

Altı plağı odasına çıkardı. Küçük odasının küçük penceresinden dışarı bakınca, kaybolmuş olduğunu anladı. Hoşuna gitti. Sırf eğlence olsun diye kelimeleri ağzında yuvarlayarak konuşacağın bir konuydu. Şapkası hâlâ başında, odasında dolaştı, odayla konuştu. “İşte evimize geldik,” dedi.

O gece ne yediğini unuttum, ama bunu ev sahibesinin yemek pişirmek ve intihar etmek için temin ettiği küçük gaz ocağında pişirdiğini biliyorum. Bir şey yedi, kullandığı tabağı çanağı yıkayıp kuruladı, sonra da gramofona döndü.

Neyin ne olduğunu keşfetmek için bir fırsat yakalamış olabilirdi. Bu bilginin caz müziğinin içinde saklı olma ih-

timali vardı. Olmayacak şey değildi. Caz müziği vasıtasıyla makineler hakkında, Amerikan makineleri hakkında bir şeyler öğrenmişti. Devasa bir odada kamburu çıkmış on bin New Yorklu kadının dikiş makineleriyle dikiş diktiklerini gözünde canlandırabilmişti. Dağlardan da büyük makineleri, büyük şeyler yapan, elektrik yaratan, enerji muhafaza eden, el feneri, lokomotif, teneke kutu, saksofon imal eden makineleri görebilmişti.

Küçük bir gramofonu, portatif değildi ama küçük bir Victor'du. Yıllardır ona aitti, oradan oraya giderken onu da yanında sürüklemişti. Böyle bir gramofonu oradan oraya taşımak hiç pratik değildi, pratik olmadığını biliyordu, ama yine de bir odadan başka bir odaya, bir şehirden başka bir şehire taşındığında onu hep yanında götürürdü. Gramofonu aylardır kullanmamış olsa bile, yine de yanında götürürdü. Hep yanında olduğunu ve canının istediği zaman dinleyebileceğini bilmek hoşuna gidiyordu. Bankada çok büyük bir miktar parası olmak gibi bir şeydi; dokunmaya korkacak kadar büyük bir meblağ. İsteddiği her müziği dinleyebilirdi. Rumen halk şarkıları, Zenci ilahileri, Amerikan westernleri, Amerikan cazı, Grieg, Beethoven, Gershwin, Zez Confrey, Brahms, Schubert, Irving Berlin, *Where the River Shannon's Flowing*, *Ave Maria*, *Vesti La Giubba*, Caruso, Rachmaninoff, Vernon Dalhart, Kreisler, Al Jonson. Hepsi orada, plakların içindeydi, kendi de müziğin içindeydi ve aylardır gramofonu dinlememişti. Kendi üstüne ve gramofonun üstüne bir sessizlik çökmüştü ve aradan zaman geçtikçe, bu sessizliği bozmak giderek zorlaşmıştı.

Kendini kayıp gibi hissetmeye aylar önce başlamıştı. Bir akşam, seyir halindeki bir tramvaydayken, birdenbi-

re gökyüzünün farkına varmıştı. Bu, gökyüzünün varlığı, harika bir gerçektir. Bunun farkına varınca, başını kaldırıp hava kararırken göğe bakınca, ne kadar kaybolmuş olduğunu anlamıştı.

Ama bu konuda hiçbir şey yapmamıştı. Bir evi olsun ister olmuş, ama bir ev bulmak için hiçbir şey yapmamıştı.

Gramofonunun başında durdu, onun sessizliğini ve kendi sessizliğini, içindeki sesini çıkarma, varlığını ilan etme korkusunu düşündü.

Gramofonu yerden kaldırdı ve küçük yemek masasının üstüne koydu. Gramofon çok tozluysa, hiç acele etmeden, on dakika kadar temizledi. Temizlemeyi bitirince daha büyük bir korku geldi üstüne, bir an tekrar yere koymak istedi, sesi çıksın istemedi. Bir süre sonra aleti yavaş yavaş kurdu, içinden bir şey kırılır da, dünyada ses çıkarmasına, en nihayetinde, gerek kalmaz diye umuyordu gizli gizli.

Aletin içinde hiçbir şey kırılmayınca ne kadar şaşırdığını gayet iyi hatırlıyorum. Bunca aylık sessizlikten sonra ne tuhaf, diye düşünmüştüm. Bir dakika sonra bu kutudan sesler yükselecek. Bu tip korkunun bilimsel adını bilmiyorum, ama fena halde korktuğumu biliyorum. Kayıp olmam bir sır olarak kalsa çok daha iyi olacaktı bence. Artık bir ses çıkarmak istemediğimden emindim, ama aynı zamanda, madem bu yeni plakları eve getirdim, onları topladığım diğer plakların yanına kaldırmadan önce hiç değilse bir defa dinlesem iyi olur, diye düşünüyordum.

Altı plağı da iki taraflı dinledim o gece. Gramofon çok gürültü yapıp diğer pansiyon sakinlerini rahatsız etmesin diye yumuşak iğneler almıştım, ama aylar süren sessizlikten sonra gramofondan çıkan ses çok yüksekti. Öyle yük-

sekti ki, durmadan sigara içmek zorunda kalmıştım, sonra birinin kapımı tıklattığını hatırlıyorum.

Gelen ev sahibesi Mrs. Liebig'di. "Ah, sizsiniz demek, Mr. Romano. Biraz müzik, öyle mi? Eh..."

"Evet," dedim. "Birkaç tane yeni plak aldım da. Birazdan biter."

Pansiyonunda gramofon çalma fikrim hoşuna gitmemişti ama öyle uzun zamandır onun evinde kalıyor ve kirayı hep vaktinde ödeyip odamı öyle temiz tutuyordum ki, doğrudan karşı çıkmak istememişti. Ama anlamıştım.

Plakların hepsi de tatsız ve biraz sıkıcıydı. Biri hariç hepsi. Bu plakta müthiş ilgimi çeken bir senkop bölümü vardı. Bu bölümün önemini anlama çabasıyla o gece üç, dört kez çaldım, ama bir sonuç alamadım. Bölümü teknik olarak anlıyordum, ama beni neden böyle garip bir şekilde etkilediğini kestirememiştim. Gayet romantik dolayısıyla yavan bir melodiye karşı biraz kontrpuan gibiydi. Banjoyla çalınan ve on dört kere tekrarlanan sekiz vuruşlu hızlı akorttu, bu arada melodinin duygusal yoğunluğu giderek çoğalıyor, doruğa varıyor, sonra sessizliğe gömülüyordu. *Bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz*, hızlı hızlı, on dört kere. Ses titreşimliydi. Parçanın inatçılığında içime işleyen bir şey, her zaman içimde var olmuş olan, ama hiç dile getirilmemiş bir şey vardı. Parçanın adını söylemeyeceğim çünkü benim üstümde yarattığı etki büyük ölçüde tesadüfi, büyük ölçüde sadece benim için kaçınılmaz olduğundan, parçayı dinleyen başka birinin bundan benim etkilendiğim kadar etkilenmeyeceğinden eminim. Şartlarının, benim o dönemde içinde bulunduğum şartlarla aşağı yukarı aynı olması gerekirdi, ayrıca, on dokuz yaşında ve çatlağın teki olması gerekirdi vesaire.

Plakları kaldırdı ve unuttu gitti. Müzikleri, şimdiye kadar duyduğu başka müziklerin arasına karıştı ve kayboldu. Aradan bir hafta geçti. Sonra bir akşam birdenbire, sessizliğin içinde o parçayı tekrar duydu, *bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz*, on dört kere. Bir hafta daha geçti. Arada bir o parçayı yine duyuyordu. Kendini tarif edilmez ölçüde canlı hissettiği zamanlar, dünyadaki çirkin her şeyi yok edecek bir güce sahipmiş gibi hissettiği zamanlar oluyordu bu.

Pazar günleri şehirde yapılacak hiçbir şey yoktu, onun için işe giderdim. Teleprinter makinesinin başında oturmak hayatımın başlıca işi haline gelmişti, onun için pazar günleri de çalışıyordum. Ama pazar günleri iş çok yavaş olurdu, günün büyük bir bölümünde ofiste kös kös oturur, hayal kurar, kendime almak istediğim evi düşünürdüm. Teleprinter makinesi hem mesaj gönderir hem mesaj alır. Önemli bir mekanik zafer ve binlerce eski usul telgrafçının işini kaybetmesinin sebebidir. Bu adamlar eskiden saatine bir dolar kadar para kazanırlardı, ama teleprinter makinesi kusursuz hale getirilip tam kullanıma girince bu adamlar işlerinden oldular ve bu işleri benim gibi normal telgrafın te'sini bile bilmeyen gençler yapmaya başladı. Bu makinenin kusursuzlaştırılması büyük bir verimlilik kaynağıydı. Telgraf şirketlerinin yılda milyonlarca dolar tasarruf etmesini sağladı. Saatte yirmi sekiz sent kazanıyor, en hızlı telgraf memurunun aynı süre içinde gönderip alabileceğinden iki kat daha fazla telgraf gönderip alabiliyordum. Ama pazar günleri iş çok yavaş olurdu ve teleprinterden bazen bir saat kadar hiç ses çıkmazdı.

Bir pazar sabahı, uzun bir sessizlikten sonra, makinem işlemeye başladı, ben de mesaja bakmak ve mesaji almak

için yanına gittim, ama gelen bir mesaj değildi, normal bir telgraf değildi. Kelimeleri okudum: *Merhaba, merhaba, merhaba*. Makinenin benimle bir alakası olabileceğini şimdiye kadar hiç düşünmemiştim. O sadece başka insanların mesajları içindi, dolayısıyla bana yazılan bu selam irkiltti beni. Her şeyden önce, makineyi normal iş mesajlarının gönderimi dışında bir şey için kullanmak şirket kurallarına kesinlikle aykırıydı. Bir teleprinter memuru için şirket disiplini ihlal etmek demekti bu, işte o yüzden bana bu selam mesajını gönderen öbür memuru takdir etmeye başladım. Ben de *merhaba* yazdım ve sohbete başladık.

Makineyi benim işime yarayacak şekilde kullanmak çok acayibime gidiyordu. Öbür memurla neredeyse bir saat kadar konuştum. Bir kızdı ve ana ofisteki bir santral odasında çalışıyordu. Bense şehirdeki sayısız şube ofislerinden birinde çalışıyordum. Bir saat kadar epeyce konuştuktan sonra aniden *telgraf şefi* kelimesini okudum, büyükbaş oda-ya geri dönmüştü demek ki, daha fazla konuşamayacaktık.

Aniden, sessizliğin içinde, parçayı yeniden duymaya başladı, *bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz*, tekrar tekrar ve bu onun için özel bir anlam taşımaya başladı: Ev, etrafındaki temiz toprak, sıcacık güneş, ve bir başkası, *bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz*, kendisi ve bu başkası ve ev ve toprak ve güneş ve berrak duyular ve derin uyku ve *bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz* ve anlam ve doluluk ve kayıp olmama hissi ve yakalanmış olmama hissi.

Kızı gözümde canlandırmaya başladım. Benimle, arzuladığım eve gelip orayı ikimizin hayatıyla doldurmama yardım eder mi acaba diye düşünmeye başladım. Bir süre

sonra teleprinter makinesi yine tıkırdamaya başladı ve yeniden *merhaba, merhaba, telgraf şefi gitti* yazdı.

Şu olup bitenler şahane bir şeydi doğrusu, şirket disiplininin ihlali vesaire.

Akşamüstü beşte kız ana ofisten çıktı ve benim çalıştığım ofise geldi. Geleceğini söylemişti, ama ofise girer girmez kim olduğunu anladım, çünkü yüzünü görür görmez müziği duymaya başladım, *bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz*, hızlı hızlı, öyle kötü oldum ki tezgâhın üstünden atlayıp kıza sarılmak ve ona evden bahsetmek geldi içimden.

Ama sadece kibar kibar konuştuk.

Saat altıda, paydos saati geldiğinde, kızla beraber şehirden uzaklaşıp kızın evine doğru yürüdü, kızla konuşarak, müziği tekrar tekrar duyarak. Aylardır ilk defa sahiden gülmeye başladı. Kız şahaneydi. Akıllı harika bir şekilde canlıydı, muziplikten hoşlanıyordu ve onun gözlerinde yeryüzünü, ışık ve sıcaklık dolu parlak yeryüzünü ve büyüyen şeylerin gücünü görür gibi oldu. Burası, evi inşa etmenin, hayatta olmanın, kendi olmanın tam yeri idi.

O akşam plağı tekrar tekrar çaldı, sonunda ev sahibesi odasına geldi ve “Mr. Romano, saat neredeyse on bir buçuk,” dedi.

Kızla iyi arkadaş oldular ve ona evden bahsetmeye başladı. Kız önce söylediklerini tam olarak dinlemiyordu, şöyle bir kulak veriyordu ama bir süre sonra her söylediğini pürdikkat dinlemeye başladı – makinelerin herkesin içine girdiğine ve onları yok ettiğine, içlerinde iyi ne varsa onu yok ettiğine dair delice laflar.

Pazar günleri çalışmaktan vazgeçtiler ve körfezin karşı tarafına, Marin County’ye gitmeye başladılar. Her pazar

Marin County'nin tepelerine tırmandılar, evden bahsettiler. 1927'nin Eylül ve Ekim ayı boyunca pazar günleri beraberdiler, San Francisco Körfezi'nin karşı tarafındaki tepelerde yürüyorlardı.

Kayıp olma hissi peşini bırakmaya başladı. Dünyada, hayatta olduğunu bilen ve buna önem veren bir kişi vardı en azından ve bir süre, çoktandır istediği ev gerçeğe dönüşecekmiş gibi, evin kapısından bu kızla birlikte gülerek girecek, orada, sonsuza kadar, ebediyen beraber olacaklarmış gibi geldi.

On dokuz yaşında olduğunu söylemiştim.

Sonsuza kadar, ebediyen, komik olan da bu işte. Bütün gün, teleprinter makinesinin başında müziği duyuyordu, *bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz*, sonsuza kadar, ebediyen ve bu kız ve bu müzik ve müstakbel ev, hepsi birbirine karıştı ve bir süre umudunun kaçınılmazlığına inanır oldu.

Şimdi gerçeğe geliyorum. Bir hikâye uydurmama izin vermiyorum.

Ağustosta, eylülde ve ekimde, tarif edilmez bir şey yüzünden, artık havadan mı sudan mı, melodi ve kontrpuan şahane bir şekilde, dakik, kusursuz bir şekilde birdi, ve sonsuzluk rüyası imkânsız bir rüya değildi.

Evi istiyorlardı. Fena halde istiyorlardı. Ağustosta, eylülde, ekimde. Kendilerine dönmeyi fena halde istiyorlardı. Vesaire.

Olayların akışı değişir. Altan alta, sessizce, tuhaf bir şekilde değişir. Her şey bir an için şöyledir. Sonra insan dönüp baktığında yine her şey değişmiştir ve şimdi de

şöyledir. Yeni bir kurgu, kan şöyle, yeryüzü şöyle, hayatın anlamı şöyle. Elden bir şey gelmez. Kesin olan sadece sanattır, sonsuza kadar özü değişmez. Sonsuza kadar bel bağlanabilir.

Kavga etmediler. Kız hastalanıp ölmedi. Başka bir delikanlıyla veya yaşlı, zengin bir adamla da kaçmadı.

Melodi birdenbire sustu, kontrpuan canlılığını yitirdi. Kasım ayıydı.

Odamda oturur, bize ne olduğunu anlamaya çalışırdım. Ev. Olacak şey değildi tabii. Bu maaşla ev sahibi olunur muydu? Kayıp olma hissi. Saçma bir şeydi. Tamamen aptalca bir şey. Sigaranın birini söndürüp birini yakarak odamı arşınıyor, kendimiz için inşa ettiğimiz binanın birdenbire yıkılışını anlamaya çalışıyordum. Neden artık şehirden uzaklaşmak istemediğimizi bilmek istiyordum. Sadece kızdan kaynaklanmıyordu. Asıl ben artık evden bahsetmez olmuştum. Asıl ben müziği duymaz olmuştum, ve sessizlik aniden geri gelmişti, ve ben bütün bunların tam ortasında duruyordum, yine kayıptım, ama artık kendime dönme arzum yoktu. Ucunu bırak, diyordum. İncelendiği yerden kopsun. Vesaire.

Kış süresince yavaş yavaş birbirlerinden koptular, sonra aniden, 1928'in Mart ayında bütün her şeyin bittiğini anladı, sona ermişti.

Kıza bir şey oldu. İşini kaybetti, başka bir adrese, başka bir şehre taşındı, tam olarak emin değildi. Kızın izini kaybetti.

Haziran ayındaysa kendisine bir şey oldu.

Bir akşamüstü, teleprinter makinesinin başında oturmuş tıkırdatıyordum ki birdenbire parçayı duymaya başladım, *bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz*, hızlı hızlı ve kızın yüzünü, gözleri olan manzarayı görmeye başladım, kahkahasını duymaya başladım, *bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz* ve makineyi tıkırdatırken bu müzik, bu kızın hatırası ve bizim için yaratacağımız evin yeniden boy göstermesiyle, bütün bunlar aklımda tıpkı yazın oldukları gibi, gerçek ve doğru haliyle oluşmaya başladı ve kendimi kayıp, şaşkın ve sersem gibi hissetmeye başladım.

O akşam plağı çaldı, ama sadece bir kere dinledi çünkü gözleri yaşarmıştı. Gözyaşlarına gülüp geçmişti ama müziği ikinci bir kere daha dinlemeye cesaret edememişti. Bütün olay çok komikti doğrusu, diye düşündü. Müzik, kız ve ev aklında tek bir anlam taşır hale gelmişti ve bu çok komikti.

Ama ertesi gün kızı aramaya başladım. Kendiliğinden oldu bu. Yürüyüş yapıyordum, bir de baktım kızın eski adresine gelmişim, eve taşınan insanlara kızın nereye gittiğini bilip bilmediklerini soruyorum. Bilmiyorlardı. Sabahın birine kadar yürüdüm. Müzik tekrar içime giriyordu, sık sık duymaya başlamıştım.

Ne zaman oturup teleprinter makinesini tıkırdatsa, müziği, müziğin makineden yükseldiğini duymaya başlıyordu, *bir, iki, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz*. Her pazar, makineye kızı ona getirmesi için yalvarır olmuştu. Olacak şey değildi. Kızın artık şirkette çalışmadığını biliyordu ama yine de makinenin o eski selamı, *merhaba, merhaba, merhabayı* tıkırdatmasını umar olmuştu. Olacak şey değildi. Katiyen.

Kız hakkında çok fazla bir şey bilmiyordu zaten. Adını biliyordu, onun için ne anlama geldiğini biliyordu ama o kadar.

Ve müzik: Tekrar ve tekrar ve tekrar.

Bir ğleden sonra teleprinter makinesinin başından kalktı ve iş gömleğini çıkarttı. Saat ikiyi biraz geçiyordu, iş bıraktı, parasını aldı, çekti gitti. "Bu zenginliēin bir parçası olmak istemiyorum," dedi. Odasına ıktı, yanına almak istediēi her şeyi iki bavula yerleştirdi.

Gramofonu ve plakları ev sahibesi Mrs. Liebig'e hediye etti. "Gramofon eskidir," dedi kadına, "ve arada bir inilder, özellikle herhangi bir Beethoven plaēı konursa. Ama hâlâ alışıyor. Plaklar da pek matah sayılmaz. İyi müzikler yok deēil ama plakların oēu monoton caz." Ev sahibesiyle konuşurken mziēi hissediyordu, gramofonu ve plakları yabancı bir evde bırakıp gitmek ona acı veriyordu ama onları artık istemediēinden emindi.

İstasyonun bekleme odasından trene doēru yürürken mziēin iimi paraladıēını hissediyordum, tren harekete geçip de yola ıktıēında, ddē ttēnde, çaresizlik içinde oturmuş, bu kız için ve ev için aēlıyor, hayatın bana verebileceēinden daha fazlasını hayattan istediēim için kendime fırça atıyordum.

Ve İnsan

On beş yaşındayken bir sabah gün ağarmadan kalktım, bütün gece uyuyamamıştım, yeryüzünün ve hayatta olmanın ne tuhaf olduğu düşünceleriyle bir o yana bir bu yana dönmüş durmuş, kendimi aniden, kesinlikle ve iyiden iyiye yeryüzünün bir parçası olarak hissetmiştim. Sırf tekrar ayakta durabilmek, diye düşünmüştüm bütün gece. Sırf tekrar ışığın içinde olmak, ayakta durmak, nefes almak, hayatta olmak. Şafak karanlığında yatağımdan sessizce çıktım, üstümü giyindim – mavi, koton bir gömlek, fitilli kadife bir pantolon, çorap ve ayakkabı. Kasım ayıydı ve hava soğumaya başlamıştı ama üstüme daha fazla bir şey giyinmek istemiyordum. Üşümüyordum. Hatta sıcak basıyordu ve üstüme daha fazla bir şey giyinirsem olmayacağını biliyordum. Bir şey olacaktı ve kat kat giyinirsem o şey sönüp gidecek, elimde beklenen ama sonra kaybedilen bir şeyin hatırasından başka bir şey kalmayacakmış gibime geliyordu.

Gecenin uykusuzluğu boyunca, dile gelmek üzere olan hızlı ve sözsüz bir düşüncenin, zamanın içinden engin bir hatıranın, taze bir dolgunluğun, yeni bir sağlamlığın, yaz boyunca içimde meydana gelen alelacele büyümeden fışkıran daha zarif bir hareket ritminin küçüklü büyüklü bir sürü çark gibi içimde döndüğünü hissediyordum.

Bu düşüncenin başlangıcı, belli belirsiz ve bölük pörçük olarak geçen baharın başlangıcına rastladı, nesneleri yiyip yutan ateşin sesiyle aklımı yakıyor, bir selin sabırsız-

lığı ve taşkınlığıyla kanımda dolaşıyordu. Bu düşüncenin başlangıcından önce, hayatını öfke, korku, hoşnutsuzluk ve şüphe dolu anlarla geçiren, hayatın anlamını ümitsizce öğrenmek isteyen ama bunu bir türlü beceremeyen küçük ve asık suratlı bir oğlan çocuğundan başka bir şey değildim. Ama şimdi kasım ayında, bedenlen bir yetişkin erkek kadar büyümüşüm, hatta çoğu erkekten daha büyüktüm. Sanki aniden, kendimin oğlan çocuğu kalıbının içinden fırlayarak kendimin daha engin erkek kalıbının içine, kendimin belirli ve canlı bir öge olarak daha derin anlamının içine girivermişim. “Şuna bak,” diyorlardı akrabalarım, “vücudunun her uzvu büyüyor, hele burnu.” Mahrem uzuvlarım hakkında muzip şakalar yapıyorlar, ben de utancımdan yerin dibine giriyordum. “Ee, ne haber?” diye soruyorlardı, hanımlar bile. Büyüyor mu? Yetişkin kadınların, yüzlerce kadının hayalini mi kuruyorsun?

“Siz neden bahsediyorsunuz allah aşkına,” diyordum. Halbuki neden bahsettiklerini biliyordum. Ama utanıyordum. “Şu burna bakar mısınız,” diyorlardı. “Suratındaki şu devasa burna bakar mısınız.”

Yazın bazen aniden bir aynanın karşısında durup kendime bakıyor, ama bir an sonra, çirkinliğimden iğrenerek, bundan kaygı duyarak yüzümü çeviriyordum. Nasıl oluyor da gözümde canlandırdığım halime kesinlikle benzemiyordum, buna aklım ermiyordu. Kendi aklımda yüzüm bambaşkaydı, daha hoş, daha nüanslı ve seçkin bir ifadem vardı, aynadaysa kendimin asıl yansıısını görüyordum ve bu da çirkin, kalın, kemikli ve kaba sabaydı. Daha ince hatlı bir şey olduğunu sanıyordum, diyordum kendi kendime. Daha önce kendime bakmak hiç aklıma gelmezdi. Tam olarak neye benzediğimi bildiğimi sanırdım, ama gerçek

canımı sıkıyor, beni utandırıyor. Sonra sonra umursamamaya başladım. Çirkinsem çirkinim, diyordum. Çirkin olduğumu biliyorum. Ama çirkin olan sırf yüzüm.

Her şeyin yüzümden ibaret olmadığına aklım yatıyordu. Bu sadece vücudumun geri kalanıyla beraber büyümekte olan bir kısımdı, harici bir kısımdı, yani dahili kısımlar kadar önemli değildi. Asıl büyüme içimde olup bitiyordu, sırf bedensel kalıbımın sınırları içinde değil de akıl vasıtasıyla, hayal gücü vasıtasıyla dışa doğru, varlığın gerçek büyüklüğüne, bilincin, bilmenin, hissetmenin, hatırlamanın sınırsız büyüklüğüne doğru.

Yüzümün çirkinliğini unutmaya başladım ve kendimin olduğuna inandığım yüzün, kalbimin mahremiyeti içindeki, gece lambasının altında uykudaki, düşüncenin doğruluğundaki kendi yüzümün sadeliğine ve şefkatliliğine döndüm yine.

Yüzümün çirkin görüldüğü doğru, dedim, ama çirkin olmadığı da doğru. Çirkin olmadığını biliyorum, çünkü kendi gözlerimle gördüm, kendi düşüncemle şekil verdim, görüşüm berraktı, düşüncem temizdi. Çirkin olamaz.

Ama başkaları asıl gerçeği nasıl anlayacak, benim gördüğüm yüzü nasıl görececek, varlığımın gerçek yansımasının bu olduğunu nereden bileceklerdi? Bu beni çok kaygılandırıyordu. Lisede, sınıfımda bir kız vardı, bu kıza tapıyor, onun gördüğü yüzün asıl yüzüm olmadığını, bunun sadece içinde bulunduğum büyüme sürecinin bir parçası olduğunu bilsin istiyordum. Asıl yüzümü benimle beraber görebilsin istiyordum, çünkü görürse, ona olan aşkımlı anlayacak ve o da beni sevecekmiş gibime geliyordu.

Bütün gece, kendimin yeryüzünde bir şekilde hayatta, bir şekilde özel olduğu düşüncesiyle, ama aynı zamanda

anbean, alttan alta değişen ve daima değişecek olan, tekrar tekrar bir andan girip başka bir andan çıkan bir cisim olduğum dşnencesiyle yatağımda dönmüş durmuştum. İçimde neyin sabit, kalıcı ve ebedi olduğunu, sadece bana ait değil de insan vücuduna, efsanesine, her saniye ve de asırlar boyunca yeryüzündeki hareketinin gerçeğine ait olan şeyin ne olduğunu bilmek istiyordum. Bütün gece çok yakında ğrenecekmişim gibime gelmişti, sabahleyin yatağımdan çıktım, karanlıkta ve sessizlikte durdum, biçim, ağırlık ve hareket sahibi olmanın ve umarım bir anlam sahibi olmanın şaşaasını hissettim.

Evin karanlığında ses çıkarmadan yürüdüm ve dışarı çıktım, bir an sokakta durdum, yeryzmzn ihtişamını, önemsiz suretlerimizi çevreleyen sınırsız alanın büyük güzelliğini, evrenimizdeki muhteşem gökcisimlerinin uzaklığını, okyanuslarımızı, dağlarımızı, vadilerimizi, inşa ettiğimiz şahane şehirleri, yapmış olduğumuz güçlü, temiz ve korkusuz şeyleri şükranla takdir ettim. İnşa ettiğimiz ve vahşi sulara saldığımız küçük gemileri, demiryollarının yavaş yavaş çoğalmasını, bilginin yavaş yavaş birikmesini, evrenin enginliğinde, yeryzmzn katılığında, kendi küçük varlıklarımızın grkeminde, kalplerimizin sadeliğinde Tanrı'nın yavaş yavaş ama hiç durmadan aranmasını.

O gün sırf ayakta duruyor olmak, sırf nefes alıyor olmak bile açıklanamaz bir mucize kabilinden bir gerçekti. Bunca yıl sonra, diye düşündüm, burada, karanlıkta duruyorum, nefes alıyorum, yaşadığımı biliyorum. Sözle, okulda bana öğretilen kelimelerle ciddi, vakur, kıvanç dolu bir şey söylemek istedim... Tanrı'ya karşı hissettiğim şkranı ifade etmek istedim. Ama imkânsızdı. Bunları dile getirecek kelime yoktu. İhtişamın soğuk, temiz havadan bana doğru ak-

tığını, kanımla temas ettiğini, kanımda dolaşıp fıkrıdadığını hissediyordum, ama bunları dile getirecek kelime yoktu.

Sokağımızda bir yangın musluğu vardı, hep bunun üstünden atlamak isterdim ama denemekten hep korkmuştum. Musluk madeniydi, bense kandan, etten ve kemikten dim, hızla sıçrayarak musluğun üstünden atlayamazsam, etim ona çarpacak, canım yanacak, belki bir bacağımın kemiği kırılacaktı.

Aniden yangın musluğunun üstünden atlayıverdim ve değmeden aştım, ve başardım, diye düşündüm. Artık her şeyi başarabilirim.

Yangın musluğunun üstünden altı, yedi kere atladım, üstünden aşip sağlamca yere basıyor, kendimi harika hissediyordum.

Sonra yürümeye başladım, yavaş yavaş, aheste aheste değil de hızlı hızlı, arada bir de havaya sıçırıyordum, çünkü elimde değildi. Her seferinde bir ağaca geldiğimde sıçrayıp bir dal yakalıyor, dalı ağırlığımla eğiyor, kendimi havaya kaldırıp yere indiriyordum. Şehre doğru yürüdüm, binalarımızı inşa ettiğimiz sokaklara doğru ve aniden bunları ilk defa görmüş gibi oldum, şimdi bunları gerçekten *görü-yor-dum*, harikaydılar. Şehir neredeyse bomboştı, yalnız ben vardım sanki, asıl halini görüyordum, bütün güzelliğiyle, bütün anlamıyla, ona gerçek anlamını teslim ederek, gizli yüzümün gerçeği gibi, içteki görkem gibi. Ben yürürken kış güneşi yükseldi, ışığı şehrin üstüne düştü, serince bir sıcaklık verdi. Binalara dokundum, avuçlarımla yokladım, sağlamlığın ve kusursuzluğun anlamını hissettim. Vitrin camlarını, tuğlaları, tahtaları, betonu elledim.

Eve döndüğümde herkes kalkmış, kahvaltı ediyordu. “Neredeydin,” diye sordular. “Niye o kadar erken kalktın?”

Sofradaki sandalyeme oturdum, karnım felaket acıkmıştı. Onlara söylesem mi, diye düşündüm. Neler olup bittiğini onlara söylemeyi denesem mi? Yoksa bana gülerler mi?

Aniden onların arasında, kendi ailemin içinde bir yabancı olduğumu anladım, onları sevdiğim halde, onlara açılmayacağımı, varlığımın gerçeğini açığa vuramayacağımı anladım. Her birimiz yalnızız, diye düşündüm. Herkes bir diğerine yabancı. Annem bana bir zamanlar çektiği sancı gözüyle, emzirdiği bir bebek, evin içindeki küçük bir çocuk, okula yürüyen bir oğlan, şimdi de çirkin suratlı bir delikanlı gözüyle bakıyor, yerinde duramayan, girdiği çıktı-ğı belli olmayan yarı çatlak bir herif gözüyle bakıyor.

O günlerde mısır unu lapası yerdik. Ucuzdu, biz de yoksulduk, lapa karnımızı güzelce doyururdu. Kiloyla, toptan alır ve her sabah kahvaltıda yerdik. Koca bir kâse lapa önümde duruyordu, bir kilo kadar, buharı tütüyordu, yalayıp yutmaya başladım, açlığımı giderdiğini, kanıma karıştığını, ben haline ve içimde olup biten değişiklikler haline geldiğini hissediyordum.

Yok, diye düşündüm, onlara söyleyemem. Hiç kimseye söyleyemem. Herkes kendi görmeli. Herkes gerçeği kendi için aramalı. Gerçek burada ve her insan kendi için aramalı. Ama kız, diye düşündüm. Ona söyleyebilmeliydim. O bendendi. Onun adını, hem harici hem dahili suretini almış, onu nefesimle içime çekmişim, onun anlamını kendi anlamımla birleştirmişim, o benim düşüncemin bir parçasıydı, yeryüzünde yürürken hareketimin ve uykumun bir parçasıydı. Ona söyleyecektim. Kıza gizli yüzümü gösterdikten sonra ona bizden, aynı yeryüzünde, aynı sonsuzluk anında beraberce hayatta olduğumuzdan bahsedecektim.

Kızla hiç konuşmamıştım. Onu gizli gizli sevmiş, ona tapmışım, elinin değdiği her şeye, kitaplarına, yazı masasına, üzerinde hareket ettiği yeryüzüne, etrafındaki havaya tapmış ama onunla konuşmaya bir türlü cesaret edememişim. Konuşmamın öyle anlamlı olmasını, ikimiz için de öyle önemli olmasını istiyordum ki, aramızdaki sessizliği bozmayı aklımdan geçirmeye bile korkuyordum.

“Şöyle bir yürüdüm geldim,” diye cevap verdim.

Herkes üstüme gülmeye başladı, annem bile. “Neyin var senin?” diye sordular. “Neden uyuyamıyorsun? Yine âşık mı oldun? Ondan mı? Bir kızın hayalini mi kuruyorsun?”

Masada oturuyor, sıcak yemeği yalayıp yutuyor, bana güldüklerini duyuyordum. Onlara söyleyemem, diye düşündüm. Bana gülüyorlar. Gülünecek bir şey olduğunu sanıyorlar. Şaka gibilerine geliyor.

Kızı düşününce yüzüm kızarmaya başladı, onları tatmin edecek ve seslerini kesecek, kahkahalarını susturacak bir şey söyleme kaygısına düştüm. Sonra, daha yüksek sesle gülmeye başladılar ve elimde olmadan ben de gülmeye başladım.

“Evet,” diye güldüler. “İşin içinde bir kız var mutlaka. Nasıl da yakışıklı olmaya başladı baksanıza. Bir kızın hayalini kurunca hep öyle olur zaten.”

Kâsedeki lapanın hepsini yedim ve masadan kalktım. Onlara gerçeği anlatmaya çalışırsam, diye düşündüm, iyice üstüme gülecekler.

“Okula gidiyorum,” dedim ve evden çıktım. Ama o gün okula gitmeyeceğimi biliyordum. Okula gitmemeye gecenin bir yarısı, uyku tutmadığı zaman karar vermişim. Okulda, o atmosferin içinde, o şeyin olmayacağı kesindi.

İçimde dönüp durarak beni gerçeğe doğru yönelten şeyin ne olduğunu orada asla anlayamayacaktım, o da, belki ebediyen, kaybolup gidecekti. Kırlara doğru yürümeye ve bu düşünceyle baş başa kalmaya karar verdim, onun böylelikle zihnimin şaşkınlık ve kargaşasından, kanımın ateşinden sıyrılıp çıkmasını kolaylaştırmak, onu sessizliğe ve sadeliğe doğru taşıyarak, tamamına ermesini ve bütünleşmesini sağlamak istiyordum.

Kırlarda yürürken, yapraksız üzüm asmaları ve incir ağaçlarının arasında sessizce dolaşırken düşünce bütünleşti ve kendi hakkımdaki, insan ve yeryüzü ve Tanrı hakkındaki gerçeği anladım.

Sanki okuldan geliyormuş gibi, aynı o saatte eve döndüm ve ertesi gün okula gittim. Yokluğumu açıklayacak bir özür sunmam gerekeceğini biliyordum ama bu konuda yalan söylemeyeceğimi de biliyordum. Nezle olduğumu, o yüzden okula gelmediğimi söyleyebilirdim ama bunu yapmak istemiyordum. Ceza vereceklerdi ama umurumda değildi. Cezalandırırlarsa cezalandırırsınlar. Varsın ihtiyar Brunton kemerle dövsün. Şehir dışına, kırlara gitmiş, sessizliğin içine girmiş ve gerçeği bulmuştum. Bu, okulda öğretebileceklerinden katbekat üstün bir şeydi. Kitaplarında yazılı olan bir şey değildi. Varsın cezalandırırsınlar. Aynı zamanda, kızın üstünde iyi bir intiba bırakmak da istiyordum. Güçlü olduğumu, gerçeği söyleyip bunun cezasını çekebileceğimi, sırf dayaktan kurtulmak için kıytırık bir yalan uydurmayacağımı anlasın istiyordum. Doğruyu söylememin onun için bir anlam taşıması gerekmez mi, diye düşündüm. Benim bir parçam olduğuna göre, dış görünüşün ardını görebilecek ve ne yaptığımı, bunu neden yaptığımı anlayacaktı.

Yoklamadan sonra, ismim söylendi ve öğretmenimiz, “Dün okula gelmedin,” dedi. “Bir özür getirdin mi?”

“Hayır,” dedim, “getirmedim.”

Aniden kendimi bütün sınıfın maskarası gibi hissettim, herkesin ne düşündüğünü hayal edebiliyordum: Ne salak oğlan! O kadar sevdiğim bu kıza baktım ve onun da güldüğünü gördüm ama buna inanasım gelmedi. Bazen olur böyle. İnsan başka birine haysiyetini ve anlamını verip de öteki kişi o haysiyeti ve anlamı kendine mal etmezse işte böyle olur. Kızın bana güldüğünü gördüm, işittim ama buna inanasım gelmedi. Niyetim onu eğlendirmek değildi. Niyetim hiç kimseyi eğlendirmek değildi ve kahkahalar beni öfkелendirdi.

“Neden okula gelmedin?” dedi öğretmen. “Neredeydin?”

“Şehir dışında, kırlardaydım,” dedim, “Yürüyordum.”

Kahkahalar iyice çoğalmıştı, ve gizli gizli sevdiğim kızın ötekilerle beraber güldüğünü gördüm, sanki onun için hiçbir anlam taşıımıyormuşum gibi, sanki onu kendimin bir parçası haline getirmemişim gibi. Kendimi kötü ve cüretkâr hissetmeye başladım, avuçlarım sıcak sıcak terliyordu.

Öğretmen başıma dikilmiş, titriyordu. Kadının ne kadar kızgın olduğunu takdir edebilmek için öğretmen olmak gerekir belki. Yıllardır oğlan çocuklarına niye okula gelmediklerini sormakta, oğlan çocukları da yıllardır ona evde hasta yattıkları cevabını vermekteydi. Çoğu zaman doğruyu söylemediklerini biliyordu ama hiç değilse gelenek bozulmuyor, dünyasında her şey yerli yerinde kalmış oluyordu. Oysa şimdi her şey parça parça ediliyordu, kadın da başıma dikilmiş, öfkeden tir tir titriyordu. Beni sarsmaya çalıştı sanırım, ben de buna izin vermedim, kendimi

sımsıkı kastım. Bir an beni iteledi, benden nefret ediyordu, sonra, “Siz Ermeniler yok musunuz,” dedi, “Siz, siz...” Birdenbire gözlerinden yaş boşanacak zannettim. Acıdım kadına, bunca yıl okul öğretmenliğinden sonra hâlâ içinde taşıdığı aptallığa acıdım, neredeyse elli yaşındaydı.

Niyetim onu incitmek değildi. Maksadım kesinlikle bu değildi. Doğruyu söylemek istemiştım, o kadar. Kıza gerçek yüzümü göstermek istemiştım, insanlığın haysiyet ve sadeliğiyle şekillendirilmiş ve onun da şekillendirmeye katkıda bulunduğu yüzümü, yeryüzündeki varlığımın gerçeğini göstermek istemiştım. Ama kahkahası, tıpkı ötekilerin kahkahası gibi... İçimde bir şeyi ezildi, patırtının ortasında kalakaldım, utanç ve şaşkınlık içinde, kanayarak, paramparça olarak. Allah kahretsin, diye düşündüm. Doğru olmaz. Allah kahretsin, bu bir yalan.

Ama kendimi kandırdığımı biliyordum. Ona duyduğum sevgiyi dile getiremeyeceğimi ve o sevginin benim için, yeryüzü için, evren için ve insan için taşıdığı anlamı bu kıza anlatamayacağımı biliyordum.

Beni okul müdürüne yolladılar, müdür başıma dikildi, kalın bir sesle gürledi. “Sen,” dedi, “sen bu okulun yüz karasısın. Sen kendi ırkının yüz karasısın. Kuralları çiğniyorsun. Sonra da okula gelip matah bir şeymiş gibi suçunla böbürleniyorsun. Gösterecek mazeretin var mı?”

“Yok,” dedim.

“Bunu neden yaptın?” diye sordu.

“Yürümek istedim,” dedim.

“Cumartesine kadar bekleyebilirdin,” dedi.

“Hayır,” dedim. “Dün yürümem gerekiyordu.”

“Sana dayak atmamam için bana bir sebep gösterebilir misin?” diye sordu.

“O sizin bileceğiniz iş,” dedim.

Kızmıştım. Kız konusunda içim yanıyordu, müdürden de bana atacağını bildiğim dayaktan da korkmuyordum. Bitmişti. Sırtımla beraber yalnız yürümek zorundaydım. Kızın gülerek içimde yarattığı hastalığı kabullenmem gerekiyordu, ama gerçek bütün kalacaktı, onu sonsuza dek içimde, kalbimin içinde saklayacak, yalnız yürüyecektim.

Büyük olduğum halde, güçlü olduğum halde dayak beni ağlattı. Gerçi ağlarken, canımı acıtan şeyin dayak olmadığını biliyordum... Bu öteki şeydi, bu her yerdeki inanılmaz körlüktü. İçin için ağladım, sınıfa döndüğümde gözlerim kızarmıştı, utanç içindeydim ve bütün sınıf üstüme gülüyordu, kız bile.

Okuldan sonra, yalnız başıma yürürken, kalbimdeki yarayı iyileştirmeye çalıştım, varlığın hızlı ve parlak gerçeğini, yeryüzünün sessizliği içinde yalnız başıma yürürken kazandığım gerçeği düşünmeye başladım yine, ve şimdi yürürken ve bunu düşünürken, kendimin yeniden bütünleştiğini hissediyor, keşfettiğim gizli yerin enginliğinde güldüğümü duyuyordum.

Gerçek bu sırdı, önce Tanrı, bu kelime, Tanrı kelimesi, bütün her şeyin dışında ve ötesinde, uçsuz bucaksız ve sonsuz, sonra da boşluk, hiçbir ölümlü zihnin alamayacağı kadar engin, soyut, kusursuz, sahici ve kayıp, sessiz boşluk, boşluktaki madde, yine kusursuz, ağırlık, katılık ve biçim sahibi, ateş ve sıvı, ve sonra, insanın aklında sessizce var olan bütün evreni, hareketsiz, karanlık ve kayıp, insanı bekleyen, insanın düşüncesini bekleyen evreni bağların arasında yürürken böylece gördüm ve cansız maddenin yeryüzündeki kıpırdanışını ve yazın hızla büyüyen şeyler gibi kendi içimdeki kıpırdanışını hissettim, zamanın için-

den çıkan hayatı, ve hayatın kayanın, ateşin, sıvının içinden fışkıran ve insanın kendi yüzüne, biçimine, hareket ve düşüncesine dönüşen tohumunu, aniden boşlukta beliriveren, kıpırdanan insan düşüncesini hissettim. Ve ben insandım, ve bağların arasında yalnız başıma yürürken boşluğun içinden su yüzüne çıkardığım gerçek buydu.

Boşluğun içinde sessizce duran gizli evreni görmüştüm, ve onu kendisine göstermiştim, ona anlam, letafet ve sadece insanın düşüncesinden ve enerjisinden kaynaklanabilecek gerçeği vermiştim, ve gerçek insandı, bendim, anbean, ve insandı, yüzyıllar boyu, ve insandı, ve Tanrı'nın insanın içindeki yüzüydü, ve sırrın enginliğinde insanın kahkahasının sesiydi, ve sırrın karanlığında insanın ağlama sesiydi, ve gerçek bendim ve ben insandım.

Kavisli Bir Çizgi

Oturduğum ev lisenin bitişiğindeydi. Akşamları ışıklar yanar, sınıflarda erkekler ve kadınlar belirirdi. Hareket ettiklerini görür ama seslerini duyamazdım. Aralarında bir şeyler konuştuklarını görür ve aralarına girip onları dinlemek istediğimi düşünürdüm. Gidip vakit geçirilecek bir yerdi. Maksadım zihnimi geliştirmek değildi. Bununla işim kalmamıştı. Her iki haftada bir Amerikan Pelman Enstitüsü'nden bir mektup geliyordu. Kurslarına gitmiyordum. Zarflarını açmıyordum bile. Ne söylediklerini tamı tamına biliyordum. Chesterton'ın ve Ben Lindsey'nin onların kurslarına gittiğini ve artık mükemmel, kocaman beyinlere sahip olduklarını söylüyorlardı, özellikle Chesterton'ın. Benim de mükemmel, kocaman bir beyin sahibi olabileceğimi söylediklerini biliyordum ama zarfları açmıyordum. Konuyu dört yaşındaki yeğenime havale ediyordum. Belki o bu kursa gidip, dünyadaki bilge adamlar gibi bir beyine sahip olmak ister, diye düşünüyordum. Mektupları yeğenime veriyordum, o da bunları alıyor, yere oturuyor ve makasla kıştır kıştır kesiyordu. Hoş bir manzaraydı doğrusu. Enstitü, harika bir Amerikan fikri. Yeğenim mektupları küçük bir makasla kesiyor.

Akşamları gidilecek bir yerdi işte. Radyodan bıkmıştım. Bir yıldır her akşam N.R.A.* konuşmalarını, Carmen'den pasajları, Tosti'nin "Goodbye" ve "Trees"ini din-

* National Recovery Administration: Milli Kalkınma Dairesi.

liyordum. Bazı akşamlar iki kere. Her akşam ne olacağını biliyordum. Şehirde de durum aynıydı. Bütün filmleri, filmlerde ne olacağını biliyordum. Örüntü hiç değişmiyordu. Senfoniler için bile durum aynıydı. Bir keresinde kondüktör kadındı ama her şey yine aynıydı. Beethoven'ın 5. Senfoni'si, Sihirbazın Çırağı ve Mavi Tuna Valsi. Yıllardır durmadan aynı şekilde devam ediyor. Torunlarımın torunları da Mavi Tuna Valsi'ni dinlemek zorunda kalacaklar diye korkuyorum. O hale geldi ki, müzik çalmasa bile, yine de duyuyoruz. İçimize işlemiş. Yıllar önce bu seçkin şeylerden hoşlanırdım ama son zamanlarda daha acınası şeyler ilgimi çeker oldu.

Akşam okulundaki insanların arasına karışıp onları dinlemeyi düşünüyordum. O kadar yakındı ki, okula gitmek bir odadan çıkıp öbürüne girmek gibiydi. Ya çok yalnız ya da acınası bir şekilde hırslı olan bir grup insanın arasına dalıverme fikri hoşuma gidiyordu.

Gittiğim akşam salıydı. Dersler; Yabancılar için İngilizce, Dikiş, Terzilik ve Şapkacılık, Deri İşleme, Tahta Oymacılığı, Radyo, Aritmetik, Dümencilik, Uçuş Teorisi, Daktilo ve Ticari Resimdi. Elimde basılı program vardı.

Ticari Resim dersine girdim. Bir gayesi olan güzellik. Kullanışlı letafet. Hiçbir beklentim yoktu ama içeri girdim ve oturdum. Konuşurken soluğu kesilen şişman bir kadın vardı ve durmadan konuşuyordu. Öğretmen oydu, sanat kitaplarından birtakım şeyler ezberlemişti, sesini duyuracak kadar yakına gelince soluk soluğa, “Beş sanat dalı vardır, resim, heykelcilik, mimari, müzik ve şiir,” dediğini duydum. Bunları orta yaşlı, kara kuru, ufak tefek bir kadına anlatıyordu, kadın hayret, hatta aşırı derecede şaşkınlık içinde kalmıştı. Ufak tefek kadın derse yeni başlamıştı ve

bunları daha önce hiç duymamıştı. Beş sanat dalı olduğundan bihaberdi. Bir tanesinin yeterli olacağını düşünür gibi bir havası vardı. Önündeki masanın üstünde beyaz bir kâğıt, kurşun kalem, mürekkep şişesi ve bir tüy kalem duruyordu. Fikir çok hoşuna gitmişti. Marlene Dietrich'in resmini çizmeye başladı. On sentlik bir sinema mecmuasından kopya çekiyordu ama çizimi Marlene Dietrich'e benzemiyordu. Her şey orantısızdı. Gayet iyi bir Matisse'e benziyordu. Sadece çok uyanık bir sanat eleştirmeni bunun orijinal bir Matisse olmadığını kestirebilirdi. Sade bir ustalık taşıyordu. Bir kadın yüzü olduğuna şüphe yoktu. Kara kuru kadın başka ne çizeceğini bilmiyordu. Marlene Dietrich'in resmini çizen üç kadın daha vardı. Dersin bir parçasıydı bu.

Erkeklerse afiş boyuyorlardı. Niyetleri ek gelir sağlamaktı.

Kadınların ilhamdan bahsettiklerini duydum, daha genç kadınlardan birine hakikaten ilham gelmiş gibi görünüyordu ama biraz hastaydı galiba.

Erkeklerden biri tüy kalem ve mürekkeple Lincoln'ün çizimini yapıyordu. Ona kesinlikle ilham gelmişti. Onu gördüğüm an, harika duygularla yanıp tutuştuğunu hemen anlamıştım. Her resim öğrencisi Lincoln'ü çizer. Adamın tam da adını koyamadığım özel bir yanı var. Onu çizmeye başladığınızda, ne kadar kötü çizerseniz çizin, resminiz tıpkı Lincoln'e benzer. Adamın ruhu, ilhamıdır bunu yaptıran. Neye benzediğini kimse hatırlamaz. Yüzü bir marka gibidir. Adam taslağını hemen hemen bitirmişti ve hayret içindeydi. Otuz, kırk yaşlarında bir adamdı, ufak, Hitler tarzı bir bıyığı vardı. Ama Nazi olmadığı konusunda gayet eminim. İşin aslı şu ki insanlar, arada sırada, birbirlerinden

haberleri olmaksızın ve aralarında okyanuslar ve kıtalar bile olsa önemli bir insanlık sorunu konusunda aynı keşifleri yapmaya meyillidirler, mesela seks gibi veya aynı bıyık tarzına sahip olmak gibi. Şu meşhur Havelock Ellis ve D. H. Lawrence örneğini ele alın mesela, sakallar filan. Nazi bıyıklı adamın arkasındaki masada oturuyordum. Öğretmen bir iki dakikadan yanıma geleceğini söylemişti. Oturdum ve Lincoln'ü çizen adamı seyrettim. Ne yaptığını fark eden oldu mu diye endişeli endişeli etrafına bakınıyordu. Bir şey olmasını umuyordu. Böyle bir yeteneğe sahip olduğundan haberi yoktu. Ötekilerse sırf afiş boyacıydılar.

Masasının karşı tarafında genç bir kız vardı. Kara-kalemle güzel bir kız portresi çiziyordu. Tanıdığı birinin resmi zannettim. Meğer Clara Bow'unmuş. Kopya çektiği sinema mecmuasını görmemiştim. Marlene Dietrich taslağını çoktan çizmiş bitirmişti. Bütün sınıfta durum buydu.

Lincoln'ü çizmekte olan adam ne yaptığının kız tarafından görülmesini istiyordu, ama kız Clara Bow'un resminin son rötuşlarıyla meşguldü. Adam sonunda, gerçek bir sanatçının azim ve tez canlılığıyla ayağa kalktı ve kızın yanından geçerek kalemтіраша doğru yöneldi. Halbuki kurşun kalem kullanmıyordu. Lincoln'ün resmini tüy kalem ve mürekkeple çiziyordu. Yerine dönerken kızın başında durdu ve Clara Bow çizimini pürdikkat incelemeye koyuldu. Kız, adam omuzunun üstünden bakarken çizemez oldu. Elini kıpırdatamıyordu. Utanmıştı. Adam, çizimin çok iyi olduğunu ama gözleri tam gölgelendirmemiş olduğunu söyledi. Lincoln'ün resmini yaptı diye diplomalı bir sanat eleştirmeni oluvermişti. Öncelikle resim sanatından bahsetmek istiyordu. Kız ne söyleyeceğini şaşırmıştı. Tam olarak duyamadığım bir şey söyledi. Özür diler gibi

ve iyi dile getirilmemiş bir şeydi. Adama acıdım. Fikri işe yaramamıştı. Bir şey olacağını ummuştu. Kızın ona sıcak bir ilgi göstereceğini ummuştu. Ne çizdiğini görmek isteyeceğini ummuştu, o da Lincoln'ün resmiyle kızı kendine hayran bırakacaktı. Ama evdeki hesap çarşıya uymamıştı. Suratını asıp oturdu ve Lincoln'ün son rötuşlarını yapmaya koyuldu. Sonra esere imzasını attı ve isminin altına kalın bir çizgi çekerek buna güç ve karakter verdi. Yoklama yapıldığında, kızın isminin Harriet olduğunu öğrendim. Soyadını duymadım. Büyük bir mağazanın indirimli satış reyonunda çalışan tezgâhtarlara benziyordu. Kendini yalnız da hissediyordu muhakkak.

Nihayet, öğretmen bana resim sanatını tanıtmaya hazırды. Soluk soluğa başımda durdu, keskin bir koku geldi burnuma. Anlatmaya beş sanat dalıyla başladı. Programa uyması gerekiyordu. Programı takip etmek hoşuna gidiyordu, ya da belki, çoğu öğretmen gibi, evli değildi ve bir şey yapması, en azından konuşması gerekiyordu. Kulağıma çalınan ilk şey çizgiyle ilgiliydi. Kokusuna alışmam o kadar uzun sürdü yani.

“Çizgiden kastımız,” dedi soluk soluğa, “biçimlerin sınırlarıdır. Dikey bir çizgi hareket ve büyüme anlamına gelir. Yatay bir çizgiyse dinlenme ve sükûnet.” Basmakalıp laflar. “Düz bir çizgi erkeksidir,” dedi. “Kavisli bir çizgi kadınsıdır.” Soluğu kesile kesile böylece devam etti. Bundan ne zevk alıyordu bilmem. Ben onu teşvik filan da etmiş değildim. “Hafif kıvrımlı dikey bir çizgi bir güzellik çizgisi olarak addedilir,” dedi. Sesinde bir ünlem işareti vardı.

“Addedilir mi dediniz?” dedim. “Nasıl yani?”

Bunun üstüne radikal biri olduğumu ve benden hayır gelmeyeceğini anladı. Bir an afalladı, sonra yüzü acıyla kı-

zardı, sonra da bana kâğıt ve kurşun kalem getirmek üzere uzaklaştı. Kâğıtla kalemi önüme koydu ve ne istersem çizebileceğimi söyledi. Resim konusunda hayrete düşen kara kuru kadını çizmeye çalıştım, ben çizerken öğretmenin soluğu kesile kesile başka birine açıklama yaptığını duyuyordum: “Üç ana biçim vardır. Bunlar küre, koni ve silindir veya bunların biraz değişmiş halleridir.” Şaşkın kadının resmi çok kötüydü. Şaşkınlığını yakalayamamıştım.

Bir saat sonra kısa bir ara verildi. Herkes iç geçirdi ve koridora veya dışarıya, okulun basamaklarına çıktı. Lincoln’ü çizen adama bir sigara tuttum. Sigara içmiyordu ama konuşmaya başladı. Alçak, sıkıcı bir sesle konuşuyordu. Okulun basamaklarında durduk, ben sigara içerken onu dinledim. Şubat ayıydı. Ilık bir akşamdı. Orada ayakta durmuş sigara içiyor, adamı dinliyordum ama söylediklerinin tek bir kelimesini bile anlamıyordum. Lincoln çiziminin, kopya çektiği resim kadar iyi olduğunu, hatta daha iyi olduğunu söyledim ona. Zil çalınca sınıfa geri girdik ve yine oturduk.

Sınıfın dâhisi saat sekizde, sırf ikinci ders için geldi. Kırk yaşlarında, dolgun vücutlu bir kadındı, ağzında altın dişler vardı. Dar, yeşil bir kazak giymişti, sınıfta ayakta çalışan tek ressam oydu. Sınıfın ön tarafında bacaklarını açarak durdu, vücutları genç kalmış olan şu kırkılık kadınlardan biriydi. Çıplak bir Eski Yunan gencinin alçıdan bir reproduksiyonunun çizimini yapıyordu. Sırtı bana dönük vaziyetiyle onu hayran hayran seyredebilirdim, sadece bu bakış açısından güzel görünen, diğer bakış açılarından çekilmez olan kadınlar vardır. İnsan oturup çizgileri, hangi çizginin kadınsı hangi çizginin erkeksi olduğunu ve hangisinin hareket hangisinin sükûnet anlamına geldiğini düşü-

nerek uzun bir süre onu seyredebilirdi. Bir şey yapmış olmak için, vakit öldürmek için. Kadının yüzü yaşlıydı, ama oturduğum yerden yüzünü göremiyordum.

Böyle bir insan grubunun arasında olmak harika bir şeydi, dersten sonra eve doğru yürürken ertesi akşam yine gitmeye karar verdim, niyetim, Lincoln'ü çizen adam, onun gizli gizli sevdiği kız, yeşil kazaklı bayan, şaşkın bayan ve soluk soluğa konuşan şişman öğretmen hakkında bir şeyler daha öğrenmekti. Beni bir süre oyalayacak bir şey, akşamları gidilecek bir yerdi işte.

Yılan

Mayıs ayında parkta yürürken küçük, kahverengi bir yılan gördü, otların ve yaprakların arasından kayarak ondan uzaklaşıyordu, eline uzun bir dal alıp peşine takıldı, insanın o içgüdüsel sürüngen korkusuna kapılmadı da değil bir taraftan.

Ah, diye düşündü, kötülük sembolümüz, ve yılanla dalın ucuyla dokundu, yılan da kıvrıldı. Yılan başını kaldırdı ve dala vurdu, sonra da otların arasından korku içinde acele acele ileri atıldı, o da peşinden gitti.

Yılan çok güzeldi, şaşırtıcı derecede de akıllıydı, ama onun niyeti bir süre yılanın peşine takılıp hakkında bir şeyler öğrenmekti.

Küçük, kahverengi yılan onu parkın derinliklerine götürdü, şimdi gözden uzakta, yılanla baş başaydı. Yılanı takip etmekle parkın kurallarından birini çiğniyormuş gibi bir suçluluk duygusuna kapıldı, onun için, olur a karşısına biri çıkarsa diye bir bahane düşündü. “Ben bir çağdaş ahlak öğrencisiyim,” diyebilirdi veya “Ben bir heykeltıraşım ve sürüngenlerin vücut yapısını inceliyorum.” Her halükârda, akla yatkın bir açıklamada bulunurdu işte.

Niyetinin yılanı öldürmek olduğunu söylemeyecekti tabii.

Korkuya kapılmış sürüngenin yanı sıra ilerledi, arada bir ona yetişmek için sığıyordu ama sonunda yılan bitap düştü ve duraladı. Bunun üzerine, yılanı daha yakından

incelemek amacıyla çömeldi, dalın ucunu yılanın üzerine bastırıp gitmesini engelledi. Yılana elleriyle dokunmaya korktuğunu kendi kendine itiraf etti. Bir yılana dokunmak demek, insan aklının içinde gizli bir şeye dokunmak demekti, gün ışığına asla çıkarılmaması gereken bir şeye. İnsan da bir zamanlar, o cilalı kayganlık ve o müthiş sessizlikti ama sonunda bu şimdiki halini almıştı, yılanlarsa sanki hiçbir değişiklik olmamış gibi yeryüzünde cirit atmaya devam ediyorlardı.

İlk erkek ve ilk dişi, İncil'e ait olan ve evrim. Adem ile Havva ve insan cenini.

Çok güzel bir yilandı, temiz, zarif, kusursuz. Yılanın korkusu ona da sirayet etti ve bir an için paniğe kapıldı, sanki parktaki bütün yılanlar küçük, kahverengi yılanın sessizce imdadına yetişecekmiş de kötü niyetli sessizlikleri ve kötülük sembolü suretlerinin dayanılmaz dehşetiyle onu çevreleyeceklermiş gibi. Büyük bir parktı, binlerce yılan barındırıyordu mutlaka. Bu küçük yılanla olduğunu diğer yılanlar bir anlaşıp onu oracıkta felç ederlerdi.

Doğruldu ve etrafına bakındı. Her taraf sessizdi. Sessizlik, başlangıçtaki, İncil'e ait olan sessizlik gibiydi neredeyse. Yakınlardaki bir çalıda bir kuşun daldan dala konduğunu duyabiliyordu, ama şimdi yılanla baş başaydı. Halka ait bir parkta, büyük bir şehirde olduğunu unutmuştu. Yüksekten bir uçak geçti ama o bunu ne gördü ne de duydu. Sessizlik çok çarpıcıydı ve gözleri fena halde önündeki yılana odaklanmış durumdaydı.

Bahçede yılanla beraber, çıplak değil, başlangıçta, 1931 senesinde.

Tekrar çömeldi ve yılanla iletişim kurmaya başladı. Yılanın suretinin, kendi varlığından ayrı olarak cismen,

gözünün önünde olması, alttan alta kendi kimliğinin bir parçası olacağına yeryüzüne dümdüz yapışık vaziyette olması onu hem içten içe hem seslice güldürdü. Müthiş bir şeydi hakikaten. İlk önce yüksek sesle konuşmaya çekindi ama zaman geçtikçe korkusu hafifledi ve yılanla İngilizce konuşmaya başladı. Yılanla konuşmak pek hoştu.

“Evet,” dedi, “bunca yıl sonra, aynı yeryüzünde, aynı güneşin altında yaşayan, aynı tutkulara sahip olan bir genç adam olarak karşında duruyorum. Sen de benim karşımda duruyorsun, aynı vaziyette. Durum aynı. Niyetin ne? Kaçmak mı? Kaçmana izin vermeyeceğim. Aklından neler geçiyor? Kendini nasıl savunacaksın? Niyetim seni yok etmek. İnsani bir vazife olarak.”

Yılan çaresizce önünde kıvranıyor, daldan kurtulamıyordu, birkaç kere dala çarptı ama sonra öylesine yoruldu ki pes etti. Dalı çekti ve yılanın, “Teşekkür ederim,” dediğini duydu.

Yılana ıslık çalmaya başladı, müzik yılanın hareketlerini etkiler mi, yılanı dans ettirir mi diye görmek istiyordu. Sen benim biricik aşkımsın tınısını ıslıkla çaldı: New York’ta geçen müzikal bir komedi haline getirilmiş bir Schubert, “biricik aşkım, biricik aşkım”, ama yılan dans etmiyordu. Belki İtalyanca bir şey, diye düşündü ve “La donna è mobile”yi söylemeye başladı, kendi kendini eğlendirmek için kelimeleri bile bile yanlış telaffuz ediyordu. Bir Brahms ninnisi denedi, ama müzik yılanı kesinlikle etkilemiyordu. Yorulmuştu. Korku içindeydi. Kaçmak istiyordu.

Kendi kendine hayret etti aniden. Bırak yılanı gitsin, bırak sürüne sürüne kendi alt sınıfının dünyasına karışsın, diye geçirmişti aklından. Ama kaçmasına neden izin verecekti ki?

Yerden ağır bir taş alıp, şimdi kafanı şu taşla ezip ölmeni seyredeceğim, diye düşündü.

Şu kötülük dolu zarafeti yok etmek, şu günahkâr güzelliği ezip cılkını çıkarmak.

Ama çok tuhaftı. Taşı bir türlü yılanın başına indiremiyordu ve aniden yılan acımaya başladı. “Özür dilerim,” dedi taşı elinden bırakarak. “Affedersin. Görüyorum ki sana karşı sadece sevgi besliyormuşum.”

Ve yılan elleriyle dokunmak istedi, onu tutmak, temasının hakikatini anlamak. Ama zordu. Yılan korkuyordu ve dokunmak için elini her uzattığında yılan ona doğru hamle yapıyordu. “Sana karşı sadece sevgi besliyorum,” dedi. “Korkma. Sana zarar vermeyeceğim.”

Derken hızla yılanı yerden alıverdi, bunun gerçekte nasıl bir his olduğunu anladı ve sonra hemen yere bıraktı. “Oldu,” dedi. “Şimdi hakikati öğrendim. Yılan soğuk ama temizmiş. Sandığım gibi yapış yapış değilmiş.”

Küçük, kahverengi yılan gülümsedi. “Artık gidebilirsin,” dedi. “Sorgulama bitti. Hâlâ sağsın. İnsanın huzuruna çıktın ve hâlâ sağsın. Artık gidebilirsin.”

Ama yılan gitmiyordu. Korkudan bitap düşmüştü.

Yaptıklarından dolayı utanç duydu ve kendi kendine kızdı. Allah allah, diye düşündü, küçücük yılanı korkuttum. Bunun etkisinden asla kurtulamayacak. Nasıl başına köktüğümü hiç unutmayacak.

“Allah aşkına,” dedi yılan, “çek git. Kendi türünün yanına dön. Onlara, bizzat sen, kendin, kendi gözleriyle neler gördüğünü anlat. Neler hissettiğini anlat. İnsan elinin hastalıklı sıcaklığını, hissettiğin varlığı anlat.”

Aniden yılan ona arkasını döndü ve ileri doğru süzülüp bir gayret ondan uzaklaşmaya başladı. “Teşekkür ederim,”

dedi. K    k yılanın kendini otların ve yaprakların arasına atması, kendini   ne   ne ittirip insandan uzaklaşması onu sevin  le g  ld  rd  . “Harika,” dedi, “bir an   nce onların yanına git ve insanın huzurunda bulunduğunu ve oradan sağ çıktığını s  yle. Bir   mr   tek bir insanla karşılaşmadan ge  irip   len b  t  n yılanları d  ş  nsene. Bunun sana ne kadar saygınlık getireceğini bir d  ş  n.”

K    k yılanın uzaklaşırkenki hareketleri neşeli bir kahkahanın   z   gibi geldi ve bu onu   ok memnun etti. Patika-ya geri d  nd   ve y  r  y  ş  ne devam etti.

Akşamleyin, ge  n kız piyanonun başına oturmuş usul usul bir şeyler   alarken, “  ok acayip bir şey oldu,” dedi.

Kız   almaya devam etti. “Acayip bir şey mi?” diye sordu.

“Evet,” dedi. “Parkta y  r  yordum ve k    k, kahverengi bir yılan g  rd  m.”

Kız   almayı bıraktı, sandalyeden d  n  p ona baktı. “Yılan mı?” dedi. “Ne   irkin!”

“Hayır,” dedi. “  ok g  zeldi.”

“Ee, sonra?”

“Hi  ,” dedi. “Yılanı yakaladım ve bir s  re elimde tuttum.”

“Allah allah, niye ki?”

“Hi  ,   ylesine,” dedi.

Kız odanın   b  r ucuna ge  ti ve yanına oturdu, tuhaf bir şekilde ona baktı.

“şu yılanı anlat bakayım,” dedi.

“  ok g  zeldi,” dedi. “Hi     irkin değıldi. Dokununca ne kadar temiz olduğunu anladım.”

“  ok sevindim,” dedi kız. “Başka?”

“Yılanı   ld  rmek istedim,” dedi. “Ama   ld  remedim.   ok g  zeldi, kıyamadım.”

“Çok sevindim,” dedi kız. “Hadi her şeyi anlat.”

“O kadar,” dedi.

“Hayır, değil,” dedi kız. “O kadar olmadığına eminim. Her şeyi anlat.”

“Çok acayip,” dedi. “Yılanı öldürecektim ve bir daha buraya gelmeyecektim.”

“Kendinden utanmıyor musun?” dedi kız.

“Utanıyorum tabii,” dedi.

“Ee, başka?” dedi kız. “Yılan karşında dururken benim hakkımda ne düşündün?”

“Bana kızma ama,” dedi.

“Saçmalama. Sana kızmam imkânsız. Söyle hadi.”

“Hmm, senin çok güzel ama kötü olduğunu düşündüm.”

“Kötü mü?”

“Kızarsın demedim mi.”

“Sonra?”

“Sonra yılanı dokundum,” dedi. “Kolay olmadı, ama ellerimle tutup yerden aldım. Bütün bunlar ne demek sen-ce? Böyle şeylerle ilgili bir sürü kitap okumuşluğun var. Yılanı elinle tutup almam ne anlama geliyor?”

Kız, usulca, zekice gülmeye başladı. “Ne olacak,” diye güldü, “budalanın biri olduğun anlamına geliyor. Ay, çok hoş.”

“Bunu Freud mu diyor?” dedi.

“Evet,” diye güldü kız. “Freud diyor.”

“Aman, her neyse,” dedi, “Yılanı azat etmek çok iyi geldi.”

“Beni sevdiğini hiç söylemiş miydin?” diye sordu kız.

“Bunu sen daha iyi bilirsin,” dedi. “Sana söylediklerimi hatırlıyor muyum ki?”

“Hayır,” dedi kız. “Hiç söylemedin.”

Yine gülmeye başladı, aniden içi mutlulukla dolmuştu. “Hep başka şeylerden bahsettin,” dedi. “Alakasız şeylerden. En şaşırtıcı anlarda.” Güldü.

“Bu yılan,” dedi, “küçük, kahverengi bir yilandı.”

“Şimdi anlaşıldı,” dedi kız. “İstenmediğin yerde de hiç durmazsın zaten.”

“Neden bahsediyorsun allah aşkına?” dedi.

“Yılanı öldürmediğine çok sevindim,” dedi kız.

Piyanonun başına döndü ve ellerini usulca tuşlara koydu.

“Yılana birkaç şarkı çaldım ıslıkla,” dedi. “Schubert’in ‘Bitmemiş Senfoni’sinden bir parça çaldım. Onu çalar mısın? Hani Bahar Çiçekleri adında müzikal bir komedide kullandıkları melodi. Sen benim biricik aşkımsın, biricik aşkım, diye gider ya.”

Kız usulca çalmaya başladı, genç adamın gözlerini saçında, ellerinde, boynunda, sırtında, kollarında gezdirdiğini, yılanı incelediği gibi onu da incelediğini hissediyordu.

Büyük Vadideki Bağ

Burnu ve ağzı akvaryumun içinde yüzen Yahudi Strawinsky, dans eden kızları ayak parmaklarının üzerinde durdurtan, bağdaş kurup oturmuş Rus Dyagilev. Vadideki bütün asmaların yaprakları kuruyordu, çünkü kırmızı ve mor meyveler bitmişti, çiftçiler oturmuş çene çalıyorlardı.

Son damlasına kadar hanım evladı, nazik Cocteau, canlı olmaktan çok, gergin bir şekilde canlı, uzun parmaklı, soluk benizli bir oğlan. Ve Satie, iflas etmiş bir tefeci dükânı hayaleti gibi sakallı.

Savaş sırasında suskunlaşan Fransız müziği ateşkesin ertesi günü irkilerek uyandı. Müzik olsun insan olsun kim öyle uyanmadı ki? Daha önce sanki tetikte uyurcasına yaşıyorduk, ama sonra, o günden sonra, tetikte ama uyanık olarak yaşamaya başladık. Otomobil reklamlarına bir bakın. Herkesin gidebileceği bir yer var. Debussy (bizzat kendisi) ölmüştü, Ravel hasta ve korku içindeydi ve her yerde şafak söküyordu, şafak vakti insan, gece veya gündüz farkına varmadığı bir hastalığının farkına varır.

Bağlarda asmalarla uğraşiyor, Meksikalı amelelerle kardeşçe sohbet ediyor, haydut Villa'ya, fırçaları ve boyasıyla çalışan manyak Orozco'ya olan hayranlığımızı dile getiriyorduk.

Önce, empresyonizmin öldüğü öne sürüldü (kimin öne sürdüğü önemli değil). Bu, askerlerin ve medeniyet konusunda yarım düzine doğru dürüst fikrin yanı sıra empres-

yonizmin de öldüğü anlamına geliyordu. Bu tür fikirlere artık sahip olmadığımız söyleniyordu. Yumuşak başlı olmamızın, ille de medeni olduğumuz anlamına gelmediğine karar verilmişti (bir yerlerde, bir filozofun beyninde). Yumuşak başlılığın önemi ve umulduğu anlama gelip gelmediği konusunda çeşitli tartışmalar yapılıyordu.

Barbarlara ihtiyaç vardı. Gerçek barbarlara, patlayıcı bir hayata sahip olan şeylere, çünkü savaş aşırı bir kibarlıkla savaşılmıştı, özellikle gazetelerde ve sonra da generalerin anılarında. Daha sonra da okullarda okutulan tarih kitaplarında. Ortada bir zafer yoktu, çünkü her millettten adam ölmüştü, episkopos hâlâ sofuluğa ve yalancılığa devam ediyor, kraliçenin alçakça ırzına geçildiği halde, kral kendini iktidarlı ilan etmekte sessizce ısrar ediyordu. Hakikat. Hakikat.

Bilinecek. Gerçekler değiştirilecek.

Cermen gürbüzlüğüne gelince, palavra. Her türlü, her ırka ait gürbüzlük palavra. Öyle olan adamlar, kendi içlerinde yalnız, bir ırk içinde çetelerin arasındadır. Rusya'da: Tanrı ve Troçki azledilmiş. Çiçek ve tohum ve titreme ve yuvarlanma ve bütün ölülerin ağzı, bütün susturulmuş ağızların belagati.

Birkaç kıtanın derinliklerinden yankılanarak kemirgenlerin, sürüngenlerin ve böceklerin dört bir yana kaçışmasına sebep olan mali ve siyasi çalkantılara gelince (terimleri incelemeniz rica olunur), bu bağlamda herhangi bir şeyden ciddi olarak bahsetmek düpedüz budalalık olur, belki, Mr. Morgan'ın bıyığı ve sindirim sisteminin durumu dışında. Bu gerçekten de çok hassas ve karmaşık bir ilişki, çünkü onun dostlarından biri bile ne kapitalist sanat rönesansını ne de proleterya nefretini bir kez bile açıkça destekleme-

mişti. Oturmuşlar, sessizce halkı, erkek, kadın ve çocukları yiyorlardı. Üzücü değil, hiç üzücü değil. İnsanların akıllarında yarattıkları canavar onların da çocuklarını kaçırmıştı. Yavaş yavaş peri masalı kanunlarına bir geri dönüş vardı.

Virtüözlerin melodik yönleri, meyvenin giderek olgunlaşmasıyla kıyaslanamaz ve asmanın budanma zamanı gelmişse, seftaliye, armuda, üzüme şeklini veren güneşe, batıya doğru dönüp dans etmenin estetik dürtüsünden ancak çok kalın kafalı bir çiftçi etkilenmez.

Hele ameleler, bir taraftan çalışıp bir taraftan şarkı söylemeden edemezler.

Heybetli kitap yazarlarının gayet uygun isimler verdikleri, insana dair, öğretilmiş veya öğrenilmemiş görkemli biçimler ilk önce isimsiz bir şekilde bitkilerin içinde büyüdü ve sonra ışıkları sönük, çürük meyveler veren küçük güneşler onları kendilerine mal etti. Nasıl kıtanın üstündeki kuru bir çukurdan bir göl, ya da nasıl yatağı olmayan bir yağmur selinden bir nehir olmazsa, sırf ses vermeyle hoşnut olmak da boşunadır.

Lord Berners piyanonun başında bir kokteyl yudumlarken, tatlı, kederli, kemikleri sayılan Leonidine Massine bale pozlarıyla, kalabalığın içinde kaybolmuş yüzlere gülümsüyor.

Venedik'te festivaller var.

İki sene boyunca, hayatımın büyük bir kısmını Halk Kütüphanesi'nin şahane roman odasında harcama şerefine nail olmuşum ve asmalar aklıma orada gelmişti. Zola okumamam söylenmişti, bir oğlu olsaydı beni muhakkak onu seveceği kadar seven yaşlı hanıma, "Size derinden müteşekkirim," diye cevap vermiştim. Kitap sadece masamın üstünde dursun istiyorum, kelimeleri nadiren okurum,

sırf kâğıdın dokusunu hissetmek için parmaklarımı sayfaların üzerinde dolaştırırım, böylelikle Balzac'ı elimde tutar ve Madame Sand'ın yanağına dokunurum.

Halk Kütüphanesi'nin roman odasında yaşarken, uyanışımın büyük, sıcak vadisinde yerli yerinde duran asmaları hatırladım ve ben onların bakımıyla ilgilenmek için belki bir daha oraya dönemeyecek olsam da, onlar güneşin altında sonsuza dek duracaklardı, yaprak ve meyve vermenin coşkusunu sakince taşıyacak, sakince yeryüzümün, hayatımın ve ölümümün bir parçası olacak, sakince hayaletlerime annelik edeceklerdi. Roman odasında karşılaştığım yabancılara gelişigüzel bundan bahsettim, tarım hayatının ekonomik açıdan (vergiler yüzünden, don, kuraklık, yeni doğan çocuklar, akan çatılar, monopoliler ve gözdağı yüzünden) savunulamayacağı halde ona ahlaka aykırı veya uygunsuz gözüyle de bakılamayacağı konusunda fikir birliğine vardık – mesela avukatlık ahlaka aykırıydı, mahkemelerde yargıçlık yapmak uygunsuz, çirkin ve alçakçaydı.

Bu arada, memleketin bazı kısımları pek canlıydı, hatta bir akşam, odamın korunaklılığına çekilirken, erkek kedinin dişi kediye şefkatli aşk çağrısını duydum. Ve beni, büyükbaşların güdüldüğü gibi, kederli odası Mariposa ve Tular caddeleri arasındaki dar sokağa bakan yalnız fahişenin yatağına götüren şeyin şehvet olmadığını anladım. Yine de beni koridorun ve hayatımın karanlığından alt katın toprak zeminine göndermelerinde bir şefkat yok değildi, ve çoğu zaman, çok sayıda erkeğin dokunduğunu bildiğim bu dudakların sonunda benim dudaklarıma değmesinde bir erdem ve doğruluk vardı, birbirlerine kısmen aşkla kısmen benim ve onun dile getirilmesiyle değişiyorlardı, böylece, kötülüğün içinde de olsa, aynıydık.

Ne var ki, Venedik'teki festival, anlık acı ve anlık zevk dışında kesinlikle tek gerçekliğimiz olan hatıra bakımından genel olarak sıkıcı ve tatsızdı.

Giacomo Puccini'nin mektupları. *Münih'e Veda*. Fransız kartpostallarındaki tek bir bale sahnesi düzyazı yazarları için bir kısraklık geleneği başlatmaya kâfi değildir, hele Baudelaire'i Paris kaldırımlarına geri getirmeye hiç mi hiç kâfi değildir. Yine de, Maupassant bugün bile bir Hıristiyan azizinin gözlerine sahiptir. Seine Nehri'nin hızla akışı bununla kıyaslanamaz ama idare eder. Herkesin yaptığı her şeyde bir taklit unsuru vardır, yalnızlıktan kaçma konusunda ise bu taklit acınası bir şekilde bariz ve adidir.

Bayağı pürüzsüz bir devamlılığımız var, bir insan, sonra biri daha, ölü bir düşünceden ortaya çıkan başka bir ölü düşünce, geçen zaman, saatleri yıkayıp götüren Pasifik. Ölümlü bir maddeden yapılmış dişi bir şeyle güneşte, deniz kenarında, ağaçların altında, konuşma eşliğinde geçen günler.

Cennetin dalgası, üstüne kafa yoracak olursak, her gün hayatımızın kapısına kadar dayanır, yine de tekdüzeliğimizin fısıltısını duymak için genelde deniz kıyısına gideriz, sevgili dalgalarımız sessizliğin berrak sıvısını boğarken biz uyanık ve canlı olarak ayakta dururuz.

1918'de caz çıkageldi. Her zaman var olmuştu gerçi ama 1918'de, üzerinde durulan müzik mertebesine erişti. Bunun için savaşı suçlamak yanlışır. Sığ bir derede oraya buraya kaçışan bir küçük balık sürüsü, caz budur işte. New York balçığıyla dolu derin bir teknede oraya buraya kaçışan yorgun bir ofis memuresi sürüsü de cazdır. Aralarındaki çok küçük fark kayda bile değmez: Balıklar doğal olarak suda yaşar, kızlar da doğal olarak suda ölür ve bu

şartlar altında, olan bitene normal gözüyle bakmak gerekir. Zenginlik tercih ediliyorsa, olacağı budur.

Vadinin bereketli toprağı asma köklerinin yatağıydı, su içtikleri kaynaktı. Ne zaman iyi bir dalı, meyve verecek bir dalı kessem, ki bu bazen olurdu, ruhsal bir suç işlemiş hissine kapıldığımı, dolayısıyla, insanın istemeden canını yaktığı bir çocuğun annesinden özür dilemesi gibi, asmadan beni bağışlamasını rica ettiğimi hatırladım (roman odasında). Bu, konuşarak olmazdı, sözle ifade ederek de olmazdı, ama olurdu yine de. Olurdu çünkü güzel bir şeyi pişmanlık duymadan, affedilmeyi dilemeden yok etme fikrine dayanamazdım.

Asma yaprakları yine yeşermişti ve bütün Ermeniler otomobillerine binmiş bağlara, bahar şöleni için en körpe yaprakları toplamaya gidiyorlardı. Kaliforniya'da doğmuş çocuklar, asmaların arasında durmuş, taze yaprakları koparıyor, düzinelercesini ellerinde tutuyor, Ermenice konuşuyorlardı. Asma yaprağı bir yiyecektir ve tadı hiç unutulmaz, Ermeni olmayanlar tarafından bile. Ermeniler için bu tat Ermenistan'ın tadıdır ve bütün Ermeniler her bahar bu yiyeceği tadarak, nerede olurlarsa olsunlar, Tanrı'ya ve Ermenistan'a sadık kaldıklarını ilan ederler. Asma yaprağı toplamak basit bir iş değildir, sırf sofraya has bir mesele de değildir.

Şimdilik, ölümler sayıldıktan ve yeni bir savaş için planlar yapıldıktan seneler sonra savaşın bitmeye yüz tuttuğunu farz edebiliriz, ama ne yazık ki öyle değil, savaşın bitmeye hiç de yüz tuttuğu yok maalesef. Evet, artık gürültü kesildi (savaşın bu sefer sanat adına, tekrardan savaşıldığı savaş filmleri hariç) ama hayatta kalan cesur olmayan askerler, cesur olmamaya zorlandıkları için, erkeklikleri ellerinden

alındığı, kafayı oynattıkları, çıldırdıkları için seslerini yükseltmeye yeni yeni başlıyorlar.

Geri kalan bütün kötülükler bilinmezliğini koruyor ve şafak, ki insan bu zaman zarfında hastadır, deney yapma şafağı doğuyor. Üzüntü yok, sevinç yok, üzüntü ve sevinç hakkında sorular sormaktan başka bir şey yok. Dram imkânsız çünkü herkes sadece, bir deney olarak, kendisiyle ilgileniyor ve bu yüzden de kendi iyiliği için, sırf yapmış olmak için, pervasız bir şey yapmayacak ve sonuç olarak hiçbir erkek bir kadını kıskanmayacak, hiçbir kadın da bir erkeği kıskanmayacak. Belirli özellikler evrensel ilkeler arasında bulanıklaşıyor ve bireyci insan gelecek kuşaklar için bir yalan haline geliyor. İnsan bir belge, bir kötü şiir konusu. Hiçbir yerde haysiyet kalmadı, köylüler arasında bile, onlar da yavaş yavaş modern kolaylıkların, doğum kontrol aletlerinin, sivil hakların vesaire bayağılığına alıştırdılar. Kendilerine gazete okumak öğretildi. Denemenin çok az boyutu var. İnsan uyanık, uyanık olduğunu biliyor, kaderi inkâr ediyor, gözlemlemek istiyor, her şeyden çok da kendini gözlemlemek istiyor. Ve bu, Pirandello'nun da yardımıyla, bir sorumsuzluk hali yaratıyor.

Aklı başında insanları aramak, maalesef yolda yalnız başına yürümek demek.

Gerçi amelelerle birlikte çalışarak toprakla olan bağlantıyı korudum. Ve bu sayede biraz Meksika dilini öğrendim.

Tarihte adı en kötüye çıkmış olay, insan bu tür olaylarla ilgileniyorsa tabii, İsa'nın çarmıha gerilişi değil de Amerika'nın keşfiydi. Çarmıha geriliş, en iyi ihtimalle faydalı bir şeye, en kötü ihtimalle de yazar olmayanlar için bir tür romantizm olan Hristiyanlığa yol açtı. Öte yandan, Ameri-

ka'nın (yani kıtanın) keşfi, şu anda içinde bulunduğumuz döneme, Lincoln'e, Tom Sawyer'a, Hollywood'a, Hearst'e ve N.R.A.'ya* yol açtı. Daha sayısız başka sonuçları da var tabii. Bir insanla bir kıta arasında bir seçim yapmak şartsa, insanı seçmemek için materyalist olmak gerekir, yine de, Hıristiyanlığın adı kapitalist bir yüzkaralığıyla eşdeğerken, en büyük Hıristiyan kilisesi öylesine semiz, öylesine sırf göstermelik ve ruh konusunda öylesine istatistikiyken bir Hıristiyan olmaya çalışmak çok acı verici.

Son olarak, bağrından koptuğum bağdan bahsetmek istiyorum. Yeryüzündeki bu günlerin son sözü olarak, tanıdığım, beni tanıyan ve besleyen topraktan bahsetmek istiyorum.

Kavgalarımız da oldu tabii, ameleler, ben, Rum Stepan, ama sohbetlerimiz genelde ebedi şeyler, gölgeler vesai-re üzerindeydi. Doğuştan kumarbaz olduğu için aklı ona aksini söylese bile çalışan Stepan, bağda çektiği zahmetin buna harcadığı zamana değdiğini düşünüyordu. "Bundan yirmi yıl sonra," dedi, "bu iş sayesinde çenem daha sağlam olacak ve kâğıtları dağıtan elim daha hızlı olacak, bu da çok önemli, çünkü hile yapmam gerekecek."

Uzun boylu amele Rubio da konuşurdu, ama sadece sessizlik kendisi için çok külfetli hale gelince. En çok düşündüğü şey yiyecekti, ölümden çok açlıktan korkuyordu. Bir gün sordu: "Siz Ermeniler ne yersiniz?" Ben de ona asma yaprağı yediğimizi söyledim. "Gerçi ben şahsen," dedim, "ekmek ve matbua yerim." Bir insanın matbuayı nasıl yiyebileceğini anlamadı, ben de ona insanın ruhu beslemek için yiyeceği kullandığını ve bu sırada en bayağı tutkuları da canlandırdığını, dolayısıyla daha sanatsal bir

* National Rifle Association: Ulusal Tüfek Birliği.

şekilde bu amaca hizmet edecek alternatif bir yolun makul sayılabileceğini açıkladım. Ve hiçbir şeyin, aşkın bile, matbuanın yerini tutamayacağını söyledim.

“Ah,” diye cevap verdi ciddi Meksikalı, “siz kitap okuyanlar yok musunuz... Ah, sizin gibi olamam ben. Bunu nasıl yapıyorsunuz bilmem.”

Halk Kütüphanesi’nin büyük roman odasında güneşin altındaki bağı ve ebedi şeylerle ilgili sohbetlerimizi hatırlardım.

Aspirin Bir N.R.A.* Üyesidir

Unutmayın, her şeyden önce kan gelir, unutmayın, insan et ve kemikten ibarettir ve et ağrı çeker ve etle haşır neşir olduğu için onunla beraber akıl da ağrı çeker. Unutmayın, can etin bir suretidir, ruh da onun gölgesidir. Her şeyden önce nükte ve zekâ gelir ve tek başlangıç gerçektir: Söylenen ve yapılanlar değil, barizlik değil: Sessizliklerin gerçeği, hiçbir şey söylememenin, hiçbir şey yapmamanın zekâsı. Dindarlık. Yüzler. Hafıza, yeryüzüne ilişkin hafızamız, bu yeryüzüne ve öbürüne ilişkin, şu anda böyle olana ve bir zamanlar başka olana ilişkin, gördüklerimize ve güneşe ilişkin. Bu bizim hayatımız ve başka bir hayatımız yok. Tanrı'yı unutmayın, çok katmanlı Tanrı'yı.

Kahkahayı unutmayın.

New York'ta bazı geceler saçlarım donardı, uykusuzluktan uyanır ve hatırlardım. Kitapların arasında kol gezdiğimi, unutulmuş bir ismin suskun belagatini, kâğıda bir şeyler aktarmış sessiz bir adamı hatırlardım: *Evet ve evet ve evet*. Kelimesi olmayan ama kesin bir şey, donmuş saçım, Manhattan'ın göbeğinde, Paramount Binası'nın karşısındaki küçücük çatı katı odası, odanın içinde ben, karanlıkta, tek başıma, sabahı bekleyen ben. Bazen yatağımdan kalkar, karanlıkta bir sigara içerdim. Işık hoşuma gitmezdi, onun için karanlıkta oturur, hatırlardım.

Kıtanın öbür ucundan bir veya iki sima geliyor gözü-mün önüne: Biri, otobüste beraber yolculuk ettiğim bir

* National Rifle Association: Ulusal Tüfek Birliği.

oğlandı, annesinin evine gidiyordu, Güney Amerika'daki bir tatil köyünde çok kötü bir zührevi hastalık kapmıştı, kızıdan bahsediyordu, gencecik bir çocuktu, çok da güzel, Allahım, canı ne kadar da çok yanıyordu ama elden ne gelir. On sekiz on dokuz yaşlarındaydı oğlan, bir kızla yatmak için Güney Amerika'ya gitmişti, şimdi de hastalık kapmıştı, canı çok yanıyordu, hem de en kötü yerinden, ağrıyı kessin diye, güç versin diye viski içiyor, aspirin yutuyordu. York, Pennsylvania, güzel şehirdi, ailesi orada yaşıyordu. "Eve varır varmaz," demişti, "her şey, ama her şey düzelecek." Chicago'ya dönen hasta kız ise uykusunda konuşuyordu. Korkunun lisani, ölümün dile getirilişi, gramer yok, arka arkaya bağırışlar, gece yarısı kederi, yetişkin kızıdan çıkan çocuklar, konuşuyor.

Ve sokaklardaki insanların simaları, büyük şehirlerde de küçük kasabalarda da aynı.

Gecenin bir yarısında kalkar ve hatırlardım. Uyumaya çalışmak boşunaydı çünkü tanınmadığım bir yerde yaşıyordum ve ne zaman uyumaya çalışsam, oda yabancılığını ilan ederdi, ben de yatakta doğrulur ve gözlerimi karanlığa dikerdim.

Bazen oda usul usul güldüğümü duyardı. Hiç ağlayamazdım, çünkü yapmak istediğim şeyi yapıyordum, onun için arada bir gülmekten kendimi alamazdım ve odanın da hep beni dinlediğini hissederdim. Tuhaf bir adam şu adam, dediğini duyardım odanın, saçı donmuş, gecenin bir yarısı ıstırapla kalkmış, gülüyor.

Her yerde, yaşamakta olan herkesin içinde yeterince ağrı vardı. İnsan dini bütün bir hayat yaşamaya çalışsa da fark etmiyordu, sonunda kala kala, bedeninde donuk bir

ağrı ve ruhunda hafif hafif yanan, onu yavaş yavaş yiyip bitiren bir ateş kalıyordu. İşte bu ağrıyı düşünürdüm ve sonunda gülmekten başka bir şey gelmezdi elimden. Ortada bir savaş olsaydı, çok daha kolay, çok daha mantıklı olacaktı. Ağrıyı açıklamak mümkün olacaktı. Yüksek idealler uğruna savaşıyoruz, evlerimizi koruyoruz, medeniyeti koruyoruz gibisinden. Elle tutulur bir düşman, makul bir mücadele ve üzerinde fazla kafa yormaya bile vakit bulama diye hızlıca gelip geçen ağrı: Ya iyice içinize işleyip sizi ölüme ve sükûnete sürüklerdi, ya da içinize işlemezdi. Aynı zamanda da nefret edilecek elle tutulur bir şey, belli bir düşman. Ama bir savaş yoksa, iş başkaydı. Tanrı'dan nefret etmeyi deneyebilirdiniz, ama sonunda bunu başaramazdınız. Sonunda ya için için güler ya da dindarca ve kâfirce bir dille dua ederdiniz.

Karanlık odada oturur sabahı ve metro yolcularının yoldaşlığını beklerdim. Odanın gücü büyüktü. Bir yere aitti. Bu şehrin bir parçasıydı. Benim gibi adamlar gelir giderdi, ölür ve yeniden doğardı, ama oda sabit ve hareketsizdi, daima oradaydı. Bana karşı olan kayıtsızlığını hissederdim, ama ben ona karşı düşmanlık besleyemezdim. Oda, planın bir parçasıydı: Manhattan'ın göbeğinde ufak bit çatı katı odası, penceresiz, haftada dört dolar, ha ben, ha başka biri, kim olursa olsun fark etmezdi. Ama ne zaman gülsem oda şaşırır, hatta biraz sinirlenirdi. Saçım donmuş, ruhum bir türlü dinlenemezken, ne diye güldüğümü merak ederdi.

Bazen gündüzleri tıraş olurken küçük aynaya bakar, yüzümün dibindeki odayı görürdüm, beni anlamaya çalışırdı. Ben aynadaki odaya bakıp gülerdim, o da sinirlenirdi, nasıl olup da gülebildiğimi, hayatımda neyi eğlendirici bulduğumu merak ederdi.

Beni eğlendiren şey gizlilikti, şehirde yaşayan ve ölmeyi bekleyen altı milyon kişiden biri olduğum gerçeği idi. Bu odada ölecek olsam, derdim kendi kendime, hiç kimse ne olduğunu anlamayacak, hiç kimse şöyle demeyecek: Şu Kaliforniyalı oğlanı tanıyor musun, hani metroyu inceleyen şu adamcağızı? Ya, geçen gece Kırk Dördüncü Cadde'deki küçük bir odada, tek başına öldü. Onu küçük odada ölü buldular. Ölecek olsam, kimse benim hakkımda bir şey söylemeyecekti, çünkü hiç kimse Kaliforniyalı olduğumu, metroyu incelediğimi, metroda yolculuk eden insanlar hakkında not tuttuğumu bilmiyordu. Manhattan'daki varlığım bilinmiyordu, onun için yok oluverirsem, yok olduğum bilinmeyecekti. Bu bir sırdı, bu da beni eğlendirirdi. O yüzden gecenin bir yarısı yataktan kalkıp sessiz sessiz güler, odayı rahatsız ederdim.

Gülmem odayı çok kızdırdı ve bir gece bana, "Senin acelen var ama benim yok," dedi, "Senin çözülüp dağılmanı seyredeceğim, ama sen yok olunca, ben burada sessiz sessiz duruyor olacağım. Görürsün."

Bu da beni güldürdü. Bunun doğru olduğunu biliyordum ama komikti. Odanın benim yıkılışımı görmek istemesi fikrine gülmeden edemedim.

Ama bir ateşkes oldu: Şöyle oldu: Taşındım. Başka bir oda kiraladım. Sonuçta bu, galibi olmayan bir savaştı. Eşyalarımı topladım ve Mills Oteli'ne taşındım.

Ama savaştan kaçmak bu kadar kolay değildir. Savaş insanı arar bulur, Mills Oteli'ndeki odam öteki odadan daha da kötü niyetliydi. Bir defa daha küçüktü, dolayısıyla çok daha yüksek sesle gevezelik ediyordu. Duvarları, deliliğin beyazlığıyla üstüme üstüme gelirdi, ama ben gülmeye devam ettim. Gecenin bir yarısı komşularımı iştirdim, yaş-

lı ve genç erkekler. Uykularında hayata karşı isyan ettiklerini duyardım. Çokça ağlama sesi duyardım. O sene çokça adam uykusunda ağlıyordu. Ben de buna gülerdim. Öyle şaşırtıcı bir şeydi ki, gülerdim. Hepimizin başına gelebilecek en kötü şey olsa olsa ölümdür, diye gülerdim. O kadar da önemli bir şey değil yani. Niye ağlıyorsunuz anlamadım.

Hatıralar yüzündendi herhalde. Ölüm daima insanın içindedir ama bazen içindeki hayat öyle kuvvetlidir ki, kederli hatıraları canlandırır ve insanı uykusunda ağlatır.

Ayrıca, ağrı yüzündendi. Herkes ağrı içindeydi. Metroyu inceliyordum, herkesin yüzünden ağrı okunuyordu. Her yerde, yüzünde ağrılı bir hayatın maskesi olmayanı aradım ama böyle bir yüz bulamadım. Metro incelememi bu denli ilginç kılan buydu işte. Aylarca inceleme yaptıktan sonra, Manhattan'daki herkes hakkında bir karara vardım. O da şuydu: Metro ölümdür ve hepimiz ölüme doğru yol alıyoruz. Ortada facia da yok, korkunç bir kaza da: Sadece, hayatın getirdiği yavaş bir ölüm. Bu öylesine korkunç bir gerçektir ki, gülmekten başka bir şey gelmiyordu elimden.

Şehrin birçok mahallesinde, birçok odasında kaldım, Doğu Yakası, Batı Yakası, şehir merkezi, şehir dışı, Harlem, Bronx, Brooklyn, her yerde kaldım. Ve her yerde durum aynıydı, geceleyin donmuş saçım, etrafımda yabancı duvarlar ve gözlerimde ölümün tebessümü.

Ama ziyanı yoktu. Bunu yapmak istemiştim. Önemli bir milli teşebbüsün binlerce ofisinden birinde çalışan bir memurdum, payıma düşeni yapıyordum, Amerika'yı yüzündeki en varlıklı millet haline getirmek için, bütün öteki milletlerin hepsine kıyasla metrekafe başına daha çok milyoner düşmesi için vesaire. Uykusuzluğum için, metroya binme imtiyazı için para ödüyordum. Otomatlar-

da yemek yiyor, şehrin her tarafındaki boş odaları kir alıyor, giysi, gazete ve aspirin satın alıyordum.

Aspirini bu belgenin dışında tutmaya niyetim yok. Unutulamayacak kadar önemli. O bu hikâyenin kahramanı, ne de olsa New York'taki altı milyon insanın hepsi, hepimiz her gün aspirin yutuyoruz. Hepimiz acı çekiyoruz, onun için aspirine ihtiyacımız var. Aspirin bir kaçıştır. Ama hayat da öyle. Yaşadığımız şekliyle hayatımız. Devam edebilmek için aspirin alırız. Ağrıyı keser. Uyumamıza yardım eder. Metroda yolculuk etmemizi sağlar. Güneşin, güçlü bir kan dolaşımının yerini tutar. Hatıraları bastırır, ağlamayı susturur.

Kalbe zarar vermez. İmalatçıları öyle söylüyor. Tamamen zararsız olduğunu söylüyorlar. Belki de öyle. Ölüm de kalbe zarar vermez. Ölüm de aspirin kadar zararsızdır. Tabut imalatçılarından yakın gelecekte böyle bir duyuruda bulunmalarını bekliyorum. *Saturday Evening Post*'ta tam sayfa bir ilan, ölüm namına şöyle sloganlar çıksa mesela hiç şaşmam: *Sakin aldanmayın... Ölü ve rüyalarınız gerçek olsun... Ölüm kalbe zarar vermez... Tamamıyla zararsızdır... Bütün doktorların tavsiyesiyle... Vesaire.*

Birinci Dünya Savaşı'nda ölen gençlerle ilgili çok üzücü laflar ediliyor. Ee, peki bu savaşa ne demeli? Daha az şiddetli bir şekilde, daha feci bir şokla, daha uzun süreli bir ağrıyla yok ettiği için daha mı az gerçek?

Manhattan'a kar yağması çok hoş bir manzaradır. Dindar beyazlık bütün çirkinliği yumuşatır. Ama karla beraber öldürücü soğuklar da gelir. Karla beraber ölüm herkese biraz daha yaklaşır. Zenginlere göre hava hoştur tabii: Sabahleyin soğuk bir odada yataktan kalkıp bir bardak kahve için otomata koşmaları, sonra da metroya dalmaları gerek-

mez. Zenginler için kar çok güzel bir şeydir. Onlar canları istediği zaman kalkarlar, sıcak odalarında oturup diğer zengin insanlarla konuşmaktan başka işleri yoktur. Ama zengin değilseniz, Amerika'yı varlıklı milyonerlerin milleti haline getirmeye çalışıyorsanız, o zaman kar hem güzeldir hem de feci. Hele kar soğuğu kemiklerinize işleyince, karın güzel olduğu aklınıza bile gelmez, sadece feci olduğunu fark edersiniz.

Birkaç akşam önce radyo dinliyordum, burada, San Francisco'da. Aspirin aldığım günler geride kaldı. Bugünlerde güneşe bel bağlıyorum. Amerika'nın en varlıklı aspirin imalatçılarından birinin sponsoru olduğu çok iyi bir program dinliyordum. Adını biliyorsunuz. Şirketi reklam etmeye niyetim yok. Kendi kendini yeterince reklam ediyor. Radyo sunucusu nezle ve grip sezonunun başladığını söyledi, hakikaten de öyleydi. Manhattan'da kar yağdığını, bunun da bütün şehirde aspirin satışlarını artırdığını tahmin edebiliyordum. Sonra sunucu, "Aspirin bir N.R.A. üyesidir," dedi.

Bunu duyunca gülesim geldi. Ama doğru. Aspirin sahidenden de N.R.A. üyesi. Çünkü herkesin temel prensiplerden kaçınmasına gerçekten de yardımcı oluyor, herkesin gerçekten de işe gitmeye devam edebilmesini sağlıyor. Aspirin zenginliği gerçekten de geri getirmeye yardımcı oluyor. Payına düşeni gerçekten de yapıyor. Milyonlarca yarı ölü insanı işlerinin başına gönderiyor gerçekten de. Bu milletin ruhunu çözülüp parçalanmaktan alıkoymak için büyük bir çaba sarf ediyor gerçekten de. Her yerdeki ağrıyı gerçekten de kesiyor. Hiçbir şeyin önünü almıyor ama ağrıyı kesiyor.

Ya N.R.A.'ya ne demeli? Bunu size bırakıyorum. Belki de asıl N.R.A. aspirinin bir üyesidir. Her neyse, beraberce gayet şık bir takım kurmuşlar. Birçok ağrıyı kesiyorlar ama ağrının önünü almıyorlar. Değişen hiçbir şey yok.

Bildiğim şu: Uzun süre aspirin almaya devam ederseniz, eninde sonunda ağrıyı da kesmez olacak.

Eğlence de işte o zaman başlar. Karın hiç de güzel olmadığını işte o zaman fark etmeye başlarsınız. Saçınız işte o zaman donmaya başlar ve gecenin bir yarısı kalkıp için için gülmeye, kötü bir şey olmasını beklemeye başlarsınız, bütün ağrıyı hatırlar ve artık bundan kaçınmak istemezsiniz, artık yarı ölü olmak istemez, tamamıyla ölü veya tamamıyla diri olmak istersiniz. İşte o zaman bu memleketin gidişatı, hayatın gidişatı, inanların gidişatı sizi kızdırmaya başlar. İşte o zaman ne kadar halsiz olursanız olun, içinizdeki eski, vahşi ve cüretkâr bir şey hastalığınızın içinden baş gösterir ve her şeyi kırıp dökmeye başlar, size güneşe doğru bir yol açar, şehirleri mahveder, metroları yok eder, sizi güneşe doğru iter, sizi kaçınımlardan uzaklaştırır, boynunuzdan tutup hayata doğru çeker.

Radyo sunucusunun, aspirin N.R.A. üyesidir dediğini duymak güldürdü beni, tıpkı New York'ta güldüğüm gibi, ve hatırlamamı sağladı. Aspirin hakkında bildiklerimi paylaşmayı istememe yol açtı.

On yedi

Sam Wolinsky on yedi yaşındaydı ve tıraş olmaya başladığının üzerinden bir ay geçmişti ki şimdi de âşık olmuştu. Ve bir şey yapmak istiyordu. İçinde bir şiddet duygusu vardı ve kendini bu dünyada devasa bir şeymiş gibi görüyordu. Hayatının ilk dakikasından şu anda yaşamakta olduğu dakikaya kadar birikmiş olan güçle sarhoş olmuştu, bu güçten dolayı neredeyse çıldıracak gibi hissediyordu kendini. Ölüm bir hiçti. Ölse ne önemi vardı ki: İçi şu anki hislerle doluyken, bir önemi olamazdı. Tek önemli olan şu andı, âşık, canlı Wolinsky, Ventura Bulvarı'nda, Amerika'da yürüyen, evrene ait Wolinsky, şu kırık burunlu deli Polonyalı.

Devasalığının yanında her şey küçük kalıyordu ve yapacak bir şey aranıyordu, zalimce bir şey, zalim olmak ilahi bir şeydi, can yakmak, hatta yok etmek. İnsanın içindeki yumuşak duygularla alay etmek, bir kenara çekilip insanlığın adiliğine gülmek yerinde bir davranıştı. Dünyada kutsal hiçbir şey yoktu. Biliyordu, bundan emindi, her şey dinden uzak bir şekilde yapılmıştı, çirkin şeyleri güzel şeylere dönüştürmeye çalışmanın bir anlamı yoktu, dürüst olmamanın ne faydası vardı.

Âşıktı ama ortada kız filan yoktu. Kadınların beyazlığına âşıktı, vücutlarının kabaran kısımlarına, sırtlarının kıvrımına, bir bütünlükte birleşen kol ve bacaklarının yumuşak uyumuna, saçlarına, tebessümlerine ya da hırsla kaş

çatmalarına, hareketlerine, kadınlara, ama en çok da kadın fikrine âşıktı. Hiçbir şefkat hissi duymuyordu, filmlerde olduğu gibi kadınlara dokunan erkekleri taklit etmeye de hiç niyeti yoktu. Hepsi sahteydi. Sahtekârlıktı. İnsanların gerçeklerden haberi olsun istemiyorlardı, onları yumuşatıyorlardı, güçle alakası olmayan şeyler. Erkeklerin içindeki hayvansı içgüdüleri, şiddetle hareket etme arzusunu saklamaya çalışıyorlardı, ama onu, Wolinsky'yi kandıramazlardı. Hele aşk şarkıları: Beş para etmezlerdi. Ya erkeklerin ağlaması: İğrençti. Bir erkeğin yalnız olması gerekiyordu, kendi başına biri. Olan bitenden öte olması gerekiyordu, dimdik ayakta durup olan bitene, kaçınılmaz olan şeylere gülmesi gerekiyordu.

Ufak tefek, kederli Polonyalı gözleri olan bir oğlandı, yaşına göre kısa boylu, kıpır kıpır, kitap okumayı seven, yüksek sesle konuşan bir oğlan. On üç yaşında, kötü oldukları söylenen kitaplar okumaya başlamıştı, içlerinde aşağılık olduğu söylenen düşünceler olan kitaplar, kadınlar hakkında, Schopenhauer hakkında, ve bu kitapları okuya okuya ufku genişlemeye, içten içe büyümeye başladı. Kibirli, soğuk, alaycı olmaya başladı, okul öğretmenlerine kibar olmayan sözler ederek onları şoke ediyor, her yerde bela arıyordu, kavga edecek, kızacak yer arıyordu, hayat konusunda pasif, kayıtsız ve yarı uykulu olmamaya bakıyordu. Aşırı bir asabilikti bu, kısmen okuduğu kitaplardan kaynaklanıyordu, kısmen de kendinden, kaçınılmaz olan tabiatından, hayattan başı dönmüş olmasından.

Ama her şeye rağmen, asla yok edemediği tuhaf bir sevecenlik vardı içinde, ara sıra aynada kendine bakar, gözlerindeki sevecenliği görürdü. Bu da onu çileden çıkartırdı. Öyle olmak istemiyordu. Başkaları gibi zayıf olmak istemi-

yordu. On yıldır bir kere bile ağlamamıştı ve bundan gurur duyuyordu. Ağlayacağı, ağlamasını gerektiren birçok vesile olmuştu, bunu biliyordu. Babasına el kaldırdığı zaman mesela, kendini içten içe kirli hissetmişti. Kendi için, başkaları için, onları incittiği için ağlamak istememişti, ama kendini gülmeye zorlamıştı hep.

Bütün hayatı boyunca hayat dolu olmak istemişti, beden ve şiddetle hayat dolu, ve şimdi bunun nasıl bir şey olduğunu hissetmeye başlıyordu. İçindeki enginlik hissi, sınırsız güç hissi, kalbinde kutsal şeylere karşı bir alaycılık, aşk konusunda hissettiği kabalık. Aşk mı? Bütün o saçmalığı gayet iyi biliyordu. *The Haldeman-Julius Monthly*'de aşk hakkında bir makale okumuştı da ondan. Aşk tamamıyla bedenseldi, geri kalan her şey hayaliydi, aptalcaydı, sahte. İnsanın içinde güç birikiyor ve bu gücün dışa vurulması gerekiyordu. Şahsi bir şey değildi. Soyut, evrensel bir şeydi. Bütün kadınlar birbirinin aynıydı, kaçınılmaz olan şey işlevdi, eylemdi.

İçindeki şehveti duygusallığa döken her erkek budalaydı. Utanç hisseden her erkek budalaydı. Erkekler böyleydi, kimyasal durumları ortadaydı, başka söylenecek bir şey yoktu. Kilisede ilahi söyleyen evli kadınlara gelince, onlar çok gülünçtü: Freud bunun sadece, yapmayı hayal etmeye bile cesaret edemeyecekleri şeyi, yani zina işlemeyi üstü kapalı bir şekilde yapmak olduğunu söylemişti. Ne acınası, ne eğlenceliydi ama, pazar günü kilisede ruhsal zina işleyen dindar hanımlar. Bunu bilmesi, buna gülmesi çok hoştu. Doğruyu söylemekte hiç değilse biraz dindarlık vardı, insan her ne kadar biraz kabalık ediyor olsa da.

Ortada kız filan yoktu. Bütün hayatı boyunca bir şey onu kızlardan uzak tutmuştu. Okulda bazı kızlara karşı

sevgi duymuştu, ama bir şey onu bu kızlardan uzak tutuyordu. Bu ilk önce, layık olmama hissiydi. Bu his, ırkına karşı duyulan önyargıya dair bilincine karışmıştı. Ötekilerin gözünde o bir Polonyalıydı, önemsiz biriydi, bir hiçti. Sonra çekingenlik geldi, sonra da gurur, ve o günden sonra da gurur hep olmuştu. Yalnız kalabilirdi. Kendini küçük düşürmek pahasına bir kızın ona ilgi duymasını istemesine, onun vücudunu ve öbür şeyleri arzulamasına gerek yoktu. Mesela ruhunu. Hani şu, bilime ve *The Haldeman-Julius Monthly*'ye göre gerçekte var olmayan, ama nedense kızların içinde hep varmış gibi görünen kısım. Kendini bakışlarından, gözlerinden belli eden, dans edişleri veya soyunmaları veya deli gibi koşmaları veya ağlamalarından okunan kısım. Kızların kendi içlerindeki gözleriyle dışa vurduklarını görmüştü, bu gayet üstü kapalı bir şeydi ama her kızın doğuştan gelme yapısını, kendine has hareket etme tarzını anlamasını sağlamıştı. Ve kendilerini şiddetle dışa vuran kızları tercih etmişti hep.

Biraz deliydi, bundan emindi, ama bu onu kaygılandırmıyordu ve bundan utanç duymuyordu. Deliliği, içinde birikmiş olan güçten dolayı davranışlarıyla kendini belli ediyordu. Bir gün, yürürken, yumruğunu bir telefon direğine geçirdi, parmak eklemleri kanamış, yumruğu ağrıdan şişmişti ama utanç duymamıştı. Yürürken, kendini coşkulu ve devasa hissetmişti ve aniden, düşünmeden, yumruğunu geçirivermişti. İşte o kadar: Sırf bir şey yapmış olmak, bir zalimlik yapmak için. Direğin yerinde bir adam da olabilir, veya hayat, veya Tanrı, veya bunların düşüncesi. Bütün insanlar da olabilirdi, insanlık da. Vurmuştu, o kadar. İncinen bir yumruğun ne önemi vardı. İçten içe coşkuyla dolmuştu. Gülmüştü, elini acıyla sallamış, kendine gülmüştü.

Öbür oğlanlarla kavgaları ise onu her zaman canlandırmıştı. En ufak bir şey bile kavga etmesine yol açıyordu, karşısındaki oğlanın ne kadar iriyarı olduğu umurunda bile değildi. Tek istediği güçle, şiddetle hareket etmek ve kendini koyuvermekti. İki kere burnunu kırmışlardı, ama pişman değildi. Alt tarafı bir Polonyalıydı. Bedenen ufak tefekti. Yüz hatları pek erkeksi bile değildi. Bütün bunların farkındaydı. Ama içten içe, hiç kimse erkek olmadığını iddia edemezdi. Bunu ispatlamak için elinden geleni yapmıştı. Bütün hayatı boyunca yaşlılarından daha güçlü, daha cesur olmak için uğraşmıştı. Longfellow Okulu'nda ilk sigaraya başlayan oğlanlardan biriydi. On üç yaşındaydı o zaman. Ama her şeye rağmen, içinde şu şefkat hissi vardı, akıl sır ermiyordu doğrusu.

Eylül ayında bir pazar günü öğleden sonraydı, şehir merkezine doğru yola koyulmuş, Ventura Bulvarı'nda yürüyordu. İçi şu bildik tutkularla dolup taşıyordu, ama bunlar yeni bir hal almıştı, kavga etmenin, bir şeylere vurmanın yanı sıra, çıldırtıcı bir cinsel duygu, evrene karşı duyulan bir arzu, evrene saldırıp ırzına geçme arzusu, kendi gerçeğini belirleme, yeryüzü üzerinde varlığını kanıtlama arzusu. İçindeki müstehcen duygular için özür dilemenin âlemi yoktu. Hata onun değildi. Evrenin temelini, hayatın düzenini, akla sahip çıkmanın yöntemini o kurmamıştı.

Öğle sonrası bando konserinin yapıldığı Court House Parkı'nda birçok arkadaşıyla karşılaştı, ondan korkan ve ona saygı duyan, ama gizli gizli onu sevmeyen oğlanlar. Onu sevmediklerini biliyordu. Arkadaşı falan yoktu. Yalnızdı. Kasaba hoşuna gitmiyordu, küçük ve kıytırıktı, insanoğlunun zayıflıklarıyla doluydu. Kendini burada bir yabancı gibi hissediyordu. Ona selam veren bu oğlanlar

yalnızca beraber büyüdüğü oğlanlardı. Parka kızlar için gelmişlerdi, beraber büyüdükleri kızlar. Yaptıkları acınası bir şeydi. Onun için kadın demek, yaşıtı kızlardan çok daha fazlası demekti. Esas olarak kötü bir şeydi, engin, ebedi ve kıkırdamayan bir şey. Bütün bu kızlar ancak kıkırdardı. Ne zaman bir oğlan onlara baksa kıkırdarlardı. Parkta dolaştı, yaz havasında yayılan müziği dinledi, oğlanların kızları kendilerine yapmaya çalışmalarını seyretti, içindeki tutkunun büyüdüğünü hissediyordu, sonra parktan çıktı ve Çin Mahallesi'ne doğru yürümeye başladı.

Orada fahişeler vardı, müziğin hafiflediğini duyuyordu, müzikle beraber kasaba da aklından uzaklaşıyordu. Tular Caddesi'ndeki Güney Pasifik demiryolunun üstünden geçti ve Çin Mahallesi'nin Meksikalıları, Hintlileri ve Çinlileri arasında yürümeye başladı. İnsanın kırıntısıyla dolu pis bir yerdi burası, ama o hiçbir zaman titiz olmamıştı. Lyceum Sineması'nın otomatik piyanosu sinir bozucu bir patırtı yapıyor, Meksikalı ve Zencilerden oluşan büyük bir grup sinemanın önünde durmuş fıstık ve ayçekirdeği yiyip yüksek sesle konuşuyorlardı. Nedense suratı sinirine dokunan bir Meksikalı gördü ve bir an kavgaya çıkarmaya niyetlendi. Çok tuhaftı: Adamın içindeki pis bir şey suratına yansımıştı ve o da, bu surata fiziksel olarak itiraz etmek istiyordu. Üstüne ahenkli, tekdüze Meksikalı konuşması da sinirine dokunmuştu. Çok yumuşak ve kolaydı, İngilizce gibi sert ve sağlam değildi, kusursuz değildi. Kadınların nerede olduğunu merak etti, bir blok yürüyerek F Caddesi'ne geldi. Köşede, Çinli ve Meksikalı dolu bir bardo salonu vardı, duman altıydı, ama görünürde dişi bir surat veya beden yoktu.

İkinci kattaki pencerelere bakmaya başladı, bir profesyonel kötülük belirtisi arıyordu. Pencere eşiklerinde, sak-

sıllarda büyüyen cılız sardunyalılar gördü ve kendini aniden kudurmuş bir köpek misali ortalıkta dolaşıyormuş gibi hissetti. Kendiyle ilgili bu hisleri fena halde canını sıkırmıştı ama gerçeklerden kaçmak da istemiyordu. Şu anda yapmakta olduğu böyle bir şeydi işte, alçak, hayvansı bir tarafı vardı, daha önce hiç böyle hissetmemişti.

Dürüst olmak istiyordu. Çin Mahallesi'ne bir kadınla yatmak için gelmişti. Bu fikri aklından gizli gizli geçirmemişti, aklının bir köşesindeki belli belirsiz bir ihtimal değildi. Gayet kesin ve açık bir fikirdi. Bunu gerçekleştiremezse, kendine olan inancını asla koruyamazdı. Belli kapılar, bu tür yerlere açılan pasajlar, küçük oteller aramaya başladı. Hiçbir şey kötü durmuyordu. Hiçbir şey engin, evrensel ve güçlü görünmüyordu. Küçük otellerin giriş kapıları, aynı diğer kapılar gibiydi. İnanılır şey değildi. Acınası bir şey aramıyordu. Sahici bir kötülük arıyordu; temiz, büyük ve müstehcen. Ama gözüne çarpan tek şey, darlık ve kirlilikti, bu da insanın kirini ve zayıflığını, özündeki ucuzluğu yansıtıyordu. Birisiyle kavga etmek istiyordu ama üstü kapalı bir kaçış olduğunu idrak ettiği bu arzuyu kaale almayı reddetti.

Mesele, yumruklarıyla bir şey yapma meselesi değildi, mesele, kötülük hakkında kesin bir bilgi edinmekti, gerçekten güçlü olmak insanın içinde miydi, yoksa ebediyen küçük ve aşırı duygusal bir şey olarak mı kalacaktı, onu öğrenmekti. Bu gerçeği temiz bir şekilde, doğru bir şekilde hissediyordu.

Küçük bir otelin basamaklarından paldır küldür yukarı çıkarken, Çin Mahallesi'ndeki küçük bir otelin basamaklarından paldır küldür yukarı çıktığını hatırladı ve pasaja nasıl aniden, nasıl gizli gizli girdiğini hatırladı.

Otelin koridorunda durdu, etrafına bakınarak otelin pisliğini içine çekti, sırf berbat kokunun, çirkin duvarların, alçak tavanın somut pisliğini değil, otelin, otel fikrinin sembolik pisliğini de. Köşede, üzerinde küçük bir zil bulunan bir sehpa vardı, duvarda da, *lütfen zili çalınız*, diye bir tabela. Zile dokundu ve çaldığını duydu, nefesi kesilmişti. Merdivenden aşağı koşup kaçma arzusunu bastırarak sabırsızlıkla beklerken hiç kahkaha sesi olmadığını fark etmeye başladı, olan bitenin hiç de evrensel bir tarafı yoktu.

Koridorda bir ayak sesi duydu, yumuşak halının üstünde ilerleyen yumuşak terliklerin sesi, bu sesi acınası bulmuştu. Alelade bir insan ona doğru yürüyordu, işte o kadar. Güçlü, ilahi bir kötülüğün sesini duymadı, kahkaha sesi duymadı. Aniden, elli yaşlarında, kısa boylu, dudağının üstü tüylü bir kadın, beyaz bir acuze çıktı karşısına, kadının günahkâr gözlerine bakakaldı, bir kötülük, pislik göremedi.

Konuşmak istedi ama ağzından ses çıkmadı. “İstediğim,” diye başladı, sonra yutkundu ve kendinden utandı. Sonra bu kadını yeryüzünden silmek istedi, kadının kibarca yolundan çekilmesini, kibarca hayattan ayrılmasını diledi: Kirinin, yaşının getirdiği çürümüşlüğü. Sonra, korkaklık olduğunu düşündüğü bir şey yaptı, hayatında yaptığı en korkakça şeydi bu. Gülümsedi. Aslında gülümsemeye hiç niyeti yokken, aslında karşısında duran bu kişinin fikrini bile yok etme arzusuyla yanıp tutuşurken, gitti geldi gülümsedi ve tebessümünün cılız, sahte ve acınası olduğundan emindi.

Tebessümünden ne istediğini anlaşılıyordu. “Beni takip et, tatlım,” dedi kadın onu koridora yönelterek. Tatlım mı? diye düşündü. Hem de bu acuzeden. Böylesi bir zayıflık ve böylesi bir sahtelik, hem de böyle bir kişiden.

Yaşlı kadın bir odanın kapısını açtı, o da içeri girdi ve oturdu. “Hemen bir kız gönderirim,” dedi yaşlı kadın giderken.

Sonra, yukarılarda, gökyüzünde bir yerden, kendini acınası bir halde küçük bir odada oturmuş sigara içerken gördü, ilk dakikasından bu dakikaya kadar hayatının her anında kendini pis, kirli hissetmişti, ama ayağa kalkıp çekip gitmeyi reddediyor, öyle ya da böyle, güçlü ya da zayıf, kahkaha olmuş olmamış keşfetmek istiyordu.

Yarım saat, sadece yarım saatçik sonra merdivenden aşağı iniyordu, bütün berbat detayları hatırlıyordu, yüzü, elleri, vücudu, olan biteni. Ölüm sessizliği gibi dehşet verici sessizliği, gücün yokluğunu, kahkahanın imkânsızlığını, her şeyin gerçek çirkinliğini.

Çin Mahallesi’nden kaçarcasına uzaklaştı, öfke, şok ve dehşetten çılgına dönmüştü. Yeryüzünün düz ve kasvetli, bayağı ve anlamsız olduğunu gördü, daha da kötüsü, kendini olduğu gibi gördü – ufak tefek, kısa bir adam boyunda, bayağı, anlamsız, kasvetliydi, günahkârdı ve her şey aşağılıktı. Kendine gülmek istedi ama gülemedi. Bütün dünyaya gülmek istedi, hayat ve hareket sahibi her şeyin sahteliğine gülmek istedi, ama gülemedi. Şehirde yürümeye başladı, ne yana gideceğini bilmeden, neden orada olduğunu anlamadan, bir daha eve nasıl dönerim korkusuyla, düşünebildiği tek şey gerçekliğin dehşet verici pisliği, insanın ebedi bayağılığı, bütün insanlığın sahteliği.

Uzun bir süre yürüdü, neden sonra eve gitti, babasının evine girdi. Yemek yemesi istendiğinde aç olmadığını söyledi, odasına gitti, eline bir kitap alıp okumaya çalıştı. Sayfanın üstündeki kelimeler de, her şey gibi, birer kaçış yoluydu. Kitabı kapattı, sadece oturup düşünmemeye çalıştı, ama imkânsızdı.

Başından geçenlerin bayağılığı hissinden alamıyordu kendini, gücün yokluğu, şerefın yokluğu, kahkahanın im-kânsızlığı hissinden.

Kaygıyla odasının kapısında duran annesi ağladığını duydu. Önce kulaklarına inanamadı, ama sonra bunun sa-hiden ağlama sesi olduğunu anladı, bazen kendinin ağladığı gibi, ve oğlanın babasının yanına gitti. “Odasına kapan-mış, tek başına ağlıyor,” dedi kocasına. “Oğlumuz Sammy ağlıyor, babası. Sammy. Yanına git, ne olur, babası. Kor-kuyorum. Git bir bak niye ağlıyor, ne olur.” Derken zavallı kadıncağz da ağlamaya başladı. Ağlayan oğlu için ağlamak onu çok mutlu etmişti. Sonunda oğlunun da herkes gibi olduğunu hissetmişti bu sayede, küçük ve acınasıydı, tam bir bebektir onun oğlu, ve tekrar tekrar aynı şeyi söyledi durdu, “Babası, Sammy ağlıyor, ağlıyor, babası.”

Soğuk Bir Gün

Sevgili M—,

Bugün havanın San Francisco’da buz gibi olduğunu ve soğuktan donduğumu bilmeni isterim. Odam o kadar soğuk ki öykü yazmaya her başladığımda soğuk beni durduruyor, eğilip kalkma egzersizleri yapmak zorunda kalıyorum. Kanımca bu, öykü yazarlarını sıcak tutmak için bir şeyler yapılmalı demek oluyor. Hava çok soğuk olduğunda da bazen çok iyi yazabiliyorum ama her zaman değil. Hava haddinden fazla güzel olduğunda da aynı şey oluyor. Hiçbir şey yazmadan bir günün geçip gitmesinden hiç hoşlanmıyorum, onun için de bu mektubu yazıyorum: Hava konusunda çok kızgın olduğumu bilmeniz için. Güneşli Kaliforniya’da, insanlar buraya öyle diyor ya, sıcak bir odada güzel güzel oturup soğuk hakkında bütün bunları uydurduğumu düşünmeyin. Çok soğuk bir odadayım ve hiçbir yerde güneş yok. Sadece soğuk hakkında konuşabilirim, çünkü bugün olan tek şey o. Üşüyorum, dişlerim birbirine vuruyor. Demokrat Parti’nin, soğuktan donan öykü yazarları için ne gibi bir icraatı olduğunu bilmek isterdim. Bizden başka herkes ısınıyor. Bizse sadece güneşe güvenmek zorundayız ki o da kışın pek bir güvenilmez oluyor. Zor durumdayım; yazmak istiyorum ama soğuk yüzünden yazamıyorum.

Geçen sene bir kış günü güneş çıkmış, ışığı odama girip masamın üzerine vurarak masamı, odamı ve beni ısıtmıştı. Birkaç egzersizden sonra oturmuş, kısa bir öykü yazmaya

başlamıştım. Fakat nihayetinde bir kış günüydü, daha öykünün birinci paragrafını bile yazmadan güneş bulutların arkasında kalmıştı, bense soğuk odamda oturmuş öykü yazmaya devam ediyordum. O kadar iyi bir öyküydü ki hiçbir zaman basılmayacağını bildiğim halde yazmaya devam etmeliydim; nihayet öyküyü yazmayı bitirdiğimde donmuş bir ceset gibiydim. Yüzüm maviydi, soğuktan kaskatı kesilen dudaklarımı güçlükle oynatabiliyordum. Odam bir paket Chesterfield sigarasının dumanıyla doluydu, ama duman bile donmuştu. Dumandan bulutlarına rağmen oda hâlâ çok soğuktu. Bir keresinde yazarken, gidip bir teneke leğen alıp içinde ateş yakmayı düşündüm. Niyetim, kitaplarımın yarım düzinesini yakıp ısınmaktı, böylece yazmaya devam edebilecektim. Eski bir leğen buldum ve odama getirdim, fakat yakmak için kitap bulamadım. Bütün kitaplarım eski ve ucuzdu. Beş yüz kadar kitabım vardı ve çoğunu beş sente almıştım, ama aralarında yakmaya uygun olanları arayınca bulamadım. Çok güzel ateş verecek, ağır, kocaman bir Almanca anatomi kitabı vardı, ama açıp da o güzel dilden bir satır okuyunca, *sie bestehen aus zwei Hüftgelenkbeugemuskeln des Oberschenkels, von denen der eine breitere*, yapamadım. Elim gitmiyordu. Dili bilmiyordum, okuduklarımdan tek kelime bile anlamıyordum ama nedense yakmak için kullanılamayacak kadar güzel görünüyordu. Kitap bana beş sente mal olmuştu ve yaklaşık üç kilo ağırlığındaydı; görüyorsunuz ki yakacak odun olarak düşünüldüğünde bile iyi bir alışverişmiş. Sayfalarını yırtıp ateş yakabilmeliydim.

Ama yapamadım. Kitap bin sayfadan fazlaydı, her defasında bir sayfa yakıp, çıkardığı ateşe bakmayı düşünmüştüm, fakat ateşle birlikte yok olacak bütün o yazıları

ve kütüphanemden silinecek o ince dili düşününce kitabı yakamadım. Hâlâ da o kitabı saklarım. Büyük yazarları okumaktan yorulunca bu kitabı açar, anlamadığım o dili okurum, *während der Kindheit ist sie von birnförmiger Gestalt und liegt vorzugsweise in der Bauchhöhle*. Böyle bir dilde yazılmış bin sayfayı yakmayı düşünmek düpedüz küstahlık. Üstelik harika resimlerden bahsetmedim bile.

Daha sonra, ucuz roman bulur muyum diye etrafa bakınmaya başladım.

Siz de bilirsiniz ki dünya böyle ucuz romanlarla dolu. Her on kitaptan dokuzu değersiz, ucuz ve yapmacık hikâyelerdir. Bu tür kitaplardan benim kütüphanemde de en azından bir düzine olacağını, onları yakıp ısınarak kendi hikâyemi yazabileceğimi düşünmüştüm. Altı kitap seçtim. Altısı birlikte aşağı yukarı Almanca anatomi kitabı kadar ağırdı. İlkini ismi, *Tom Brown At Oxford: A Sequel to School Days at Rugby* idi, iki cilt bir arada. Birinci bölüm 378, ikinci bölüm 430 sayfaydı. Bütün bu sayfalar, oldukça uzun süre canlı kalacak küçük bir ateş verecekti. Fakat kitabı hiç okumamıştım ve okumadığım bir kitabı yakmaya hakkım olmadığını hissettim. Yakılmaya değer ucuz bir kitap gibi gözüküyordu ama yapamadım. *Kimi zaman neşeli kimi zaman kederli kimi zaman da saygısız çan sesi, kulenin dar pencerelerinden Engleburn kilisesinin yaşlı gri kulesi etrafında oynayan yumuşak güney rüzgârının kucağına atlarken kule de sarsılıp sendeledi*. Tamam önemli bir edebi eser değil belki ama o kadar kötü değil. Neyse, sonunda kitabı rafa geri koydum.

Bir sonraki kitabın ismi *Inez: A Tale of the Alamo* idi, Teksas Vatanseverleri'ne adanmıştı. Kitabın yazarı, *Beulah* ve *St. Elmo* adında başka kitapları da olan bir yazardı. Bu

kadın yazar ve kitapları hakkında bildiğim tek şey, okuldayken bir gün bir kızın sınıfa *St. Elmo* diye bir kitap getirdiği için şiddetle azarlandığıydı. Genç kızların ahlakını bozan cinsten bir kitap olduğu söylenmişti. Neyse, kitabı açtım ve okudum: *Canımın çekildiğini hissediyorum, birkaç saatim var, özgürce ve açık konuşmaktan çekinmeyeceğim. Bazıları cinsime özgü zarafetten saptığımı düşünebilir; fakat bu şartlar altında ben böyle düşünmüyorum. Seni uzun zamandır seviyorum ve bu sevginin karşılıklı olduğunu bilmek, benim için derin ve tarifi imkânsız bir mutluluk kaynağı. Ve böyle devam ediyordu.*

O kadar kötü yazılmıştı ki, bu özelliği onu çekici hale getiriyordu. İlk fırsatta bütün kitabı okumaya karar verdim. Genç bir yazarın kötü yazarlarımızdan öğreneceği çok şey var. Kötü kitapları yakmak çok yıkıcı bir iş, hani neredeyse iyi kitapları yakmaktan daha zararlı.

Bir sonraki kitap T. S. Arthur'un yazdığı *In a Bar Room, and What I Saw There* adlı bir kitaptı. Bu kitap bile yakılmayacak kadar iyiydi. Diğer üç kitap Hall Caine, Brander Matthews ve Upton Sinclair'in kitaplarıydı. İçlerinden sadece Mr. Sinclair'in kitabını okumuştum, bir edebiyat eseri olarak kitaptan pek hoşlanmamıştım ama yine de yakamazdım çünkü baskısı ve cildi çok güzeldi. Basım tekniği bakımından en beğendiğim kitaplardan biriydi.

Neyse, herhangi bir kitabın tek bir sayfasını bile yakamadım, donarak yazmaya devam ettim. Sadece, bir ateşin neye benzediğini kendime hatırlatmak ve sıcaklık kavramıyla bağlantımı kaybetmemek için arada sırada bir kibrit yakıyordum. Sigara içmek istediğimde üfleyip kibriti söndürmüyor, parmaklarıma gelene kadar yanmasına izin veriyordum.

Olan basitçe şundan ibaret: Kitabın hayattaki yerine, sadece kitap fikrine dahi saygınız, kâğıda ve matbaaya inancınız varsa, herhangi bir kitabın bir sayfasını bile yakamazsınız. Donsanız, kendiniz bir parça yazı yazmaya çalışıyor olsanız bile. Yapamazsınız. Çok zordur.

Bugün, kitapları yakmak istediğim günkü kadar soğuk bir gün. Soğukta oturmuş sigara içiyor ve bu soğuğu kâğıda aktarmaya çalışıyorum ki San Francisco tekrar ısındığında soğuk günlerin nasıl olduğunu unutmayayım.

Odamda küçük bir gramofon var, ısınmak için egzersiz yapmak istediğimde çalışıyorum. Gel gör ki, odam çok soğuduğunda gramofon da çalışmıyor. İçinde bir arıza oluyor, çarkları döndüren yağ donuyor ve dişliler dönmüyor. Böylece ben de eğilip kalkarken, kollarımı sallarken müziksiz kalıyorum. Cazla egzersiz yapmak çok daha zevkli ama çok soğuk olunca gramofon da çalışmıyor ve ben de çaresiz kalıyorum. Sabahın sekizinden beri buradayım, şu anda saat beşe çeyrek var ve lanet olası bir karmaşanın ortasındayım. Bir günün hiçbir şey yapmadan, bir şey söylemeden geçip gitmesine seyirci kalmaktan nefret ediyorum. Bütün gün burada, asla okumadığım kitaplarımla birlikteydim, her defasında birine başlamayı denedim ama olmadı. Zamanımın çoğunu odada bir aşağı bir yukarı dolaşarak (herhangi bir yönde atacağınız iki adım sizi duvara ulaştırmaya yetiyor), eğilip tepinerek ve kollarımı sallayarak geçirdim. Fiilen yaptığım tek şey bu. Isı biraz yükselmiş midir acaba diyerek birkaç kez gramofonu çalıştırmayı denedim, ama yükselmemiş, alet çalışmadı.

Bunu size anlatmalıyım diye düşündüm. Çok önemli bir şey değil. Birazcık soğuk bir havadan bu kadar bahsetmek saçma ama bugün soğuk olduğu da bir gerçek; şu

anda havanın soğukluğu çok bariz ve ben de onun hakkında konuşuyorum. Beni şaşırtan ve sevindiren şey ise daktilomun bugün bir kere bile teklememesi. Noel zamanında yaşadığımız soğuk hava dalgasında hep teklemişti, ben yağladıkça o tekliyordu. Hiçbir şey yapamamıştım. Meğer yanlış yağ kullanıyormuşum. Fakat bu sefer, soğuk hakkında yazdığım bu süre boyunca daktilom görevini mükemmel yerine getirdi ve bu da beni şaşırttı, sevindirdi. Bu makinenin, soğuğa rağmen, kullandığım dili kâğıda dökmeye devam edebileceğini bilmek çok iyi. Makinenin bu direnci, beni yazı yazmakta inatçı olmaya teşvik ediyor, ne olursa olsun. Eğer makine çalışıyorsa, diyorum kendi kendime, sen de çalışmalısın. Bunun anlamı budur. Eğer soğuk yüzünden hoş bir öykü yazamıyorsan sen de başka şey yaz. Herhangi bir şey. Birine uzun bir mektup yaz. Onlara ne kadar üşüdüğünü yaz. Mektup yerine ulaşana kadar güneş yeniden çıkar, sen de ısınırsın, ama soğuktan bahseden mektup orada olur. Sıradan bir salı yazısı yazamayacağın kadar soğuksa hava, Tanrı aşkına neden sen de aklına ne gelirse ondan bahsetmiyorsun, yeter ki gerçek olsun. Donan ayak parmaklarından, ısınmak için kitap yakmak isteyip de yakamadığından, gramofondan bahset. Zihnin uyuşmuş, ellerin ayakların donarken, soğuk bir günün önemsiz ayrıntılarını anlat. Yazmak isteyip de yazamadığın şeylerden söz et. İşte kendime bunları söylüyorum.

Bu sabah kahve içtikten sonra önemli bir öykü yazmak üzere buraya geldim. Kahveyle ısınmıştım, gerçekten ne kadar soğuk olduğunu fark etmedim. Kâğıt çıkarıp, hiçbir zaman yazılamayacak bu önemli öyküde anlatacaklarımı yazmaya başladım. Artık hiçbir zaman yazılamayacak, çünkü bir mevzuu kaçıırırsam onu sonsuza kadar kaybet-

mişim demektir; bu öykü de, içime işleyip beni susturan, sandalyemden kaldırıp egzersiz yapmak zorunda bırakan soğuk yüzünden sonsuza kadar kayboldu. Tamam, size öykümden bahsedebilirim. Neye benzeyeceğİ konusunda size bir fikir verebilirim böylece. O kadarını hatırlıyorum, ama o öyküyü artık yazamam, kayboldu. Bu durum, nasıl yazdığım konusunda size bir fikir verecektir.

Sabahleyin bu öyküyü aklımda şekillendirirken kendi kendime söylediklerimi size de anlatayım:

Amerika'yı düşün, dedim kendime bu sabah. Her şeyi. Şehirleri, evleri, insanları, gelişİ, gidişİ, çocukların doğumunu, gidişini, insanların gelip gitmelerini ve ölümü ve hayatı, hareketi, konuşmayı, makinelerin sesini, nutukları, Amerika'nın acısını, korkusunu ve Amerika'da canlı olan her şeye karşı duyulan derin özlemi düşün. Büyük makineleri, dönen çarkları, dumanı ve ateşİ, madenleri ve orada çalışan adamları, gürültüyü, karmaşayı hatırla. Gazeteleri, film oynatan sinemaları ve bu hayatın bir parçası olan her şeyi düşün. Amacın bu olsun: Bu büyük ülkeyi anımsatmak.

Sonra ayrıntıya in. Tek bir insanı ele al, onunla ve onun içinde yaşa, sevgiyle yaklaş, varlığının mucizesini anlamaya çalış ve bu gerçeğİ anlat, sadece yaşamak gerçeğinin ihtişamını aktar ve bunu mükemmel bir üslupla yap; gösterişsiz bir şekilde, zamanın, makinelerin, ateş ve dumanın, gazetelerin ve gürültünün insanı olduğunu göster. Onunla birlikte onun sırlarına in ve bu sırlardan bahset ama bunu yaparken nazik ol, bunun insanın sırrı olduğunu göster. Aldatma. Herhangi birini memnun etmek için yalan söyleme. Öykünde kimsenin katledilmesine gerek yok. Sadece bütün tarihin ve bütün zamanların en muhteşem olayını, yani mütevazı ve saf varoluş gerçeğini anlat.

Bundan daha önemli bir konu yok; öykü karakterlerinden birinin, sanatında sana yardımcı olmak için zorbalık yapmasına gerek yok. Şiddet *vardır*. Yeri geldiğinde şiddetten de bahset. Savaştan söz et. Bütün çirkinliklerden, israftan bahset. Bunu bile sevgiyle yap. Ama muhteşem, katışıksız var oluş gerçeğine vurgu yap. En büyük konu budur. Bir zafer havası yaratmak zorunda değilsin. Yazacağın insanın, yazının mükemmel bir yazı olması için kahramanca veya müthiş işler yapmasına gerek yok. Bırak o her zaman yaptığı işi yapsın, yaşamaya devam etsin. Bırak yürüsün, konuşsun, düşünsün, uyusun, rüya görsün, uyansın, gene yürüsün, gene konuşsun, hareket etsin, yani bırak yaşasın. Bu yeterli. Yazacak başka bir şey yok. Hayatın kendisinde bir öyküye asla rastlamazsın. Hayatta yaşanan olaylar, bir öykü veya şiir ya da başka bir formda olmazlar. Senin kendi bilincin ihtiyacın olan tek formdur. İhtiyaç duyduğun tek eylem senin kendi uyanıklığındır. Bu insanı anlat, varlığını anla. İnsanı anlat.

Bütün bu anlattıklarım yazamadığım öykünün neye benzeyeceği konusunda sadece zayıf bir fikir verir. Neyi nasıl yazacağımı kendi kendime düşündüğümde kahvenin etkisiyle ısınmıştım ama şimdi üşüyorum ve aklımda, öyküye dair söyleyebileceğim en yakın şeyler bunlar. İyi bir öykü olacaktı, ama şimdi hakkında tüm bildiğim bu kırık dökük anımsamalar. En azından onları sözcüklere aktarabilirim. Yarın başka bir öykü yazacağım, farklı bir öykü. Resme farklı bir açıdan bakacağım. Emin değilim ama tepeden bakabilir, bu ülkeyi ve bu ülkede yaşanan hayatı alaya alabilirim. Bu mümkün. Bunu yapabilirim. Daha önce de yaptım, bazen siyasi partiler ve rezillikleri beni çılgına çevirince oturur büyük ülkemizle dalga geç-

rim. İnsafsızlaşır, insanı çürümüş, değersiz, kirli bir yaratık yerine koyarım. İnsan öyle değildir, ama ben öyleymiş gibi onu itham ederim. İnsan başka bir şeydir, daha manevi bir şey, fakat alaya alma adına insanı öyle göstermek daha uygundur. Benim işim gerçeği anlatmaktır ama alaya başladıktan sonra gerçeğin canı cehenneme dersiniz. Kimse gerçeği söylemiyor, ben niye söylemek zorunda olayım ki? Herkes güzel yalanlar söylüyor, hoş hikâyeler ve romanlar yazıyor, gerçek hakkında ben niye endişelenmeliyim ki. Gerçek yoktur. Sadece dilbilgisi, noktalama, bütün o kokuşmuşluklar. Ama o kadarını ben de biliyorum. Olaylar ve insanlar beni çılgına çevirebilir ve dalga geçmeme neden olabilir ama ben bundan daha iyisini de bilirim. En iyi durumda bile, her şey bir hayli hazin, bir hayli acıklı.

Bütün gün bu odadaydım, üşüdüm, yaşayan bizler hakkında elle tutulur, açık seçik bir şeyler söylemek istedim. Ama o kadar soğuktu ki yapamadım. Bütün yapabildiğim, kollarımı sallamak, sigara içmek ve somurtmaktan ibaret.

Bu sabah kahveyle ısındığımda aklımda bu öykü vardı, yazılmaya hazırdı ama o öykü artık benden uzaklarda.

Şu an söyleyebileceğim bundan ibaret: Bugün San Francisco'da hava çok soğuk ve ben donuyorum.

Çevirmen: Ohannes Kılıçdağı

Yeryüzü, Gün, Gece, Ben

Masada karşısında oturan kızın konuşmasını dinliyordu, ona ikisini de ilgilendiren bir şey anlatıyordu kız, onun içinde yıllar önce başlamış olan ve hiç bitmeyecek bir şeyi, insanla ilgili bir şeyi... Yeryüzüyle, yeryüzünde hayatta olmakla, günler ve geceler boyu yaşamakla, cisim ve hareket sahibi bir şey olmakla, kendin olmakla ilgili bir şey.

İkinci kattaki pencereden, sokakta bir adamın bisiklet sürdüğünü gördü. Şehrin düzlüğünün üstünde dönen iki teker ve üstünde bir adam. Kız konuşmaya devam ediyordu.

Annesi ve babasıyla fotoğrafçıya gittiği yıl olsa gerekti, neredeyse üç yaşında olduğu yıl. Gittiğini hatırlamıyordu aslında ama fotoğraf onda duruyordu, fotoğrafta, onu kollarında tutan uzun boylu adamı gördü ve annesi uzun adamın yanında oturmuştu, hepsi de gülümsüyordu. Babasının daha hayatta olduğu yıldır, fotoğrafta gülümsüyordu.

Bundan sonrasına dair hatırladığı ilk şeyse annesinin elini tuttuğuydu, karanlık şehirde, sessizliğin içinde, gecelerin yürüyorlardı. “Nereye gidiyoruz?” diye sordu.

Cevabı hatırlamıyordu, annesinin yanında yürümeye devam etti, belki dört yaşlarındaydı.

Gece oldu, o da üzüntüsünü uykusuna aktardı, uykusunda gözyaşı dökmeden için için ağladı.

Bir keresinde uykusunda gülmüştü, ama bu uyanıkken gülmek gibi değildi. Çok daha büyük bir şeydi, bir sürü

anlama geliyordu, her şeyle ilgiliydi ve uykusunda, birileri onu duyar da neden güldüğünü sorar diye korkuyordu... Annesi merak edebilirdi ve ona söyleyemeyeceğini biliyordu... Uykusunda neden güldüğünü, kahkahanın nereden geldiğini, ne anlama geldiğini biliyordu ama sözle ifade edilebilecek bir şey değildi, sözlerle dile getirilemezdi. Yine de bir anlamı vardı, ona göre bütün bunların anlamı, yeryüzü ve insana dair bütün resim ortadaydı. Bunlar onu güldürmek için vardı.

Bir sabah kendini bir okul binasında buldu, dehşet içinde binaya bakıyordu. "Sana okumayı öğretecekler," dendiğini duydu. Okumak istemiyorum, demek istiyordu onlara ama sebebini açıklayamıyordu. Okumasına gerek olmadığını biliyordu, zaten her şey oradaydı, önündeydi, hem geceleyin hem gündüz ve her şeyi gördüğü için kelimelere ihtiyaç duymuyordu. Bu şeyler kelimelerin bizzat kendisiydi zaten, neyin ne olduğunu kendi gözleriyle görüyordu zaten, ama onu sıralarla, küçük oğlan ve kız çocuklarıyla dolu bir odaya götürdüler ve "Adın ne?" dediler.

"Ha," dedi. "Bana mı sordunuz?" "Şu kadın," demek istedi, "hani biraz önce buradaydı ya, yeni gitti, işte o benim annem. Resimdeki uzun boylu adam, artık hayatta değil, o da benim babam. Bana John derler." Ama "John," dedi onlara. "Adım John. Öbür adım Melovich."

Oturdu ve bir ay kadar olanları unuttu.

Ama kaygı uykusuna girdi. Sınıftaki öteki oğlan çocuklarıyla, ona yapmaya niyetlendikleri bir şeyle ilgili kaygı. Onu düşünüyorlardı, akıllarında o vardı, gözleriyle onu görüyor, sırrı yok ediyorlardı. Onun hakkında konuşuyorlardı ama o kimse konuşsun istemiyordu. Tamlik istiyordu, sağlamca tek başına olmak, hakkında konuşulmamak,

görölmemek, tanınmamak, ama oğlanların aklında yer etmişti bir kez. “John,” dediler, “Çin ne kadar uzakta?” Tabii ki bilmiyordu. Sonra oğlanlardan biri arkasına geçip ellerinin ve dizlerinin üzerinde durdu, başka bir oğlan da onu itti, tüm dünyası tepetaklak oldu ve bütün oğlanlar ona güldüler ve “Çin dünyanın ta öbür ucunda,” dediler, ha ha ha.

Anladım, diye düşündü. Bir oyundan bahsediyorlar. Çin dediler zannettim ama oyun oynamak istiyorlar. Eğer sordukları şeyin gerçekten bir soru olduğuna inanırsan, ne dediklerine dikkat edersen seni itiyorlar, üstüne gülüyorlar. Sözleri duymamak lazım. Bunları adına Çin denen oyun için yaptılar, oyunda pat diye düşüyorsun. Anladım, diye düşündü. Çaktım.

Bir de öğretmen vardı. Ona kızıyordu. Öğretmen aptal olduğunu söylemişti; bilmek istediği için, sorduğu sorular yüzünden, sonra da onu köşeye dikmişti. Kadın, “K-e-d-i, kedi demektir,” dedi, o da, “Hayır,” dedi, “kedi demek siyah tüy, bıyık, kuyruk ve göz demektir.” Bütün bildiği buydu, ama kadın çok kızdı, onu sarstı ve bütün küçük oğlan ve kız çocukları üstüne güldüler. “K-e-d-i, kedi,” hayır, öyle değildi. Sessiz sessiz yürüyen dört bacak, kedi oydu. Nereden uyduruyorlardı bunları?

Kaygı uykusuna girdi, o da rüyasında ortaya kediyi çıkardı ve öğretmenin önünde yürüttü. “Bak,” dedi, “kedi bu işte, senin dediğin değil. Gördün mü? Yürüyen tüy yığını, gözler.”

Sonra, bir geceyi hatırladı, uyanıktı, sokakta duruyordu, yukarıya, oturduğu evin karanlık penceresine bakıyordu. Ön kapı kilitliydi, evde kimse yoktu. Sokaktaydı, ağlıyordu. “Annem,” dedi soranlara, “annem evde değil.” Her

şey paramparça olacak zannetti, dünyanın büyüklüğünü hissetti, akrabası olmayan bir sürü kişi hayattaydı.

Sonunda ne olduğunu hatırlamıyordu. Tek hatırladığı, karanlık sokakta kendi kendine ağladığı, her şeyin paramparça olduğunu hissettiği idi.

Ona okumayı öğrettiler. Fido diye bir köpekle ilgili saçma bir şeydi. Tek hatırladığı oydu, Fido adlı köpeğin resmi ve Fido'nun yapabildiği şeyleri açıklayan sözcükler. Havla, hav hav, koş, oyna vesaire. Çok aptalcaydı ama okulda öğrettikleri buydu, o yüzden bunların bir anlamı varmış gibi davranmaya çalışıyor, çok soru sormamaya gayret ediyordu.

Karanlık bir sinema salonunda annesinin yanında oturmuş, sinemanın ön tarafında sessizce hareket eden, dudaklarıyla bile birbirine dokunan, suratlarını oynatan, koşan, hızlı hızlı bir şeyler yapan, bir hikâye uyduran insanların görüntüsüne bakıyordu. Sonra denizi gördü, deniz hiçbir şey yapmıyordu. Harikaydı, büyük ve sade, kolayca inana bileceği bir şeydi, onca su, sessizce duruyordu, ne kelime vardı ne suratlarını oynatan ve koşan insanlar, onca sessiz su. Deniz onun içine girdi, uykusunda tekrar göründü, engin, harika, sözsüz.

Konuşmak kolay değildi, annesiyle bile: Hiçbir şey söylememek çok daha doğal geliyordu, hasta olduğunda veya şaşırdığında bile, annesi de bazen onu yanına çağırırdı.

“John, iyi misin? Neden bir şey söylemiyorsun? Göster dilini bakayım. John, neyin var?”

Ama annesinin gözlerinin içine bakmaktan başka bir şey yapamadı. Bazen hastalanırdı ama bu kendi içinde olurdu ve onun içinde olan bir şey hakkında konuşulamazdı, annesine dilini gösterirdi, ateşi var mı diye bakması için elini tutmasına izin verirdi ve annesi, “John, John, sen

hastasın, zavallı oğlum” deyince, evet öyle deyince, hayret içinde kalırdı. Annem kuruntu ediyor, diye düşünürdü. Uydurdu bunu. Ben sadece öyle ayakta duruyorum. Ama demek ki, bu sadece kendi içinde olan bir şey değildi, dışında da oluyordu, her yerde, başkalarının akıllarında da. Onu görüyorlardı ve ondan daha büyük oldukları için onu kendi bildiğinden daha farklı görebiliyorlardı ve kendisinin asla varamayacağı sonuçlara varabiliyorlardı. Onu kendi akıllarında boy ve kilo olarak, yüz ve zihin olarak, bir durum olarak bir yere oturtabiliyorlardı, ama o bunu yapamıyordu. O sırf orada duruyor, anlamaya çalışıyor, bekliyordu.

Sonra kiliseyi hatırladı, Slovence Tanrı’yı ve İsa’yı. İnsanların şarkı söylediğini hatırladı, yanında oturan annesi de şarkı söylüyordu, tuhaf bir güzelliği vardı, yeni bir şeyler vardı annesinde, yeni, daha tatlı bir koku. O da onlarla beraber şarkı söylemek istedi. Hakikaten çok güzeldi kilisedeki pazar sabahı ışığı, herkesin şarkı söylemesi, ama o sözleri bilmiyordu. Yeryüzü çok güzeldi, hayatta olmak çok harikaydı, kilisede oturmak da. Aniden, insanların arasında yeryüzüne içini dökmeye başladı, annesiyle beraber şarkı söylüyor, sözler uyduruyordu, daha fazla sessiz kalamamıştı. Çok harika bir zamandı bu doğrusu, kilisede geçirdiği o zaman, hayatta olduğu için şarkı söylemesi.

Lokomotif birdenbire çıkageldi, büyük ve siyahtı, çanlar çalıyor, çelik tekerler dönüyor, onu korkutuyordu. “John,” dedi annesi, “buradan gidiyoruz.” Trene binip yerlerine geçtiler. Lokomotifin puflamaya başladığını duydu, tren yavaş yavaş hareketlendi ve onu aldı götürdü. Hayretten ağzı açık kalmıştı trende otururken. Binaların kendisine doğru yaklaştığını ve kendisinden uzaklaştığını

görüyordu, önce yavaş yavaş, sonra daha hızlı, daha hızlı, giderek daha hızlı ve çok geçmeden müzik gibi gelmeye başladı kulağa, bir ki üç, bir ki üç, katı nesneler aceleyle geçiyordu, vın vın, bir ağaç, bir ev, vın, ve müzik, bir ki üç, bir bir iki iki, tekerler gıcırdıyordu, bir yol, bir nehir, vın, vın ve lokomotifin çılgılığı. Bir sürü şeyi bir anlığına görmek, onlara doğru dürüst bakamamak çok üzücüydü, alanın genişliğine, teker teker, her yöne doğru, bütün yeryüzüne uçsuz bucaksız uzanan şeylere bakamamak onu çok üzmüştü. Her şeye dokunmak istiyordu. Her şeyle bir ilişkisi olsun istiyordu. Gördüğü her şeyden haberdar olmak ve her şey için bir anlam taşımak istiyordu, her ağaç, her ev, her sima, bütün yeryüzü, bütün çayır ve çiçek kaplı tepeler, bütün dereler için. Babası ve annesiyle beraber oturduğu ev... O neredeydi şimdi? O evde yaşamış olan kendisi neredeydi? Okumayı öğrenemeyen o küçük oğlan çocuğu...

Şimdi yeni bir yerdeydiler, tepe filan yoktu, daha küçük bir yerdi, yeni simalar, yeni sokaklar, ama kendi aynıydı, gerçi daha büyük bir pantolon ve yeni bir ceket giymişti.

Sonra bir rüya hatırladı, kendini yeni bir şeye taşıyan bir rüya, yeni bir güzelliğe, Maxine adlı küçük bir kıza, üçüncü sınıfta. Rüyada kıza yaklaştı, kız da onun sevgisini gördü ve onu sevdi. Olan şuydu: El ele tutuşup beraberce yürüdüler. Sabahleyin, rüyadan sonra, kıza sıırıslıklam âşık olmuştu. Kahvaltı edemedi, şuarsuzca okula yürüdü, rüyadan çıkmak istemiyordu. Sınıfta kıızı görünce ona öylesine âşık oldu ki, bacaklarının üstünde zor duruyordu. Kıız yan sırada, onun iki önünde oturuyordu, bütün gün kıızın hafif kahverengi saçlarına baktı durdu, hâlâ rüyadaydı. Okulda olduğunu unuttu, ne zaman tahtaya kaldırılırsa aklına hiçbir şey gelmiyordu, söyleyecek hiçbir şey yoktu: Tek bildiği

kızı sevdiğiydi, onu seviyordu, seviyordu, sadece seviyordu. Tek bilmek istediği kızın da onu sevdiğiydi. Bunun ne demek olduğunu merak etti. Bütün bir ay boyunca kızı gizli gizli sevdi. Sonra, kız etkisini kaybetmeye başladı, hâlâ aynı sınıftaydılar ama onun için artık aynı anlamı taşı mıyordu.

Akşamdı, okulun bahçesinden geçerek eve doğru yürüyordu, bir taraftan da "It's a long long way to Tipperary, it's a long way to go" şarkısını söylüyordu. Var gücüyle söylüyordu bu şarkıyı ve Miss Fargo'nun okulun basamaklarından indiğini görmemişti. Yalnız olduğunu ve istediği gibi bağırabileceğini sanmıştı ama aniden kadını gördü, basamakların altında durmuştu, şaşkın bir ifade vardı yüzünde.

Kadının, "Buraya gel, John," dediğini duydu, yanına gitti, çıkardığı gürültüden utanmıştı. Etrafta birileri olduğunu bilmiyordu. Birilerinin onu duyacağını hesap etmemişti. Şapkası elinde, utanç içinde kadının karşısında durdu.

"Tipperary nerede John?" diye sordu kadın.

"İrlanda'da," diye cevap verdi. Yüzüne bakmaya korkuyordu. Genç bir öğretmendi ve onu çok seviyordu. Hoş, kederli bir havası vardı, insan bütün gün sınıfta oturup onu izleyebilirdi. Bir keresinde kadın kederle iç geçirince o da kederle iç geçirmiş, kadın da onu görüp duymuştu. Sonra gözlerinin içine bakıp gülümsemişti. Sırf ona gülümsemişti. Teneffüste sınıftan çıkıp okulun bahçesinde sevinçle koşmuştu, Miss Fargo'nun onu, bizzat onu görmesi ve ona gülümsemesi öyle güzeldi ki, içi içine sığmamıştı.

Kadın basamakların dibinde uzun bir an konuşmadan durdu, sonra John saçlarında kadının elini hissetti. "Teşekkür ederim, John," dedi.

Bunu asla unutmadı. Çok tuhaftı, çok güzeldi.

Vadiyi hatırladı, sıcak güneşi, yolda yürüyordu, bağlar ülkesinde, Şişko Garakyan, Pete Tobin ve Rex Ford ile birlikte... Yüzmeye gidiyorlardı, yazdı. Sonra suyu hatırladı, vücuduna temas ettiğini, soğuk, tertemiz, ve bütün oğlanların çırılçıplak suya dalışlarını.

Dalışlarını hiç unutamıyordu...

Savaş fark ettirmeden geldi, o da şehirde koşup bağııyordu. Barış, Barış, Savaş Bitti...

Uykusunda lokomotif yeryüzünü yarıp geçti ve o uzak diyarlara karşı bir özlem duydu, vadiden uzaklaşmak, dağları katetmek, denize, yabancı şehirlere, uzak diyarlara ulaşmak özlemi. Ve kocaman gemiler gördü... Uzağa... Yeryüzünün her köşesine, Tipperary'ye giden gemiler...

Bir trene binmiş gidiyordu, dağları katediyordu, tek başınaydı, on yedi yaşında... Sonra bir otobüs... On dokuz yaşında... Sonra New York metrosu... Yirmi...

Kar, ahali hayat dolu... Yirmi bir... Gün, gece, yeryüzü, kendisi, tekrar tekrar, gün, gece, yine yeryüzü, yine kendisi, ve yine kendisi, tekrar tekrar...

Küçük odada oturuyordu, içiyordu... Yirmi iki... Ve kız masada karşısında oturmuş onu seyrediyordu. Uzun süre sesi çıkmamıştı, belki on dakikadır, içiyordu...

Sonra kıza, "Ne sordun?" dedi.

Kız ağlıyordu... Gün, gece, ve sonra buraya, yeni bir konuşma anına, var olma anına gelmişti, ve yine kendisi, dışarıda, başka birinin aklında başka bir anlam taşıyarak...

"John," dediğini duydu, "John, bir şey söyle... Ne düşünüyorsun? John, bir şey mi var?"

Kendini evin önünde durmuş ağlarken gördü... Ve kızın kendisiyle konuştuğunu, aynı şeyleri tekrar tekrar söylediğini duydu... "John, John, bir şey mi var?"

Ama kız ona bir şey anlatmaktaydı... Eğlenceli bir şey, uykusundaki denizin görüntüsünü aklına getiren, hayatta olduğunu hissettiğin anları aklına getiren bir şey... Bu kız, diye düşündü, çok şahane... Sonra hafiften gülmeye başladı, kızın yüzüne bakıyor, gülüyordu...

“Demin söylediğini bir daha söylesene...” Kıyırık bir dansta tanıştığı bir kızdı...

“Bir daha söyle,” dedi, “Tam olarak anlayamadım.”

Kız tekrar konuşmaya başladı, korkmuş bir hali vardı, sigara içiyordu. Sözlerinden iki aylık hamile olduğunu çıkarabilmişti ancak, ve ondandı, ondan olduğuna emindi... Onunla tanışmadan önce başka erkeklerle beraber olmuştu ama sonra olmamıştı, ona inanıyor muydu, olmamıştı, başka bir erkeğe dokunmamıştı, beş aydan fazladır, sadık kalmıştı... Ona inanıyor muydu? Ve şimdi iki aylık hamileydi ve korkuyordu... Uyuyamıyordu... Onu görmesi gerekmişti... Ne düşünüyordu?

“Yani,” dedi, kızla değil de daha çok kendi kendine konuşuyor gibiydi, “ben, kendim, dışarıda, senin içinde, bir şey mi büyüyor, ben... Bunu mu demek istiyorsun?”

“Evet, evet,” dedi kız. “John, inan ne olur... Göreceksin, doğruyu söylüyorum, senin olduğunu göreceksin... Senden başkasını sevmedim... Bu şekilde olmasını istemediğini biliyordum... Ben de istemezdim... Oluverdi... Ama senden, inan ki, John, uydurmuyorum...”

Yine gülmeye başladı, kendini kocaman hissediyordu... Kendi dışında... Bütün yeryüzüne sahip. “Ben,” dedi, “ben, kendim, senin içinde bir şey büyüyor...”

“Tamam mı öyleyse?” dedi kız. “Onu öldürebilirim de... Doktorlar var, aldırabilirim... Ama bilmek isteyebileceğini düşündüm...”

Öfkeyle ayağa kalktı ve kızı sarstı, bir an sonra da gülümsedi. “Neden bahsediyorsun sen?” dedi, “Orospu gibi konuşma...”

“Tamam mı öyleyse?” dedi kız.

Katıla katıla gülmeye başladı... “Benden, değil mi?” dedi. Yine oturdu, kızı gülümsedi, şaşkındı. “Ne hissediyorsun içinde?” diye sordu. “Gerçekten emin misin yani... Başka bir şey değil, öyle mi... Bayağı büyük mü diyorsun?”

“Evet,” dedi, “Evet, büyük... Hissediyorum... Ufak bir yer tutarız...”

“Çok komik,” dedi, “Üzülme, tabii, beni deli mi sandın? Ufak bir eve taşınırsınız...”

“Doğurmak istiyor musun?” dedi, “Emin misin?”

“Evet,” dedi kız, “Görmek istiyorum... Dışarıda olduğunu, yaşadığını...”

“Yani,” dedi, “bir şeylere baktığını mı... Yeryüzü üstünde ayakta durup baktığını mı?”

“Evet,” dedi, “olmazsa bir doktora gidebilirim...”

“Deme böyle şeyler,” dedi, “Sende nasıl hisler uyandırıyor? Ben kendimi gayet iyi hissetmeye başladım,” dedi.

“Ben de iyi hissediyorum,” dedi kız, “Korkmuştum doğrusu... Doktora gitmem için bana para vereceğini sanmıştım...”

“Sus,” dedi, “Bir daha böyle bir şey söylersen senin o dişlerini dökerim...”

“Ama beni seviyorsun... Beni seviyorsun, değil mi John?”

“Tabii,” dedi, “Tabii seni seviyorum... Ama mesele o değil... Anlat hadi... İyi uyuyor musun?”

“Kaygılanıyordum doğrusu,” dedi kız.

“Kaygılanma,” dedi... Gün, gece, yeryüzü, kendisi, sonra bir başkası, yine kendisi, yine bir başkası ve bu başkası yeryüzüne bakıyor, kendi gözleriyle yeryüzünü görüyor, ve bir fotoğraf, tutuyor, küçük ama kendi hayatı olan bir şeyi tutuyor ve de bu kızı... “Kaygılanma,” dedi, “Ufak bir eve taşınır, bekleriz... Para peşinde olduğunu sanmıştım... Ne demeye getirdiğini tam anlayamadım... Yani sen de mi onu görmek istiyorsun, sen de kendini dışarıdan, bakarken mi görmek istiyorsun? Hani nerede, elimle bir dokunayım,” dedi.

Kıza dokundu, beraberce güldüler... Evet, diye düşündü, ben, kendim, dışarıda, onun içinde büyüyorum... Bütün yeryüzüyüm... “Öyle çok konuşuyordun ki,” dedi, “para peşinde olduğunu sandım... Tam dinlemiyordum...”

“Tabii,” dedi, “tabii... Küçük bir eve taşınır, bekleriz... Harika,” dedi... “Neden açık açık söylemedin ki... Neden lafı uzattın... Para peşinde olduğunu sandım...”

Yeryüzünün, kendi aracılığıyla kızın içinde büyümekte olduğunu gördü, evrenin insan kalıbının sınırlarına, yüzün, gözlerin, katılığın, hareketin, sözlerin, sonra bilincin, sonra sessizce konuşmanın, sessizce paylaşmanın sınırlarına girdiğini gördü, zamanın içinde ilerleyen kendisini ve bir başkasını gördü, gün, gece, yeryüzü, ve insanın enerjisi, ve insanın yüzü, kendisi... Usul usul gülmeye başladı, kızın karnının içindekinin büyüdüğü yere dokundu, kendini gayet iyi hissediyordu.

Kimse bu çocuğun eline su dökemezdi. Neye dokunsa paraya dönüşüyordu, daha on dört yaşındayken Vadi Bankası'nda kimsenin yardımı olmadan kazandığı altı yüz dolardan fazla parası vardı. Doğuştan satıcıydı kera- ta. Daha sekiz, dokuz yaşlarındayken kapı kapı dolaşıyor ve ev kadınlarına İsa Mesih'in ve başka mübarek kişilerin –Toledo, Ohio'daki Tuhafiye İmalat Şirketi'nden gelme- şahane, renkli resimlerini gösteriyordu, tanesi on beş sent, dört tanesi 50 sent. “Hanımefendi,” diyordu o genç yaşta, “Bu, İsa Mesih. Bakın. Ne güzel bir resim, değil mi? Sade- ce on beş sent. Bu Paulus, sanırım. Belki de Musa. Hani İncil’de var ya.”

Ecnebi mahallesindeki bütün evleri bu resimlerle dol- durmuştu, çoğu evde resimler hâlâ duruyor, bu da insanla- rı ne kadar çok etkilediğinin bir kanıtıdır.

Bir süre sonra, ev ev dolaşıp *True Stories Magazine*’e abone toplamaya başladı. Ön verandada durur, mecmu- anın bir nüshasını açar, resimler gösterirdi. “Şu hanı- mefendi,” derdi, “kendinden otuz yaş büyük bir adamla evlenmiş, sonra da adamın on altı yaşındaki oğluna âşık olmuş. Hanımefendi, böyle güç bir durumda siz olsanız ne yapardınız? Bu hanımefendinin ne yaptığını okuyun. Hepsi de gerçek hikâye, bunlardan her ay on beş tane var. Aşk macerası, cinayet, tutku, vahşi ihtiras, A’dan Z’ye her şey var. Ayrıca, rüyalar hakkında yazılar. Rüyalarınızın ne

anlama geldiğini açıklıyorlar, seyahate mi çıkacaksınız, elinize para mı geçecek, kiminle mi evleneceksiniz, hepsi doğru tabirler, bilimsel. Ayrıca, güzellik sırları, hep genç görünmenin sırları.”

İki aydan az bir zaman zarfında altmıştan fazla evli kadını mecmuaya abone etti. Belki sorumlusu o değildi ama bir süre sonra alışılmadık birçok şey olmaya başladı. Bir, iki kadın başka erkeklerle gizli aşk maceraları yaşadı, kocaları onları yakalayınca da ya dayak yediler ya evden kovuldular, yarım düzine kadın, kirpik güzelleştiricileri, banyo tuzları, soğuk kremler ve o tip şeyler ısmarlamaya başladı. Ecnebi mahallesinin tamamının hafiften ahlakı bozuluyordu. Bütün hanımlar dudaklarına ruj, yüzlerine pudra sürmeye, ipek çoraplar ve dar kazaklar giyinmeye başladı.

Biraz daha büyüyünce, Harry kullanılmış araba satın almaya başladı, Ford, Maxwell, Saxon, Chevrolet ve başka küçük arabalar. Ucuza, tanesi on beş, yirmi dolara gelsin diye beşini, altısını bir kereden alıyordu. Bunları biraz tamir ettiriyor, kırmızı, mavi veya başka herhangi bir parlak renge boyatıyor ve kendi cebinden çıkan paranın üç, dört katına liseli oğlanlara satıyordu. Şehri kırmızı, mavi, yeşil renkli kullanılmış otomobillerle doldurmuştu, hatta sayfiye de bunlarla doluydu çünkü liseli oğlanlar akşamları veya pazar günü öğleden sonraları kız arkadaşlarını arabalarıyla sayfiyeye götürürlerdi, eh, bunun ne anlama geldiği de herkesçe malum. Bu bir bakıma oğlanlar için gayet iyi bir şeydi, ne var ki birçoğu daha iş bulamadan evlenmek zorunda kalıyordu, başka türlü şeyler de oluyordu, daha kötü şeyler. Mesela iki, üç kızın çocuğu oldu, ama bebeğin babasının kim olduğunu bilmiyorlardı çünkü işin içinde kullanılmış araba sahibi iki, üç ayrı delikanlı vardı. Gerçi,

rasgele bir şekilde de olsa, birçok kız kendine koca bulmuş oluyordu böylelikle.

Harry şahsen kızlarla düşüp kalkamayacak kadar meşguldü. Tek yapmak istediği daha çok para kazanmaktı. On yedi yaşına geldiğinde, küçük bir servet sahibi olmuştu ve şehirdeki en şık giyimli delikanlılardan biriydi. Takım elbiselerini toptan alırdı, çünkü hiç kimsenin onun üzerinden kâr yapması fikrine tahammül edemezdi. Kâr yapmak onun işiydi. Bir takım elbisenin etiket fiyatı yirmi yedi buçuksa, Harry mağaza sahibine on iki dolar teklif ederdi.

“Yemezler,” derdi. “Şu çaputların maliyetini gayet iyi biliyorum. On iki dolarla, iki buçuk dolarlık temiz kâr yapmış olacaksın, bu da yeter de artar bile. İşine gelirse.”

Takımı genelde on beş dolara kapatırdı, tadilatlar dahil. Bu konuda bir saat tartışırdı. Palto tam üstüne oturmuşsa ve mağaza sahibi de böyle söylediyse, Harry aptal yerine konduğunu düşünür, dolayısıyla kolları çok uzun, veya omuzları çok bol diye diretirdi. Mağaza sahiplerinin ona müsamaha etmelerinin tek sebebi, şık giyinmekle ünlü olduğuydu, ona bir takım elbise satmak, bedavadan iyi reklam demekti. Mağazaya, takımları normal fiyattan alacak olan başka bir sürü delikanlı çekmek demekti.

Yoksa Harry baş belasının tekiydi. Sırf öyle olsa iyi, bir şey satın alır almaz, müteakibliyetten ve bunun Amerikan ticaretinin temeli olduğundan bahsetmeye başlar, dükkân sahibine deprem sigortası veya yepyeni bir Studebaker araba satmaya çalışırdı. Çoğu zaman da başarılı olurdu. Bir sürü iş sahibi, sırf Harry sussun diye deprem sigortası almıştı. Kazıklamakta üstüne yoktu, bu yüzden başkalarının da muhakkak onu kazıklayacaklarını düşünür ve her seferinde bunun önüne geçecek fiyatlar teklif eder, ondan

sonra normal fiyata inerdi. Müşteriler de memnun olurdu. Harry'yi gagaladıklarını düşünmek hoşlarına giderdi, Harry ise kıs kıs gülerdi.

Bir sene, bütün San Joaquin Vadisi büyük bir üzüm ve portakal rekoltesinin çoğunu kıran şiddetli bir don yüzünden neredeyse mahvolmuştu. Harry, Studebaker'ına atladı ve taşraya sürdü. Don yemiş portakalların hiçbir kıymeti kalmamıştı çünkü Sağlık Kurulu bunların satışa çıkarılmasına izin vermezdi ama Harry'nin bir fikri vardı. Portakal bahçelerine gitti ve hiçbir kıymeti kalmayan meyvelerle dolu ağaçlara baktı. Çiftçilerle konuştu ve onlara ne kadar üzüldüğünü söyledi.

Ve sonra da:

“Ama belki ben size biraz yardımcı olabilirim. Don yemiş portakallarınızı domuz ve büyükbaş yemi olarak kullanabilirim... Portakal don yemiş yememiş domuzların umurunda mı, suyu nasıl insanlara iyi geliyorsa, vitamin doluysa, onlar için de iyidir... Sizin hiçbir şey yapmanıza gerek yok. Portakalları toplatıp götürmesi benden, size de yirmi beş dolarlık bir çek yazarım, peşin para,” dedi.

O yıl, yirmi kamyon dolusu don yemiş portakalı Los Angeles'taki portakal suyu tezgâhlarına yolladı ve küçük bir servet daha yaptı.

Herkes, her şeyi paraya çevirebileceğini, herhangi bir şeyden para kazanmanın bir yolunu bulacağını söylüyordu. Dünya âlemin morali sıfırken, Harry gözünü dört açıyor, çürük portakalları Los Angeles'ta elden çıkarmakla uğraşıyordu.

Bir ofis edinmek zahmetine bile katlanmamıştı. Bütün şehir onun ofisiydi ve ne zaman canı biraz oturmak istese, Cory Binası'nın sekizinci katına çıkar ve M. Peters'in

ofisinde oturup avukatla lak lak ederdi. Gelişigüzel sohbet ediyor gibi görünürdü ama bu meyanda sözleşmeler hakkında bilgi edinir, insanlara nasıl ödeme yaptıracığını, mülke nasıl haciz konacağını vesaire öğrenirdi. Birçok kişinin ona borcu vardı, o da parasını kaptırmaya hiç niyetli değildi.

Aslında bunları satın almaya gücü olmayan insanlara elektrikli buzdolapları, süpürgeler, radyolar ve daha pek çok modern alet satmıştı ve bu zımbırtıları sadece dil dökecek ve kataloglardan resimlerini göstererek satmıştı. Nakliye ve diğer her şeyi müşteri ödüyordu. Harry'nin tek yaptığı konuşmak ve satmaktır. Adamın biri bir radyo için nakit para veremiyorsa, Harry beş dolar kaparo alır, geri kalanı için de senet isterdi ve adam ödemeleri yapamazsa, Harry adamın evine veya bağına veya otomobiline veya atına veya sahip olduğu başka herhangi bir şeye el koyardı. İşin şaşılacak tarafı, hiç kimse onun bu çalışma yöntemlerini asla eleştirmezdi. Birinin malına mülküne el koyarken çok yumuşaktı, bunun kanunen normal bir muamele olduğunu sakın sakın açıklardı. Kanun neyse oydu.

Hiç kimse Harry'nin bu kadar parayla ne yapacağını kestiremiyordu. Zaten bankada parası ve büyük bir arabası vardı, kızlarla da ilgilenmiyordu, öyleyse bu kadar parayı ne için biriktiriyordu ki? Müşterilerinden birkaçı bazen sorduğunda Harry bir an, kendi de bilmiyormuşçasına, kafası karışmış gibi görünür ama sonra cevabı yapıştırırdı:

“Yarım milyon dolarım olsun istiyorum ki emekli olabileyim.”

Harry'nin on sekiz yaşında emekli olmayı istemesi çok komikti doğrusu. Lise birden terkti çünkü sınıfta oturup en alttakinden başlayarak basamakları tırmanmak ve ben-

zeri gibi saçmalıkları dinleme fikri hiç hoşuna gitmemişti, ve o zamandan beri dur durak bilmemiş, para kazanmanın yollarını aramıştı.

Bazen insanlar, emekli olduktan sonra ne yapmak istediğini sorarlardı, Harry yine şaşırmış gibi görünür ve sonunda, "Bilmem, dünya turuna çıkarım herhalde," diye cevap verirdi.

"Dünya turuna çıkarsa," diye düşünüyordu herkes, "gittiği her yerde mutlaka bir şeyler satmadan edemez. Trenlerde, gemilerde, yabancı şehirlerde bir şeyler satar. Hiç vakit kaybetmez. Katalogu açar ve yabancılara aklına ne gelirse satıverir."

Ama bazen hayat karşımıza tuhaf şeyler çıkartır, insanların ne olacağı hiç bilinmez, Harry gibi insanların bile. Herkes hastalanabilir. Ölüm ve hastalık kimseyi kayırmaz, herkesin başına gelebilir. Başkanlar, krallar, film yıldızları, hepsi ölür, hepsi hastalanır.

Harry bile hastalandı. Hafif bir hastalık da değildi, grip gibi, insanın bir haftadan atlatıp iyileşeceği olağan bir şey değildi. Harry vereme yakalandı, hem de ağır bir şekilde, zavallı çocuk.

İşte bu hastalık götürdü Harry'yi ve Vadi Bankası'ndaki onca para pek bir işe yaramadı. Tabii bir süre dinlenmeye çalıştı ama buna imkân ihtimal yoktu. Harry yatağında yattarken bile en yakın arkadaşlarına hayat sigortası satmaya çalışıyordu. Bunu bana Harry'nin kuzeni Simon Gregory söyledi. "Gerçi daha fazla para kazanmak istediği için değil," dedi kuzeni, "ağzını açtığı anda bir şey satmak için dil dökmeden edemiyor da ondan." Normal bir şekilde sohbet edemezdi, çünkü sigorta veya otomobil veya gayrimenkul dışında başka hiçbir konuda bilgisi yoktu. Biri politikadan

veya belki dinden bahsetmeye kalksa, Harry sinirlenir, hemen işi satıcı ağzına çevirirdi. Simon Gregory'ye bile kaç yaşında olduğunu sormuş, Simon yirmi iki yaşında olduğunu söyleyince Harry pek heyecanlanmış.

“Dinle, Simon,” demiş, “Sen kuzenimsin, sana bir kıyak yapayım. Altmış beş yaşına geldiğinde parasal anlamda bağımsız olmak istiyorsan, kaybedecek bir günün bile yok. Tam sana göre bir poliçem var. Önümüzdeki kırk üç yıl boyunca günde altı dolar yirmi yedi sent ödeyebilirsin muhakkak, değil mi? Sık sık sinemaya gidemeyeceksin ama hangisi daha önemli, birkaç saloz filme gitmek mi, yoksa altmış beş yaşında parasal anlamda bağımsız olmak mı?”

Harry'nin hasta hasta böyle konuştuğunu görünce Simon neredeyse ağlayacakmış.

Doktor Harry'nin ailesine, Harry'nin bir, iki seneliğine Arizona'ya gitmesi gerektiğini, tek umudunun bu olduğunu söylemiş, ailesi de durumu Harry'ye açıkladığında Harry kızmış ve doktorun ona para harcatmaya çalıştığını söylemiş. İyi olduğunu, sadece gribin göğsüne indiğini söylemiş, ailesine de doktorun uzak durmasını istediğini söylemiş. “Başka doktor bulun,” demiş. “Arizona'da ne işim var?”

Arada bir Harry'yi şehirde görürdük, hızlı hızlı konuşur, birine bir şey satmaya çalışıyor olurdu, ama bu en fazla bir, iki gün sürerdi, sonra tekrar yatağa düşerdi. Bu iki yıl kadar böyle devam etti, şu zavallı oğlanın ne hale geldiğini görecektiniz. İçler acısıydı. Dışarıdan bakınca dünyadaki en yalnız kişi sanırdınız, ama insanın en çok içine işleyen şey, onunla konuşmaya çalışsanız da veya ona dostça yaklaşsanız da, dönüp yine size hayat sigortası satmaya çalışacağı gerçeğiydi. O hevesle yanıp tutuşuyordu. Ayakta

duracak hali yoktu, ama yine de sağlıklı insanlara hayat sigortası satmak istiyordu. Güler miydiniz, ağlar mıydınız?

Bir gün (bu seneler önceydi) şehirde Simon Gregory'ye rastladım, çok berbat görünüyordu. Neyi olduğunu sordum, o da Harry'nin öldüğünü söyledi, ölürken baş ucundaydı ve şimdi de kendini berbat hissediyordu. Harry'nin ölüm döşeginde söyledikleri... Çok feciydi. Sonuna kadar sigortadan, altmış beş yaşında parasal anlamda bağımsız olmaktan bahsetmişti.

Harry'nin fotoğrafı *The Evening Herald*'daydı, hayatı hakkında uzun bir hikâye vardı, Harry'nin ne kadar zeki, ne kadar hırslı falan olduğu hakkında. Onun da sonu böyle oldu işte, ama nedense şu deli eşek herifi hiçbirimiz unutamayız.

Herkesten farklıydı, doğruya doğru. Şimdilerde neredeyse bir efsane haline geldi, bu şehirde Harry öldükten sonra doğan bir sürü çocuk var, ama hepsi de Harry'yi bizim bildiğimiz kadar bilir, hatta belki bizden de fazla. Duyan da onu önemli bir tarihi şahsiyet, çocuklara hırs filan aşılacak için anlatılan biri sanır. Tabii onun hakkındaki hikâyelerin çoğu komik, ama yine de bunlar ona gerçekten önemli bir şahsiyet havası veriyor. En son kaymakamımızın adını hatırlayan bile yok, şehrimizden önemli bir şahsın çıktığı da hiç olmadı, ama burada doğan bütün çocuklar Harry'yi bilir. Yirmi üç yaşına bile gelmeden öldüğü düşünülecek olursa, bu gayet kayda değer bir şey.

Şehrimizde ne zaman biri olağandışı bir girişimde bulunsa ve başarısız olsa, herkes birbirine, "Harry mutlaka becerirdi," der. Ve herkes onu, şehirde oradan oraya koşuşturduğunu, milleti uyandırıp anlaşmalar yaptığını hatırlayıp güler. Mesela bir, iki ay önce, Hippodrome

Tiyatrosu'nun sahnesinde bir ip cambazı vardı, havada takla attıktan sonra ipin üstüne basmayı denedi ama beceremedi. Ayakları ipe değer değmez dengesini kaybetti ve sahneye atladı. Sil baştan bir daha denedi, millet ne kadar tehlikeli bir iş olduğuna inansın diye müzik eşliğinde, tremololarla filan. Akrobat bu numarayı üç kere denedi ve üçünde de başaramadı ve dördüncü kere dengesini kaybederken, galerinin arkasından bir genç avazı çıktığı kadar, "Harry nerede, Harry'yi bulun getirin," diye bağırdı, "Bu zorlu işi ancak Harry halleder." Bunun üstüne tiyatrodaki herkes kahkahayı bastı. Zavallı akrobat kahkahayı duyunca afalladı, seyirciye İspanyolca küfretmeye başladı. Şehrimize has bu şakadan haberi yoktu tabii.

Bütün bunlardan anlaşılacağı gibi, Harry kendine bayağı bir ün yapmıştı, ama onun hakkındaki en komik hikâyeler, Harry'nin cennette veya cehennemde, deprem sigortası veya otomobil sattığı veya ucuza kıyafet kapattığı gibi hikâyelerdir. Kimse eline su dökemezdi. O farklıydı. Herkes Harry'le ilgili şeylere gülmeye bayılır ama yine de bütün şehir onu özlüyor, Harry'yi tanıyıp onun hâlâ aramızda olmasını, şehirde koşturup büyük işlerden bahsetmesini, işleri kızıştırmasını istemeyenimiz yok, tam Amerikalı bir iş bitiriciydi kerata.

Kahkaha

“Gülmemi mi istiyorsunuz?”

Boş sınıfta kendini yalnız ve hasta gibi hissetti, bütün çocuklar eve dönüyordu, Dan Seed, James Misippo, Dick Corcoran, hepsi de gülüp oynayarak Güney Pasifik demiryolunun yanı sıra yürüyorlardı ve Miss Wissig’in bu çılgınca fikri onu hasta ediyordu.

“Evet.”

Merhametsiz dudaklar, tir tir titreme, gözler, öylesine acınası bir melankoli.

“Ama gülmek istemiyorum.”

Çok garipti. Bütün dünya, olayların beklenmedik şekilde gelişmesi, olayların sebebi.

“Gül.”

Gittikçe artan elektrikli gerilim, kızın katılığı, bedeninin ve kollarının asabi hareketleri, yarattığı soğukluk ve kendi kanındaki hastalık.

“Niye ama?”

Niye? Her şey birbirine dolaşmış, her şey kaba ve çirkin, tutulan akıl, tuzağa düşmüş bir şey, ne bir mantığı var ne de bir anlamı.

“Ceza olsun diye. Sınıfta güldün, onun için şimdi ceza olarak bir saat boyunca, yalnız başına, kendi kendine güleceksin. Hadi, dört dakikayı boşa harcadın bile.”

Çok iğrençti, hiç de komik değildi, okuldan sonra alıkonması, gülmesinin istenmesi. Anlamsız bir fikirdi. Neye

gülecekti ki? Durduk yere gülünür müydü? Gülünecek bir şey, eğlenceli veya cafcaflı bir şey, komik bir şey olması gerekirdi. Kadının tavrı çok garipti, alttan alta ona bakma şekli çok korkutucuydu. Ondan ne istiyordu ki? Okulun kokusu, zemindeki yağın, tebeşir tozunun, bu fikrin kokusu, hem çocuklar da gitmişti; yalnızlık, keder.

“Güldüğüm için üzgünüm.”

Çiçek utanmış, eğiliyor. Sırf blöf yapmıyordu, sahiden de üzgündü, kendi için değil, onun için üzgündü. Yedek öğretmen genç bir kızdı, içinde uzak ve anlaşılması zor bir keder vardı ve bu keder her sabah onunla beraber okula geliyordu, o da buna gülmüştü, kadının söylediği bir şey, bunu söyleme tarzı, herkese gözünü dikerek bakışı, hareket edişi komikti. İçinden gülmek gelmemiştii aslında ama birdenbire gülüvermişti, kız ona bakmış, o da onun yüzüne bakmıştı, ikisinin gözleri arasındaki bir anlık belli belirsiz iletişim, sonra da kızın gözlerindeki öfke, nefret. “Ders bittikten sonra okulda kalacaksın.” Gülmek istememişti, kendiliğinden oluvermişti, üzgündü, utanç içindeydi, kızın anlaması gerekirdi, söylüyordu ya işte. Hay allah.

“Boşa zaman harcıyorsun. Gülmeye başla.”

Sırtı dönüktü, kara tahtadaki kelimeleri siliyordu: *Afrika, Kahire, piramitler, sfenks, Nil ve rakamları: 1865, 1914.* Ama gerginlik, sırtı dönük olsa bile, hâlâ sınıftaydı, boşluktan dolayı altı çizilmiş, hacmi genişlemiş, belirginleştirilmişti, onun zihni ve kızın zihni, ikisinin de üzüntüsü yan yana, çatışma halindeydi – neden ama? Arkadaşça davranmak istemişti, kızın sınıfa girdiği sabah arkadaşça davranmak istemişti, kızın garipliğini, uzaklığını hemen hissetmişti, peki o zaman neden gülmüştü? Neden her şey olmaması gereken şekilde oluyordu? Ta en başından

onunla arkadaş olmak istediği halde neden gitmiş gelmiş onu incitmişti ki?

“Gölmek istemiyorum.”

Sesi cüretkâr ama aynı zamanda ağlamaklıydı, utanç dolu, ağlamaklı bir ses. İçindeki masum bir şeyi yok etmesi ne hakla isteniyordu ki? Zalimce davranmak istememişti, kız bunu neden anlamıyordu? Aptallığına, kalın kafalılığına, inatçılığına karşı bir nefret uyandı içinde. Gölmeyeceğim, diye düşündü, istiyorsa Mr. Caswell’i çağırсын, bana dayak attırсын, tekrar gölmeyeceğim. Hata işledim. Aslında içimden ağlamak gelmişti, ya da başka bir şey, isteyerek gölmedim. Dayağa dayanırım, vallaha insanın canını felaket yakıyor ama bunun kadar değil, kayışın kıcımnda şaklayışını daha önce tattım, farkını biliyorum.

Dayak atarlarsa atınsınlar, umurunda bile değildi. Canı yanacak ve ağrısını günlerce çekecekti, orası kesindi, ama varsın “Hadi eğil bakalım” desinler, gölmeyecekti.

Kızın yazı masasına oturup gözünü ona diktiğini gördü, allah allah, hasta ve şaşkın bir hali vardı üstelik, içinden yine bir acıma hissi yükselerek ağzına geldi, kıza karşı duyduğu acıma hissi midesini bulandırıyor, gerçekten de sevdiği zavallı bir yedek öğretmene neden bu kadar sorun çıkarıyordu ki, yaşlı, çirkin bir öğretmen de değildi, ta baştan korku içinde olan nazik, gencecik bir kızdı.

“Göl, lütfen.”

Ne utandırıcı bir durumdu, emretmiyordu da rica ediyordu, o gölmek istemiyor, o da gölmesi için yalvarıyordu. Ne yapsaydı acaba, sahiden, ne yapması doğru olurdu, ama kendi iradesiyle yapacaktı, kazara değil, kazara yaptığı yanlış şeyler gibi değil. Peki kızın maksadı neydi? Onun gölmesini duymaktan ne zevk alacaktı ki? Ne saçma bir

dünyaydı yahu. İnsanların tuhaf duyguları, gizlilik, her insanın kendi içinde saklı olması, bir şey isteyip daima bambaşka bir şey elde etmesi, belli bir şey vermek istemesi ama daima bambaşka bir şey vermesi. Peki, gülecekti. Gülecekti, kendi için değil de onun için. Midesini bulandırır da gülecekti. Doğruyu, işin aslını bilmek istiyordu. Onu gülmeye zorlamıyordu, ondan gülmesini rica ediyor, ona gülmesi için yalvarıyordu. Neler olup bittiğini bilmiyordu ama öğrenmek istiyordu. Belki aklıma komik bir hikâye gelir, diye düşündü, şimdiye kadar duyduğu bütün komik hikâyeleri hatırlamaya çalıştı ama çok tuhaftı, tek bir hikâyeye bile gelmedi aklına. Başka komik şeyler, Annie Gran'in yürüyüşü mesela, hay allah, hiç de komik değildi artık; Henry Mayo'nun dizeleri yanlış okuyarak "Hiawatha"yla* alay etmesi, o da komik değildi. Bu onu normalde suratı pancar gibi olup nefesi kesilene kadar güldürürdü ama şu anda ölü, anlamsız bir şeydi –büyük denizin sularından, büyük denizin sularından, geliyor güçlü– allah allah, hiç komik değildi, vay canına, hiç gülesi gelmiyordu. Peki, öyle ya da böyle gülecekti, aktörler gibi gülecekti, ha, ha, ha. Allahım, ne zor işti, halbuki onun için dünyadaki en kolay şeydi, hafifçe kıkırdayamıyordu bile şimdi.

Nasıl olduysa gülmeye başladı, utanıyor, kendinden tiksiniyordu. Kızın gözlerine bakmaya korkuyordu, o yüzden gözlerini saate dikti ve gülmeye devam etmeye çalıştı, bir çocuktan bir saat gülmesini istemek, hem de durduk yere gülmesini istemek, hiçbir sebep göstermeden gülmesi için yalvarmak hayret vericiydi. Ama deneyecekti, belki bir saat gülemezdi ama yine de deneyecekti, bir şeyler yapacaktı.

* Amerikalı şair Henry Wadsworth Longfellow'un Kuzey Amerika Yerlileri'nin mitolojisinden etkilenecek yazdığı destansı şiir.

En komiği sesiydi, gülüşünün sahteliği idi ve bir süre sonra bu sahiden komik, gülünç bir şey haline geldi, bu da onu sevindirdi çünkü bayağı bayağı gülmesine yol açıyordu, şimdi de normalde güldüğü gibi gülüyordu, bütün nefesiyle, bütün kanıyla, gülüşünün sahteliğine gülüyordu, utanç da kayboluyordu çünkü bu gülüş sahte değildi, kendi harbi gülüşüydü, boş sınıf kahkahalarıyla dolmuştu ve her şey yoluna girmiş gibiydi, her şey gayet iyi gidiyordu ve aradan daha iki dakika geçmişti.

Etraftaki gerçekten komik şeyleri düşünmeye başladı, bütün kasabayı, havalara girerek sokaklarda yürüyen insanları, ama o biliyordu, onu kandıramazlardı, onların ne kadar önemli olup olmadıklarını biliyordu, hele konuşma tarzları, sözde önemli iş konuşmaları, hepsi de afralı tafralı ve sahteydi, bu da onu güldürdü, sonra Presbiteryen kilisesindeki papazı, sahte sahte dua edişini, *Yüce Tanrım, eğer senin isteğin buysa*, kimse bu dualara inanmıyordu, sonra koca koca otomobillerine, Cadillaclara, Packardlara binmiş, sanki gidecek bir yerleri varmış gibi bir hız oradan oraya dolaşan önemli şahısları, sonra halka açık bando konserlerini, hepsi de sahteydi, hakikaten güldürüyordu onu, sonra büyük kızların peşinden yana yakıla koşan büyük oğlanları, sonra içlerinde sadece topu topu iki, üç yolcuyla şehrin içinde oradan oraya giden tramvayları, o da komikti, sonra yaşlı bir kadınla bıyıklı bir adamı bir yerlere götüren şu büyük arabaları, nefesi kesilene, suratı pancar gibi olana kadar güldü ve aniden utanç mutanç kalmamıştı, gülüyor, bir taraftan da Miss Wissig'e göz atıyordu, sonra bir de baktı ki: Hoppala, kızın gözleri yaşarmış! Allah allah, ona gülmüyordu ki. Bütün o budalalara gülüyordu, günbegün yaptıkları bütün o budalaca şeylere,

bütün o sahteliğe gülüyordu. Feci bir şeydi. Hep doğru olanı yapmak istiyordu, ama hep tam tersi oluyordu. Nedenini öğrenmek, kızın içindeki gizli yerde neler olduğunu öğrenmek istemişti, kız için gülmüştü, kendi canı istediği için değil, ama şimdi karşısında durmuş titriyordu, gözleri ıslaktı, gözlerinden yaşlar süzülüyordu, yüzü acı içindeydi, o ise kalbindeki bütün öfke, özlem ve hayal kırıklığı yüzünden hâlâ gülüyordu, dünyadaki bütün acınası şeylere gülüyordu, iyi insanları ağlatan şeylere, sokaklardaki başıboş köpeklerle, kırbaçlandıkça tökezleyen yorgun atlara, içleri besili ve kibirli kişiler tarafından manen ezilen ürkek insanlara, kaldırımında cansız yatan küçük kuşlara, her yerdeki yanlış anlaşılmalara, hiç bitmeyen çatışmalara, zulüme, insanı habis bir şey, çirkin bir tümör kılan şeylere gülüyordu ve sonra öfkesi yüzünden kahkahaları değişmeye, gözleri yaşarmaya başladı. İkisi bir, boş sınıfta, yalnızlıkları ve şaşkınlıkları içinde çıplaktılar, erkek ve kız kardeştiler, ikisi de hayattan aynı temizliği ve iyiliği bekliyor, ikisi de ötekinin gerçeğini paylaşmak istiyordu, ama buna rağmen, nedense, ikisi de yabancı, uzak ve yalnızdı.

Kızın hıçkırığını tutmaya çalıştığını duydu ve bunun üzerine her şey tepetaklak oldu, kendi de ağlamaya başladı, bir bebek gibi, sanki gerçekten de bir şey olmuş gibi sahidenden, için için ağlıyordu, kollarıyla yüzünü sakladı, göğsü inip kalkıyor, yaşamak istemediğini düşünüyordu, hayat böyleyse, ölse daha iyiydi.

Ne kadar ağladığını bilmiyordu, sonra aniden ne ağladığını ne de güldüğünü fark etti, sınıf sessizliğe bürünmüştü. Ne utanç vericiydi. Kafasını kaldırıp öğretmene bakmaya korkuyordu. Feci bir şeydi.

“Ben.”

Sesi sakin, durgun ve ciddiye, onun yüzüne bir daha nasıl bakacaktı?

“Ben.”

Kafasını kaldırdı. Kızın gözleri kuruydu, yüzü de her zamankinden daha aydınlık ve çok daha güzel görünüyordu.

“Gözlerini kurula lütfen. Mendilin var mı?”

“Evet.”

Gözlerini kuruladı, burnunu sildi. Yeryüzü ne kadar hastaydı. Her şey ne kasvetliydi.

“Kaç yaşındasın, Ben?”

“On.”

“Ne yapacaksın? Yani – ”

“Bilmiyorum.”

“Baban?”

“Kendisi terzidir.”

“Burayı seviyor musun?”

“Bilmem, seviyorum herhalde.”

“Kardeşin var mı?”

“Üç erkek, iki kız kardeşim var.”

“Uzaklara gitmeyi düşündün mü hiç? Başka şehirlere?”

Hayrete düşmüştü, kendisiyle büyük bir adammış gibi konuşuyor, sırlarını deşiyordu.

“Evet.”

“Nereye?”

“Bilmem. New York’a herhalde. Memlekete belki.”

“Memlekete mi?”

“Milano’ya. Babamın memleketi.”

“Ya.”

O da ona sorular sormak istiyordu, nereden geldiğine, nereye gittiğine dair. Büyümüş olmak istiyordu ama korkuyordu. Kız vestiyere gitti, paltosunu, şapkasını ve çantasını getirdi, paltosunu giyinmeye başladı.

“Yarın burada olmayacağım. Mrs. Shorb iyileşti. Ben de gidiyorum.”

İçini bir dert kapladı, ama söyleyecek bir şey gelmedi aklına. Kız paltosunun kemerini sıkıladı ve şapkasını başına yerleştirdi, gülümsüyordu, vay canına, ne biçim dünyaydı be, önce onu zorla güldürttü, sonra ağlattı, şimdi de bu. Onu özleyecekmiş gibi bir his doğdu içine. Nereye gidiyordu acaba? Onu bir daha göremeyecek miydi?

“Gidebilirsin artık, Ben.”

Orada öylece kalakaldı, gözlerini ona doğru kaldırmıştı, gitmek istemiyordu, orada oturup ona bakmak istiyordu. Ağır ağır ayağa kalktı ve kepini almak için vestiyere gitti. Kapıya doğru yürüdü, iyice gariplemişti, son bir kere ona bakmak için arkasını döndü.

“Hoşça kalın, Miss Wissig.”

“Hoşça kal, Ben.”

Sonra yıldırım hızıyla koşarak okulun bahçesinden geçti, genç yedek öğretmen bahçede durmuş, gözleriyle onu takip ediyordu. Ne düşüneceğini bilmiyordu, ama çok üzgün olduğunu biliyor, hâlâ kendisine bakıp bakmadığını görmek için arkasını dönmeye korkuyordu. Acele edersem belki Dan Seed, Dick Corcoran ve öbür oğlanlara yetişebilirim diye düşündü, yük treninin şehirden uzaklaştığını görürüm belki. Hem kimsenin de haberi olmayacaktı zaten. Hiç kimsenin ne olduğundan, nasıl gülüp sonra da nasıl ağladığından hiçbir zaman haberi olmayacaktı.

Ta Güney Pasifik demiryoluna kadar koştu, oğlanların hepsi gitmişti, tren de gitmişti, okaliptüs ağaçlarının altına oturdu. Bütün dünya karman çormandı.

Yine ağlamaya başladı.

Büyük Ağaç Geliyor

Düşünüyorum, Mazda marka ampulün ışığında, bir ocak gecesinde saat tik tak ediyor ve sessiz radyo kırk altı caz orkestrasıyla, şarkıcılarla, tangolarla tıka basa dolu, suskun bir hezeyan; ah, sigara ne hoş, hızlı bir at var olmayan düşüncenin üzerinden, var olmayan bir alanın üzerinden hızla atlıyor, ölümün hoş tadı geliyor, ölümün hoşluğu geliyor, bütün çocuklar telef olmalı, onu ezip geçmeli, bütün çocuklar yüzlerini kaybetmeli, bütün çocuklar küçük bacaklarıyla çıkıp onu terk etmeli, bütün çocuklar yok olmalı.

Bir ocak gecesi düşünüyorum, bütün yüzler, bütün şekiller, bütün düşünceler yok olmalı, yok olmalı, yavaşça ve hızla gelen anın ölümü dışında hiçbir şey gelmiyor ve ölümün ölümünü kim düşünüyor? ve nereden geliyor? geceleyin, valslerin sessizliği, gürültünün suskunluğu mu? kim o? kim? ve nereden? hayattakilerin hangi sokağından? ölümlerin hangi karanlık yolundan? Yüksek, kederli okalip-tüs ağaçları ocak rüzgârında bugünden birkaç yüzyıl sonrası için senfonik olarak kederden ağlıyor.

Ve ağız açık gramofonun bakışı duvar kâğıdındaki tek-düzeliğin bulanıklığına düşen gölge kusursuz bir inziva için kusursuz duvarlar her insan biten dakikalara doğru yürümeli her insan matbuadan sıyrılıp toprağa girmeli ve gören gözler görmez olmalı duyan kulaklar sadece denizi ve uzayın akordiyon sessizliğine çarpmasını duymalı ve bütün

eller toprağın derinliklerine uzanıp çürümeli ve çürümeli ve her insanın giyecekleri vücutlarından alınmalı ve tefeci vesaire dükkânlarındaki mankenlerin üstüne konmalı ve bitmekte olan gece hiç bitmeyecek ve harabelerin arasında uyanık oturan adam bir hayalet olarak geri gelecek ve pantolonunun bir dolar yirmi beş sente iskontolu satıldığını görecektir şapkasının da öyle.

Ocak ayında neşeli bir an, yarının okalıptüs ağaçları iki yüz yıl önce, ki bu az önceydi, ölen (şu anda ölmekte olan) adamlar için düşüncesizce ağlıyor ve şu sigara içen oğlan oydu, orada olan oydu, orada bir evde oturmuş ağzı açık gramofonu inceliyordu, peki şimdi nerede? paltosu nerede?

Çünkü bir hayatın parçaları arasında başka birinin ölümünün parçaları arasında iki bin yıl önceki başka birinin ölümünün parçaları arasında sessizce ölmenin bir güzelliği vardır ve Mazda marka ampulün ışığında ayakta durmanın bir güzelliği vardır bizim uykusuzluğa en soylu katkımız bizim Mazda marka ampulün altında uyanık ölmekte olan çocuklara bağışımız uyanık olarak ve ölerken ve diri ayakta durmaktır ve güzellik bir hareketsizlik biçimidir sessiz ölümdeki gibi ve dansla ilgilidir ve dans taş gibi kaskatı kayadandır ve asla sıvıdan değildir asla hareket halindeki dalgalardan değildir ve dans dağın çatırtısı latif gök sevgili anlamsızlıkla ilgilidir.

Şu anda söyledikleri gibi o zaman da söyleyecekler düşüncenin gözüyle içe dönerek dışa dönerek önceye ve sonraya dönerek şimdiki gibi o zaman da diyecekler ki buradaydı bir sigara anı sırasında ve Mazda marka ampulün uykusuzluğu sırasında burada uyanık olarak ayakta durdu aniden ve aniden ölümün içinde sağ ve iyi olarak burada bir ev yok artık sadece bir ağaç var rüzgârda sallanan

büyük kalın bencil acımasız güçlü ve kuşlara yuvalık eden bir okalıptüs var ve demin burada yüzünü gördük sessizce ışığın içinde ölümle alay ediyordu ve ölümün önünde eğiliyordu ve ölümü istiyordu ve onunla alay ediyordu ve hemen hemen buradaydı kayayı ciğerlerine çekip düşünce olarak bıraktığını duyduk zamanla ve insanla ilgili bir şey olarak ve kendi anından bir şey olarak ama artık burada ev filan yok sadece bu ağaç ve gerçek olan ne? Hıristiyan bir yalan olsa bile yalan olmayan ne söyleyebiliriz? herhangi bir şey mi? yoksa hep bir yalan mı? ayakta durduğu yerin burası olduğunu bildiğimiz halde?

Ve bütün bu anlardan sonra ve un ufak olan kayalardan ve denizlerin ve kıtaların hareketinden sonra duyduğumuz konuşmalar işte duyduğumuz bu konuşmalar sessizliğin konuşması ve sözler bulanık olarak çıkıyor ve anlam yok ve cılız insanın düşüncesi için ağlamayan ama evin durduğu yerde ağlayan büyük ağacın gücü hariç anlam yok ve her şey belli belirsiz ve konuşma o kadar sessiz ve o kadar yumuşak ki kimse konuşan o oğlan mıydı emin değil yoksa belki de yıllar sonra inleyen ağacı kesin ve belirli bir gerçek yok doğru denen bir şey yok ve havanın ve sessizliğin içinden gelen tek şey ölümlü nefesin neredeyse şekillendirdiği düşüncenin hafif hafif dalgalanışı ve büyük ağacın üst dallarının sallanışı ve hayat nefesi vermesi ve oğlanın ölümünü hatırlaması.

Ama ortada gerçek yok ve durum bulanık. Tarihçiler şaşkın vaziyetler ve un ufak olmakta olan kaya daha çok un ufak oluyor ve gerçek kayaya girip çıkıyor ve dalgalar halinde gelen suya girip çıkıyor aydan özel teslimat en kaliteli pantolonlarınız için özel iskonto bir dolar yirmi beş sent ve şapkanız için on sent ve kravatlarınızın hiç kıymeti yok puantiyeli oldukları için kesinlikle satışa sunulamaz.

İyisi mi bir sigara daha iç ve tekrar masa takvimine bak sahiden ocak ayı olduğundan emin olmak için kâğıda basılmış bu yazıya bak ve iyisi mi bu bakanın kendin olduğunu da varsay ve iyisi mi ağzı açık gramofona dokunup sessizliğine tap, çünkü ağaç yine batıya doğru eğilmeden önce yine sabah olacak.

Yıl bu yıl ve an bu an ve ağaç ve kaya konuşma meziyeti olan başkalarıyla beraber şöyle söylüyor ki belki ama sadece belki oğlanın ayakta durup yavaş yavaş küçülerek asfalta ve toprağın derinliklerine ve şehrin ve yeryüzünün derinliklerine karıştığı yer tam burasıydı şu yeryüzünün üstündeki tam şu noktaydı ve o yüzden iyisi mi uyanıp esneyip kendi kendinize şöyle söyleyin beyler vakit geldi ve bu evren namına adaylığı kabul ediyorum ve Tokyo'dan Tia Juana'ya kadar batıya doğru ve bütün diğer yönlere doğru uzanan mezarlıklardaki çiçekleri besleyen sağlam adamların arasındaki yerimi tevazu ile alıyorum tevazu ile kabul ediyorum ve tevazu ile eğilerek selamımı veriyorum ve kürsü konuşmamı yapıyorum öyle ki beyler kendimi ayçiçeklerine yem etmek için elimden gelen ve kanımdan ve kemiklerimden ve bağırsaklarımdan gelen her şeyi yapacağım çünkü onlar güçlüdür ve tıpatıp güneşe benzerler ve onların soyu devam etsin diye büyük bir ışık ve hayat ve kahkaha ve yan bakma ve çapkınlık ve bitlerin kaynağı olan ve manzarayı çileden çıkartıcı ve çok güzel kılan ve manzarayı çok ama çok güzel kılan büyüklü küçüklü başka her şeyin kaynağı olan şeyin küçük ve büyük ve dilsiz taklitlerine yer açmak için tevazu ile tükeniyorum ve beyler şerefim üzerine yemin ederim ki işte bu çiçekler uğruna hoşça kalın diyorum, gidiyorum, gidiyorum, ve gittim.

Saat tam olmayan ama neredeyse tam olmaya yakın bir lisanla tıklıyor ve bir ocak gecesi. Oğlan tam burada palto-

sunu sessizce dükkân sahibi adama uzatarak dükkân sahibi adama sessizce beyefendi dedi palto yeni değil yıllarca giyindim ama başka bir adamcağızı bir kış daha sıcak tutar ve istediğim tek şey de bu başka bir adamcağızı bir kış daha sıcak tutmak çünkü sahip çıkmamız gereken bir gelenek var ve söylendiğine göre zaman elimizden kayıp gidiyor ve söylentiye göre vadesi dolmuş iki yüzyıl üstümüze üşüşüyor ve birçok doğmamış çocuk ağıyor ve ayağa kalkıp hadise çıkarmak istiyorlar çocuk bir erkeğin çocuk bir dişiye istemesi gibi bir şey ve onların içinde bir yığın çocuğun aynı şeyi ama çok daha vahşi şekilde istemesi gibi bir şey. Anladınız mı onun için bu palto başka bir adamcağızı bir kış daha sıcak tutmaya yaramalı. Yoksa her şey bitecek ve ben göçüyorken tamamen göçmüş olacağım ve öbürü de benimle beraber göçmüş olacak ve kemirgenler gülecek ve adam ölü kafasını kaşıyıp diyecek ki ne kayda değer bir şey şu kemirgenlerin öyle gülmesi sanki şaka konusu olan sadece bizmişiz gibi bizmişiz gibi çünkü daha hızlı ürüyorlar ama daha hızlı ölmüyorlar ne kayda değer bir şey değil mi.

Öyleyse elveda. Buradaydı, bu evdeydi ama şimdi sadece büyük bir ağaç var burada, elveda, büyük bir ağaç var burada, öyleyse elveda, her yerde, herkes arıyor ama bulamıyor, her yerde, öyleyse elveda, her yerde kayıp, elveda, buradaydı ve yine burada ama gün ve gece gelip geçiyor ve ah iyi kalpli kişi sen bu evde değildin hiç, öyleyse elveda, elveda, sen burada değildin hiç, ve şimdi gün bitiyor ve ölüm usul usul boşluğu dolduruyor öyleyse elveda, ah müşfik Tanrım, seni ararken gecenin boşluğunu buluruz ve öyleyse elveda, ağaç, büyük ağaç topraktan ve zamandan sana doğru yükselecek müşfik ve yumuşak huylu Tanrı'ya doğru yükselecek patlamaya hazırlık olarak köklerini derinlere gömüyor, seni ararken ağlamadan ve canımız

yanmadan telef oluruz ama isteyerek ve isteyerek, öyleyse elveda, ebediyen elveda, burada ve daha az önce oğlanın yüzünü gördük Tanrı'ya sırtıyordu ve şimdi sadece bu sessiz büyük ağaç kaldı, hiç kimse için gözyaşı dökmüyor, hiçbir düşünce için inlemiyor, hiçbir Tanrı'yı aramıyor ama zaten Tanrı'ya ait, ebediyen, sonsuza dek, elveda.

Sevgili Greta Garbo

Sevgili Miss Garbo,

Geçenlerde yaşanan Detroit İsyanı'nın anlatıldığı haber filminde umarım beni fark etmişsinizdir. Şu, kafamın kırıldığı isyan. Hayatımda Ford fabrikasında çalışmadım ama arkadaşlarımdan biri bana grevden bahsetti ve o gün yapacak başkaca bir işim olmadığından onunla birlikte karmaşanın çıktığı yere gittik. Küçük gruplar halinde dikiliyor, ondan bundan çene çalıyorduk. Birçok radikal laf da ediliyordu ama ben konuşulanlara dikkat etmiyordum.

Herhangi bir olay olacağını zannetmiyordum ama haber aracının geldiğini görünce, bunun, hep istediğim gibi filmlerde görünmek için bir fırsat olabileceğini düşündüm ve o civarlarda dolanmaya başladım. Film çekmeye müsait ve perdede güzel gözükecek bir yüzüm olduğunun daima farkındaydım. Şu küçük kaza beni bir hafta hastaneye çivilemiş olsa da gösterdiğim performanstan memnunum.

Hastaneden çıkar çıkmaz, mahallemizdeki küçük sinemaya gittim ve benim de rol aldığım haber filmini gösterdiklerini görünce, kendimi perdede görmek için sinemadan içeri girdim. Kesinlikle muhteşem bir sahneydi; eğer haber filmini dikkatle seyrettiyseniz beni atlamış olamazsınız, koşuşturma başladığı sırada şapkası düşen mavi şayak takım elbiseli genç adam benim. Hatırladınız mı? Yüzümün filme çekilmesi için etrafta kasten üç veya dört tur döndüm, sanırım beni gülümserken görmüşsünüzdür. Gü-

lüşümün filmde nasıl göründüğünü görmek istedim; söylemesi ayıp, gülünce iyi fotoğraf verdiğim kanaatindeyim.

Adım Felix Otria, İtalyan kökenliyim. Lise mezunuyum, İtalyancanın yanında İngilizceyi de anadilim gibi konuşurum. Biraz Rudolph Valentino ve Ronald Colman'a benziyorum. Cecil B. De Mille'in ya da piyasanın diğer önemli insanlarından birinin gözünün ilişmesi ve ne kadar iyi bir film malzemesi olduğumu fark etmesi kesinlikle hoşuma gidecektir.

Kargaşanın, beni nakavt ettikleri için kaçırdığım kısmını haber filminde gördüm. Demem o ki bu, daha düzenli bir sahne olmalıydı, bütün o su hortumları, gaz bombaları falan filan yani. Ama üç gün içinde haber filmini on bir kere seyrettim ve şunu kesinlikle söyleyebilirim ki, ister polis ister sivil olsun, kimse kalabalıkta benim kadar göze çarpmıyor. Acaba bu konuyu çalıştığınız şirketle konuşup, bir deneme için beni çağırıp çağıramayacaklarını öğrenebilir misiniz diye merak ediyorum. İyi iş çıkaracağıma eminim ve ölene kadar size minnettar kalacağım Miss Garbo. Güçlü bir sesim vardır, âşık rolünü çok iyi oynayabilirim, bana bu küçük iyiliği yapacağınızı umuyorum. Kim bilir belki de yakın bir gelecekte aynı filmde oynarız.

Saygılarımla.

Çevirmen: Oğhannes Kılıçdağı

Fransız Kartpostalları Olan Adam

Canı isterse, Hazreti İsa'nın günahkâr bir versiyonunu andırabilir ve çok uzun süre kutsal bir hayat yaşadığı için çıldırmış ve aniden bu kutsallığı hızla yok etmeye karar vermiş birine benzerdi. "Hepsi aynı," derdi, "umurumda değil" – ne demek istediğini anlamak çok zordu. Arada sırada temiz ve sakin bir ruh hali olurdu; suratı sinekkaydı tıraş edilmiş olur, kalın, kıvılcık bırıltısı İncil'den çıkma bir şeymiş gibi görünürdü. Elindeki listeyi incelerken üzgün üzgün gülümser, çeşitli atların isimlerini sıralardı, *Dünya Güzeli, Aziz Jensund, Neşeli Sohbet vesaire*.

Galiba Rus'tu, gerçi bu beni ilgilendirmezdi, o yüzden ona şahsi bir soru sorma zahmetine katlanmadım bile. Her zaman beş parasızdı, her zaman bir sigaraya muhtaçtı, bende de hazır sarılmış sigara veya sarma malzemesi bulunurdu genelde. Başka hiç kimseden sigara istemezdi, aslına bakılacak olursa benden de hiç sigara istemiş değildi. Ona bir sigara veya bir kese malzeme uzatan hep bendim ve böylelikle arkadaş olduk. Genelde çok kederli bir görünüşü vardı, İsa'nın bazı resimleri gibi, bu da tıraş olduğu zamanlara rastlardı. Sonra aniden tıraş olmaktan vazgeçer ve bir hafta, bazen iki hafta sakal uzatırdı.

Fakirliği beni üzüyordu, ona bir şekilde yardımcı olmayı umuyordum. Ara sıra Üçüncü Cadde'de, Howard'ın altındaki ucuz bir lokantaya giderdik, bifteğiyle, hatta tatlı da içinde ful bir yemek sadece yirmi sent tutuyordu. Onun

hoşuna giden atlara oynardım ki, kazanırlarsa paranın bir kısmını gururunu incitmeden ona verebileyim. Gerçi nadi-ren kazanırlardı, bu da onu çileden çıkarırdı, kendi dilinde, Rusça veya Slovence homurdanır, bahis oynadığımız Ope-ra Sokağı Bir Numara'nın arka odasını arşınlar dururdu.

Elli yaşındaydı ama genç gösterirdi, bayağı uzun boylu, bayağı kıvrak ve kendi çapında gayet seçkindi. Fena halde mahsundu, ama nedense tavrı bunun kaza eseri olduğunu, bu işte bir yanlışlık olduğunu ve şahsen aslında karşısındaki saygı ve hayranlık uyandıracak biri olduğunu ima eder gibiydi. Geceleyin bir yatağa girip yatmamış olduğunu anlardım, ve atlar eğer iyi koşmamışsa, müşterek bahis bayisinden gizlice çıkıp bir koşu sokağın karşısındaki iskambil kahvesine gider ve bir oyuna otururdum. İskambilde atlarda olduğumdan biraz daha şanslıydım ve kazanırsam doğru yanına gider, kimse görmeden eline bir elli sent sıkıştırırdım. O da bir şey söylemezdi, ben de. Bu paranın kumar için olmadığını idrak etmesi çok tuhaftı ve ertesi gün, geceleyin yatacak bir yatak bulduğunu ve iyi bir uyku çekmiş olduğunu görürdüm.

Birkaç ay boyunca onu her gün gördüm ve her seferinde atlardan bahsettik. Onun gibi düzinelerce adam tanıyordum, bunlar gizli kapaklı arkadaşlıklardı, kimse kimsenin adını bilmez, kimse kimsenin adını sormazdı. Onun adı benim kafamda uzun boylu Rus'tu, daha fazla kurcalamaya gerek yoktu.

İşler giderek kötüleşti. Opera Sokağı Bir Numara'daki herkesin şansı uzun bir süre ters gitti, ben dahil. Cebimdeki son elli sentle müşterek bahis bayisine gittiğim günü hatırlıyorum, uzun boylu Rus kazanabileceğini tahmin ettiği atlardan bahsediyordu. *Karanlık Deniz* adında bir ata

oynadım ve Rus'la oturup bir taraftan da Bull Durham sigarası içerek beklemeye başladım. Ben atın birinci geleceğine bahse girmiştim ama at ikinci geldi, bir başla kaybetti, sanırım hayatımda hiç bu kadar heyecanlanmamıştım. Ben de Rus kadar heyecanlıydım, ikimiz de ayağa fırladık, dükânı arşınlamaya başladık, kendi kendimize küfrediyor, birbirimize bakıp yine küfrediyorduk. “Şu ata bak,” dedi, “sonuna kadar ne güzel koştu, ama bir başla kaybetti.” Ve Rusça küfretmeye başladı. Bir süre sonra ben sakinleştim ve “Yarın belki farklı olur dedim,” at bahisçilerinin klasik cevabı. Parlak gün hep yarındı. O gece sokağın karşısındaki iskambil kahvesinde ta sabahın ikisine kadar aç acına durdum. İkidenden sonra şehri turladım ve sabah dokuzda Opera Sokağı Bir Numara'ya geri döndüm. İlk gelen bendim, çok üşümüşüm ve fena halde kahveye ihtiyacım vardı.

Saat onda Rus geldi. Niyetim mümkünse durumumu çaktırmamaktı, ama belli ki bunu becerememiştim, Rus ne halde olduğumu anladı. O kanatlı kapılardan içeri girdiği esnada ben de hareket olsun diye ve kendimi uyandırmak için kapıya doğru yürüyordum, beni görünce hayatımda şimdiye kadar gördüğüm en acı dolu ifadeyle yüzünü buruşturdu, sanki kendi hatasıymış gibi, benim değil de onun hatası, sanki benim uykusuz bir gece geçirmiş olmam onun suçuymuş gibi, sanki aç olmamın sebebi kendisiymiş gibi.

Ama hiçbir şey söylemedi ve yarışların ne âlemde olduğunu kontrol etmek için Mannie'nin listesine bakmaya başladı. Sigara içmek için can atıyordu ama sigaram da yoktu sarma malzemem de, ne yapacağımı bilmiyordum. Sonunda tek bir kelime etmeden dışarı çıktı ve yarım saat sonra sarılmış bir sigara tütürerek geri geldi. Keseyi bana uzattı, ben de bir sigara sardım ve içmeye başladım. Du-

man beni uyandırdı ve açlığını bir an kesti. Dışarı çıkıp dilenmişti herhalde, bu onun için iğrenç derecede acı verici bir şey olmalıydı ama bunu yapmak zorunda olduğunu düşünmüştü, bunun üzerine kendime kızmaya başladım.

Bütün gün atlardan bahsettik, ikimiz de birbirimizin parasız olduğunu biliyorduk, yarışlar bitince dışarı çıktık. Rus'un nereye gittiğini bilmiyorum ama ben kahveye döndüm ve kâğıda oturdum. Gece geç saatte bir zamanlar biraz yardım etmiş olduğum bir delikanlı beni gördü ve şansının biraz yaver gitmiş olduğunu söyleyerek masada yanıma oturdu. Gitmeden önce de hiçbir şey söylemeden elime yarım paket sigara ve bir çeyreklik tutuşturdu, bu sayede karnımı güzelce doyurdum ve sigara içtim. Kahvede, parlak elektrik ışığının altında otururken gözlerim açık vaziyette iyi kötü uyudum, ya da yarı uyudum, o yüzden sabahın ikisinde kendimi çok uykusuz hissetmiyordum.

Sabahın dokuzuna kadar yine sokak sokak dolaştım, sonra müşterek bahis bayisine döndüm. Rus benden önce gelmişti, ne âlemde olduğumu kontrol etmek için beni bekliyordu. O da uyumamıştı ve suratında dört günlük bir sakal vardı. Öfkeli, perişan, kendinden nefret eder gibi bir hali vardı. Sigara paketini uzattım ve beraberce sigara içmeye başladık.

Sabah saat on civarında tek kelime etmeden dışarı çıktı, yarım saat sonra döndüğünde canını sıkı bir şey olduğu belliydi. Bizi içinde bulunduğumuz bataktan çıkarmak istiyordu ve bir fikri vardı muhakkak ama bu onun canını sıkıyordu. Hırsızlık yapmaya kalkmayacak inşallah dedim kendi kendime ama fikri her neyse hoş bir fikir olmadığı belliydi. Sonunda beni yanına çağırdı ve tanıştığımızdan beri ilk defa, bir zamanlar çok saygın ve haysiyet sahibi bir adam olduğunu anladım. Beni, müşterek bahis bayisinin

dışında, yalnız olarak görmeyi rica etmesindeki kibar tavrından belliydi bu. Opera Sokağı'na çıktık, paltosunun iç cebinden bir zarf çıkarttı. Zarfın üstünde bir Fransız pulu vardı. Sıkkın, bezgin ve hasta gibi bir hali vardı.

“Seninle konuşmak istiyorum,” dedi aksanlı bir şekilde. “Ne yapacağımı bilmiyorum ve sahip olduğum tek şey bu. Sana bağlı. Elimden geleni yapacağım, belki iki, üç kuruş kazanırız.”

Bunları yüzüme bakmadan söylemişti, kendimi kirli hissetmeye başladım. “Tek sahip olduğum şey bu,” dedi. “Bunlar müstehcen resimler,” dedi. “Pis, müstehcen Fransız resimleri. İstersen, tanesini on sentten satmaya çalışırım. Elimde iki düzine var.”

Kendimden nefret ettim, uzun boylu Rus'a da acıdım. Opera Sokağı'ndan Mission Caddesi'ne yürüdük. Söyleyecek hiçbir şey gelmiyordu aklıma, olacak şey değildi. Her şeyden önce haysiyetini korumasını istediğimi belirten bir şey söylemek istiyordum. Kendi istemediği bir şeyi yapmasını, beş parasız, aç ve evsiz olduğumu biliyor olmasa aklına bile getirmeyeceği bir şeyi yapmasını istemiyordum. Mission Caddesi'nde kaldırımda durduk. Ağzımdan tek bir laf çıkmıyordu ama çok mutsuz olduğumu anlamış olmalıydı ki sonunda, “Teşekkür ederim,” dedi, “sana minnettarım.” Köşede bir çöp bidonu vardı, İsa'nın resmedildiği bazı resimlerde gülümsediği gibi gülümseyerek sırtını dönüp uzaklaştığını gördüm. Çöp bidonunun yanına varınca kapağını kaldırdı ve zarfı bidonun içine attı. Sonra hızla yürümeye koyuldu, bence kendi kendine şöyle düşünüyordu, eh, hiç değilse, bu şekilde de olsa, ona yardım etmeyi teklif ettim, günah benden gitti. Acele acele uzaklaşmasını seyrettim, pejmürde kılıklı adamların arasına karıştı, hâlâ olduğu gibiydi, henüz haysiyetini tamamen kaybetmemişti.

Üç Öykü

I. GRÖNLAND

Her hafta pazartesi ve salı sabahı postacı bana New York'tan gelen ve içinde her türlü yazı ve her türlü yazarın bulunduğu *Herald Tribune Books*'u getirir. Bu yazarların birçoğunun eserleri basılmakta, pek çoğununkilerse basılmamakta. Bir şehirde içinde en azından bir tane yazar bulunmayan bir blok var mıdır bilmek istiyorum ya da bir yerlerde, içinde bir yazar yaşamayan elli kişilik bir köy varsa, bu köyden haberim olsun istiyorum. Böyle bir köye gidip, neden bu elli kişiden en az birinin yeryüzündeki insanın hikâyesini anlatmaya çalışmadığını öğrenmek istiyorum. Bir sabah bu köye girip sessizce ana caddede ve caddenin civarında dolaşmak, evlere bakmak, köy sakinlerinin hareketlerini incelemek istiyorum, çünkü elli kişi demek pek çok kişi demektir ve onların hayatlarındaki anlar da pek çoktur. Böyle bir köy var mı bilmek istiyorum, ama böyle bir yer olmadığından eminim, Grönland'da bile, ve dalga geçtiğimi sanıyorsanız, Halk Kütüphanesi'ne gidip Grönland'ın edebiyatına bir göz atmanız yeter, bu ülkenin şairler ve nesir yazarlarıyla, hem de çok iyi yazarlarla dolu olduğunu göreceksiniz. Ve hepsinin özü Grönland, ben de lafı buna getirmeye çalışıyorum. Şiir de Grönland, nesir de Grönland. Bizim ülkemiz, Amerika, ebat olarak çok büyük ve birçok yazarımız var, çoğunun da eserleri basılmamış, benim yazınım da San Francisco, San Francisco'nun tümü

de değil, batı kısmı, Carl Caddesi'nden Pasifik Okyanusu'na kadar olan kısmı. Onlarınkı de Grönland, ukala bir delikanlının teki değil, Tanrı'ya şükürler olsun, ukalalık değil ama mekân, tam olarak sanat değil ama kaçınılmazlık, tek şey bu, Grönland.

Ben Friscoluyum, sisi, sis düdükleri, okyanusu, tepeleri, kum tepecikleri, melankolisiyle bu mekândanım, sevgili şehrim, yeryüzünde yürüdüğüm yer, gün doğmadan önce ve gece geç vakit, gidiş gelişlerimin şehri, bir odam, kitaplarım ve gramofonumun olduğu yer. Bu şehre âşığım, onun çirkinliği benim gözümde çok güzel. Ve gerçek şu ki ben yazar filan değilim ve gerçek şu ki yazar olmak da istemiyorum. Bir şeyler söylemeye çalışmıyorum asla, çalışmak zorunda değilim. Sadece söylemeden edemediğim şeyleri söylüyorum ve hiç sözlük kullanmam, hiçbir şey uydurmam. Dünyadaki bütün nesir hâlâ kitapların dışında ve çoğunlukla dilin dışında, benim tek yaptığım şehrimde dolaşıp gözlerimi açık tutmak.

Her pazartesi veya salı günü, bana New York'tan getirilen bu gazetenin sayfalarını çevirir, bu gazetede ki resimlere bakarım, arada tek tük bir, iki kelime okurum, yeni kitapların ve yeni yazarların isimlerini incelerim. Eserleri basılan adamlar tarafından neler yazıldığını öğrenmek isterim, çünkü neyin basıldığını bilirim, neyin basılmadığını daha iyi anlayabilirim ve bence Amerika'nın en önemli nesri gizli olan nesirlerdir, ve basılan her kitaba karşı, basılmayan yirmi, otuz, kırk kitap olduğu herkesçe malum: Bu Amerika'da da aynı, Grönland'da da.

Bana gelince, ben çok yoksul bir yazarım. Bunun sebebi, büyük yazarların eserlerini hiç okumamış olmam, ya da üniversiteye gitmemiş olmam, ayrıca benim için önemli

olan şeyin şahıs değil de mekân olması: Mekân daha sağlamdır ve konuşmaz, eserleri basılmış yazarlar çok konuşuyor, hem de genelde abuk sabuk. Bilmek istediğim şu: Bir yazar olarak konuşulacak bir şey var mıdır? Bir yazar olarak konuşulmayacak çok şey vardır, onu biliyorum. Konuşulacak pek çok şey olduğunu biliyorum, bir yazar olarak değil ama, özellikle hava hakkında, ah hava ne güzel, güneş bu sabah ne güzel, vesaire, ama tabii aynı anlama gelen başka kelimelerle. Hava gerçekten de güzel: Bugün güneşli bir güzelliğin dördüncü günü ve odamda kaldığım ilk gün. Hava çok güzeldi, ben de çok mutluydum ama şimdi, temiz ve sıcak havaya rağmen odamda kalmam lazım, burada kalmam ve sessizce bu şehirden bahsetmeye çalışmam lazım, ama bir yazar olarak değil.

Diyeceğim şu ki, eserleri basılmamış bütün yazarların, burada olsalar, havanın harika olduğu bu üç günü yaşamış olsalar, büyük ihtimalle söylemeye çalışacakları şeyleri söylemeye çalışmak istiyorum. Ve kesinlikle bir öykü yazmaya çalışmıyorum. Tabii, öykü burada. Öyküyü atlamak imkânsız. Her zaman mevcut, saatler veya elektrikli çamaşır makinelerinin imalatı hakkında yazsan da – daima mevcut. Öykü benim şehrim, San Francisco, parlak güneş, bu mekân ve öykü temiz hava, ve ben, benim hayatta oluşum, ve yeryüzü, Grönland, ukalalık değil, Amerika, boş laflar değil. Bu ilk öykü, üslubu hoşunuza gitmediyse okumaya devam etmeyin çünkü hepsi bu, bütün hepsi bu, bu mekân ve bu mekânın iklimi, ve hissettiklerimizin düşündüklerimizden daha önemli olduğu, ve hava böyle olunca kendimizi daha canlı hissetmemiz, ve bu his harika bir nesir ve çok önemli, önce mekân, sonra biz, ve her şey, Grönland, Amerika, benim şehrim San Francisco, siz ve ben, nefes

alıyor oluşumuz, hayatta olduğumuzu bilmemiz, su ve şarap içmemiz, yemek yememiz, yürümemiz, birbirimizi görmemiz ve her yerdeki bütün isimsiz ve tanınmayan yazarlar ve onlar da benim söylediğim şeyi söylüyorlar: Yani hepimiz hayattayız ve hepimiz nefes alıyoruz, onun için bu üslup hoşunuza gitmediyse, bunun yerine akşam gazetesini okuyun, ayrıca canınız cehenneme.

II. VLADİMİR

Vladimir Horowitz birkaç gün önce buradaydı, bir akşam San Francisco Opera Binası'nda piyano çaldı, zengin hanımlar da alkışladılar ve büyük bir sohbet konusu oldu. Hâlâ Vladimir'in ellerinden bahsediyorlar, tabii bu konuşmaların çoğu saçma sapan ve belli ki saçma sapan konuşmaktan kaçınmak imkânsız.

Vladimir bu şehre geldi ve 27 Şubat 1934 Salı akşamı piyano çaldı, bütün şişman ve zayıf zengin hanımlar onu alkışladılar, o da parasını aldı ve çekti gitti, Los Angeles'a galiba ve bu hanımlar nefes nefese hâlâ ondan bahsediyorlar, tabii cinsel bir bağlamda değil, çünkü sanat ruha aittir, bedene değil. Çok gülünç doğrusu, çünkü ben bu hanımlardan birkaçının Vladimir'in ellerinden bahsettiğini bizzat duydum ve bu konuşmalar hiç de ruha ait değildi, tam aksine, ama mesele o değil tabii, zengin hanımların nasıl konuştuğunu herkes duymuştur. Gerçi bir bakıma çok hoş, hem konuşmanın ruha ait olmadığı belki daha iyi, zengin de olsalar esas olarak onlar da canlıdır, onlar da nefes alıp verir. Hava durumu haricinde bir sohbet konusu yaratmak için konserlere gidiyorlarsa, bu zengin oldukları içindir ve nezih topluluklarda havadan bahsetmek utanç

vericidir. Hem bu hanımlar bir şeyden bahsetmek zorundalar, mütemadiyen Rusya'dan bahsedemezler ya. Ama mesele şu: Yine bendeniz. Söylediğim hiçbir şeyin sadece otobiyografik olmadığını açıklamam lazım, ve gerçek şu ki, hep mekândan ve bu mekândaki zamandan bahsediyor ve hep bunları düşünüyorum ve ben bizzat bu düşüncelere dahilim çünkü bu kaçınılmaz. Bu bir gurur meselesi değil, bu bir doğruluk ve gerçeklik meselesi. Bunu objektif olarak yapıyorum: Bu mekâna, bu zamana ait olarak ben.

Vladimir'in zengin hanımlar için piyano çaldığı akşam, ben odamda yalnız başıma oturup onu dinledim. Konser 8:30'da başladı, ben de bir saat öncesinden odama vardım. San Francisco Opera Binası'nın dışını pek çok kere görmüşlüğüm var, hatta bir keresinde, geceleyin kimse görmeden içeri sığıştım ve içerisini de gördüm, o yüzden odamda otururken salonu hayalimde canlandırabiliyordum. Saat sekiz civarında büyük büyük otomobillerin Opera Binası'nın önünde durduğunu görmeye başladım, zengin hanımların bu otomobillerden indiğini görmeye başladım, ve her biri son derece şık kıyafetler giyinmişti. Bir süre sonra otomobillerin sayısı giderek çoğaldı ve güvenlik görevlileri düdüğü çalmaya, durumu kontrol altına almaya başladılar.

Vladimir sahneye çıktı ve hanımlar alkışlamaya başladılar, Vladimir piyanoyu çaldı ve eğilerek selam verdi, çaldı ve eğilerek selam verdi ve hanımlar alkışladılar, sonra parasını aldı ve Los Angeles'a gitti, ben de odamda oturdum, gülümsemeden edemedim. Umudum şu: Vladimir inşallah bir çuval dolusu para almıştır. Önemli olan o.

Şehirde bulunduğum yerden konseri pek iyi duyamadım, daha doğrusu hiç duyamadım. Vladimir'in piyano çaldığını sadece hayal edebiliyordum. Eh, sonunda, gece

saat on birde, ben de kendi konserimi dinlemeye karar verdim, hızla plaja doğru yürüdüm, okyanusa doğru: Plaj, sosisli sandviçlerin satıldığı yerdir, kaydıraklara ve başka şeylere binilir, plajda atlı karınca da vardır: Ben de atlı karıncaya gittim ve onun müziğini dinledim: Bu ikinci öykü ve muhtemelen ilkinden biraz daha zor ve kıssadan hisse şu: Atlı karıncanın müziğini Vladimir çalmadı, atlı karıncanın müziği mekanik olarak çalındı ve çok berbattı ama harikaydı, çünkü küçük çocukların atlı karıncanın atlarına ve keçilerine ve aslanlarına ve develerine binince duydukları müzik buydu, bu, hatıraların müziğiymiş, çok berbat ve bahsetmesi çok zordu, ama yine de çok harikaydı ve yalnız başıma oturup bu konseri dinledim, ve gece yarısı müzik durdu, ben de yüksek sesle alkışladım ve *bravo* dedim, ikinci öykü, Vladimir, bendeniz ve zengin hanımlar.

III. NEFES ALIP VEREN YAŞLI BİR KADIN

Üçüncü öyküyü yazmayacağım çünkü yazılabilecek bir öykü değil: Bu sabah penceremden bakınca iki büklüm olmuş yaşlı kadını gördüm, dışarıya, gün ışığına çıkmıştı, yürüyor ve nefes alıp veriyordu ve her zaman olduğu gibi siyahlar giyinmişti, bilimsel adı omurilik zafiyeti, ve gün ışığının içinden yürüyordu ve bunun yazamayacağım bir öykü olduğunu biliyordum, sırf şunu söyleyeceğim, dedim: Yaşlı kadın bu sabah ışığın içindeydi, o, kendisi, hâlâ hayattaydı, nefes alıp veriyordu, iki büklüm olmuş yaşlı kadıncağız, bu mekânı ve bu zamanı teneffüs ediyordu, bu mekân, ukalalık değil, Grönland ve Amerika, nefes alışımızın anı, en şahane edebiyatımız, yazmak değil, var olmak, konuşmak değil. Vladimir'in kendi, sohbetler

değil ve piyano çalışı ve atlı karıncanın mekanik müziğı ve gece yarısı orada olmayan çocuklar, sadece çocukların hayaletleri ve nihayet en son an, yaşlı kadının gün ışığında yürüdüğü ve nefes alıp verdiği an ve pencerede duran ben, nihayet ben, Vladimir ve zengin hanımlar ve Opera Binası ve okyanus ve güneşte ve güneşin sıcaklığında orada burada duran yazarlar ve temiz hava ve yaşlı kadın, var olan tek lisanda, varlığın lisanında şahane yazı yazan ben, Grönland ve Amerika, piyano çalan genç Rus, dönmeyen atlı karınca ve sonsuza kadar Pasifik Okyanusu, sevgili şehrim, San Francisco.

Gece yarısından biraz önce, şehrin üstüne çökmekte olan yoğun sis yağmura dönüştü ve Altıncı Cadde’de yürümekte olan Max, yağmurdan kaçmak için bir binanın girişine sığındı, yüzüne düşen yağmuru mendiliyle sildi. Arkadaşı Pat Ferraro’ya, “Yağmurun dinmesini burada bekleyebiliriz,” dedi. “Yukarı çıkıp yağmur durana kadar orada otururuz.”

“Olur,” dedi Pat, “ama aşna fişne yok, ona göre.”

Max zile bastı ve kapı hemen, neredeyse anında açıldı. “İşler kesat herhalde,” diye düşündü Pat. Merdivenin tepesinde topluca, orta yaşlı, zenci bir hizmetçi gördüler. Gülümsüyordu, onları gördüğüne memnun olmuş gibi görünmeye çalışıyordu.

“İyi akşamlar,” dedi Pat. “Nasılsın bakalım?”

“İyi akşamlar, çocuklar,” dedi hizmetçi. “Sizi şöyle alalım. Ön odaya geçin.”

Küçük ön odaya girdiler, kapıyı kapattılar ve oturdular. Hizmetçi, kızları getirmek için koridora yöneldi. Ev çok sessizdi, hizmetçinin koridorda uzaklaşan ayak seslerini duyabiliyorlardı. Odada üç sandalye vardı, üzeri renkli fayans kaplı alçak bir sehpa, bunun üstünde de bir kül tablası. Duvarlardan ikisinde amatörce yapılmış yağlıboya çıplak kadın tabloları asılıydı. Çıplak kadınların mutsuz bir ifadesi vardı, tablolar da biraz yana eğik gibiydi. Sehpanın alt rafında, Aşk isimli kalitesiz kâğıda basılmış ucuz

derginin üç nüshası duruyordu. Oda caddeye bakıyordu, ama iki pencerenin jaluzisi de çekilmişti. Pat pencereden dışarı baktı, yağmurun sokağa yağışını seyretti.

“Çok hızlandı,” dedi. “İyi ki yakalanmadık.”

Geri oturdu. “Bu kızları tanıyor musun?” diye sordu.

“Yok,” dedi Max. “Buraya ilk defa geliyorum. Gerçi bu caddedeki bütün küçük oteller böyledir. Yağmur yağarken herhangi birinde bekleyebilirsin. Bu oteller odalarını kiralamazlar.”

“Aşna fişne yok ama,” dedi Pat.

“Tabii canım,” dedi Max. “Yağmur durana kadar sohbet ederiz, işte o kadar.”

Kızların koridordan yaklaştığını duydular. Kızlar konuşmuyordu, gülmüyordu ve nedense yürüyüşlerinde kederli bir hava varmış gibi geldi Pat’e. Bir sigara yaktı. İnşallah kendilerini bana acındırmazlar, diye düşündü Pat. İnşallah buradan çıktığımda onlar için kaygılanıyor olmam.

Kapı açıldı ve kızlar içeri girdi, üç kişiydiler, üstlerinde alelade kıyafetler vardı. İlk önce vücutları dikkatini çekti ama bir süre sonra bundan sıkıldı ve yüzlerine bakmaya başladı, gözlerini ve dudaklarını inceledi, ne hissettiklerini bilmek istiyordu.

Üç kız da alelade davetlerde bulundular ama ne Pat ne de Max bunlara cevap verdi. Sadece gülümsediler ve ses çıkarmadılar. Bunun üzerine kızlar da mesleklerini unuttur gibi oldular ve o jargonla konuşmaktan vazgeçtiler.

“Yağmur yağıyor değil mi?” dedi içlerinde en küçük olanı. On dokuz yaşlarındaydı, Pat şimdiye dek onun kadar korkmuş görünen birine rastlamamıştı. Kızın içindeki bu korkuyu yok etmek istedi hemen, böyle bir yerde asla bulamayacağı türden bir destek vermek, sırf kızın yanında

bulunmak suretiyle onun içine girmek, kendi kuvvetini ona uzatmak istedi.

“Evet,” diye cevap verdi kısaca. “Buraya gel. Seninle konuşmak istiyorum.”

Kızın şaşırdığını gördü. Çekine çekine, kendi jargonundan bir şeyler söyleyerek dizine oturdu. Pat ona dokunmadı ama elini tuttu. Eli soğuktu, tırnakları uzun ve çirkindi, kırmızıya boyanmıştı.

“Adın ne?” dedi. Adını ona söylemeyeceğini biliyordu ama kendine ne isim taktığını öğrenmek istiyordu ve onunla konuşmak istiyordu.

“Martha,” diye cevap verdi kız. “Hadi gel,” dedi, “bir odaya çekilip biraz eğlenelim.”

“Soyadın ne?” dedi. “Yahudi’ye benziyorsun.”

“Blum,” diye cevap verdi kız. “Hadi gel, tatlım, gidip felekten bir gece çalalım.”

“Bırak şimdi,” dedi. “Nasılsın, onu söyle.”

“Bilmem, iyiyim herhalde.”

Max öbür iki kızı eğliyordu. En iri olanı, ki bayağı iriydi, hatta şişmandı, kucağına oturmuştu ve Max ona dokunmaya başladı. Bu, kızın çok hoşuna gitmişti çünkü Max’in onunla beraber biraz sonra bir odaya gireceğini, bunun da ev sahibesinde iyi bir intiba bırakacağını düşünüyordu.

“Oo,” dedi Max, “ne de güzel yüz hatların var,” ve kızın göğsünü okşadı. “Senden harika bir anne olur.”

“Hadi, tatlım,” dedi şişman kız, “gel gidip evlenelim, karı koca olalım.”

“Tabii,” dedi üçüncü kız, “siz ikiniz bir odaya çekilip keyfinize baksanıza.”

Belli ki işler fena halde kesatmış, diye düşündü Pat, kızların morali iyice bozulmuş. Belki de işlerinden olacak-

lardı. Kaygılı bir halleri vardı. Hatta çok kaygılı görünüyorlardı. Arzu edilen biri gibi görünme ihtiyaçları acınacak şeydi doğrusu.

“Oo,” dedi Max, “ne kadar sağlam bacakların var.”

Birdenbire, şişman kızı da beraberinde kaldırarak ayağa kalktı ve pencereye gitti. Tavrı aniden sertleşti, şişman kızı görmezlikten geldi, tekrar oturduğunda kız onun kucağına oturmaya çekindi. Biraz şaşırılmış, biraz afallamış gibiydi. İri vücudu, kalın dudakları vardı, hislere hitap ediyordu, bu delikanlılarsa kız sanki tahtadanmış gibi hissizce oturuyorlardı. Pat kızın bayağı incindiğini fark etti ve kız tekrar Max’in ilgisini çekmeye çalışınca, Pat kendini çok berbat hissetti.

Hiç doğru bir şey değil bu, diye düşündü, alçakça, berbat bir şey, rezil bir oyun. Kızların morali haftalarca bu yüzden bozuk olacak. Hiç unutamayacaklar.

Odanın karşı tarafındaki Max’e baktı. “Hadi,” dedi, “voltamızı alalım.”

“Saçmalama,” dedi Max. “Yağmur yağıyor. Bu kızlara her gece bizim gibi iki yakışıklı delikanlı dokunmuyor ya.”

Üç kız da gülmeye çalıştı ama gülüşleri sahte ve acınasıydı.

“Ayrıca,” dedi Max, “meşgulseniz siz işinize bakın kızlar. Bizimle oturmak zorunda değilsiniz. Siz olmadan da otururuz, bizim için fark etmez.”

“Ya böyle nasıl, güzel mi?” dedi üçüncü kız. Kucağına oturdu, Max da kollarını kıza doladı.

“Sana bir şey söyleyeyim mi,” dedi, “hiç de fena değil sin. Değişik bir havan var.”

Sonra suratını ekşitti, sanki temiz olmayan bir şeyin kokusunu almış gibi.

Şişman kız bir köşede duruyordu, pek perişan haldeydi. Hayret içinde kalmıştı. “Dur hele,” dedi aniden, “aynasız filan değilsiniz inşallah.”

“Heyecanlanmayın,” dedi Max. “Sakin olun. Benim adım Max Kamın. Boksörüm. Belki adımlı duymuşsunuzdur. Arkadaşımın adı da Pat Ferraro. Kendisi boş gezer. At yarışı oynar, pokerde hile yapar. Yağmur yağıyor. Yağmurdan kaçmak için girdik buraya. İşiniz varsa, işinize bakın. Yok, kalıp sohbet edelim diyorsanız, kalın.”

“Yaa,” dedi kızlar.

“Kalıyor musunuz?” dedi Max.

Kızların hiçbiri kalkmaya yeltenmedi. İçleri biraz rahatlamış gibiydi ama hayal kırıklığına uğramışlardı.

“İyi öyleyse,” dedi Max. “Ee, neden bahsedelim?”

Gülmeye ve kızlarla konuşmaya başladı, Pat de küçük Yahudi kız için bir sigara yaktı. Kız üzgün üzgün ona bakarak sigaradan derin bir nefes çekti, bu da içinde bir acıma hissi uyandırdı. Kızdan bayağı hoşlanmaya başladığını ve onun gözünde bir önemi olmasını istediğini hissediyordu, bu tip çöplüklerde genelde olagelen şekilde değil de, vücudundan ve onunla bu işi yapmanın kolaylığından değil de, kızın kendisinden hakikaten hoşlanmaya başladığını hissediyordu, onunla birkaç dakika yatıp sonra çekip gitmeyi değil, onu içten içe tanımayı, kızın içinde kendisini hayran bırakan o şeyin bir parçası olmayı istediğini hissediyordu. Aptalcaydı, ama kıza âşık olduğundan, bu eve çıkagelen, yaşlı erkekler ve canavarlar dahil herkesi memnun etmek zorunda olan bu kızdan, saklayamadığı derin kederi yüzünden gerçekten hoşlandığından korkuyordu. İçinde kıpırdanan duygular onu biraz şaşırtmıştı ama şimdiye kadar gerçekten âşık olduğu ve gerçekten hoşlandığı bir kız varsa

o da bu kızdı, bundan emindi. Onunla sessizce konuşmaya başladı, Max ise öteki iki kıza bağıyor, onlarla beraber gülüyor, kışlarına vuruyordu, ve yağmur pencerelere çarpıyordu, bazen ani bir hamleyle, hızla, bazen de ağlar gibi, hafifçe.

“Kendini nasıl hissediyorsun?” dedi.

Kız dumanı üfledi, Pat’in ciddi yüzüne baktı, onu ciddiye almalı mı, yoksa vakit öldürmek için öylesine mi soruyor diye kestirmeye çalışıyordu.

Belli bir duygu göstermeden, “İyidir,” dedi.

“Hayır,” dedi Pat. “Benimle bir orospu gibi konuşma. Bana öyle davranma. Gerçekten bilmek istiyorum. Bu iş seni çıldırtıyor mu? Her an nehre atlamaya hazır gibi bir halin var. Gerçekten de o kadar kötü mü?”

Kız yine gözlerinin içine bakınca, Pat fark etti ki kız onun da sırf bir şey söylemiş olmak için konuştuğunu, Max gibi vakit öldürdüğünü, yağmurun durmasını beklediğini düşünüyordu.

“Bilmek istiyorum,” dedi.

“Çok da kötü değil,” diye cevap verdi kız.

“Ama kurtulmak istiyorsun, değil mi?”

Kız, dinliyorlar mı diye öteki kızlara bir göz attı. “O kadar yüksek sesle konuşma,” dedi. “Söylediklerimi yaşlı kadına anlatırlarsa işimden olurum.”

“Olursan ol,” dedi. “Canı cehenneme.”

“Başka bir iş bulamazsan, yatacak bir yerin, yiyecek bir şeyin olmazsa, çok da komik olmuyor,” dedi kız.

“Ne kadar zamandır buradasın?” diye sordu.

“Dokuz gece oldu,” dedi kız.

Bu kız, diye düşündü. Onu buradan kurtaracağım. Bir iş bulup küçük bir daire tutacağım, orada doğru dürüst ye-

mek yer, uyur, egzersiz yapar. Ona elimi sürmem. Kendi başına ayakta durabilene kadar onunla kalırım. Bir haftalık param var, sabah ilk iş, iş bulma kurumuna gidip iş arayacağım. Bunu yapmam lazım. Bu kıza yardım etmeye çalışmazsam ben de alçağın tekiyim.

Kızla sessizce konuşmaya devam etti, onu delirten bu hayattan onu kurtarma planları yapıyordu. Onunla beraber nereye olursa olsun gideceği belliydi. Onunla gitmek istediği belliydi.

Kapının çaldığını duydu, biri merdivenden yukarı çıkıyordu. Arkasından hizmetçinin bir adamla konuştuktan sonra bir odanın kapısını açıp kapadığını duydu. Hizmetçi odaya girdi, kızlara göz gezdirdi.

“Sekiz numara, Martha,” dedi, kız da otomatik olarak Pat’in dizinden kalktı.

Afallamıştı, kızla beraber o da kalktı, hizmetçiye cehennem kadar yolu olduğunu, onları rahat bırakmasını söylemek istiyordu. Bu kıızı seviyordu. Vücudu pis pis kokan ve akli kokuşmuş bir hergelenin önüne çırpılçıl çıkmasını istemiyordu, ona dokunmaya yeltenen heriflerin anasını ağlatacaktı. Pis elleriyle ona dokunarak onu delirtenleri, allanıp pullanmasına rağmen, takınmaya çalıştığı konuşma tarzına rağmen, bir orospu olmaya çalışmasına rağmen kızın içindeki –bir tek onun görebildiği– saflığı yok edenleri gebertecekti. Allahın belası oteli olduğu gibi alaşağı edecek, kıızı kapıp götürecekti, alçak herifler yüzünden kız ölmek istiyor, onlardan ödö kopuyordu.

Kızın önüne geçerek gözünü hizmetçiye dikti.

“Onu görmek isteyen kim?” dedi.

“Gitmesi lazım,” dedi hizmetçi. “Adamın biri onu istiyor. Dün gece de gelmişti.”

“Beni şu hergeleye götür,” dedi sessizce. “Onu geber-teceğim.”

Max kucağındaki kızı bir kenara itti ve Pat’i omuzlarından kavradı.

“Sen neden bahsediyorsun be?” dedi gülerek. “Bırak gitsin kız. Ne oldu sana? Daha önce böyle konuştuğunu hiç duymamıştım, sarhoş da değilsin.”

“Elini ona değdirmeye kalkan herkesin anasını ağılatırım,” dedi. “Kimse bu kıza dokunmayacak.”

“Allah allah,” dedi Max. “Kafayı yedin sen.” Arkadaşının karşısında gülmeye başladı. “Hiç güleceğim yoktu,” dedi. “Gülmekten bayılacağım.”

“Eh,” dedi hizmetçi, “Martha ile ilk önce sen bir odaya çekilmek istiyorsan, buyur. Öbür adama biraz beklemesini söylerim.”

“Kimseyle bir odaya çekilmek istemiyorum,” dedi, “ve artık hiç kimse bu kızla yatıp kalsın da istemiyorum.”

“Aptal aptal konuşma,” dedi Max.

“Anlaşıldı,” dedi hizmetçi. “Gideyim ev sahibesini çağırayım.”

Sonra, kızın acınası bir şekilde ona bakarak açık kapıdan sıvışıp koridora koştuğunu gördü. Hizmetçi kapıyı kapatıp odadan çıktı, o da oturdu.

Max hâlâ üstüne gülüyordu. “Bir an ciddi olduğunu zannettim,” dedi Max.

Kızlar ne desinler bilmiyorlardı. Pat bir sigara yaktı. Bu kızlardan biri için öyle davranmam hakikaten komikti doğrusu, diye düşündü. Dumanı içine çekip dışarı üflerken o da gülmeye başladı. Pencereye gitti ve yağmurun durmuş olduğunu gördü.

“Voltamızı alalım,” dedi. “Kendinize bununla birer içki alın,” dedi kızlara, her birinin eline gümüş bir dolar tutuşturdu. “Sen de ver bir şeyler,” dedi Max’e.

“Tabii,” dedi Max. “Kızına bir şeyler alırsın.” Masaya bir dolar koydu ve odadan çıktılar.

Koridorda yürürken Pat Sekiz Numara’yı gördü, kızın odada mesleğini icra ettiğini hissedebiliyordu. Aceleyle merdivenden indi, kızı düşünüyor, yapmak istediği şeyi yapmadığı için, oteli darmaduman edip kızı kaçırmadığı için kendini korkak gibi hissediyordu, aynı zamanda, kendine biraz gülüyor, nasıl oldu da öyle davrandı hayret ediyordu.

“Bir an,” dedi Max, “ciddi olduğunu zannettim. Az kal-sın çenene bir tane yapıştırıp seni dışarı sürükleyecektim.”

“Boş ver,” dedi Pat, “önemli değildi. Bu tip yerler hep moralimi bozar zaten.”

Ama yalan söylediğini biliyordu, önemliydi. Şimdiye kadar gerçekten âşık olduğu bir kız varsa, kendini önemse-mesini gerçekten istediği biri varsa o da, şu anasını ağlat-ması gereken adamın yanında, odada çıplak yatan küçük Yahudi kızıydı.

Savaş

Savaş içimize işlemiştir. Her yerde en büyük konu savaştır. Çok fazla yemememiz, hiçbir şeyi israf etmememiz söyleniyordu, her şey çok değerliydi. Savaş pulları almamız söyleniyordu. Binlerce askeri Atlantik'in ötesindeki savaşa gönderiyorduk ve bunun için paraya ihtiyaç vardı. Para kazanıp, tanesi yirmi beş sent olan pullardan almaya teşvik ediliyorduk. Hepimiz bu işin içindeydik; Miss Gamma, biz çocukların da üniformalı adamlar kadar asker olduğumuzu söylüyordu. Bu pek aklımıza yatmasa da savaşı hissediyorduk. Resmigeçitler oluyordu. Uygun adım yürüyen askerler görüyorduk. Güney Pasifik istasyonundan trenlere doluşmalarını seyrediyor, analarının, bacılarının, arkalarından istasyonda ağladığını duyuyorduk.

Her şey Almanya'ydı. Almanya suçluydu. Onlar suça yatkın bir millettir. Bunu dolaylı yoldan öğrenmiştik ama öğrenmiştik. Almanya canavarca bir suç işliyordu. Belçika. Almanlar Belçika'yı haritadan silmişti. Erkekler, kadınlar ve çocuklarla birlikte. Ormanlar, tarlalar, şehirler, hepsi koca koca mermilerle yerle bir ediliyorlardı. Atlantik'te, o büyük denizde bile Almanya günahlarını işlemeye devam ediyordu; büyük bir gemiyi, bizim gemimizi, *Lusitania*'yı batırdı ve onunla birlikte değerli kargosunu, yani bütün o insanları Atlantik'in dibine gönderdi. Bir denizaltı denizin dibine gönderdi gemiyi, bir Alman denizaltısı. Ama neden? Almanya işte. Savaş işte. Hiçbir şey dokunulmaz,

mukaddes değil. Gemi bütün o insanlarla battı gitti, *Tanrı Yanı Başınızda Olsun*. Üzgün. Çirkin. Yolcular asker değildi ama denizin dibini boyladılar.

Bu çocukların korkulu rüyası olmuştı: Geceleyin Atlantik'in soğuk sularına gömülen binlerce şaşkın insan. Dehşet. Ve denizaltılarıyla suyun altında kayıp giden Almanlar. Almanlar işte böyle şeyler yapıyorlardı. Neden? Muhteşem, büyük bir gemi, milyonlarca dolar, denizin dibinde. *Lusitania*'yı düşündükçe kendimi çok kötü hissediyordum. İnsanların sulara batışı gözümün önüne geliyordu.

Nefret etmeye başlamıştım. Evet, onlar suçluydu. Almanlar başka bir şeydi, farklı, bizim gibi değillerdi. Onları Charlie Chaplin'in *Şarlo Asker* filminde görmüştük. Kinema Salonu'nda koltuklarımızın kenarına oturup savaş kahramanı Şarlo'yu alkışlamıştık. Şarlo hatalar yapıyor ama sonunda savaşı kazanıyordu. Kahramanımız, bizim evsiz, yalnız, melankolik budalamız ortaya çıkıp yanlışlıklar yaparak bizim için savaşı kazanmıştı. Perdede Kayzer'i görünce yuhalamıştık, hepimiz, kasabanın bütün çocukları ve hepimiz filmi ikinci kere görmek için bir sonraki gösterime de kaldık, Kayzer bu kez de perdede görününce bu sefer ilkinden daha yüksek sesle yuhaladık. O Almanya'ydı, uçları yukarı kıvrık o bıyık, birçk ölümün, onca yıkımın, *Lusitania*'mızın batırılmasının sorumlusu olan adam. Onu Kinema Salonu'nda görmüştük. Zehirli gazların, tankların, Big Bertha'nın,* yıkıcı olan ne varsa hepsinin icadına sebep olan adamdı o. Ve Şarlo, bizim komik budalamız, Kayzer'i kepaze ediyordu. Çok iyiydi. Güldk, çok güldük ama bir yandan da daima bir hüzün vardı, çünkü bizi kandırmadık-

* Birinci Dünya Savaşı'nda Almanların Paris'i bombalamak için kullandıkları büyük top.

larını biliyorduk, bu bir komedi de olsa, oralarda bir yerlerde insanların öldüğünü biliyorduk, ama yine de soluksuz kalıncaya kadar güldük. Yalnız biz değil, herkes. Tam savaşın en şiddetli zamanında, her milletten insan sinekler gibi ölürken, biz o küçük sinemada gülüyorduk. Tarihte insanların gülmediği bir dönem yoktur aslında. Tarih, savaş sırasında dahi insanların gülmeye devam ettiğini hep yazacaktır. Çekilen bütün acılara rağmen.

Dünyada bir canı vardı, o da Kayzer'di.

Bu nefret her yerdeydi. Simon adında, konuşmayı yeni öğrenmiş üç yaşında küçük bir kuzenim vardı. Konuşmayı öğrenir öğrenmez söylediği şey, "Kayzer'in kafasını koparacağım," oldu. Nefret her yerde dememiş miydim, işte bebekler bile Kayzer'den nefret ediyordu. Simon, Kayzer hakkında ne biliyordu ki? O yaşta ne bilebilirdi ki? Ama yine de o da bu işin içindeydi. Kimse ona Kayzer'den nefret etmeyi öğretmemişti. Zamanın en geçerli şeyi olan nefret, havaya sinmişti, Simon da nefret duygusunu havadan kapmıştı. Üç yaşındaki bütün çocuklar Kayzer'in kafasını koparmak istiyordu.

Savaş hakkında konuşuyorduk. Bir düzine çocuk, bizim arka bahçedeki ceviz ağacına tırmanıyor, dallarına oturuyor, Kayzer'i ortadan kaldırmanın çeşitli yollarını düşünüyorlardık. İşkence uydurmakta çok mahir bir çocuk vardı. Adı Albert Savin'di, daha ağzı süt kokuyordu ama mahallemizde en iyi işkence metotlarının mucidi oydu. Uydurduğu işkencelerin ana amacı Kayzer'i mümkün olduğu kadar ölümün kıyısına getirmek, tam o anda bir süre kendi haline bırakıp sonra daha kötü başka bir işkenceye başlamaktı tekrar. Böylece Kayzer ölümü binlerce kez yaşayacak ama her defasında yeni bir işkence için

canlı kalacaktı. Bizim aklımıza gelen en kötü işkence sadece onu vurmaktı. Bu çok basitti, çok da yetersiz. Kimse onun sadece ölmesini istemiyordu. Bütün çocuklar, onun, sebep olduğu acıların bedelini ödeyecek kadar acı çekmesini istiyordu. Ceviz ağacında oturup saatlerce Kayzer'e yapacağımız işkenceleri konuşuyorduk. Bazı işkenceler komik oluyordu. Charlie Chaplin aklımıza geliyor, komik işkenceler, sürprizler bulmaya çalışıyorduk. Örneğin, Kayzer'i önemli bir yemeğe davet ediyor ve oturması için ona büyük bir sandalye veriyorduk. Bu bir elektrikli sandalye oluyordu. Kayzer sandalyeye oturup yemek yerken birden elektrik akımı veriyorduk. Ama onu hemen öldürecek kadar elektrik vermiyorduk, akımı yavaş yavaş veriyorduk, bu sırada herkes etrafına toplanıp onunla alay ediyor, yuh alıyor, *Lusitania* ve Belçika'yı hatırlatıyordu. Bu işkenceyi kim uydurmuştu hatırlamıyorum ama bunu konuştuğumuz günü hatırlıyorum. Güneşli bir yaz günüydü, hepimiz kendimizi ağacın üstünde çok zinde ve canlı hissediyor, bu tür işkencelerden bahsediyorduk. Saatler boyu, bir insanı öldürmeden ona acı çektirmenin en uygun yollarından konuştuk. Akşam olup savaştan söz etmeyi bıraktığımızda, konuştuklarımız hâlâ Krikor'la benim aklımızda, içimizde bir kötülük olarak duruyordu. Bütün bu canavarca şeyler hakkında konuşup, gülüştüğümüz için kendimizden utanıyorduk. Böyle şeyler düşünmek doğru değildi. Ayrıca nezih ve dürüst bir davranış da değildi. Birbirimizi vahşi olduğumuza inandırıyorlardık. Oysa yalnız kalınca, konuştuklarımızın ne kadar kötü, ne kadar çirkin olduğunu fark ediyorduk. Yapmayı düşündüğümüz şeylere pişman oluyorduk. İçimizde rezil bir şeyin kök salmasına izin verdiğimiz farkındaydık.

Ama bu rezillik her yerdeydi. Sadece bizim içimizde değil. Kokuşmuşluk gazetelere, şehirdeki her insanın rüyalarına dek sinmişti. İşin en kötü tarafı da buydu. Bizi çileden çıkarmak için birçok tahripkâr iş yapılmıştı: Gemimiz *Lusitania*'nın batırılması, bütün o erkeklerin, kadınların ve çocukların öldürülmesi, bütün o şehirlerin ve evlerin yerle bir edilmesi, barışın bozulması. Avrupa'da huzur bozulmuş, sükûnetin yerini koşturmaca almıştı, insanlar kaçıyordu, kalpler korku, dehşet dolu, insanların aklı karma-karışık. Hiçbir şey tam değil, her şey parça parça oluyor, silahların gümbürtüsü her yanı sarmış. İşte bunların hepsi hayatımızın parçasıydı. Birilerinden ve bir şeylerden nefret etmemiz gerektiğine kendimizi inandırmıştık. Kendi halinde, sessiz sakin, muhterem papazımız bile öfkeden titreyerek yumruğunu salıyordu. O da nefret içindeydi. "Tanrım," diyordu, "Ah Tanrım, izin ver de bu şeyi ezelim, onu sonsuza kadar yok edelim, yıkalım, mahvedelim." Tanrı'ya böyle ifadelerle yakarıyordu. Yani nefret her yerdeydi. Ve bakın iş nerelere kadar vardı:

Bizim mahallede, San Pablo Caddesi'nde oturan Alman bir aile vardı, iyi insanlardı. Kibar, temiz, mütevazı; yani aslında harika insanlardı. Herman isminde bir oğulları vardı, hemen hemen abim Krikor'la yaşıt. Herman'ın iki de zarif kız kardeşi vardı, ama benim anlatacaklarım Herman'ın kendisiyle ilgili. Herman, içine kapanık, biraz durgun, vadinin yerlisi olmasına rağmen hafif aksanı olan kendi halinde bir çocuktur. Günlerden bir gün gene Kayzer'e yapacağımız işkencelerden bahsediyorduk. Utanıyorum ama ben de bu işin içindeydim. Az da olsa ben de bu konuşmalara katıldım. Ben de bazı işkenceler uydurdum. Ama bunun sadece bir oyun olduğunu, kimseye bir kötü-

l k yapmayacağımızı zannediordum. Bu Şekilde konuşarak sadece bir parÇa rahatladığımızı düşünüyordum, hepsi bu. Ama diğerleri, yani yaŐŐa daha büyük çocuklar  fkelen-diler. Kendi kendilerini heyecana kaptırıp, asabileŐtiler ve eyleme geçme ihtiya ı hissettiler. Birisi Herman'ın adını andı. Onun Alman olduğunu söylediler; Herman Alman olduğuna, Almanya da canı olduğuna göre.... Eh bazı çocukların büyüklerden farkı yok, babaları gibi olan çok  ocuk var. Süt  ocuğu Albert Savin ve Edgar Rife adında başka bir  ocuk ortalığı karıŐtırdılar. Kimseye hiçbir k t l ğu dokunmamıŐ Herman'a karşı nefreti k r klediler.

Her Şey bizim ceviz ağacında başladı ama bütün mahal-leye, on iki on    yaşından büyük bütün çocuklara yayıldı. Bütün nefret dokuz on çocuğun bir araya geldiği bir kala-balıkta vücut buldu ve  ocuklar Herman'ı ele geçirmeye karar verdiler. Abim Krikor da onlarla gitti, ben de peŐlerinden.  ılgınca bir Şey yaptığımızı biliyordum ama on-larla gitmekten kendimi alamadım. Görmek istiyordum. Herman'ın yaralanmasını, duygularının incinmesini iste-miyordum ama yine de evde kalamadım. Bana  yle geli-yordu ki evde kalıp, olup biteni görmezsem yaŐayamam. Krikor benim yanımda yürüyordu, büyük çocukların bi-raz arkasında kaldık. Kalabalığın bir parÇası değildik tam olarak ama olay bizim ağacımızda başladığı için kendimizi sorumlu hissediyorduk ve konuŐmalarımızın ne gibi bir kötülüğe sebep olacağını görmek istiyorduk.

Herhangi bir güruh nasıl ilerlerse, çocuklardan oluş-muŐ bu kalabalık da  yle San Pablo Caddesi'ne doğru ha-rekete geçti; yüksek sesle konuşuyor, alŐakŐa Şeyler planlı-yorlardı. Edgar Rife, Hermanlar'ın evinin kapısını çaldı. BaŐboŐ kalabalığın gerisi sokakta durup bekledi. Kapıyı

Herman'ın annesi açtı, Edgar Rife bir süre kadınla konuştuktan sonra kalabalığa geri döndü.

“Evde yok,” dedi Edgar. “Annesi kasabaya gittiğini söyledi. Kısa zamanda geri dönecekmiş.”

Bir sürü gevezelik edildi. İçimizde kötü bir his vardı. Durum mide bulandırıcıydı. Abim Krikor, solgun, sinirli, “İnşallah eve dönmez,” dedi Ermenice, “Umarım birilerini ziyarete gitmiştir.”

Ama Herman eve döndü. Biri onun San Pablo Caddesi'nden bize doğru gelmeye başladığını görünce, içi Almanya nefretiyle dolu kalabalık ona doğru koşmaya başladı. Her şey çok hızlı ve aptalca gelişti. Kalabalıktan biri Herman'a sordu: “Sen Alman mısın?”

“Evet,” dedi Herman.

“Kayzer'den nefret ediyor musun?”

Herman, “Hayır, hiç kimseden nefret etmiyorum,” der demez kalabalıktan biri Herman'ın suratına tokadı indirdi. Yanağı kıpkırmızı oldu, gözleri şaşkınlıkla açıldı. Kaçmaya yeltendi. Biri çelme takınca yere yuvarlandı. Üstüne atladılar, yumruklar, tekmelemler birbiri ardına iniyordu. Çocukların bu kadar iğrençleşeceğini düşünmemiştim. Ruhlarında bu denli alçaklık taşıdıklarına inanamıyordum. Herman ağlamaya başlayınca ben de ağlamaya başladım. Ağlamamın sebebi bütün bu yaşananlardı, içimizde büyütüğümüz bu rezilce şey, bir çocuğu yumruklamak, çelme takıp düşürmek, tekmelemek, bir gemiyi suların dibine göndermek, bir şehri yerle bir etmek, insanları vurmak, beni ağlatan bütün bunlardı. Aptal bir bebek gibi ağlıyordum, abim Krikor'un da dudakları titremeye başlamıştı, ağlamamak için dudaklarını ısırıyor. Çocuklar Herman'ın suratını kan içinde bırakmışlardı. Bu hayatımda gördüğüm en çirkin, en alçakça şeydi.

Bütün bunlar iki dakika bile sürmedi. Çabucak olup bitti ama çok iğrençti. Bizden küçük askerler olmamız bekleniyordu, küçük kahramanlar, bütün bu çürümüş şeyler işte; sözüm ona medeniyetin koruyucusu olacaktık, oysa yaptığımıza bakın. Herman'ın ağzından burnundan kan gelirken tekrar sordular, "Şimdi söyle bakalım, Kayzer'den nefret ediyor musun?" Herman, "Hayır, sizden nefret ediyorum," dedi. Küfretti ve bağırды, "Ne duruyorsunuz, hadi öldürün beni." Baktılar ki Kayzer'den nefret etmeyecek, ayağa kalkmasına izin verdiler. Ona güldüler, ağlamasını taklit ederek alay ettiler, arkasından yürüyerek itip kaktılar, kışına tekme attılar. Evin kapısına varana dek bunlar sürdü. Herman evin kapısına gelince koşmadı. Sundurmanın merdivenlerini çıkarken annesi dışarı çıktı ve onu gördü. Kadıncağız titremeye başladı, çocuklar ona da bağırды. Oğluna koştu ve eve girmesine yardım etti. Çocuklara hiçbir şey söylemedi, çok şaşırmıştı. Çocuklar, küfredip bağırarak, gülerek bir süre daha evin önünde durdular, sonra dağıldılar.

Evlerindeki bu iki kişiyi, anayı ve oğlunu düşündüm. Bu korkunç bir şeydi. O gece yataktayken abim Krikor'a, "Sen Almanlardan nefret ediyor musun?" dedim. "Ne?" dedi. Ne dediğimi duymuştu ama bu cevaplaması zor bir soruydu. Onlardan nefret etmemiz bekleniyordu, onlardan herkes nefret ediyordu. Onlardan nefret etmek normal bir şeydi, o zamanın bir gereğı. Tekrarladım, "Almanlardan nefret ediyor musun, Krikor?" ve bir cevap vermesini bekledim. Bir müddet hiçbir şey söylemedi. Ne düşündüğünü biliyordum. Nefret ettiği bütün o tahripkâr şeylerdi, cina-yetten, yıkımdan nefret ediyordu ama insanlardan, yaşayan insanlardan... Hayır, kalbinde insanlara karşı bir nefret olamazdı. "Hayır, onlardan nefret etmiyorum. Onlar

da bizim gibi,” dedi. “Kayzer’den nefret ediyor musun?” dedim. “Hayır, Kayzer’den de nefret etmiyorum.” Karanlıkta bunlardan bahsettik, sonra ben gene sordum, “Peki, Türklerden nefret ediyor musun, bize o kadar şey yapan insanlardan?” Abim Krikor, “Bilmiyorum,” dedi, “Onları hiç insan olarak düşünmedim. Ama onlar da insan. Bizimki gibi aileleri var. Onları hep başka bir şey olarak düşündüm, ama ne olarak, bilmiyorum.”

Ama ben Krikor’un Türklerden nefret etmediğini söyleyebilirdim. Sadece insanın içindeki o alçakça şeyden nefret ediyordu, ister Türklerde ister bizde olsun, Allah’ın belası o çürümüşlük. Sonra şöyle söyledi, “Ama onların yaptıklarını bir düşün, sebep oldukları bütün o acıları. Neden nefret ettiğimi bilmiyorum ama nefret ettiğim bir şey olduğunu biliyorum. O çocuklar ve bugün yaptıkları, güzel bir şey değildi. Nefret ettiğim şey işte bu. Tek tek bakıldığında hepsi iyi çocuklar. Ama yaptıkları. İşte o alçakça bir şey.”

Çevirmen: Ohannes Kılıçdağı

İlahi Olmayan Bir Sükûnetle Uyurlar

San Francisco'nun üzerinde sis ve deli gibi puslu bir gök ve yüksek elektrik lambalarındaki ışığın sıçrayışları: Zamanın dışında olma duygusu, alayla karışık bir çaresizlik duygusu, ıslak yollar, her zamanki yürüyen insanlar. Hava böyle olduğunda, gece işi artar, insanın kalbinde ölüme karşı derin ve belirsiz bir arzu vardır ve fahişeler insana ölümü getirir, insana kötü havayı atlatıp onu bir süre daha sağ tutmaya yetecek kadar ölüm verirler. Kızlar böyle havaya bayılırlar ve şehrin her tarafındaki küçük otellerde zenginlik bir gerçek halini alır. Gece yarısından sonra zenginlik bir dans halini alır, hızla açılıp kapanan kapılar, kadim ve içgüdüsel bir eylemle ilgili hoş ama kitaba basılamayacak sözler arasında koridorlarda bir koşuşturma, yaşlı adamlar, genç delikanlılar, doğrusu kazançlı iş, gayet gerçekçi bir tavırla, kutsal bir görevi yerine getiren rahiplerin letafeti ve şerefiyle bir işten ötekine atlayan kızlar.

Bu zamanın dışında olma duygusu, binlerce kişinin evlerinden çıkıp sinemalara akın etmesine yol açıyor: Karşılarında yepyeni evrenler beliren bu mekânlarda en çok ağırlık verilen konuyla insan ve insanın aşk denen şu büyük sorunu. Pazar geceyarısı şovları arı gibi iş yapıyor ve insanlar, hayal kırıklığından hasta olmuş vaziyette evlerine dönüyor. Şehri geceleyin bu kadar ilginç kılan da bu işte: Sigara içerek sinemadan çıkan insanlar, çaresizlik içinde pek çok şey isteyen, hayatın kusursuzluğunu, şaşaasını, bü-

tün güzelliklerini, en iyi Şeyleri isteyen ama hiçbir Şey elde edemeyen insanlar. Onları böyle görmek üzücü tabii, ama yürek alaycıdır aynı zamanda: İnsan onların arasında yürür, hem kendine güler hem de onlara, onların gece yarısı seyrine.

Restoranlar da iyi iş yapılıyor: Yemek yemek, yemek yiyebilmek, yiyeceğe para ödeyebilmek, gece yarısından sonra bir masada oturmak, o saatte uyanık olmak, önünde bir tabak yemek, bu da önemli: Sis ve elektrik lambaları ve kederli bir gece anı: Yemek yemenin hem kederli hem eğlendirici bir yanı var, yapacak başka bir Şey yok: Yiyelim, hayatta kalalım, gidelim, gelelim vesaire. Hâlâ hayattayız, bir sofranın başında oturuyoruz. Hâlâ Şehirde yürüyoruz. Yıllardan bu yıl ve hepimiz hâlâ hayattayız, hayal kırıklığı hastalığına yakalanmıŐız, yemek yiyoruz.

Başka yerler, çaresiz olmanın başka yolları da var. Zenginliğin geri gelmesi demek ticaret demek. Küçük birahaneler, iki,    kişilik orkestralarıyla bir sürü para kazanıyor ve bir sürü insanı çakırkeyif halde evlerine yolluyorlar. Her yerde “The Last Roundup”, “Alice in Wonderland” ve başka kederli Őarkılar  alınıp söyleniyor. El Patio’da bir sürü genç ve yaşlı erkek ve kadın dans ediyor. Ama paten pistine girene kadar, Şehrin gerçekten ne kadar kederli olduğunu tam olarak idrak etmezsiniz. Durumun ne kadar kötü olduğunu, herkesin hayal kırıklığından dolayı ne kadar hasta olduğunu anlamak için kızların ve oğlanların paten yaptığını görmek lazım. Pistin üstünde hızlı bir çılgınlıkla hareket ediyor, abesliğe bir zarafet katıyorlar. Hareketlerinin hızlılığı sırf cinsel, yüzlerindeki ciddi ifadeyi karşı konulmaz derecede eğlendirici kılan da bu işte; ayaklarında patenlerle parke zeminde dönüp durmalarına

rağmen keder de onlarla beraber dönüp duruyor. Ama yine de pek gülünecek bir şey değil bu – sadece yaşanan bir duygu, insan için duyulan ve sadece gülme vasıtasıyla dile getirilebilen bir keder.

Saat birden sonra her şey yavaşlamaya başlıyor. Gazete bayilerinde çalışan, kimi ellinin üstünde adamlar üzgün üzgün at yarışlarından ve samimi ama sinir bozucu arkadaşlarının önerileri yerine kendi önsezilerine kulak vererek bahis oynasalardı kazanabilecekleri ufak servetlerden bahsediyorlar. Pazartesi gazetesindeki haberler Küba ve bir yerlerde işlenmiş bir cinayetten bahsediyor. Ama asıl haber Pazartesi gazetesinde değil. Salı gazetesinde de olmayacak. Hiçbir gazetede olmayacak. O kadar uzun zamandır devam etmekte ki, artık hiç kimsenin dikkatini çekmiyor. Bu artık bir konu bile değil, çünkü bu bir gerçek, bütün işin aslı olan, üzerinde durmak çok korkutucu hale gelince unutulmuş bir gerçek: İnsan yüreğinde kusursuzluk veya ölüm için duyulan, ya bütün güzelliklere sahip olmaya ya da tamamen parçalanmaya karşı duyulan o deli edici arzu.

Sadece kızlar bu konuda akıllıca konuşabiliyor. Nasıl olduğunu anlıyor gibiler, sabahın ikisinde de hayatta olan tek normal insanlar onlar sanki. Konuşma tarzları, kullandıkları kitaba basılmaz lisanın doğruluğu asil ve akıcı görünmeye başlıyor, kendileri de evrensel bir güzelliğe bürünüyorlar. Küçük otellerin merdivenlerinden inip çıkan yaşlı erkekler, oğlanlar. İşin içinde para var ama bu sırf kapitalist bir toplum olmamız yüzünden, alışveriş aracının, aşk ve şehvet konularında bile, bozuk ve kâğıt paranın kullanışlı maddeciliğini takınması yüzünden. Kızların aşk ve ölümü memurlara ve muhasebecilere sunma tarzı incelenene kadar kapitalizmin mutlak başarısızlığını anlamak imkânsız.

Sabahın üçünde garip hayat numunelerine rastlarsınız – kapitalizm yüzünden korkutucu hale gelmiş erkekler. Bunlar canavara benzer ve sırf yanlarında bulunmak bile insanı dehşete düşürür. Ama onlar da İngilizce konuşurlar, kadından doğmadırlar, isimleri vardır, insanoğlu ailesine mensupturlar. Onlarla konuşmak mümkündür. Benim konuştuğum kişi otuz beş yaşındaydı. Adının Jones olduğunu söyledi. Geceleyin yürüdüğünü, gündüzleri ise ayakta durarak dinlendiğini söyledi. Bunun kolay olduğunu söyledi, bunu yıllardır yapıyordu. Komünist değildi. Sordum, öyle olmadığını söyledi. Benim ondan korktuğumdan çok o benden korkuyordu. Adı aslında Jones değildi, o anda başka bir isim gelmemiştii aklına. Sorum onu afallattı, ağzı açık kaldı, bu da yüzündeki dehşeti çoğalttı, kirli sakalındaki, tekin olmayan gözlerindeki, pis pasağındaki ve uzun alt dişlerindeki dehşeti. Ona karşı büyük bir sevgiyle doldu içim, insanoğluna has en aşağılık çirkinliğe, korkunç bir cinsel çirkinliğe sahip olduğu halde: Gözlerinde öfke, şaşkınlık ve öldürme ya da ırza geçme arzusu vardı.

Kızlardan hiçbiri önemsiz değildir: Kabul edilmesi gereken bir gerçektir bu. İnsanoğlunun sırlarına o kadar yakın olup da önemsiz olmak imkânsızdır. Kızların işi saat üçte biter, N.R.A.* kanunu veya kuralı geçmez burada. Üçten sonra yatağı girerler. Bu sefer uyumak için. Derin bir uykuya daldıklarını söylerler, insanoğlunun zamanının durgunluğunda ve suskunluğunda ilahi olmayan bir sükûnetle uyuduklarını.

* Ulusal Tüfek Birliği.

Kendi Savaşınızı Kendiniz Savaşın

Bu küçücük odada, iki, üç ay sonra veya iki, üç yıl sonra oturmuş, açlık yürüyüşü yapan birtakım insanlarla ilgili bir öykü yazıyorum, tam bu insanların akıllarından neler geçtiğini, kendileriyle ve evrenle ilgili düşledikleri ve hayal ettikleri bütün kayda değer şeyleri yazıyorken, kapı vuruluyor, hem de epey kuvvetli bir şekilde.

Bu gelenin fırsat olmadığını biliyorum, çünkü fırsat kapımı birkaç yıl önce ben dışarıdayken, iş ararken çaldı, o yüzden gelenin kuzenim Kirk Minor olduğunu tahmin ediyorum, kendisi tanıdığım en iyi yazardır ama yazmaz, yazmak da istemez. Ya da, şu tahsilat acentasında çalışan ve ayda bir odama gelerek, 1927'de bana bir iş bulan şu iş bulma kurumuna hâlâ borçlu olduğum dört doları sökülmezsem, işin mahkemede sonuçlanacağını, utanç verici bir duruma düşeceğimi, hatta cezaevine yollanabileceğimi kibarca ama tedirgin bir şekilde bildiren şu üzgün suratlı ve şayaktan eski püskü bir mavi takım elbiseli genç adam olduğunu tahmin ediyorum.

Bu genç adam odama öyle sık geliyor ki onu artık gayet iyi tanıyorum ve dışarıdan düşman gibi gözüksek de, dolambaçlı bir yoldan arkadaş olduk. Gerçi adını bile sormuş değilim ama kendi hakkında bir sürü şey anlattı, bir karısı ve devamlı hastalanan, dolayısıyla büyük bir endişe kaynağı olan küçük bir kız çocuğu olduğunu biliyorum.

İlk başlarda bu genç adamdan hiç hazzetmiyor ve neden tahsilat acentası gibi bir şirkette çalıştığını merak edi-

yordum, ama sonra küçük, hasta kızından bahsetmeye başlayınca, bir şekilde para kazanmaya mecbur olduğunu, bu işi hoşlandığı için yapmadığını, ama sırf tamamıyla, hatta ümitsizce gerekli olduğu için yaptığını anladım. Kaygıdan bunalmış bir vaziyette odama gelir, yüzüme sert sert bakmaya çalışır, sonra da, “Bakın, Mr. Sturiza, firmam sizin şu atlatmalarınızdan bıkmaya başladı, bu hesabı derhal tamamen kapatmanız gerekiyor,” derdi. Ben de ona, “Oturun,” derdim. “Bir sigara yakın. Kızınız nasıl?” Bunun üstüne genç tahsildar iç geçirir, oturur ve bir sigara yakardı. “Vazife vazifedir,” diye lafa başlardı, “size sert davranmam icap ediyor. Ne de olsa müşterimize dört dolar borcunuz var.” “Peki,” derdim, “sert davranın. Kimseye beş kuruş borcum yok. Kuzenim Kirk Minor’a yarım dolar borcum var ama o bu meseleyi tahsilat acentasına devretmedi.” Sonra yarım saat kadar sohbet ederdik, genç tahsildar bana sıkıntılarının bahseder, ne kötü durumda olduğunu söylerdi, ben de ona kendi sıkıntılarımın bahseder, ne kötü durumda olduğumu söylerdim, iyi bir şekilde yazmak istediğimi ama kâğıda hep yanlış şeyler aktardığımı, sonra da dışarı çıkıp yine Halk Kütüphanesi’ne giderek Flaubert’in bu işi nasıl becerdiğini öğrenmeye çalıştığımı anlatırdım.

Kapının vuruluşu düşüncemin sürekliliğini bozuyor, gidip açıyorum. Gelen kuzenim Kirk ise, diye düşünüyorum, onu azarlayacağım, yok tahsilat acentasındaki genç adamsa, kibar davranacağım ve kızının nasıl olduğunu soracağım.

Gelgelelim, kapıdaki ikisi de değil, donuk yüzü bir an için heyecan verici bir düşünceyle aydınlanan, elli yaşlarında, kısa boylu bir adam, sol elinde şüphesiz çok önemli belgelerle dolu büyük, kahverengi bir zarf var. Bu adamı tanı-

mıyorum, dolayısıyla çok ilgimi çekiyor, hakkında, iyi bir öykü yazmama yetecek kadar bilgi toplamayı umuyorum.

“Enrico Sturiza?” diye soruyor, daha doğrusu bağırıyor, bunun üzerine dünyada bir yerlerde bir şey olduğunu anlamaya başlıyorum, çok önemli, tarihi bir şey.

“Evet, benim,” diye cevap veriyorum sessizce.

“Enrico Sturiza,” diye devam ediyor kısa boylu adam, sanki alelade, çoktan unutulmuş bir suç yüzünden ölüme mahkûm edilmek üzereymişim gibi bir tavırla, “Uluslararası Demokrasiyi Koruma ve Faşizm, Bolşevizm, Komünizm ve Anarşizmi Yok Etme İttifakı adına size bildirmekten şeref duyarım ki, ön saflarda aktif görev yapmaya hak kazandınız, paltonuzu giyip şapkanızı takar takmaz, aşağıdaki Packard’a binerek size alay karargâhına kadar eşlik etmekten mutluluk duyacağım. Orada size yepyeni bir üniforma verilecek, yedi yaşındaki bir çocuğun bile anlayabileceği bir dille yazılmış bir talimat kitapçığı, iyi bir tabanca ve uyuyacak bir yer temin edilecektir.”

Kısa boylu adam bu konuşmayı canlı ve etkileyici bir tarzda yaptı, ama pek de etkilenmiş değilim. Duraklıyorum, bir sigara yakıyorum ve misafirimin odama girip oturmasını teklif ediyorum. Odaya giriyor ama oturmayı reddediyor.

“Savaş mı çıktı?” diye soruyorum kibarca.

“Evet, tabii,” diye gülümsüyor kısa boylu adam, habirim olmadığı için bir alık olmam gerektiğini ima ederek. “Savaş,” diye bildiriyor, “bu sabah tam altıyı çeyrek geçiş ilan edildi.”

“O saatte savaş mı ilan edilir yahu,” diye cevap veriyorum. “O saatte neredeyse hiç kimse ayakta olmaz. Kim ilan etti?”

Bu soru kısa boylu adamı rahatsız ediyor, kafası karışmış bir halde yüzü kızarıyor, yüzünü buruşturup öksürür gibi yapıyor.

“Komple yazılı savaş ilanı bütün sabah gazetelerinde çıktı,” diye cevap veriyor.

“Ben gazete okumam,” diye cevap veriyorum. “Bazen *Christian Science Monitor*’a göz atarım ama sık değil. Ben bir yazarım, gazete okumak üslubumu bozuyor. Bunu göze alamam. Ama savaş ilgimi çekti doğrusu. İlanı kim yazdı?”

Kısa boylu adam benden hoşlanmıyor ve soruma cevap vermeye teşebbüs bile etmeyi reddediyor.

“Adınız Enrico Sturiza mı?” diye soruyor yine.

“Evet,” diye cevap veriyorum.

“Pekâlâ, o halde benimle gelin,” diyor kısa boylu adam.

“Kusura bakmayın,” diye cevap veriyorum. “Gösteri yürüyüşü yapan aç insanlar konusunda bir öykü yazıyorum ve öyküyü bugün bitirmem lazım. Sizinle gelemem. Öyküyü bitirdikten sonra da egzersiz yapmış olmak için Pasifik Okyanusu’na doğru yürümem lazım.”

“Benimle gelmenizi talep ediyorum,” diyor kısa boylu adam. “Uluslararası İttifak namına, benimle gelmenizi talep ediyorum.”

“Cehennem ol git,” diye cevap veriyorum sessizce.

Kısa boylu adam öfkeden titremeye başlıyor, ben de bir çeşit nöbet geçireceğinden korkmaya başlıyorum. Ama askeri bir tavırla dönüyor, bağırarak bir vatan haini olduğumu söylüyor ve gidiyor.

Daktilomun başına geri dönüyorum ve yazmakta olduğum öyküye devam etmeye çalışıyorum, ama bu kolay olmuyor. Savaş savaştır ve son savaşın yazarların sinirlerini ne feci şekilde etkilediği, çeşit çeşit eksantrik yazı üs-

luplarına, çeşit çeşit üslup aşırılıklarına yol açtığı herkesçe malum. Savaş ilan edildiği haberi moralimi bozuyor ve savsaklamaya başlıyorum, sandalyemde boş boş oturup düşünecek zekice bir şey düşünmeye çalışıyorum.

Aradan yarım saat geçmeden kapım yine vuruluyor, açmaya gidiyorum ve karşımda subay üniforması giymiş yakışıklı bir genç adam görüyorum. İyi terbiye görmüş, üniversiteye gitmiş biri belli ki, neşeli ve hiç de ahmak değil.

“Enrico Sturiza?” diye soruyor.

“Evet,” diye cevap veriyorum. “İçeri buyrun.”

“Benim adım,” diyor genç subay elini uzatarak, “Gerald Appleby.”

“Adınızı öğrendiğime çok memnun oldum,” diye cevap veriyorum. “Oturmaz mıydınız?”

Genç Mr. Appleby misafirperverliğimi kabul ediyor, bir sigara kutusu çıkartıyor ve kutuyu açıyor, bir tane alıyorum, sigara içmeye başlıyoruz ve bir sohbet başlıyor.

“Mr. Covington”, diyor Mr. Appleby, “bu sabah sizi ziyaret etmiş bana bildirildiği kadarıyla. Raporundan anlaşıldığına göre, size alay karargâhına kadar eşlik etmesini –nasıl diyeyim– pek hoş karşılamamışsınız. Kumandanım General Egmont Pratt sohbet etmek amacıyla size uğramamı önerdi, umudumuz, medeniyet bizzat tehdit altına girmeden şu anki savaşa katılmanızın ne kadar ivedi olduğuna sizi ikna etmek.”

Appleby çok ilginç. İlginç çünkü, muhtemelen bir savaş haricinde ve tehdit altındaki bir medeniyet haricinde hiçbir şeyin onu hayatının darlığından ve boşluğundan kurtaramayacağını seziyorum.

“Medeniyetin tehdit altında olduğunu düşünmenize sebep ne?” diye soruyorum. “Bu fikre nereden kapıldınız?”

“Biz düşmanı ezmezsek,” diye cevap veriyor genç Appleby, çocuksu, kaçamaklı bir edayla, “medeniyet ezilecek, hem de öyle kötü ezilecek ki yeryüzü yeniden tamamen barbarlaşacak.”

“Hangi medeniyetten bahsediyorsunuz?” diye soruyorum.

“Bizim medeniyetimizden,” diyor Mr. Appleby.

“Bu durum dikkatimi çekmemişti doğrusu,” diye cevap veriyorum. “Ayrıca, mutlak barbarlığa dönüşü canı gönülden destekliyorum. Bunun gayet eğlenceli bir şey olacağını düşünüyorum. Bence en sofistike halk bile bir asır kadar barbarca davranmaktan büyük zevk alır.”

“Mr. Sturiza,” diyor genç subay, “size sizin gibi bir genç olarak hitap ediyor ve bilir bilmez konuşmaktan vazgeçmenizi, insanoğlunun bütün asil ve temiz duygularını alaşağı etmeye niyetlenen yok edici insanlık güçlerine karşı savaşan kardeşlerimize katılmanızı rica ediyorum.”

“Bundan emin misiniz?” diye soruyorum.

“Demokratik gelenekleri savunmak için savaşmalı ve gerekirse bu uğurda ölmeliyiz.”

“Siz ölmek istiyor musunuz?” diye soruyorum gayet kibarca.

“Özgürlük için, evet,” diye cevap veriyor Mr. Appleby.

“Öyleyse size Pascin’in bunu nasıl yaptığını anlatayım,” diyorum. “Sanırım gayet incelikli bir şekilde yaptı bunu. Sıcak su dolu bir banyo küvetine girdi, usulca bileklerini kesti ve kan kaybından öldü, acı çekmeden ve maharetle. Tabii bunun aynı ölçüde maharetli başka birçok yolu daha vardır. Bir gökdeleni atlamayı tavsiye etmem. Çok aceleci ve huzursuz bir yöntemdir bu, modern bir intihar modası. Şahsen ben ölmek istemiyorum. Bir nesir yazarı

olarak, mümkün olduğunca uzun bir hayat sürmeyi planlıyorum. Hatta üç ya da dört savaşı sağ salim atlatmayı umuyorum. Planım, mütemadiyen hayatta kalmak.”

“Sizi anlayamıyorum,” diyor Mr. Appleby. “Güçlü kuvvetli bir gençsiniz. Hasta değilsiniz. Bir asker gibi dimdik duruyorsunuz ama yine de bu savaşa, bütün savaşları sona erdirecek tarihi bir savaş olan bu savaşa, yeryüzünde vuku bulabilecek belki de en olağanüstü olaya katılma fırsatı umurunuzda değilmiş gibi davranıyorsunuz. Hava kuvvetlerimiz mükemmel. Gaz ve kimyasal silah tümenlerimiz düşmanı toptan yok etmeye hazır. Tanklarımız dünyadaki en büyük, en hızlı, en öldürücü tanklar. Toplarımız düşmanın toplarından daha büyük. Gemilerimizin sayısı düşman gemilerinin üç katı. Casusluk sistemimiz mükemmel bir şekilde çalışıyor ve düşmanın her sırrını biliyoruz. Denizaltılarımız düşmanın her bir gemisini batırmaya hazır. Sizse burada oturmuş, buna, şimdiye kadar görülmüş en asil savaşa karışmaya hiç niyetiniz yokmuş gibi davranıyorsunuz.”

“Aynen öyle,” diye cevap veriyorum. “Düşmanı yok etmek gibi bir arzum yok. Ayrıca ortada düşman filan görmüyorum. Kiminle savaşacaksınız ki? Almanya mı? Fransa mı? İtalya mı? Rusya mı? Kiminle? Almanları da, Fransızları da, İtalyanları da, Rusları da çok severim. Bir Rus’un duygularını incitmeyi bile göze alamam. Dostoyevski’ye, Tolstoy’a, Turgenyev’e, Çehov’a, Andreyev’e, Gorki’ye karşı büyük hayranlık beslerim.”

Mr. Appleby ayağa kalkıyor, çok kırılmış belli ki. “Peki o halde,” diyor. “Maalesef, bütün sağlıklı genç erkeklerin savaşa katılmasını emretme yetkisini henüz elde etmiş değiliz, ama propaganda departmanımız gece gündüz çalışı-

yor ve niyetimiz genel bir seçim çağrısında bulunmak ve bu seçimi kazanmak. Sizin gibi kayıtsız, ödlele adamların ait oldukları ön saflara yerleştirilmesi an meselesi. Sizi temin ederim, Mr. Sturiza, bu savaştan kaçamayacaksınız.”

Belki adam bu noktada haklı, diye düşünüyorum.

“Yine uğrayın,” diye öneriyorum, “sanat konusunda biraz sohbet ederiz. Bitmek tükenmek bilmez bir konudur bu, üzerinde konuştukça, söylenecek ve söylenmeyecek şeyler çoğalır.”

Bu sefer biraz kederle, sözde yazıyor olduğum öyküye dönüyorum yine ama ne fayda, savaş yazmama müsaade etmeyecek. Her düşüncemi gölgeliyor ve geleceğe dair her umudu boşa çıkarıyor. Kös kös oturmaktansa dışarı çıkıyorum ve yürümeye başlıyorum, Halk Kütüphanesi’ne doğru ilerliyorum. İnsanlar dikkatimi çekiyor, insanlarda bir haller olduğu dikkatimi çekiyor. Dün böyle değillerdi. Alttan alta ve açıklaması zor bir değişiklik ama belli ki aynı değiller. Ben aynı mıyım acaba, diye düşünüyorum. Ben tabii ki aynıyım, diyorum, ama bir taraftan kendi söyledigime kendim de inanmıyorum. İnsanlar, benim gibi, uzaktan aynı görünüyorlar, ama öyle değiller. Onlardaki değişikliği algılıyorum ama kendimdekini teşhis edemiyorum. Elimden geldiğince aynı kalmaya çalışıyorum ama bütün çabalarımın rağmen pek başarılı olamıyorum. Her an azar azar ama kesinlikle değişiyorum.

İnsanlardaki değişiklik bir isteri: Henüz ayyuka çıkmış değil ama büyümeye başlıyor. Kendimdeki değişikliğin isteri başlangıcı olmadığı umuyorum. Gayet sakinim. Ama biraz kızmaya başladığımı inkâr edemem ve bilinçsiz olarak, bir genç adam daha karşıma çıkar da savaşa katılmamı talep ederse, onu yere yapıştırma arzusu içindeyim; bilinç-

siz olarak, bunun, yani böyle bir budalayı yere yapıştırmanın yapılacak en uygun şey olduğunu düşünüyorum.

Akşamleyin odama dönüyorum ve kuzenim Kirk Minor'ı gramofon dinler buluyorum. Müzik Massenet'nin "Elegy"si, Caruso söylüyor. Kuzenim sigara içiyor, gayet sakin, dünyadaki gelmiş geçmiş en büyük şarkıcıyı dinliyor, kuzenime kalırsa, dünyadaki gelmiş geçmiş en büyük adam hatta.

"Peki savaşa ne diyorsun?" diye soruyorum kuzenime.

"Ne olmuş savaşa?" diye cevap veriyor.

"Bu konuda ne düşünüyorsun?"

"Hiçbir şey düşünmüyorum," diyor kuzenim.

"Doğruyu söylemiyorsun," diyorum. "Ne düşünüyorsun? On yedi yaşındasın, çok geçmeden seni alırlar. Bu konuda ne düşünüyorsun?"

"Kalabalıklardan hoşlanmam," diyor kuzenim.

"Ama seni zorla alacaklar."

"Hayır," diyor. "Zorla alamazlar. Sıra halinde yürümekten nefret ederim. Savaşlar hiç hoşuma gitmez."

"Onların umurunda mı sanki," diyorum. "Hükümette çalışıyorlar ve seni gitmeye mecbur edecekler."

"Hayır," diyor kuzenim. "Reddederim."

"Seni hapse atarlar o zaman," diyorum kuzenime.

"Atarlarsa atsınlar," diyor kuzenim.

"Demokrasinin bekası, ya da onun gibi bir şey için savaşmak istemiyor musun?" diye soruyorum.

"Hayır," diyor kuzenim. "Kalabalık arasında yürümek hiç mi hiç hoşuma gitmez. Çok utanç verici. Ben yalnız yürümekten hoşlanırım."

"Bugün buraya iki görevli gönderdiler," diyorum, "ve ikisine de hakaret etmek zorunda kaldım."

“Olsun,” diyor kuzenim. “Savaşı sen başlatmadın ki. Bırak savaşı başlatanlar savaşsın. Sen öykü yazarısın, gerçi bundan şüpheliyim ya.”

“Sen öyle san,” diyorum. “Hadi, çek arabanı. Yeniden yazmaya koyulacağım.”

Bir hafta sonra çok şık giyimli genç bir kadın ziyaretime geliyor, kadın gayet dilbaz ve asabi bir şekilde sigara içiyor.

“Bizimle işbirliği yapmanız konusunda kararlıyız, Mr. Sturiza” diyor. “Öykü yazarı olduğunuzu öğrendik ve yerel propaganda departmanımızın üyesi olmanızı arzuluyoruz. İşiniz, medeniyetleri kurtarmak için gönüllü olan genç erkekler, müthiş fedakârlıklar gösteren anneler, eşler, kız kardeşler ve kız evlatlar vesaire hakkında insani öyküler yazmak olacak. Emeginizin karşılığını bolca alacaksınız ve birçok terfi fırsatınız olacak.”

“Kusura bakmayın,” diyorum, “insani öykülerde pek başarılı değilimdir.”

“Endişeniz olmasın,” diyor genç bayan. “Bütün kalıplar, halkın duygularını en yüksek derecede etkilemek üzere bilimsel olarak tasarlanmıştır, siz sadece isimleri, adresleri ve diğer önemsiz detayları değiştireceksiniz. Gayet basit.”

“Öyledir mutlaka, ama bu işi istemiyorum.”

“Maaşınız haftada elli dolar olacak,” diyor genç kadın, “ve size üsteğmen rütbesi verilecek. Bütün askeri sosyete partilerine katılabilirsiniz ve şunu da belirteyim ki, savaştan sonra işinize yarayacak olan birçok insanla tanışacaksınız.”

Haftada elli dolar, hayatımda kazanmayı ummadığım kadar çok bir para, ayrıca insanların benim için büyük bir ilgi kaynağı olduğu doğru.

“Kusura bakmayın,” diyorum, “iş ilgimi çekmiyor.”

Genç kadın, enikonu düşünmemi tavsiye ederek gidiyor. Şehirdeki en iyi otellerden birinde kalacağını söylüyor ve belki bir akşam bir içki içmek ve sohbet etmek için ona uğrayıp uğramayacağımı soruyor. Ben de kendime aynı soruyu sormuyorum değil.

İki ay sonra kuzenim Kirk, elinde bir sabah gazetesiyle odama giriyor. Gazetede ki haber, bütün sağlıklı erkeklerin, sözde bizim tarafımız olan taraf için pek iyi seyretmeyen savaşa katılmaya mecbur edileceği. Bizdeki ölü sayısı, neredeyse düşmanımızın ki kadar yüksek: Yaklaşık bir milyon insan, bunun iki katı kadar da yaralı. Haftalardır özgürlük tahvili propagandaları, toplu mitingler ve büyük puntolu başlıklar var.

Haberleri okuyorum ve bir sigara daha içmek için oturuyorum.

“Anlaşılan, eninde sonunda beni de alacaklar,” diyorum.

“Ne yapmak niyetindesin?” diye soruyor kuzenim.

“Bu işe karışmama kararı aldım,” diyorum.

Beş gün sonra, ertesi sabah saat sekizde alay karargâhına gelmemi emreden bir mektup alıyorum. Ertesi sabah saat sekizde odamdayım, bir öykü yazmaya çalışıyorum. Öğleden sonra saat ikiyi on bir dakika geçe, beni ilk ziyarette gelen kısa boylu adam Mr. Covington ve ona benzeyen dört kişi giriyor odama. Koridorda iki inzibat eri, aşağıda da pahalı iki büyük araba duruyor.

“Enrico Sturiza?” diyor Mr. Covington.

“Evet,” diye cevap veriyorum.

“Bu mıntıkadaki, yani San Francisco’nun 47. mıntıkasındaki Firar Vakalarını Araştırma Komitesi’nin başkanı olarak, bu sabah karargâhta bulunmayışınızla ilgili sizi sor-

guya çekmekle yükümlüyüm. 247-Z numaralı resmi mektubu aldınız mı?”

“Aldığım mektup, 247-Z numaralı resmi mektuptu herhalde,” diye cevap veriyorum.

“Mektubu okudunuz mu?”

“Evet, okudum.”

“O halde bu sabah karargâha neden gelmediğinizi söyler misiniz?”

“Evet,” diyor diğer kısa boylu adamlardan biri, “neden?”

“Evet, neden?” diyor bir başkası.

“Evet, neden?” diyor bir üçüncüsü.

Dördüncüsü galiba konuşmaktan aciz. Hiçbir şey demiyor.

“Bir öykü yazmam gerekiyordu,” diye cevap veriyorum komiteye “ve ziyaretinizle bana şeref verdiğiniz sırada yazmakla meşguldüm.”

“Direkt cevaplar vermenizi rica edeceğim,” diyor Mr. Covington. “O kadar hasta mıydınız ki karargâha gelmediniz?”

“Hayır,” diye cevap veriyorum, “gayet iyiydim, hâlâ da öyleyim. Hatta hayatımda kendimi hiç bu kadar iyi hissetmemiştim.”

“O halde,” diyor Mr. Covington, “bir asker kaçağı olarak tutuklandığınızı bildirmekten müteesir olurum.”

Daktilomun başında duruyor, temiz, sarı kâğıt tomarına bakıyorum ve kendi kendime şöyle düşünüyorum: *Bu benim odam ve bu odada küçük bir medeniyet yarattım ve bu mekân benim için evren demek ve bu mekândan tutup götürülmeye hiç niyetim yok, ve aniden Mr. Covington’a vurduğumu, adamın yere yapıştığını ve elimden geldiğince*

komitenin diğ er üyelerine de yumruk salladığımı, onların, yani dört komite  yesi ve iki inzibat erinin kollarımdan tuttuklarını fark ediyorum ve aklımdan geçen tek Şey, kendi savaşınızı neden kendiniz savaşmıyorsunuz, orospu çocukları, geçen savaşta milyonlarca insanı yok eden siz eski kafalılar, niye kendi şu lanet olası savaşlarınızda kendiniz savaşmıyorsunuz oluyor, ama bir Şey söyleyemiyorum ve komite üyelerinden biri bana, “Mr. Covington ölürse, sizi vurmaya mecbur kalacağız, Mr. Sturiza, görev icabı sizi maalesef vuracağız, Mr. Sturiza” diyor, “Mr. Covington  lmezse, yirmi yıllık hapis cezasıyla kurtulabilirsiniz, Mr. Sturiza, ama ölürse, görev icabı sizi maalesef vuracağız”, ve merdivenden aşağı inerken bu kısa boylu, yaşlı adam bana aynı Şeyleri tekrar tekrar söyleyip duruyor.

Müşterek Dua

Ovalar, ulu Tanrım, ve aklın bütün sessizlikleri, kayıp koridorlar, sütunlar, yürüdüğümüz yerler, gördüğümüz yüzler ve küçük çocukların şarkıları. Ama her şeyden çok hiyeroglifler, kutsallık, taşa kazınmış figür, sade çizgi, lisanımız, diyelim yaprağın ve rüyanın ve tebessümün dile getirilmiş kıvrımı, elin düşüşü, bacakların teması, evrenlere duyulan sevgi, ölümden korkmayış ve biraz özlem. Evet, ve ışık, güneşimiz, ulu Tanrım, ve bilinmeyen insanların güneşi her yer devler ve cücelerle dolu devirlerde kaybolmuş sabahlar, Bach adında bir adam, Cezanne adında bir adam ve adları kaybolmuş diğerleri, güruhlar şimdi bir araya toplanıyor, isimsiz, yüzümüz, ismi meçhul insan sürülerinin yası, kalıbımız, duruşumuz, ışıktaki yürüyen insanlar, birkaç yerde birden, önce Asya'da, Avrupa'da, Afrika'da, ve şu akıl ve sıvı denizini, Atlantik'i kat ederek, batıya, bu yere, Amerika'ya doğru yürüyüş, deniz piyadelerinin yürüyüşü, solgun Wilson'un sırtışı, Litvanya'ya özgürlük, Polonya'ya selam, ve Teksas'ın vilayetleri, tatlı karpuzlar ve yoksulluk, şükürler olsun, ulu Tanrım. Ve rakamlar, kederimizin kaydı tutulabilsin diye, bir üzüntü için, iki acı için, üç delilik için, ve bin ve on bin ve ebediyetin hesaplanması, ışık yılları, diyelim Darwin'in sakalı, farzımuhal Einstein'ın gözleri, büyük Polonyalı piyanistin parmakları, her şeyi sayısal olarak varsayalım, Ford'un servetini, Mellon'un servetini, diyelim –buna yaraşır birinin ismini

bulalım– Pound’un yoksulluğunu, ya da diyelim yalnız başına oturmuş Tanrı’ya ve *Saturday Evening Post*’a öyküler yazan Clay County, Iowa’lı meçhul, isimsiz genç adamın yoksulluğunu – düşüncesi bile kötü, dehşetin isminin bilinmeyişi, yalnızlık, şöhreti ve kısa bir notu beklemek, sen, bir isim, evlat, ünlü oldun, *Post*’ta bir öykün çıktı, şükürler olsun Tanrım.

Çoban Kızı

Büyükannemin fikrince, Tanrı'nın eli üstünde olsun, erkek dediğinin elinden iş gelmeliydi. Bir vakit sofrada bana şunları söylemişti: "İnsanların kullanabileceği, işe yarar bir şeyler yapmayı öğrenmen lazım, kilden olsun, tahtadan olsun, metalden ya da kumaştan, fark etmez. Genç bir adamın şerefli bir zanaat sahibi olmaması hoş bir şey değil. Senin yapabildiğin herhangi bir şey var mı? En basitinden bir masa yapabilir misin, bir iskemle, bir tabak, bir kilim ya da kahve kutusu? Söyle bakalım, elinden ne iş gelir senin?"

Ve bana öfkeli bir bakış fırlattı.

"Biliyorum" diye devam etti, "Senin için 'yazar' diyorlar, herhalde öylesindir, durmadan sigara içmene bakılırsa meşguliyetine şüphe yok, bütün evin içi dumanla doluyor; ama yine de elle tutulur bir şeyler yapmasını öğrenmelisin, kullanılabilir, görebileceğimiz, dokunabileceğimiz şeyler."

Sonra bir hikâye anlatmaya koyuldu:

Bir zamanlar bir Pers kralı varmış, kralın da bir oğlu varmış. Bu çocuk bir çobanın kızına âşık olmuş. Babasına gitmiş "Efendim," demiş, "ben bir çobanın kızına âşık oldum, onunla evlenmek istiyorum."

Kral da, "Ben bir kralım, sen de benim oğlumsun. Ben öldükten sonra kral olacaksın, nasıl olur da bir çobanın kızıyla evlenirsin?" demiş.

"Efendim," diye cevap vermiş çocuk, "bu sorunuzun cevabını bilmiyorum, ama biliyorum ki ben bu kızı seviyorum ve kraliçem olsun istiyorum."

Kral bakmış ki bu sevgi Tanrı'dan gelme, "Tamam," demiş, "çobanın kızına haber yollayacağım." Bir haberci çağırmış, "Çobanın kızına git, oğlumun onu sevdiğini, onunla evlenmek istediğini söyle." demiş. Haberci, kıza gitmiş, kralın oğlunun onu sevdiğini, kendisinden karısı olmasını istediğini söylemiş. "Kralın oğlu ne iş yapar?" diye sormuş genç kız. "Niye ki?" demiş haberci, "O kralın oğludur, hiçbir iş yapmaz."

"Bir zanaat öğrenmesi lazım." demiş çobanın kızı.

Haberci saraya dönmüş ve kızın söylediklerini krala iletmiş.

Kral oğlunu çağırmış, "Çobanın kızı senden bir zanaat öğrenmeni istiyormuş. Hâlâ onunla evlenmek istiyor musun?"

"Evet," demiş oğlan, "Hasırdan kilim örmesini öğreneceğim."

Çocuk çeşitli desen ve renklerde süslü hasır kilimler yapmayı öğrenmeye koyulmuş. Üç günün sonunda çok güzel kilimler yapar olmuş, o zaman haberci tekrar kıza gitmiş ve kralın oğlunun hasırdan kilimler öğrendiğini söylemiş.

Bunun üzerine kız haberciyle birlikte saraya gitmiş ve kralın oğluyla evlenmiş.

Bir gün kralın oğlu Bağdat sokaklarında dolaşmaya çıkmış, dolaşırken yemek yenen bir yere rastlamış, içerisi o kadar temiz ve serinmiş ki girip bir masaya oturmuş.

Burası aslında hırsızların, katillerin toplanma yeriymiş, kralın oğlunu almışlar ve şehrin ileri gelenlerinin tutulduğu bir zindana atmışlar. Hırsızlar ve katiller, zindanda tuttukları adamlardan en şişmanını öldürüp en zayıfına yedirerek eğleniyorlarmış. Kralın oğlu içlerinde en zayıf olanıymış ama kimse onun kralın oğlu olduğunu bilmi-

yormuş, bu sayede hayatı kurtulmuş. Çocuk haydutlara hasırdan kilimler ördüğünü, ördüğü kilimlerin çok değerli olduğunu söylemiş. Bunun üzerine ona hasır getirmişler ve örmesini söylemişler. Çocuk üç günde üç kilim örmüş, haydutlara bu kilimleri kralın sarayına götürmelerini, kralın her bir kilim için onlara yüz altın vereceğini söylemiş. Kilimler kralın sarayına götürülmüş, kral kilimleri görünce bunların oğlunun elinden çıktığını anlamış. Kilimleri almış ve çobanın kızına götürmüş, kilimlerin saraya getirildiğini ve bu kilimlerin kayıp oğlunun elinden çıkmış kilimler olduğunu söylemiş. Çoban kızı her bir kilimi tek tek eline almış ve yakından bakmış, her bir motifte kocasından Farsça mesajlar görmüş ve bunları krala iletmış. Kral, haydutların mekânına bir sürü asker göndermiş, askerler bütün tutsakları kurtarmışlar, hırsızlarla katilleri de öldürmüşler. Kralın oğlu hem babasının sarayına hem de karısının, yani çoban kızının koynuna sağ salim dönmüş. Çocuk saraya dönüp de karısını gördüğü zaman karşısında eğilmiş ve ayaklarına kapanmış:

“Şu anda yaşıyorsam, sevgilim, bu senin sayende,” demiş.

Kral da oğlunun çobanın kızıyla evlenmiş olmasından çok memnun kalmış.

Büyükannem hikâyesini bitirdikten sonra, “Şimdi anladın mı niye her erkek şerefli bir zanaat sahibi olmalı?” diye sordu bana.

“Çok iyi anladım.” dedim. “Bir testere, bir çekiç, biraz da kereste alacak parayı kazanır kazanmaz bir iskemle veya kitaplık yapacağım, hem de elimden gelenin en iyisini.”

Çevirmen: Ohannes Kılıçdağı

Otuz Yıl Sonra

1.

1934'te öyküler yazdığım zaman yaptığım gibi bir şeye 1964'te girişirken beni harekete geçiren, edebi olmaktan çok bilimsel denebilecek bir merak.

Otuz üç, otuz altı ya da otuz dokuz gün zarfında günde bir öykü yazma temposuyla ne tür öyküler yazacağımı merak ediyorum.

1934'ün Ocak ayında da bu meraka sahiptim, ama o zaman yaşıım yirmi beş, neredeyse yirmi altıydı, şimdiyse yaşıım elli beş, nerdeyse elli altı, bu da fark eder herhalde.

1934'te henüz bir kitabım yayımlanmış değildi. Öyküleri, yazmayı planlamış olduğum üzere, *Story*'nin editörleri Whit Burnett ve Martha Foley'ye yazacağımı bildirdiğim üzere yazdım ve yazdığım öykülerden yirmi altısı, ilk kitabım olan *Uçan Trapezdeki Cesur Genç ve Diğer Öyküler* haline geldi. Kitap tamı tamına otuz yıl önce, 15 Ekim 1934'te yayımlandı. "*The Crying Man of Paris*" akşamüstü 5:55 ile 8:10 arasında yazıldı.

* Bu önsöz, kitabın 1964 yılında Harcourt, Brace and World tarafından yayımlanan *After 30 Years: The Daring Young Man on the Flying Trapeze* başlıklı baskısından alınmıştır.

2.

1934'te olan biten en iyi şey, aynı zamanda en kötüsüydü: Tanınmıyordum.

Dikkat çekmemeyi hiçbir zaman istememiştim ama 1934'te, kendim olarak kendime dikkat çekmekten çok, daha belirli bir şey için dikkat çekmek istiyordum. Parmak ısırtan bir yazar olarak tanınmak istiyordum.

Eh, çocuktum ne de olsa, ama yok, bu pek de doğru sayılmaz. Çocuk filan değildim – kendimi gayet yaşlı hissediyordum, hem de kimsenin hissetmeyi istemeyeceği kadar yaşlı. Bir başlangıç yapmak için ve kendine bir kimlik yaratmak için insana yirmi beş yıldan daha ne kadar fazla bir süre tanınabilir ki? Herkes kendisine sonsuza kadar süre tanınmasını ister tabii, bu da ilişkimizin olduğu şey aslında zaman değil demektir, ama zaman işin içine öylesine karışmıştır ki, sadece zamanla ilişkimiz olduğunu düşünmek çok kolay, hatta kaçınılmazdır. Halbuki bu bambaşka bir şeydir; hepsi hareket halinde, hepsi devingen ve incelemek üzere durdurulması imkânsız olan bütün elle tutulur ve elle tutulmaz şeylerin bir karışımıdır. Bu, esas olarak, nefstir, sürekli hareket halinde olan nefis.

Açıkça söylemek gerekirse, bir dâhi olduğumu düşünüyordum – hep bir dâhi olmuş olduğumu, hep bir dâhi olacağımı; dolayısıyla, bu konuda bir şey yapmam gerektiğine dair, benim içimden kaynaklanırmış gibi görünen (ama muhtemelen benden kaynaklanmayan) büyük bir mecburiyet duyuyordum. Seçilmiş insanlardan biriydim. Tercih hakkım yoktu. Böyle biri değilmişim gibi davranmam imkânsızdı. Olacak şey değildi. Ama mesele, bu konuda ne yapılacağıydı. Mümkünse, anlamsız bir şey yapmak istemiyordum, ama yapılacak anlamsız olmayan çok az şey

vardır tabii. İş şuna varıyordu ki, yardımcı olmak istiyordum – öyle ya da böyle, herkese yardım etmek istiyordum, çünkü herkesin yardıma ihtiyacı olduğunu fark etmemek imkânsızdı. Herkese bir şey söylemek istiyordum, mesela, “Ne olur umutsuzluğa kapılmayın, işler aslında görüldüğü kadar kötü değil, fena durumda değilsiniz, aslında gayet olağanüstüsünüz, var olmanız için geçerli bir sebep var, mevcudiyetinizin mantıklı bir anlamı var, onun için sakın olmaya çalışın, beden sağlığınız konusunda elinizden geleni yapın, böylece sağlığınızın geri kalanı da sanırım düzelecektir ve sonra, şansınız yaver giderse, asıl gerçekliğinizin bir kısmının kendini size göstermesi ve tanıdıklarınız için hoş bir fark yaratması tamamıyla ihtimal dışı olmayabilir. Dışlerinizi yaptırın ve dik durun,” gibi.

Bir bakıma, iş şuna varıyordu ki vaaz vermek, yani bir çeşit misyoner olmak istiyordum, ama açıkça belirlenmiş bir doktrini olmayan bir misyoner, gel gör ki o zamanlar, 1934’te, esas olarak benim de babam gibi bir vaiz olduğumu fark edemeyecek kadar meşguldüm – gerçi yardım etmek istediğimi bilmeyecek kadar meşgul değildim. Bu, istemekten de öte bir şeydi. Yardım etmeye *mecburdum*, ya da her halükârda, yardım etmeye çalışmak zorundaydım, işte o kadar. Kendi aile fertlerim yardımcı olabileceğime, bir destekçi olduğuma ikna olmuşlardı, öyle ki hem yaşlı hem genç akrabalarım kendileri hakkında ve sorunları hakkında benimle sohbet etmeye gelirlerdi. Tanıdıklar ve arkadaşlar arasında da bu böyleydi. Biliyordum ve başkaları da daha en başından bunu anlamışlardı.

Üstelik inanıyordum, ki bu da bilmenin en yüksek mertebesi sayılabilir. Her şeye inanıyordum, ama hepsinden çok, her şeyin ve herkesin özündeki bilinmeyen ve

açığa çıkmamış potansiyelin doğal letafetine inanıyordum. Ama şahsen vaaz vermek benim için yeterli değildi, o yüzden yazı vasıtasıyla vaaz vermem kaçınılmaz olmuştu. İlk başlarda, on üç yaşından önce, vaazımı yazılı deyişler veya atasözleri türüne sığdırdım ama bu beni tatmin etmedi; ayrıca, vaazım için, aynı zamanda geçimimi de sağlayacak bir tür bulmak zorunda hissediyordum kendimi.

Öykü türünü seçmem işte bu şekilde oldu, çünkü dünyada ve Amerika'da bu genel türde bir yazın geleneği vardı ve bu tür yazının kurulu bir hedefi vardı. Yani, hikâyelerimi satabileceğimi tahayyül edebiliyordum ama deyişlerimi satabileceğimi tahayyül edemiyordum – zaten insan altı, yedi tanesini okuduktan sonra bunları kolay kolay okumaya devam edemez. Kısacası, konuşmak için, yardım etmek için, gerçeği anlatmak için, gerçeği en başından kurgu türüne aktarmak gerekiyordu.

Başlangıçta, yazılı dil bana çok zor geldi. Yazılı dili bilmediğim uzun günler, haftalar ve aylar boyunca, kendi kendime keşke böyle bir şey olmasaydı diyor ve buna aslında ihtiyaç olmadığını düşünüyordum. Önemli olan, herkesin var olduğu ve başka (ve bana kalırsa daha doğal ve daha etkili) yöntemler vasıtasıyla konuşabildiği, iletişim kurabildiği – gözler, yüz ifadeleri, el kol hareketleri, duruş, hareket temposu, düşünce, davranış ve benzeri gibi. Herkesin söylemek istediği ve başkalarından da duymak istediği şeyin bir hoş geldin veya sevgi sözcükleri olduğunu ta başından beri biliyordum.

Sevgi doğrudandır, yaşayan şeyler arasında yaşayan bir şeydir ama bana kalırsa, bize, insanoğluna kalırsa, sevgi yereldir, hemen şuracıkta, el altında ve süreklidir. Gözdedir, bütün vücuttadır, sestedir, öyleyse yazının bununla ne ala-

kası vardı? Ne diye okuma yazma öğrenecektim ki? Bütün yaşlılarım okuma yazmayı çoktan öğrenmişken – gerçi boşuna öğrendikleri kanaatindeydim– benim hâlâ öğrenmemiş olmamı haklı çıkartmaya çalıştığımı dün gibi hatırlıyorum. Öğrenmişlerdi de onlar için değişen ne olmuştu, ya da benim için, ya da başkaları için. Hayvanlar tarafından kullanılan iletişim yöntemlerinden vazgeçmekle ta baştan mı hata etmiştik? Herkes koca çenesini kapatıp sevgiyi yaşasa daha iyi olmaz mıydı? Bana kalırsa gayet iyi olurdu.

Ama sonunda öğrendim ve benim için sevmenin ve yardım etmenin en etkili vasıtasının muhtemelen yazı yazmak olduğu kanısına vardım yavaş yavaş. Bundan bir süre sonra da, yazınının öykü türünde olmasına karar verdim.

Başka bir deyişle, hayatımı kazanmak zorundaydım. Zaman içinde ve değişimler süresince geçimimi yazı yazmak vasıtasıyla sağlayabilmeyi umuyordum, dolayısıyla, başkalarına da ekmek kapılığı etmiş bir türü seçmeye mecburdum.

1934'ün Ocak ayında, sonunda bu türe harbiden girişmeye hazırdım. Yirmi altıncı yaşımdan epeyce gün almıştım ve öykülerimden biri ülke çapında bir dergi tarafından kabul edilmişti. “Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam”ı yazmayı bitirdiğim an, iyi bir öykü olduğunu anlamıştım, dünyada başka birinin yazabileceğini hiç sanmadığım bir öyküydü bu ve daha pek çok, hatta sayısız iyi öykü yazabileceğime inanıyordum, ama bilmek istediğim, öğrenmek istediğim şeydu ki, bu, işleri yoluna koyacak mıydı? Tabii benim için. Yani, insanın kendiyle başlaması gerekmez mi? Öyküleri yazabileceğimden emindim de, bu öykülerin geçimimi sağlayıp sağlamayacağından emin değildim. Emegiimin karşılığında para almaya hazırdım, ama sadaka kabul etmeye hazır değildim.

Büyük umutlarım ama aynı zamanda ciddi kuşkularım vardı.

O yüzden her şeyi bir müsabaka haline getirdim: Ocak ayının ilk günü başlamak ve otuz birinci günü durmak üzere günde bir öykü yazacaktım. Bunlar iyi öyküler olacaktı. Bundan hiç şüphem yoktu. Öyküleri, 1933 Aralık ayının sonlarına doğru “Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam”ı kabul eden editörlere postalayacak, böylelikle bunun kendimi tanıtmaya, kendimi açmaya, vaaz vermeye, sevmeye, yardım etmeye, hayatımı kazanmaya ve belki başkalarının da hayatını kazanmasına yarayacak bir yol olup olmadığını keşfedecektim.

Böylece, yaparım dediğim şeyi yaptım. Ocak ayında yazdığım otuz üç öykünün yirmi altısı ilk kitabım haline geldi ve 15 Ekim 1934’te yayımlandı. Bunun üstüne, tanınmıyor olmaktan anında çıktım ve büyük umutlarım gittikçe büyüdü.

Şimdi, yine San Francisco’dayım ve bütün bunları yeni baştan yapmaya karar verdim.

1964’ün ilk günü Paris’teydim. Yirmi gün sonra San Francisco’ya vardım. Yol boyunca ne yapacağımı planladım ve vardığımda kararımı vermiştim. “It’s Me, O Lord” akşamüstü 5:05 ile 7:00 arasında yazıldı.

3.

İnsanın canını sıkan, sinirini bozan, çileden çıkaran şey benliğinin aynılığı, zihinsel, yaratıcı, imgesel ve ruhani menzilinin darlığıdır.

Bu kısırlık otuz yıl sonra bile bende hâlâ korkunç bir şaşkınlığa neden oluyor.

Özellikle, bütün hayatım boyunca para meselesiyle olan ilişkimi düşünüyorum –bu meselenin teorisiyle, ik-

tisatı ve felsefesiyle olan ilişkimi– ve bunu düşünmek bile beni öylesine sıkıyor ki, içimden biri ayağa fırlayıp kulağıma, “Yeter allah aşkına, parayla ilgili aptalca maceralarını, veya paranın ne olduğu konusundaki aptalca fikirlerini bize anlatmaktan vazgeç artık, defalarca duyduk, hiç de ilginç değil,” diye bağıyor.

İçimden gelen bu korkunç mesaj neredeyse felç edici, ama tam da değil, çünkü içimden başka biri de buna karşılık olarak, önemli bir davada küplere binmiş bir savunma avukatı gibi hemen ayağa fırlıyor ve şöyle bağıyor, “Bu konuya aptallığı karıştıracaksak, hiç kimsenin herhangi bir konuda anlamlı ve ilginç bir şey söylemesinin mümkün olmadığı gibi abes bir varsayımdan daha aptalca bir şey olamayacağına dikkatinizi çekerim, çünkü bu varsayım ölmekte olanlarda daha yoğun ve kuvvetlidir ve ölmek kadar aptalca bir şey olamaz. Biz sadece yaşamakta olanlarla ilgileniyoruz, onlar da *kesinlikle* aptal olamaz, çünkü sağdırlar. Onun için, parayla ilgili ne söyleyeceksen söyle, sonra da başka bir konuya geç. Yapraklarla ilgili bir şey söyle mesela.”

Ama bu da canımı sıkıyor, onun için bu iki yanımı da göz ardı edecek ve eğitimle ilgili bir şey söyleyeceğim, bu da daima üzerinde kafa yormuş olduğum bir şeydir – eğitim muhtemelen nedir, muhtemelen ne değildir, muhtemelen ne olması gerekir ve muhtemelen ne hale gelebilir.

Ama iki yanım da yine dırdıra başladı bile, üstelik başka iki yan da işin içine girmeye can atıyor, bense sinirlenmeye başlıyorum çünkü bu çok sayıda yanın biri veya öbürü, “eğitim diye bir şey yoktur,” diye bütün olayı özetle, çık işin içinden diyorlar. Eğitimin tamamı bir insan doğmadan önce gerçekleşir. Bildiği veya bileceği her şey, babası ve annesi olan erkek ve kadının içinde olup biter.

Parayla ilgili söylemek istediğim tek şey, bütün bu şamataadan önce söylemek istemiş olduğum tek şey şu: 1934'te hiç param yoktu, o yüzden yeterince para kazanıp bu konuyu unutmak istiyordum. Bu kadar şamata etmeye değmezmiş, değil mi?

Editörler ilk öykümü kabul ettikleri zaman, parayla ilgili düşüncelerime yeni bir unsur girdi: Belki de yazı yazarak hakikaten para kazanabilecektim. Eskiden kumarın bana para kazandıracağını düşünürdüm, ve birçok kere, ufak çapta da olsa, kazandırmıştı da. Her kumarbaz bir vurgun yapmak ister. Ben de birkaç tane yapmıştım ama küçük vurgunlardı bunlar. Şimdi, hani derler ya, sıra başka bir yöntem uygulamaya gelmişti ve bu yöntemin başka bir şey değil de, yazı yazmak olmasına memnundum doğrusu. Peki, başka ne olabilirdi acaba? Efendim, hırsızlık olabilirdi, bir şey satmak veya icat etmek olabilirdi, bir zamanlar sokağın birinde yardım etmiş olduğum birinden beklenmedik bir miras kalabilirdi, veya para dolu bir çanta bulmak olabilirdi. Yıllar boyunca ara ara, beni bir gecede milyoner edecek bir şey icat etmeye çalışmıştım. Ne çeşit bir icat olduğunu not etmek için masaya kâğıt koymuş, elime bir kalem almış, ama isimden başka bir şey not etmeyi bir türlü becerememişim, bir de düzenli olmayan bir düzen takip ederek bir alanı bölen çok sayıda çizgilerden ibaret bir çizim. Bu çizimler ilginçti, atmamıştım, ama icat değillerdi ve bana bir kuruş bile kazandırmadılar. Bunlardan yüzlerce yapmış, şöyle bir göz atıp bir kenara koymuştum, kâğıtlarımın arasında bir yerdeler. Atmaya kıyamamıştım. Hâlâ da kıyamam. Bir noktadan sonra, ürettiğim bütün çerçöpü cimrice saklar oldum. Atmak istemiyordum. Kıymetli, belki de çok kıymetli olduklarına, hatta o anda

tahmin edebileceğimden kesinlikle çok daha kıymetli olduklarına inanıyordum ve ne kadar kıymetli olduklarını sonradan keşfedeceğimden emindim – tabii sonrası olacaksa, işte bundan pek emin değildim. Kim olduğum ve neler yapmayı planladığım göz önüne alınırsa, ne kadar uzun ömürlü olacağımı hiç kestiremiyordum. Bilmiyordum ama öğrenmeye can atıyordum ve bu meyanda benim ve cehaletimin bir parçası olan her şey konusunda cimrice davranıyor, her şeyi saklıyordum. 1934'te, eski çerçöp kâğıtlar tekrar elime geldikçe, gerçekten de bir anlamları olduğunu görmekten mutlu oluyordum, beni bilhassa mutlu eden şeyse hâlâ yaşıyor olmak, hazır bulunmak ve bunlara bakıp hayret edebiliyor olmaktı.

Çizimlerimin (ve daktilo kâğıdına, paket kağıdına veya eski gazetelerin üstüne yaptığım resimlerin) hoşuma giden tarafı, bunları görenlerin deli olduğumu düşüneceklerinden emin oluşumdu. Bunun hoşuma gitmesinin sebebi de, deli olmadığımı bilmemdi. Söylemeden edemeyeceğim, hiçbir zaman deli değildim. Bir gün delirmemin veya çıldırmamın mümkün olduğunu gayet iyi biliyorum ama bu şimdiye kadar olmadı, ileride de olmayacağını tahmin etmeye istekliyim. Gerçi şunu da söylemeden edemeyeceğim, görünüşe göre birkaç kere krize girmedim ve en azından bir kere aklımı neredeyse kaçırarak gibi olmadım değil. Sözgelimi Jackson Pollock muhteşem deneylerine başlamadan ve resim sahasında muhteşem başarılarını kazanmadan çok önce, ben bu sahada çoktan çalışmış, deneyler yapmış ve başarılar kazanmıştım. Ama bunlara çok önem vermemiştim çünkü benim hayatım, ve söylememde bir mahzur yoksa, mesleğim yazı yazmaktı. Çizimler ve resimler yazınının bir parçasıydı; yazmayı keşfetmemin, ha-

yatımı nasıl yaşayacağımı ve nasıl yazacağımı keşfetmemin bir parçasıydı.

Para istiyordum, ve 1934'ün Ocak ayında, daha önce yazmış olduğumdan çok daha sıkı bir tempoyla yazmaya başladım, kafamda belli bir plan vardı: Bakalım yazı yazarak, yani yapmak istediğim tek şeyi yaparak, hakikaten para kazanabilecek miydim. Yıl sona ermeden, 15 Ekim'den kısa bir süre sonra, kazanabileceğimi gördüm. Yazı yazarak yüzde yüz para kazanabilecektim, belki de çok para, ya da yetecek de artacak kadar. Ama bu durum biraz can sıkıcıydı. Kazanacaktım da ne olacaktı? Yapmak istediklerini yaparak para kazanamayan diğer bütün insanlara ne demeliydi? Onlara ne olacaktı? Para neydi ki? Aptal değildim demiyorum –aptaldım– ama mesela Karl Marx da para konusunda aptal olduğunu kabul etmeye razı olur muydu acaba? Ya da bir yerlerde, birilerine aptal olduğunu itiraf etmiş miydi acaba? *Das Kapital*'i yazmakla kazandığı müthiş edebi başarıya rağmen, bu konuda tamamen yanılmış olduğunu, düşünüp yazmış olduklarının bir dereceye kadar bile bir para meselesi olmadığını, tamamıyla başka bir mesele olduğunu anlamış ve bunu dile getirmiş miydi?

Peki ne meselesiydi öyleyse? Bir ilişki meselesiydi. Öncelikle insanlar arasındaki, sonra da başka şeyler arasındaki. Sahayı daraltacak olursak, bir insanın birkaç kişiyle arasındaki ilişki, sonra da, kendisiyle (en basite indirgenecek olursa) Tanrı (dünya, zaman, gerçek, ölüm veya kaçınılmazlık) arasındaki ilişki, ama her şeyden çok, kendisiyle denge, orantı, letafet, yani başka bir deyişle sevgi arasındaki ilişkiydi. Para, para olarak bir çeşit ölüm korkusudur, kaza, düzensizlik, yerinden olma, hastalık, başarısızlık ve budalalık korkusudur.

1934'te para kazanmaya ve bunu, harcanması gerektiğini düşündüğüm şekilde harcamaya başladım ve bugüne kadar bir kuruş biriktirmedim. Hâlâ borçluyum, hele de devlete, öyle diyelim, öyle olsun. Şimdi, 1934'te yazdığım gibi, aynı programla, aynı beklentiyle yazarak hangi yolu seçiyorum? Amacım yine, yazı yazarak para kazanıp kazanamayacağımı öğrenmek mi? Hayır, değil, çünkü bunu otuz yıl önce öğrendim ve o zamandan beri yazı yazarak para kazanmaktayım. İlişkiler hakkında bir şeyler öğrenmek mi, yeni, farklı bir şeyler? Hayır, korkarım o da değil.

Öyleyse sadece yazıyor olmak için mi acaba, sırf yazmış olmaktan, geriye baktığımda yazmış olduğumu görmekten başka bir sebep olmaksızın, dünyanın her yerinde yaşayan ve esasen başları dertte olan –hele günümüzde eskiye kıyasla çok daha fazla dertte olan– ve gelecekte giderek daha az şey bekleyen insanları hiç göz önüne almaksızın, sırf yazı yazmanın hatırına mı? İnsanlara seslenmekten vaz mı geçtim? Vaaz vermekten vaz mı geçtim? İstemeye istemeye de olsa, yazmanın işe yaramayacağı kanısına mı vardım? Sonunda iş buna mı geldi dayandı? Sanatın, hiçbir şeyin işe yaramayacağına mı karar verdim?

İnsan ırkının, ne olduklarını veya nasıl davrandıklarını bilmeyen, ama sırf neyseler o olan ve nasıl davranıyorlarsa öyle davranan bir, mesela, mikrop kitesinden farklı olmadığına mı inanıyorum?

Olabilir, ama kesin değil. Bu gayet mümkün gibi görünüyor, ama böyle görünmesi beni tatmin etmiyor ve her şeyi kör bir gizem, kör bir din veya kör bir bilim boyutuna atmaya niyetim yok. Yapabildiğim, dolayısıyla yapmaya gönüllü olduğum tek şey, bilmediğimi itiraf etmek.

Neden yazdığımı bilmiyorum. *"The Dostoevski Story"* akşamüstü 5:05 ile 6:30 arasında yazıldı.

Ben yazarken gün ağarıyor, buna değinmenin önemli olduğunu düşünüyorum çünkü sabahın erken saatleri hayatımda her zaman önemli bir rol oynamıştır, bu saatler işe koyulmak için gayet uygun gibime gelmiştir hep, gerçi, mesela bir program bağlamında buna sıkı sıkı uyduğumu hatırlamıyorum. Az çok kaçınılmaz bir şekilde bu böyle olmuştur – bu sabah olduğu gibi. Saat dörtte uyandım, kalktım ve güne başladım. Kendimi gayet iyi hissediyordum, bu da iyi hissetmemekten çok daha iyidir. Dört gün boyunca fazlasıyla sigara içmiş, bardak bardak sade kahve yutmuştum. Dolayısıyla ağızımda sigara-ve-kahve kuruluğu vardı ve, dün sabah ve evvelsi sabah yaptığım gibi, ikisini de azaltmayı tasarladım, ama duş alırken azaltmamaya, azaltmayı hiç de istemediğime karar verdim, sade kahvenin ve filtresiz sigara dumanının başımın üstünde yeri vardı ve bir saat önce kahve sahiden de makbule geçti doğrusu, biraz sonra da sigaralar; ikisi de bütün gün boyunca bana eşlik edecekler.

Bundan bahsetmemdeki maksat ne? Hiç, maksadım sadece sigara içtiğimizi belirtmek. Şu sigara içme huyu saçma bir şey, ama öyle ya da böyle, içeriz işte. Sade kahve de içeriz, bu da insanı geren bir şey, hele benim gibi sabah sabah ilk iş altı fincan içerseniz, ama hoşuma gidiyor, gerçi hoşuma gitmediği zamanlar da olmadı değil, durum öyle olduğunda kahveyi bıraktım, ama kendimi daha az canlı hissettim, veya daha farklı bir şekilde canlı, ve hangisi daha iyi bilmiyorum – tabii benim için veya herhangi biri için daha çok işe yarayan, insanı daha çok şevke getirip çalıştıran, ya da her şey boşmuş duygusuna daha az kapılmasını sağlayan hangisiyse, daha iyisi odur, ve tahminim-

ce, belli bir dönemde daha iyisi hangisiyse, o gerçekten de daha iyisidir. İnsan yaşlandıkça, yeni bir günün doğması ve bu yeni günden nasıl faydalanabileceği konusunda eskisi kadar hevesli olamıyor. İşindeki ve hatta kendisindeki boşunalık unsurunun, diğer unsurlardan daha gerçek ve daha güçlü olabileceği hissine kapılmaya başlıyor.

1934'te hayatımda, insanın yaptıklarının yapmaya değer olduğu ve o her kimse onun var olmaya değer olduğu inancı hâkimdi; bu inanç 1964'te artık pek hâkim değilse de, tam olarak ölmüş değil.

İlk yayın editörüm, ona gönderdiğim her şeyin yayımlanması gerektiğine inandığıma şaşırmış, belki de sinirlenmişti. O, yazdıklarımın bir kısmının iyi olduğunu ya da hiç değilse yayımlanabilir olduğunu, bir kısmının da öyle olmadığını düşünüyordu. Bense hepsinin iyi olduğunu düşünüyordum. Sonuç olarak hepsini ben yazmıştım. En sonunda, küçük bir öykü derlemesini reddetti, ben de başka bir yayınevine başvurdum. Yazdığım her şeyi yayınevlerine göndermem. Gönderdiğimden fazlasını saklarım. Çok yazmam ama bayağı düzenli olarak yazarım, bu otuz yıldır böyle ve yirmi yaşının üstüne otuz yıl yaşamış herkesin bildiği gibi, otuz yıl oldukça uzun bir zamandır.

1934'te, yirmi beş yaşındayken ve yirmi altıdan gün alırken, tamamlanmamış hatta başlanmamış bir sürü işim vardı ve ilk öykümün kabul edilmesi sayesinde muhtemelen işime yarayacak bir talih kuşu hazır başıma konmuşken, tamamlanmamış işleri ille tamamına erdirmesem de onların devamını getirmek için ve başlanmamış işlere başlamak için can atıyordum, özellikle de bir eş bularak aile kurma işine.

Bu aile kurma hevesi, hayatımda çok erken yaşta başlamıştı. Buna esasen hayatımın temel ve başlıca gayesi gö-

zyle bakıyordum ama bunu nasıl yapacağım konusunda bir karara varmadan önce, kayda değer biri haline gelmem gerektiğini biliyordum. Daha doğrusu, sırf içinden bir eş seebileceğim alanı genişletmek için bile olsa, kim olduğu-mu açıkça belirlemem gerekiyordu. Kendimi tanıtmanın ve aynı zamanda ihtiyaım olacak parayı kazanmanın yolu da yazmak ve yazdıklarımı yayımlamaktı.

Dolayısıyla, bir ay boyunca günde bir öykü yazma programına girişmekle aynı anda birkaç şeyin birden peşindeydim – hayatımız boyunca yaptığımız her şey konusunda hepimizin olduğu gibi. İnsanın arayışı içinde olduğu şeylerin her biri ötekiyle bağlantılıdır ve toplansanız aşağı yukarı tek bir şey ederler, bu şey de hem tutarlı hem çelişiktir. Tam doğru olmayan veya eksik bir şekilde ifade etmek gerekirse, para ile seks arasında gerçek bir ilişki vardır ama belki sadece bir an için. Yani, bir erkek aynı anda hem para hem kadın arayışı içindedir, ama aynı zamanda başka şeylerin de arayışı içindedir, mesela benim durumumda, bir üslup aramak, yazınında açığa çıkan kendime has yaşam ve var olma tarzımı aramak gibi. Başka türlü ve daha açık açık söylemek gerekirse, insan, istediği gibi kullanmak, harcamak, biriktirmek veya çöpe atmak üzere, sahip olması gerektiğini dşndğu bir dolu şeyin arayışı içindedir. Ben her zaman fazlasıyla bir erkek enerjisine sahiptim, beni hemen her şey konusunda hep hoşnutsuz kılan ve oradan oraya sürüklenmeye iten, ve bunu nerede ve nasıl kullanacağıma dair kayđılandırıran bir enerji fazlası. Bunu kullanmanın yollarından biri, tabiatımın bana açıkça belirttiği gibi, kadınlardı. Çok harika bir yoldu bu. D. H. Lawrence'ın haklı olarak tahmin ettiği gibi, bir erkek için, mistik de olsa, muhtemelen en muhteşem yol buydu. Ben de çok

önceden, daha bir kadınla ilişki de bulunmadan çok önce, öyle tahmin etmiştim. Cinsellikle dolup taşan bir erkeğin bunu tahmin etmemesi imkânsızdır diyebilirim. Bir erkek, erkekle kadının cinsel eylemi sonucunda, daha doğrusu çok sayıda erkek ve kadının bu eylemi sonucunda erkekler dünyaya geldiğine göre, bu eylem bir bakıma doğuştan onun içindedir ve bunun cazibesinin, hatta haylazlığının birazının içgüdüsel olarak farkındadır. Bu konuda ne yapacağı ve bunu nasıl yapacağı birtakım şeylere bağlıdır; kendi tesadüfi tabiatı ve karakteri, özgeçmiş ve çevresi, gayeleri –tabii gayelerinin ne olduğunu biliyorsa veya ne olmalarını istediğini kararlaştırdıysa– hatta gayesizliği, veya gaye seçme ya da bunların ne olduklarını anlama güdüsünün yokluğu dahil. Kısacası, doyuma ulaşma veya bunun yüceltirilmesi, insaniyet gerçeğinin belkemiğidir.

Cinsellikle dolup taşmaya başladıktan hemen sonra, saf şehvetin yarattığı sarhoşluk beni bayağı zor durumlara düşürmüştü. Ama çoğu zaman, geçimimi sağlamak için yaptığım zor işlerle öylesine meşguldüm ki, buna ayıracak pek vaktim yoktu, gerçi alımlı bir kadının yakınlığı beni anında hazır olmak gibi biçimsiz durumlara sokmamıştı değil. Kendi yaşıtım kızların yanında öyle olmuyordu; onlara karşı sıcak bir sevgi besliyordum, dolayısıyla onlarla konuşmak zor geliyordu, belki, tam olarak ne olup bittiğini benim kadar bilmediklerinden korkuyordum da onun için. Bazı oğlanların güzel kızlarla havadan sudan sohbet edebildiklerine hayret ederdim mesela. Bir taraftan onlara imrenir öbür taraftan insan hayatının ne olduğundan bihaber olduklarını düşünürdüm – mistik, ama karmaşık veya anlaşılmasayılamayacak bir deneyim. Sanki onlar için oğlanlar neyse kızlar da oydu, oysa benim için inanılmaz

bir şekilde ve tamı tamına neyseler oydular, ve neredeyse dayanılmaz ölçüde güzellikle işliyidiler: Hikâyenin öbür tarafı, bütünün öbür yarısıydılar, bütünün onsuz var olamayacağı nefes kesici yarısı. Onlar gerçeklikti, ya da gerçekliği anlamanın tek umuduydu, ama aynı zamanda, yoklukları bir erkeğin mateme girmesine, kendini öksüz hissetmesine, diğer yarısını arayan sakar ve çaresiz bir yarım olarak kalmasına neden olan bir sürü başka şeydi. Onlar aşktı. Şehvet kendi kendinin gerekçesiydi, çok keyifli bir şey olması yeterdi, ve bir bakıma, Tanrı'ya şükretmek için başka bir sebepti. 1934'te, zenginlere mahsus bir iki tanesi hariç San Francisco'daki bütün genelevleri çoktan keşfetmiş durumdaydım. İlk başlarda, bu evlerdeki kızlardan birçoğunun, eşim olarak seçeceğim ve birlikte bir aile kuracağım kız olabilecek kadar genç, güzel ve görünüşte bakir oluşu beni şaşırtıyor, incitiyordu. Nitekim, ilk kitabım için yazdığım öyküler arasında bu konuya değinen "Aşk" adında bir öykü var. Kızların gerçekte kim olduklarını bilmemelerine, utanmaz çıplaklıkları ve cinsel yetenekleriyle inanılmaz ölçüde güzel olmalarına rağmen, aslında bayağı aptal, hatta kıt kafalı olmalarına da şaşıyordum. Her nedense, kızların parayla satın alınabilecek bir şey olmasını istemiyordum, ben de içlerinden birini satın almak için orada bulunuyor olsam bile. Bu durumun insan ümidine karşı bir tür ihanet olduğunu, insan ırkının küçük düşürülmesi olduğunu ve her genelevdeki her kızın, dünyadaki bütün kızlar namına ve insan ırkı namına kurtarmam gereken biri olduğunu düşünüyordum. Birçok delikanlı gibi ben de kaçına sırlıklam âşık oldum ve altı, yedisini, tabii ayrı ayrı zamanlarda, evi terk edip aşk için, evlilik için, bir aile kurmak için benimle gelmeye teşvik ettim ciddi ciddi. Kısacası, ilk

başlarda fena halde budalaca davrandım ama sonra sonra, yavaş yavaş, bu olay konusunda yapabileceğim hiçbir şey olmadığını anlamaya başladım. Bu kızların başına gelebileceklerden –hastalık ve ölüm mesela– kaygılanmaktan vazgeçtim ve ilk başlarda farz ettiğim gibi hiç de aptal olmadıklarını, aksine, gayet akıllı olduklarını fark etmeye, veya düşünmeye, veya buna inanmaya başladım. İşin en güzel tarafı da, masumdular. Bunun üzerine, onlardan aldığım keyif, yoldan çıkmalarını teşvik ederek sanki bir eş kaybediyormuşum gibi, sanki ümitsiz ve delice bir aşk macerası yaşıyormuşum gibi, sanki gönlünü fethedip ona aşk, evlilik ve benimle bir aile kurmayı teklif etmek ona, kendime ve insan ırkına karşı taşıdığım bir sorumlulukmuş gibi bana ıstırap vermekten çıktı. Onları seviyordum, o kadar; gerçi sevmediğim bir kadından da keyif alabilirim, ama beraber olduğum bir kadını sevmeyi tercih ederim. Aynı zamanda, onlara hayranlık duyuyordum, hepsinin kendine has gerçeğine ve tarzına hayrandım ve beraber hallettiğimiz işin, önceleri olmasını istediğim muhteşem, mistik şey olduğunu düşünmüyordum artık. Neyse oydu, işte bu kadar basit ve dolayısıyla yeni bir şekilde keyif vericiydi, doğal bir spor gibi. Bende bir mizah duygusu uyandırmaya başladığı kesindi ve bu bağlama mizah duygusunun girmesi çok hoşuma gidiyordu, çünkü insan ırkındaki mizah duygusu ilk önce muhtemelen bu noktada başladı gibime geliyordu. Böyle bir sporda masumiyet, sağlık ve kahkaha vardı. İddiasızdı, sanat gibi, yazı yazmak gibi kendi kendini haklı çıkarıyordu. Uzun zaman önce sanatta, hem de bazı çok muhteşem sanat eserlerinde ama bilhassa müzikte, müziğin yapısı ve biçiminde orgazma eşdeğer, hem asık suratlı hem neşeli unsurlar dikkatimi çekmişti. Bu unsurlar

edebiyatta da vardı, Shakespeare'in oyunlarında mesela, pek çok resim ve heykelde de yok değildi. Bu, şöyle bir de olsa, bayağı ilgimi çekmişti. Makul ve kaçınılmazdı. Sanatın yaratılışı, başka her neyse onun yanı sıra, bir bakıma cinsel bir eylemdi aynı zamanda. Cinsel eyleme kasvetli bir olay, ağır ve tamamen hayvansı bir olay gözüyle bakmak benim için nasıl nahoş, doğaya aykırı, hatta imkânsız hale geldiyse, bu, yazınım için de geçerliydi – tarzım temel olarak sempatik, sevecen, komik ve bayağılığa kaçmadan hürmetsizdi. Bu konuda şanslıyım doğrusu. Cinsel eylemi hiçbir zaman kafaya takmamıştım. Belki bu konuda yazma zorunluluğu hissetmeyişim o yüzdendir. Kendine has bir şeydi, insana ilişkin diğer her şeyin bir parçasıydı, ama bütün olay ondan ibaret değildi. Her zaman her şeyin içinde mevcuttu, ama yalıtılmış bir şey değildi. Yazın bağlamında ve benim için aynı zamanda okuma bağlamında bunu yalıtmak sıkıcıydı. Ciddiye almıyor değildim, ama bu işin ustası olmaya da pek niyetim yoktu. Orgazm, doğası gereği bütün insanlar için pek çok anlam taşır; benliğin hayvansı bir sarhoşluk içinde, donuk bir tür ölüm içinde kaybolmasından tutun, benliğin şen ve kahkaha dolu bir tür doğum içinde tamamen doyunluğa ulaşmasına kadar. 1934'te yazdığım öykülerin doğrudan doğruya orgazma dair bir şeyler taşımasını istiyordum ama asıl öykünün cinsel eylemin kendisi hakkında olmasını istemiyordum. Yazdığım öykünün adı, "Büyük Ağaç Geliyor"du.

Kitabın tamamının anafikri, belki de bütün yazdıklarının yayımlanmasını hak edecek yeni bir yazarın varlığını kanıtlayan çeşit çeşit üsluplarla yazılmış çeşit çeşit öyküler ortaya çıkarmaktı. "*The Celebrated Jumping State of California*" akşamüstü 5:55 ile 7:40 arasında yazıldı.

1934'te, 1964'te yürüdüğümünden daha fazla yürürdüm, gerçi yürümek benim için hâlâ çok büyük bir zevk kaynağıdır ve fırsat buldukça, işimi bitirdikten sonra dışarı çıkıp etrafıma bakınabilmek için yürürüm. Her şeye bakmaktan zevk alırım, her zaman her yerde olan çerçöp dahil: Otların arasında veya oluklarda duran ya da rüzgârın peşine takıp götürdüğü eski gazete sayfaları, yırtılmış sayfa parçaları dahil. İşin aslı şu ki, bakmak ve görmek sayesinde hayatta olduğumu anlarım, bu da beni önemsiz bir şekilde de olsa çok sevindirir. Neden önemsiz bir şekilde? Vallaha tam olarak bilmiyorum ama bildiğim şu ki, durum bu ve öyle hissediyorum. Sık sık, önemli bir şekilde hayatta olduğumu hissettiğim de oluyor ama bu duyguya pek güvenmiyorum, zaten çok uzun sürmüyor.

Her gün (ilk kitabımdaki öyküleri yazdığım) 348 Carl Caddesi'nden çıkıp şehir merkezine yürür ve genelde, hem kana kana su içmek için hem de kitaplara bir daha göz atmak için Halk Kütüphanesi'ne uğrardım. Sonra da şehrin içinde oradan oraya dolaşırdım. Sonra, bazen yürüyerek eve dönerdim, bazen de beş sent verip N tramvayına binerdim; tramvay beni caddeye bakan küçük çalışma odamın bulunduğu ikinci kattaki dairemde sadece yarım blok aşağıda bırakırdı. N tramvayına, bir an önce işe koyulmak istediğim zamanlar binerdim. Aklımda bir öykü için belli bir fikir, hatta bir karakter bile olmayabilirdi, daha doğrusu aklımda hiçbir şey, veya her zamankinden daha fazla bir şey de olmayabilirdi. Ama sırf bir an önce oturup yazmak gelirdi içimden, onun için eve yürüyerek dönmek istemezdim. Yazdıklarım bazen bir, taş çatlasa bir buçuk saatimi almazdı, ama ara sıra beş saatimi aldığı da olurdu, gerçi ben

çalışırken yaşayan şey zaman mevhumu değildi. Yaşayan şey başka bir şeydi. Her şeyden önce bendenizdi. Bir sorumluluktuk. İnancı. Aynı zamanda haklarında pek bilgim olmayan birtakım şeylerdi, gerçi bu şeyleri bayağı doğru bir şekilde tanımlamak mümkün sanırım. Bunlardan biri kesinlikle adına sağlık diyeceğim şey, ama bu, yazarın ille de bedenlen sağlıklı olduğu anlamına gelmez. Mesela biraz hastayken, ateşim varken bile bu yazar sağlığı dediğim şeyin tadına varmışımdır, hatta “Yüreğim Dağlardadır” adlı öyküyü tam böyle bir zamanda yazmıştım; bu bence en şanslı öykülerimden biridir, gerçi öykü 1934’ten sonra yazıldı, Avrupa, Rusya ve Ermenistan’a yaptığım ilk seyahatin bitiminde San Francisco’ya döndükten sonra. Sağlık derken, başka türlü bir sağlığı kastediyorum. Bunun, Tanrı’nın bir insanın içindeki sağlığı olduğunu söylemeye çekiniyorum, ama fazlaca yanlış anlaşılmanmayı umarak, bu riski göze alacağım. İnsanın içindeki her türlü canlılığın sağlığıdır ve kanımca, içindeki zamanın da sağlığıdır.

Bu aynı zamanda, birlik, hatta birliktelik adını vereceğim bir durumdu. Eski yazarlarla, masalcılarla birlikte, hatta şarkı söyleyen ve söyledikçe kelimeler ve müzik uyduzan ozanlarla birlikteydim. Ayrıca, daha pek çok şeyle de birlikteydim, hatta muhtemelen deniz, denizin gelgitleri ve denizin ayla ilişkisi dahil. Ve her şeyden çok daima neredeyse kişisel bir şekilde, sanki bir dostmuş gibi, ya da daha doğrusu belki bir babaymış gibi sevmiş olduğum güneşle birlikteydim. *Birdim*. Kanımca bütün hayvanlar, bilmeyerek de olsa, hayatlarının başından sonuna kadar birdir. O yüzden, çoğunluğu nadiren bilerek bir olsa da, bütün insanlar da birdir. Ben, daha küçük yaştan, bilerek birdim ve bir olmadığım zamanlar bunun farkındaydım ve

bu hiç hoşuma gitmezdi. Bir olmamak yanılttı. Hatta yanlış olmaktan da öte, tehlikeliydi. İnsanı kendi gerçeğinden çıkartıp hemen hemen boşluğa atıyor, insanı nerdeyse bir hiçe çeviriyordu.

Yazmayı bitirince, yine yürümek için bir heves dışarı çıkardım, bu sefer de belki, San Francisco'da dendiği gibi, plaja gitmek için – bazen, Carl Caddesi'nden yokuş aşağı inince hemen orada olan Golden Gate Park'ından geçerek, bazen de Sunset'in kaldırımlarını teperek. Yazdıklarımın üstünden geçmezdim, çünkü bunun dürüst olmadığına, sahtekârlık olduğuna dair bir varsayımım vardı. Şimdilerde bu varsayımıma, o zamanlar bir sanatçı olmadığımı, bir sanat eseri yaratmadığımı, sadece konuşup vaaz verdiğimi, bildiklerimi ve hissettiklerimi dile getirdiğimi, ve her ne söylemişsem, söylemek istediğimin o olduğunu gerekçe gösteriyorum. İlk üç kitabımdaki, hatta belki dördüncü kitabımdaki yazının üstünden geçmiş değildim. Tabii bazen bir yazar şanslı çıkar, yazdıklarının üstünden geçmesine gerek kalmaz. Her şey yazıldığı şekilde yerli yerindedir. Bu olmayacak bir şey değildir, ama genel olarak, bir şeyi yazarken ne kadar şanslı olursam olayım, yazılanları biraz daha düzeltebileceğimi, şansımı artırabileceğimi düşünürüm. Öyle de yaparım. Eserlerime bir sanat unsuru katmaya çalışmaya başlamam uzun sürmemişti. Tabii bu baştan öyle yapmadığım anlamına gelmez, sadece daha fazla çaba harcadığım anlamına gelir. Ayrıca, okuyucuyu da düşünmeye başladığım, okuyucuya karşı bir sorumluluğum olduğunu kabul etmeye başladığım anlamına gelir.

Arabam yoktu, araba sahibi olmaya niyetim de yoktu. Yürümeyi tercih ediyordum. Büyük bir şehirde yaşıyordum. Ulaşmak istediğim yerlerin hepsi yürüme mesafe-

sindeydi, ama yerlerden çok insanlara doğru yürüyordum. İnsanları görmekten bıkmama imkân yoktu. Her birinin yüzünde iyi, kötü, gerçek, sahte, komik ve trajik bir şey görüyordum. Trajik olanın en saf hali çocuklardaydı, belki bu, ebeveynlerinden biri veya ötekiyle (veya ikisiyle de) beraber oldukları zamanlarda bile çok yalnız oldukları için, ama bunu ciddiyetle, ağırbaşlılıkla ve cesaretle karşıladıkları içindi.

Şimdiyse iki arabam var: Küçük, kırmızı bir 1958 model Karmann Ghia ve büyük, koyu mavi bir 1941 model Hususi Lincoln Limuzini.

İkisi de baş belasından başka bir şey değil, ama baş belalarımız bile faydalı olabiliyor, bu hurda parçalarının bana çok faydası dokundu doğrusu, gerçi araba sürmektense yürümeyi haydi haydi tercih ederim. *“Don’t Laugh Unless It’s Funny”*, akşamüstü 3:25 ile 6:50 arasında yazıldı.

6.

1934’te sahip olduğum haince hislere hâlâ sahip miyim görmek istiyorum: Doğuştan her insanın içinde olan, tabii karşıtları da yine doğuştan insanın içinde olan kıskançlık, kibir, cehalet, küstahlık ve buna benzer diğer hisler.

1934’te sahip olduğum en ayıplanacak huy, kendi aile fertlerim dahil olmak üzere, şahsen tanıdığım herkesten daha başarılı olmaktan aldığım zevkti belki de. On beş yaşında okulu terk etmiş olmaktan, liseyi bitirmemiş olmaktan, diploma sahibi olmamaktan, üniversiteye gitmiş olmaktan ve bütün bunlara rağmen bir yazar olmaktan, ya da hiç değilse bu dalda bir başlangıç yapmış olmaktan ve bu başlangıcı, ister Harvard, Yale veya Princeton’a gitmiş olsun, ister hali vakti yerinde ve kültürlü bir aileden gelme

olsun, ister İngiliz, İrlandalı, İskoç, Galli, Fransız, Alman ya da diğer Anglosakson ve Kuzey Avrupa kökenlilerden olsun başka herhangi bir yazar kadar değerlendirilmeye hak kazanmış olmaktan gurur duyuyordum.

Bu tür gururdan artık pek eser kalmadıysa da, arada bir biraz canımı sıkacak kadar bu gurura sahibim yine de.

Falanca veya filanca kişinin öldüğünü duyunca, bunun hoşuma gittiğini fark etmek de beni biraz şaşırtmıştı; sanki her ölüm, benim yaşamama ve serpilmeme biraz yer açıyormuş gibiydi, ölen kişi bizzat tanıdığım da olsa gıyaben tanıdığım –mesela eserlerini okumuş olduğum bir yazar– da olsa durum aynıydı. Ayrıca, o kişinin öldüğüne hakikaten üzülssem de, ya da öldüğüne şaşırsam da –gerçi kimin öldüğünü duyarsam duyayım bu beni hep şaşırtır– yine öyle hissediyordum. “Ya, demek o da öldü? Yazık, üzüldüm doğrusu.” Ama aynı zamanda, bahsettiğim alçaklık olaya başka türlü yaklaşıyordu: “Evet, eninde sonunda olacağı buydu, ama ben hâlâ ayaktayım, hâlâ sağım ve yeni bir öyküye başlamak üzereyim.” Başkalarının, hele başka yazarların ölümüne ilişkin bu alçaklığa hâlâ sahibim ve doğrusunu isterseniz, bu his eskiye göre daha zayıf diyemem, ama şu var ki, şimdilerde yirmi beş yaşındayken hissettiğimden çok daha, nasıl desem, derin bir üzüntü, veya şaşkınlık duyuyorum. Ayrıca, birinin ölümünün beni iki zıt şekilde etkilemesi canımı sıkıyor artık, sadece ilgimi uyandırıyor.

Kitapların Tanrı tarafından yazılmadığını keşfettiğimden beri, kitaplardan çok yazarları okumaya başladığımdan beri pek çok yazar öldü ve bunlardan bazısı, mesela D. H. Lawrence gibi, edebiyat dünyasında ve ara sıra da “popüler” diyebileceğim dünyada birer devdi. Lawrence

her ne zaman öldüyse, bundan nedense hiç zevk duymadığımı gayet iyi hatırlıyorum, farkında olmadan veya elimde olmadan bile zevk duymadım. O gün şanslıydım herhalde, ve bu birkaç kere daha böyle oldu. Ama genel olarak, hemen hemen herkesin ölümü konusunda haince hisler beslerdim, en çok da zenginler söz konusu olduğunda. Aynen şöyle düşünürdüm: “Eh, ne umuyordu? Parası var diye onun başına gelmeyeceğini mi sanıyordu?” Aynı zamanda ve hemen hemen aynı nefeste bir de şöyle düşünürdüm: “Ölmek üzere olduğunu anlayınca adamcağız kim bilir ne kadar yalnız ve şaşkın hissetti kendini.”

Bu büyük olasılıkla hayvansı bir şey, daha doğrusu hayvansı-insansı bir şey, ama yok, öyle de değil. Kaçınılmaz bir şey. Herkesin başına gelebilir. Her şeyin vuku bulmasının bir sebebi varsa, başka birinin ölümünden dolayı duyulan bu memnuniyetin vuku bulmasının sebebinin insan hayatının derinlerine ve geçmişine uzandığını ve insanın kendi hayatta kalışından dolayı hissettiği ve gayet doğal olan şükran duygusundan kaynaklandığını tahmin ediyorum. Başka birinin ölümü, hayatta kalanları küçülteceği yerde, onları büyütüyor, yüceltiyor sanki.

Ayrıca, insan başka birinin ölümünden dolayı ne kadar üzüntü duyabilir ki? Hem üzülse neye yarar? İnsan öldüğü zaman başaracağını büyük ölçüde başarmıştır zaten, değil mi?

Adı meçhul ölümler için gerçekten üzüldüm ama bu keder bile hızla gelip geçirdi. Ölenlerle, daha doğrusu ölümle uğraşacak pek zamanımız yoktur açıkçası. Bir insan doğduğunda, ileride kim olacağını bilemeyiz. Bir insan öldüğündeyse kim olduğunu biliriz. Asıl ilgimizi çeken şey bir insanın sağ olduğu zamandır.

Gerçi birçok kişiye karşı sağ oldukları zaman da haince hisler beslerdim. Onları kıskanır, onları çekemez, onlardan nefret eder veya onları gülünç ve gülünesi bulurdum.

Bunu, hiç değilse biraz, dengelemek için, kendimin de gülünç ve gülünesi olduğunu düşünmeden, tabiatımın, gerçeğimin, doğrumun, üslubumun, anlamımın, eserlerimin, hakkımdaki her şeyin tamamen gülünç ve gülünesi olduğunu düşünmeden edemezdim, ama yine de, aynı zamanda hep kafa yoruyor, hep var gücümle sırf dünyada değil kendi içimde, gerçekliğin mekânında da başarılı olmaya, asıl işimi keşfetmeye, bunda mükemmele erişmeye, zamana, kendime ve başkalarına mülayim bir şekilde katlanmaya çalışıyor ve belki günün birinde her şeye bir anlam verebilmeyi umuyordum.

1934'e kadar sadece birkaç yazarla şahsen tanışmıştım ama bunların bende bıraktığı izlenim hiç umut verici değildi. Sırf yanlarında bulunmak, onları görmek, konuştuklarını duymak bile yazarlıkla uzaktan yakından alakaları olmadığı hissi yaratmıştı bende. Çok sığıldılar. Başkalarına anlatacak ne haltları olduğunu sanıyorlardı bilmem. Bu yazarlardan sadece iki, üç tanesi gerçek yazardı. Çoğu, kendi tabirleriyle ciddi yazınlarını ya da gerçek yazınlarını ek iş olarak yapan gazetecilerdi. Erkek olsun kadın olsun gazete yazarlarında bana aşağılık gelen bir nitelik var nedense. İnsanoglunun heyecan verici dramının, nasıl diyeyim, gerçek gerçekliğiyle haşır neşir olmakla ilgili hissettikleri ve üstüne titredikleri bir duygu bu sanırım. Haberleri ilk önce kendileri öğrenme ve basıma yetiştirme telaşı içindeler sürekli. İçlerinden birkaçı olabildiğince iyi basit cümlelerle, bir ikisi de bazen anlaşılır olan iki yüz, üç yüz kelimeyle yazıyordu, ama geneli çoğu zaman, gerçek yazarların açık-

lığa kavuşturmaya çalışmak zorunda kalacağı büyük bir karmaşa yaratmak dışında hiçbir anlam taşımayan binlerce kelime döküyordu kâğıda. Devamlı telefonla birilerini arıyor, yüksek sesle konuşuyorlardı. Onların gözünde insanın meşakkati ve dokunaklılığı, bütün ülke çapında yayımlanan binlerce gazeteden birinin bir sayısında bir haber daha çıkarmak için yeni bir fırsat demekti, o kadar.

Tanıştığım birkaç yazar, genelde komik şahsiyetler olarak hoşuma gidiyordu ama yayımladıkları eserleri –ki o günlerde bu genelde tek bir kitap, genelde de bir ilk romandı– okumam çok zor, hatta imkânsız gibiydi. Sahiden de söyleyecek bir şeyleri yoktu, ama bu gerçeği ispat etmek için aşağı yukarı yüz bin kelime kullanmaktan geri kalmamışlardı. Çoğu üç, dört yıl sonra, istisnasız olarak ilkinden de kötü olan ikinci bir roman daha çıkarıyor, sonra da duruyorlardı; kimi dolgun maaşlı sinema yazarlığı işine atılıyor, kimi gazeteciliğe geri dönüyor, kimi ortadan kayboluyor, kimi de ölüyordu.

Hainliğimin bir kısmı, kitaplarımın çıkmaya devam ettiği gerçeğinden zevk almamdan, yazmaya ve satmaya devam etmekten, ilk kitabım yayımlanır yayımlanmaz meşhur olmaktan, bir cemaat şahsiyeti olarak şahane bir kişisel şöhrete sahip olmaktan, dergilerde öyküleri çıkmış yazarların bana bir sürü soru sormak istemesinden, her tür kadının benden hoşlanmasından, San Francisco’nun römi ve poker oyuncularını arasında, yazar olarak değil de, asıl adı bilinmeyen ve New York veya New Yorklu çocuk olarak anılan bir kumarbaz olarak meşhur olmaktan zevk almaktan kaynaklanıyordu.

Aptallığının bir kısmıysa, bütün bunların hoşuma gitmesiydi. Bu aptallık, ne kumarda ne yazı yazmakta ne de

yaşamakta hata işleyebilirmişim gibi hareket etmeye başladığımda devasa boyutlara ulaştı.

Tanıdığım herkesçe sevildiğimi, tanışacağım her yeni insan tarafından sevilleceğimi hissediyordum ciddi ciddi, ve bu duygu benimle beraber hızla dolaşıyordu, yüksek sesliydi, gülüyordu, sempatik ve sevecendi. Ben de tanıdığım hemen herkesi seviyordum, herkesin beni sevdiğini tahayyül etmemin sebebi belki buydu. Durum aslında bayağı acınasıydı. Ayrıca, yakışıklı ve sağlıklı olduğumu ve tanıştığım herkesin içindeki yakışıklılığı ve sağlığı açığa çıkardığımı düşünüyordum. İster alt tabaka ister üst tabaka bir yer olsun, nereye gidersem gideyim bana kucak açıyor gibiydiler, hele Turk Caddesi'ndeki bir genelevin maması ve kızlarıyla neşeli bir zaman geçirdikten sonra oradan çıkıp Rus Tepesi'ndeki sosyete evlerinde verilen ve Ransohoff veya Magnin'den tuvaletler giyinmiş şık hanımlarla smokinli erkeklerin katıldığı kokteyl ve akşam yemeklerine her zamanki günlük kıyafetlerimle gitmekten çok zevk alırdım. Tabii her yerin sohbeti farklı olurdu, ama çok da değil. Üçüncü Cadde römi oyuncularının, Turk Caddesi'ndeki poker oyuncularının ve şehrin dört bir yanındaki mama ve kızların ilgi alanları bayağı kısıtlıydı, genel olarak şahsi öykülerden oluşurdu, ama sosyetik insanların ilgi alanından daha kısıtlı da değildi, üstelik kesinlikle daha eğlenceli ve canlıydı. Alt tabaka bir yerde de, üst tabaka bir yerde de kendimi aynı derecede rahat hissedirdim. Nerede olursa olsun aynı yakışıklı köftehordum –yüksek sesli, gururlu ve göz kamaştırıcı– ta ki sonunda, sabahın ikisinde veya üçünde eve döndüğümde, kendimi yine gülünç duruma düşürdüğümü hissederek kendi kendime, “Yine ne halt ettin?” diye sorana kadar.

Ve diyebilirim ki kısa bir süre önce, 1964'ün başlarında Paris'teyken, bir gün, ana karakterin bu soruyu sorup sonra da ölmesiyle başlayan bir roman yazma fikri geldi aklıma. Bir insanın hayatı boyunca her şey hakkında, ama en çok da kendi hakkında yanılması ne kadar kolay yahu. Yıllar yılı bir budala gibi hareket etmesi ne kadar kaçınılmaz. Hayatının her etabında incinmeye ne kadar meyilli. Ne kadar gülünç, ne kadar gülünesi, ne kadar acınası. Ama aynı zamanda ne kadar olağandışı, ne kadar özel, ne kadar eşsiz, ne kadar nadide, ne kadar muhteşem ve kelimenin en doğru anlamıyla ne kadar kahramansı.

1934'te, 1964'te neysem oydu – önemsiz bir dev. Ben, başka bir yazarın yazdıklarını başından sonuna kadar okuyamayan, sadece kendisinin yazabilen ama yazılıp basıldıktan sonra bunları da okuyamayan, okumayan bir yazarım.

Belki de işin aslı şu ki, insan karman çorman bir yaratık ve ne kadar az karman çorman olursa o kadar çok değer kaybeden bir yaratık. *"The Private Fight"* akşamüstü 3:15 ile 4:40 arasında yazıldı.

7.

Otuz yıl, insan yirmi beş yaşından itibaren saymaya başlarsa ne kadar uzundur? Ya da ne kadar kısa? Otuz yıl ne kadar bir süredir? 1934 ile 1964 arasındaki yaşama mesafesi nedir? Bu bahsettiğim otuz yılı açık seçik anlamış değilim doğrusu, bu yılların içindeki kendimi de, ama aynı zamanda, bu yılların öylesine gelip geçmiş olmasını istemiyorum. Kendimin de öylesine gelip geçmiş olmasını istemiyorum; her yeni günün geldiği, bir an oyalanıp geçiverdiği gibi – ta ki günler otuz yılı bulana kadar, bu

da senede 365 günden 10,950 gün eder, ki bu da hem pek çok hem de pek az gün demektir. Mesela, günde bir dolardan, bütün bu günler topu topu 10,950 dolar eder. Ne biçim iş yahu!

Herkesin her gün hemen hemen öldüğü gibi, ben de her gün hemen hemen ölüyordum; tabii birçok kişi her gün gerçekten ölüyor, o başka. Ama aynı zamanda, sabah sabah sade kahve içerek ve günün ilk sigarasını yakarak, her gün hemen hemen öldürülemez hale geliyordum, herkesin hemen hemen geldiği gibi. Hemen hemen ölümsüzleşiyordum, herkesin hep öyle olmaya çalıştığı gibi. Bunu her gün hemen hemen beceriyordum, elimi uzatıp hemen hemen tutuyordum ve bunun sebebi sırf mevcut olmamdı. Çok harika bir şeydi, ama bu konuda ne yapacağımı bilemiyor, bir sigara daha yakıyordum. Her gün kendi içinde bir dolu mükemmellik taşıyordu, bir dolu keyif ve sağlık, bir dolu beklenti ve tatmin, bir dolu gayret ve ödül, bir dolu gaye ve başarı, çılgınlık ve ulumalarla ortalığı heyecana boğan bir dolu kovboy ve Yerli, doğrunun ve yanlışın üstlerine olup olmadığını deneyen bir dolu hırsız ve polis, sahip olmak veya sahip olmamak konusunda kendilerini üstün ya da aşağılık hisseden bir dolu zengin ve yoksul, çaktırmadan bilinmeyene dalıp çıkan bir dolu bilim ve icat, boru boru konuşan ve bas bas bağırان bir dolu matematik ve müzik, başka her şeye kekeleyerek lanet yağdıran bir dolu felsefe ve şiir, bir dolu Oğlan İzci, bir dolu Kız İzci, bir dolu Erkek İzci, bir dolu Kadın İzci, bir dolu Kaçık İzci, Alkolik İzci, İyi İzci, Daha İyi İzci, En İyi İzci ve En Üstün İzci taşıyordu. Her gün bir dolu gayret sarf ediliyordu ve bütün bunlar gazeteler ve haber dergileri tarafından dikkatle belgelenecek arşivleniyordu. Çok keyif vericiydi,

güzel, temiz, erdemli bir Amerikan eğlencesiydi ve Mahşerin dört Marx Biraderi bu deli saçmasının içinden atsız geçiyor, saf küçük çocukları ve fazlasıyla şüpheli ebeveynleri kahkahaya boğuyorlardı. Ve W. C. Fields onlara üzülmemelerini söylüyordu. Laurel ve Hardy onlara aynı anda bir şeyi hem yapmayı hem bozmayı öğretiyordu. Ve bütün ülke çapında diğer komedyenler tekrar tekrar, olan biteni anlatmanın imkânsız, hatta belki de gereksiz olduğunu hatırlatıyorlardı.

Her şeyi yazdık, hepsi en iyi kitaplarımızın içinde belgeli ama bu kitaplar çoktan çöplük oldu, Kongre Kütüphanesi'nde kataloglanmış olsalar da. Ve ben oturmuş, otuz yıl sonra, hâlâ yazmaya çalışıyorum, sanki öyle yapmak gayet makul ve tamamıyla imkân dahilindeymiş gibi.

Bir bilardo topunun şekli konusunda bile doğru dürüst yazamazken, otuz yıl boyunca olagelen insan deneyiminin şekli konusunda doğru bir biçimde yazmaya çalışıyorum. Yok, yapılabilecek bir şey değil bu. İnsan deneyimi bir şekil değil. Bir patlama. Her gün vuku bulan küçük küçük patlamalardan oluşan büyük bir patlama. Sağ olan her insanın içinde her gün yer alan ve birbirleriyle mütemadiyen zincirleme reaksiyonlar yaratan binlerce patlamadan oluşan büyük, zamansız, uzaysız, yayılan koca bir patlama. *"Being Refined"* akşamüstü 3:45 ile 5:50 arasında yazıldı.

8.

1934'te inancım vardı, 1964'te de inancım var, ama şimdi inandıklarım ve bunlara inanma şeklim o zamankilerden farklı.

1934'te yazı yazmaya inancım vardı. Bunun ne olursa olsun her şeye muktedir olduğuna inanıyordum, ama

demek istediğim daha çok, insan soyuna sevgi, dolayısıyla anlam ve denge, düzen ve adalet getirmeye muktedir olduğuydu. Demek istediğim, yazı yazmanın insan evladının doğasını düzeltmeye muktedir olduğuydu. Buna inanıyordum çünkü her insanın içinde olabirliğin her yönünün mevcut olduğuna, ve makbul yönlerin, bilinç sayesinde – yani insanın düşünmeye ve tercihte bulunmaya başlaması gibi– öteki yönlere baskın çıkabileceğine inanıyordum ve iyi bir kitap okumak kadar hiçbir şeyin insanı hızla bilinçli olmaya –düşünmeye ve tercihte bulunmaya– yönlendiremeyeceğine inanıyordum. Olağanüstü bir şans eseri olarak bilincin kendiliğinden oluşuvermesi durumu hariç – ki bu, bilinçliliğin kaçınılmaz olduğu ve şanslı tesadüfü beklediği anlamına da gelebilir. Yazdıklarımın herkese faydası dokunsun istiyordum, hem de bir an önce – diyelim 1939’u geçmemek şartıyla. Beş sene, bütün dünya çapındaki insan soyunda derin bir ruhani ve ahlaki devrim yaratmak için bize yeter de artardı bile. İyi yazarlık bu işi başarırdı, ben de iyi bir yazar olmak için payıma düşeni yapacaktım. (Ama akşamleyin bira içerken, “Nerede o günler!” diye geçirirdim içimden. Çünkü bir bira içmeye meraklı olan güzel, kuvvetli yanı, devrimci olan güzel, kuvvetli yanımla anlaşılamazdı bir türlü.) İşe yarayacak bir şey varsa, onun da yazarlık olduğuna inanıyordum. Ya da yazarlığın hiç değilse, insan evladının hayatta kalması ve gelişmesinde çok önemli bir rol oynayacağına inanıyordum.

1964’te bütün bunlara inanmıyor değilim ama doğrusu artık pek ilgimi çekmiyorlar. Yersiz ve zaman kaybı gibime geliyor. Açıkçası, önemsemiyorum artık. Ne tip bir şeyin ne tip bir yaratığa ne tip bir faydası dokunacağını bilmiyorum. Bu tip şeyleri bilebilmek pek mümkün görünmüyor;

gerçi gençlerin kesinlikle bildiklerine inanmasının iyi bir şey olduğuna inanıyorum, çünkü gençlerin inanması herhalde iyi bir şeydir – tabii gerçekten inanıyorlarsa. İnaniyorlardır herhalde, gerçi hiçbir yerde buna dair bir emare göremiyorum, bu da gençliğin ne zaman, kendi dahil, bir şeye gerçekten inandığı konusunda beni düşündürüyor. Şu anda emin değilim ama 1934'te mutlaka emin olurdum.

1934'teki en büyük olay maceraydı, benliğimin edebi yönünün ne şekil alacağını bilmememdi, gerçi kendime güvenim muazzamdı ve çok yakında gelmiş geçmiş en büyük yazarlardan biri konumuna gelememem gibi bir fikri aklım almıyordu. Gerçek bu, durum gerçekten de öyleydi, öyle olmadığını söylemek yanlış olur. Ne tür bir yazar olduğumun ortaya çıkması önemli değil – tabii şu ana kadar. İşim henüz bitmiş değil, hem de hiç. 1934'te, daha oturup yazmadan önce, kendimin muazzam olduğunu, dolayısıyla bu muazzamlığın ne olursa olsun yazdığım her şeye ister istemez yansıtacağını düşünüyordum ve niyetim bol bol yazmaktı.

Şimdi, 1964'teyse, bütün bunları artık pek önemsemiyorum. Çağdaşlarımın çoğu beni geçti ve başarılarından ötürü payeler kazandı, ben de bu durumu ve kazandıkları payeleri saygıyla karşıladım ama yaptıkları hiçbir şey, şu kadarcık olsun işime yaramadı, sıradan ve önemsiz bir şekilde bile olsun işime yaramadı. Neden dersanız, yazdıkları hiçbir şeyi okuyamadım da ondan.

Bu dünyada verilebilecek en büyük ödül olarak bilinen ödülü, yani Nobel'i kazanmış ve bunu kabul etmiş olan Amerikalı yazarlardan sadece birkaçını dikkate almak istiyorum. Hiç düşünmeden isimlerini sayayım: Sinclair

Lewis, Eugene O'Neill, Ernest Hemingway, William Faulkner, John Steinbeck ve çok uzun bir süre Çin'de yaşamış olan ve ismini hatırlamakta hep zorlandığım kadın – Pearl Buck. Uzun bir süre önce İngiliz vatandaşlığına geçmiş olduğu halde muhtemelen T. S. Eliot'ı da sayabiliriz. Ama bunların arasından sadece ikisine değineceğim.

Bunların içinde, yazının sadeliği ve açıklığından dolayı okuması en kolay olanı Hemingway'dir, ama işte bu sadelik ve açıklık ve başka birtakım unsurlar yazınını bir şeyler keşfetmekten alıkoyar gibime gelir, hep öyle gibime gelmiştir, o yüzden on, on bir sayfadan daha fazlasını okumaktan öteye gidemem.

Faulkner ise mütemadiyen daha fazlasına erişmeye gayret eden bir üslupla, her şey konusunda mümkün olabildiğince çok şey keşfetmeye çalışır, ama üslup çok geçmeden sadece erişme gayreti haline gelir, bu kendi başına gayet heybetlidir ama benim için yeterli değildir.

Ve bu yüzyılda şu ana kadar çıkardığımız en iyi yazarlar bunlar. *"The Assassination"* akşamüstü 3:25 ile 5:15 arasında yazıldı.

9.

Bütün hayatımız boyunca ölümü bertaraf etmeye çalışırız – Eski Ahit'teki adamların Tanrı'yla cebelleştiği gibi, ölümle akıllıca boks yapar veya güreşiriz. Ama rakibimize ölüm adını vermek galiba doğru değildir, çünkü ölüm, birbirine aykırı birçok anlam içeren bir insan icadı olduğu için asla bir doğruluk taşımamıştır. Muhtemelen kastettiğimiz, muhtemelen hep kastetmiş olduğumuz şey, tek tek her birimizin hayata, kendimize, her bir doğruluk ve gerçeğimize hep korunmasız olagelmiş bir bağla, her an kopabi-

lecek ve bizi kesip ayırarak ölümlerin yanına gönderebilecek olan bir bağla bağlanmış olduğumuzdur. Her birimiz kendimize hem sağlam hem de yeterli olmayan bir bağlayıcıyla bağlanmışızdır hep, o yüzden nereden ne geleceğini bilmeden şüphe içinde yaşamış, korunmasızlığımızı unutmayı öğrenerek, hiçbir şeyin bizi şaşırtamayacağına dair bir inanç geliştirmişizdir. Bir yarışma içinde olduğumuzu ta başından beri içgüdüsel olarak fark etmiş, ama bu yarışmanın şartlarını veya kurallarını, her an bir kaza yüzünden, hastalık, arıza veya başka bir şey yüzünden ölümcül hale gelebileceği dışında, tam olarak anlamamışızdır. Etrafımızdaki canlıların kaza, hastalık, arıza veya başka bir şey yüzünden birdenbire, ve nadiren de olsa makul ya da anlamlı bir şekilde, stop ettirildikleri dikkatimizi çekmiştir hep. İçinde gerçekliğimizi yaşamış olduğumuz bütün alana, var olageldiğimiz bütün meydana hep ölümler saçılmıştır – ölü bitkiler, hayvanlar ve insanlar. Hurdalarda, bozulmuş makine parçalarında, mobilya ve ev aletlerinde, binalarda, evlerde, mekânlarda, sokaklarda bile arıza görmüşümdür. Her yerde çürüklük, pas, kokuşmuşluk, çöküş, bozukluk ve arıza vardı. Bu üzücü değil, daha doğrusu sırf üzücü değildi, aynı zamanda moral bozucuydu da, ve daha küçük yaştan, ömrü tükenmiş şeyleri kurtarmak, onarmak, hayata döndürmek gibi gayet budalaca bir dürtüye sahip olduğumu fark etmiştim. Bu şeylerin kendim olduğunu düşünürdüm sanırım ve onlara bakarken acı ve umutsuzluk duyardım. Tabii bakacak yeni şeyler de vardı, daima taze, temiz, renkli şeyler, bunlara da bakar ve bakmaktan keyif alırdım, ama ömrü tükenmiş şeyleri hiç unutamaz, yeni şeylerin de çok geçmeden onların yanına katılacağını düşünmeden edemezdim. Dengeyi sağlayacak bolca malze-

me olması, eski şeyler hurda haline gelir gelmez yeni şeylerin yapılıp ortaya konması beni tatmin etmezdi. Tükenmiş şeyler için dertlenmeye ne hakkım vardı ne sebebim, ama yine de acı acı yas tutardım. Peki öyleyse, tükenmeyecek, paslanmayacak, çürümeyecek, kokuşmayacak, kırılmayacak, bozulmayacak, ya da kimliğini kaybetme derecesine gelecek kadar değişmeyecek neyimiz vardı?

Sanatımız vardı. Ve böylelikle, yavaş yavaş, ölümle, arı-zayla, doğruyu yanlıştan, bütünü kırıkta, iyiyi kötüden, faydalıyı faydasızdan vesaire ayıran çizginin öbür tarafındaki bütün zimbirtılarla sanat vasıtasıyla, yazı yazmak vasıtasıyla savaşmaya karar verdim. Ama bu kararı aldıktan sonra bile, ne yapmak, ya da ne yapmaya çalışmak istediğimi keşfedip kolları sıvamaya başladıkdan sonra bile bu savaş sona ermedi. Hatta her zamankinden daha güç, daha çetin bir hale geldi. Sanat yaratmak kolay değildi. Sanat yaratmaya çalışmak başlı başına yeni bir savaştı, ya da eski savaşın yepyeni bir yönü. Yine de, her gün umutsuzluğa kapılsam da, sanatın peşini bırakmadım ve yavaş yavaş, yıldan yıla, sanat bağlamında kendime giderek gelişme kaydeden bir potansiyel yaratma yolunda istikrarlı bir şekilde ilerledim ve 1934'ün Ocak ayına vardığımda, artık beni, kaza eseri olsun, kaçınılmaz olarak olsun durdurabilecek, beni yazmaktan alıkoyabilecek, hayatımın sonuna kadar bana bir uğraşı sağlamakla kalmayıp beni bu uğraşıya mecbur edecek tam bana göre bir başlangıç yapmaktan alıkoyabilecek hiçbir şey olmadığına inanmam mümkün olmuştu.

Potansiyel, her şeyle daima bağlantılı bir şeydir. Doğru potansiyeli yaratırsanız, sonuç da doğru olacaktır. Kısacası, yazmaya hazırlanırsanız, bu ister istemez yazacaksınız demektir. Zor olan şey yazma eylemi olmayacaktır, zor olan

potansiyeli korumak olacaktır; özen gösterilmesi gereken nokta işte hep bu olacaktır.

Bir yazarın kendine doğru potansiyeli yaratması ne kadar sürer? Cevabıma şöyle başlasam iyi olacak: O hoo! Çok uzun sürer; çoktan gelmiş geçmiş, çoktan tükenmiş, geçmişte ve insan hayatına doğmuş herkesin içinde birikmiş ebediyet kadar. Üstüne üstlük, yaşayan ve yaşadıkça hep şimdide kalan şimdiki zamanın yıllarınca sürer, onun için, yazmak istediklerini düşünen gençlerle konuşurken onlara, yazın konusunda yapacakları her şeyi şimdi yapmaya bilhassa özen göstermelerini söylemek zorunda kalıyorum, sonra değil – şimdi yapılanlar ümitsiz görünse de. Yaşamak, bir düşünce olmaktan çok bir eylemdir, sanat yaratmak da bir eylemdir. Şimdi bir şey yapmazsan, yarın bir şey yapmış olduğunu görmek mümkün olmayacaktır.

Bütün olay, yaşama ve bir hayat yaratma olayının tümü, bir potansiyel yaratma, sanat yaratma olayının tümü aynı zamanda çok basit. Bir savaş filan yok ortada, o şekilde düşünülecek olursa. Ölüm yakınlarda değil, hatta, aslında ölüm filan yok. Ölüm uzun bir süre önce vuku buldu, veya doğum, ve şimdi burdasın, ve kimsen o kişinin, ve başından beri dediğin dedik, ve sen her kimsen osun, senin gibi başka biri yok, ve hayatında veya sanatında yarattığın her şey sensin ve bütün olay çok harika ve sabahleyin erkenden kalkmaya değer bir şey. *“I Don’t Get It” öğleden sonra 1:25 ile 3:25 arasında yazıldı.*

10.

Sigara içmek, dumanını derince içime çekmek 1934’te benim için büyük bir zevk kaynağıydı, hele sabah kahvesinin ilk yudumunu aldıktan sonra. Bu hâlâ bir zevk kaynağı

olmaya devam ediyor, gerçi ara sıra, aşırı sigara içmek tat duyusuna eninde sonunda zarar verdiği için, tat duyumu keskinleştirmek amacıyla yarım gün kadar sigara içmemek de hoşuma gider. İşimi bitirdikten sonra bir sigara yakmayı tercih etmişimdir hep, 1934'teki uzun yürüyüşlerim boyunca hemen hemen hiç sigara içmezdim ve bu 1964'te de böyle devam ediyor. 1934'te sokağa atacak param olmadığı için, hemen her sabah beş sente bir kese Bull Durham alır ve kendi sigaramı kendim sarardım. Kuru duman çok hoşuma giderdi, ama çalıştığım esnada, bir dakika sürmese bile, bir sigara sarmak için ara vermek beni yavaşlatıyordu, o yüzden her ihtimale karşı elimin altında bir paket de Chesterfields bulundurmaya çalışırdım, gerçi hemen her seferinde canım bir sigara daha çektiğinde hazır sigarayı yaktığım nadir olurdu. Yeni bir sigara sararken yazımda muhtemelen bir sonra kullanacağım cümleyi kurar, kelimeleri aklımdan tek tek geçirir, sonra da, kulağa nasıl geldiğini anlamak için bunları yüksek sesle söylerdim. Bir cümleyi kolayca söyleyemezsem, tam olarak oturmadığını düşünür, kolayca söyleyebileceğim şekilde değiştirirdim. Bu, peşinde olduğum anlamı kaybetmeme sebep olmazdı, aksine, anlamın daha kolay anlaşılır ve daha açık olmasını sağlardı.

Bir de, çalıştığım zaman şapka takardım. Bunun sebebi de, 348 Carl Caddesi'ndeki dairede merkezi ısıtma sistemi olmayışındı, ben de ısınmak için şapkayı başımdan çıkarmazdım. Ama bir süre sonra, hava sıcakken bile şapkayı kafamdan çıkarmamayı tercih eder oldum. Şans getirsin diye. Başımdaki eski şapka, bana yazınımda ihtiyacım olduğunu düşündüğüm şansını getiriyordu.

1934'te yaptığım ve bence gayet ilginç olan bir şey vardı, o da her sabah duştan sonra, hiç aksatmadan, esneme

ve gerinme hareketleri yapardım; önce yavaş yavaş, sonra da hızlı hızlı, bu da beni canlandırırđı. Sonra sağ kolumu havaya kaldırır ve hızla aşığı sarkıtırdım, bunun üstüne omuz eklemim çatırdardı, sonra da aynı hareketi sol kolumla yapar ve böylece güne hazır olurdum. Sabahları gerinme ve omuz eklemlerini çatırdatma dürtüsünü yıllardır duymuyorum, ne zaman aklıma gelip de omuzlarımı çatırdatmayı denesem olmuyor. Ara sıra iki kolumla da defalarca denedim ama beceremedim, bu da hem canımı sıktı hem de beni eğlendirdi: “Yaşlanıyorum da ondan. Eklemler katılaşıyor. Hiç hoş değil tabii, ama elden ne gelir? Olacağı buydu.”

İlk kitabımdaki öyküleri yazdığım Carl Caddesi’ne bakan küçük oda, şimdiye kadar çalıştığım en iyi odalardan biriydi, belki de en iyisiydi, çünkü sabah güneş doğar doğmaz ilk iş odaya düşer ve öğlene kadar gitmezdi, ondan sonra oda gölgelenir, yazdığım şeylerin tarzı da değişirdi. Güneş odaya düşmüşken, içinde güneş olan, sıcaklık ve ışık, şevk ve memnuniyet olan şeyler yazmaya meylettiğimi fark ederdim; tabii bu da yeri gelince iyi ama, böylesi bir neşenin yeterli olmadığı düşünülecek olursa can sıkıcı, yani odada güneş varken her şey konusunda kendime güven duyar, ya da hiç olmazsa kendimi umutlu hissederdim, ama güneş gider gitmez her şey konusunda duyduğum daha kapsamlı ve daha sürekli olan şüpheye tekrar kapılırdım. Geceyi her zaman sevmişimdir. On üç yaşından on altı yaşına kadar Fresno’da bir telgraf kuryesiyken bile en çok gece nöbetini severdim – akşamüstü dörtten sabahın birine kadar. Ama öğle vakti gelip de güneş odayı, nasıl desem, terk edince, zaten güneşten gına gelmiş olurdu, gerçi iş restleşmeye varırsa, en çok güneşi ve sabahı sevdiğimi

itiraf etmem gerekir. Hangisi daha önemlidir, başlangıç mı, bitiş mi? Hangisi daha faydalıdır? Ama bu boş bir soru, çünkü hatalı ve neredeyse anlamsız, ama doğrusunu söyleyeyim mi, bana kalırsa ve tecrübelerime dayanarak, önemli olan başlangıçtır, bitişten çok daha önemlidir, başlangıç olmadan bitiş olamayacağı gibi aşikâr bir sebepten başka bir sebep olmasa da. O yüzden, bir başlangıç yapmak, elimden gelen en iyi başlangıcı yapmak, yazı yazmakla olan ilişkimde hep ağır basmıştır. İyi bir başlangıç yaptıysam veya başlangıçta şanslı idiysem, yazımın geri kalanının geleceğini ister istemez çok önceden öğrenmiştim. Kötü bir başlangıç yaptıysam, işim iki katı zorlaşırdı, çok yavaş ilerler, sık sık bir çıkmaza saplanır ve bitirmek acı bir mücadele haline gelirdi. Benim öğrenmek istediğim, meselenin üzerinde fazla düşünmeden doğru başlangıcın nasıl yapılacağıydı. Yazmak istediği romanın ilk kelimesine karar vermesi tam bir sene almış bir yazar hakkında koca bir roman olduğu rivayeti var. Romanı ben okumadım, ama Paris'ten bir arkadaşım bir, iki ay önce bunu bana anlattığında, böylesi bir duruma ilişkin eğlendirici ve muhtemelen anlamlı bir yazın eseri yaratma olasılıkları canlanıverdi kafamda. Bir yazar yeni bir yazına nasıl başlayacağına karar veremiyorsa bile yine de bir şekilde başlaması gerekir, yoksa bir başlangıç hiç olmayacaktır, ya da en sonunda bir başlangıç yapsa bile pek bir şey fark etmeyecektir, çünkü yazarın kendine güveni yoktur.

Carl Caddesi'ndeki çalışma odamı seviyordum. Sabah ilk iş güneşin odama gelmesi hoşuma gidiyordu. İşe koyulmak hoşuma gidiyordu, ve masaya oturur oturmaz yazmaya başlamak istiyordum. İyi bir bitiş gerektirecek cinsten bir başlangıç yapmak istiyordum – kendime bu konuda

bir sürü seçenek sunmaksızın. Üzerine kafa yoracağım bir başlangıcın çaresiz iyi olacağı beklentisine girerek bir başlangıç üzerine kafa yormaktansa –çünkü öyle olmayacağını uzun zaman önce keşfetmiştim– direkt iyi bir başlangıç yapma riskini göze almaya ta en başından karar vermiştim. Bütün olayda bir kazaen olma unsuru vardı, bu da bayağı ilgimi çekiyordu. Çalışmaya koyulduğum zaman, iyi kazalar olağan hale gelsin istiyordum. “*Lab, Lab-lab-boo*” akşamüstü 3:05 ile 5:40 arasında yazıldı.

11.

Bir yazarın kendi eserini yargılaması, eseri konusunda objektif ve dürüst olması zor, hatta imkânsızdır derler. Büyük bir yazarın öyle olduğunu söylemesi ise görgüsüzlüktür – eserinden emin bile olmaması beklenir. Scott Fitzgerald’ın, hayatının sonuna doğru, hiç tanımadığı insanlara, bunun diğer her şeyi açıklamaya yeteceği inancıyla –ama tabii açıklamaya yetmemiştir– adını söylediği hikâyesi çok dokunaklıdır bence. Kim olduğundan haberleri bile yoktu. Kitapların içindeydi ama kendi içinde değil. Yine de, yabancılara bir dâhi olduğunu ısrarla ilan etmekte haklıydı. Yazınına dair söylenebilecek en kötü şey, bunun arkasında, o kadar iyi olmaktan, o kadar şanslı, o kadar akıllı, o kadar hızlı ve bilge, o kadar başarılı, o kadar el üstünde tutulur ve yakışıklı olmaktan ve hep galip gelmekten fazlasıyla zevk alan genç bir adam olmasıdır denebilir, sanatı kendisinden ibaretmiş gibi, ki elbette öyleydi – her yazarın öyledir.

Büyük olmayan bir yazara gelince, büyük olmadığını söylemesinin, ya da büyükmüş gibi davranmasının, ya da yazını ve kendisini fazlasıyla önemsemesinin ne faydası

vardır, ikisi de büyük değildir nasıl olsa. Hem bu kimin umurundadır?

Bu noktada benden beklenen şey –eğer böyle bir şey bekleniyorsa– büyük bir yazar olmadığımı, büyük bir yazar olmadığımı bildiğimi ve eserlerim bu gerçeği kanıtladığına göre, öyle olmadığımı söylememek için hiçbir sebebimin olmadığını belirtmemdir herhalde. Ama, eserlerim söz konusu olunca, ve eserlerimden ayrı olarak, ama yine de onlardan ayrılmaz bir şekilde kendim söz konusu olunca dürüstlüğe son derece önem versem de, böyle bir yorumda bulunmayacağım, çünkü açıkçası buna inanmıyorum. Büyüklük diye bir şey varsa, ve böyle bir şeyin göreceliliğinin üzerinde fazlaca durmakta bir mânâ varsa, o zaman, yazınının büyük olduğunu ve kendimin yazınımdan da büyük olduğunu belirtmeye mecburum. Kendimi seçme şansım yoktu. Dünyaya geliverdim. Bir yazar olaraksa, seçeneklerim sınırsızdı, ama yine de bir seçimde bulundum. İhtimal, kanıt, hatta gerçeklik dahil hiçbir şeyin gözümü korkutmasına izin vermemeyi seçtim, çünkü gerçeklik, başka nitelikleri ne olursa olsun, asla nihai değildir aynı zamanda, ve en azından kısmen yarım yamalak, hareket halinde ve değişkendir, çünkü hayatın kanunu, bütün canlıların, özellikle de yaşayan insan ırkının yaşayan her ferdinin kanunu budur. Sanatın, özellikle edebiyat sanatının, ama genel olarak sanatın gözümü korkutmasına izin vermedim. Başkalarının büyüklük unvanını hak etmiş eserlerini memnuniyetle kabul ettim, ama bunların yanı sıra büyüklük unvanına layık olacak başka bir edebi sanat tarzı olamayacağını hiçbir zaman düşünmedim. Büyük olduğuna inanılagelmiş edebi sanat türünde eserler yaratamıyorum diye, başka bir türde, benim kendi türümde, ve o da büyük sayılacak bir

sanat yaratamayacağıma asla inanmadım. Benim sorunum bu kadar aşırı değildi. Sorunum, sanat türümün ne olacağını ve bu türü nasıl yaratabileceğimi keşfetmek, sonra da bunu uygulamaktı, ve bu süreç yazdığım hemen her şeyde geçerliydi, üstelik sırf arada bir değil. Çeşitli insanların, falanca eserimin belli bir nitelik taşıdığını, ama filanca eserimin bu niteliği taşımadığını düşünmesi hep komiğime gitmiştir. “Madem ki ben yazdım,” diye cevap verirdim, “diğer bütün yazdıklarımnda olan, yani benim hayatiyetimi onda da vardır.” Kötü gibi görünse de, hatta sahiden kötü bile olsa –böyle bir şey mümkünse tabii– yine de hayatiyetimi taşıyordu, dolayısıyla, tabir caizse, büyüklüğü kötülüğündeydi. Deli saçması, zırva ve fasa fiso mu diyorsunuz? Eh, öyle olsun, ama bu da gözümü korkutmuyor çünkü diyeceğim şu ki, ta başından beri söylemekte olduğum, ve herkesin yavaş yavaş söylemeye başladığı, zamanla anlaşılıp kabul edileceği kesin olan şu ki, hayat ve sanat birbirinden ayrılamaz. Eğer birbirinden ayrıysa, ayrı olabiliyorsa, sanat, ne kadar harika olursa olsun, bir sahtekârlık demektir. Sanat babında sahip olduğumuz her şey hayatta olan kişilerden gelmiştir ve hayatta olan kişiler içindir – ama bu noktada içinden çıkmaya zamanım olmayan bir belaya çatmaya başlıyorum, o yüzden içinden çıkmaya çalışmayaacağım. Ayrıca bu da gözümü korkutmuyor. Hatalı olmak ve hata yapmak, daha fazlasına, yani daha çok kesinliğe ve daha çok doğruluğa erişmeyi keşfetme tarzımın, hep haklı ve hatasız görünmeyi becererek olacağımdan daha az haksız ve daha az hatalı olmayı keşfetme tarzımın önemli bir parçasıdır. Sapa ve özellikle ilk başlarda başarısızlığın kaçınılmaz olduğu yollara koyulmaktan korkmam.

İnsan pek çok iyi sebepten dolayı sanat yaratır, ama sanatın amacı, devamlılığın amacıyla aynıdır – yani, devamlılığın değerinin bilinçli ve kasti olarak kabul edilmesi. Zamana ve yaşayan insan ırkının tümüne katlanmak içindir. Çağımdaki edebiyat sanatının birazını, diyelim payıma düşenini, yaratacak olan bir sanatçı olacaksam, bunu, eserleri eskiden de günümüzde de istediği kadar etkili ve hayranlık uyandırıcı olsun, veya olmuş olsun, başkalarının sanatını kullanarak değil, kendi sanatımı kullanarak yapmam gerekecektir. Ben kendi işimi yapmak zorundayım, başkasınınkini değil. Onun sanatı da, kendisinin olmasının yanı sıra Tanrı'nın veya doğanın sanatıydı; ayrıca sanatın, sanatın sanatı olduğu da malum. İçimizden herhangi birinin, sıfırdan başlamış olsa acaba ne tür bir sanat yaratacağını tahmin etmeye çalışmak boşunadır, biri bunu yaratmıştır, o yüzden bizim de yaratacağımızı kabul etmek zorundayız. Sanat, açıklaması yapılamayacak kadar olağanüstü bir şeydir, ama bilinsin veya henüz bilinmesin, gözle görülsün veya görülmesin, yalın haliyle mevcut olandan, var olandan daha olağanüstü değildir. Bir yazar aynı anda hem ustalıkla hem de yapaylıktan uzak olabildiği ölçüde büyüktür, hem kaçınılmaz ve gözle görünür dünyanın hem de henüz yaratılmamış ama yaratılabilir dünyanın, keşfedilmemiş, gözle görünmeyen, akışık, sınırsız ama yine de gerçek olan diğer dünyanın hızla hareket eden bir sakini olabildiği ölçüde büyüktür.

Ben büyüğüm. Yazınım da büyük. Bununla birlikte, bunu peşin peşin belirtip, hatta buna gülmüş olmakla birlikte, inanın bunun hiçbir öneminin olmadığını söylemem lazım, hakikaten buna ihtiyaç yok, inanın benim de büyük olmama gerek yok, yazınının da büyük olmasına gerek

yok, hiç önemli değil, kimse boşuna heyecanlanmasın, çünkü en büyük büyüklüğümüz bile büyük değil aslında, ama ziyanı yok, kimse büyük olmadığı için, küçük olduğu için sinirlenmesin, çünkü istediğimiz işte bu, elde etmeye çalıştığımız bu, sanatımız işte bunun için, yani kaçınılmaz devasallığımızı ve kaçınılmaz önemsizliğimizi kabullenmek için var, çünkü bu kabullenmeden, devam etmemizi sağlayan o özgürlük hali doğar. Deneyimimizi bütün karmaşıklıklarıyla, dolaşıklıklarıyla, zıtlıklarıyla, düzensizliğiyle, yapmacıksızlığı, faydasızlığı ve çaresizliğiyle yaşamaya devam etmemizi sağlayan; çünkü devam etmekle, insan arıcılığıyla her şeyin içinde bulunan zekâ, George Bernard Shaw'un başka bir isim verdiği, D. H. Lawrence'ın daha başka bir isim verdiği o zekâ – Shaw, hayvani olmayan, Lawrence ise insanın içindeki ve kendi içindeki hayvanı yücelten, Shaw, uzun, pırıl pırıl sağlıklı bir hayat yaşayan, Lawrence, hastalıklı, kısa bir pırıl pırıl hayatı hızla kateden (hastalıktan kastım huzur nedir bilmediği ve belki de istemediği idi, ama muhtemelen doğuştan böyleydi); çünkü devam etmekle, her insanın içinde şu veya bu ölçüde, şu veya bu şekilde, diğer bütün canlılarda olduğundan daha dolu dolu mevcut olan o zekâ, şu ana kadar korkutucu derecede zayıf ve tam gelişmemiş ve hatta görünürde işe yaramaz ve hep başı dertte olan o zekâ insanı bir arada tutar ve çok küçük bir parçası olduğu geri kalan her şeyle birlikte, gerçeklik ve sanattan çok Tanrı'yla birlikte kalmasını sağlar. Onun, bir an bile durdurulamayacak, ölçülemeyecek, tanımlanamayacak, sınırlanamayacak olan hareketle birlikte kalmasını sağlar.

1934'te olduğu gibi, otuz üç gün boyunca günde bir öykü yazıyorum. Peki şimdi, on birinci gün, elde ne var?

Yazdığım şeyler öykü sayılır mı? Hayır, sayılmaz, ama 1934'te de sayılmazdı.

Bu çalışma programımın amacı, şu anda, öncelikle benim için, sonra da herkes, hatta her şey adına durumun nasıl olduğunu biraz daha öğrenebilmek. Devam edegelen hayattalık konusunda elimden geldiğince çok şey öğrenmek istiyorum hâlâ. *"To A Poet In Erivan"* akşamüstü 3:25 ile 7:50 arasında yazıldı.

12.

Her birimiz budalaca hareket etmekten müthiş korkarız, ama budalalık kadar sıradan bir şey yoktur. Dünyada budalalığının muazzamlığı karşısında zaman zaman hayrete düşmemiş biri yoktur herhalde. Ama budala olmak, budala yerine konmaktan korkmamak, başkalarının gözünde budalalıktan illa ki azade olmayı kendinden istememek lehine söylenecek çok şey vardır. Üstlerine gülünmesi birçok iyi insanı biraz deliliğe doğru sürüklemiştir, birçok ahmağı da şiddete ve suça doğru. Profesyonel palyaçolar ve komedyenler hariç hiç kimse üstlerine gülünmesinden hoşlanmaz, ama yeni bir şey denemeye, daha fazla bir şey, veya farklı bir şey denemeye kalkışan hemen herkes budala yerine konulduğunu ve üstüne güldüğünü görmüştür.

İnsana has belki en büyük ve en sıradan budalalık övün-genliktir; hele bazı tip, nasıl desem, övünge olmamalar aslında övünge'nin dansıdır. Böyle bir övünge'nin, kendilerini ciddiye almaya yatkın erkeklerde görmemek imkânsızdır. Bunu birçok erkekte görmüşümdür, bunu kendimde de görmüşümdür, ayrıca başkalarının bende gördüğünü de görmüşümdür ve bunlardan en çok hangisinin beni eğlendirdiğinden veya sinirlendirdiğinden emin

değilim. Sanırım başkalarının, kendileri hususunda zarif veya gülünç bir şekilde kafası karışmış olmasını normal karşılarım, dolayısıyla, öyle olmaları beni hiç şaşırtmaz, ama günde en az bir iki defa budalalık etmeyi, veya erdemlice yanılmış olmayı, veya abesçe övünge olmamayı kendimden de beklediğim halde, kendimde de bu tür anormallikleri fark ettiğimde hep biraz şaşırırım, ama bu da, bu fark ediş de beni şaşırtır ve sinirlendirir, çünkü bu, böyle bir budalalığın bana göre olmadığını, benim tabiatımda olmadığını, eninde sonunda kaçınılmaz olmadığını düşündüğüm anlamına gelir, ki bundan daha övünge ne olabilir?

Öyle veya böyle 1934'te, ilk kitabımı oluşturacaklarını umduğum öyküleri yazmaya başladığım zaman, ilk istediğim şey, mümkünse kendimi gülünç duruma düşürmemektir, ayrıca, daha doğrusu aynı zamanda, bu konuya fazlaca kafa yormanın üstüme vazife olmadığı konusunda kararlıydım, üstüme vazife olan sadece işimi yapmaktır, o kadar. Ama yine de, öykülerin her birini yazdıkça, ve her biri yazıldıktan sonra, ortaya çıktıktan sonra, kendi başına var olduktan, bir varlık kazandıktan ve öyle kalacak olduktan sonra, kendimi yine gülünç duruma düşürdüğümü, bence öyküyü gerçekten değerli kılacak olan kendime ait özü öyküye aktaramamış olduğumu düşünmeden edemiyordum. "Saçmalıktan başka bir şey değil!" diye düşünüyorum ve sık sık bunu yüksek sesle ifade ediyordum. "Şu kör olası insan sevgisi, mesela. Nereden çıktı durduk yere?"

Gerçek şu ki, elimde değildi. İyi yazdıysam, elimde olmadığı içindi. Budala gibi yazdımsa, yine elimde olmadığı içindi. İnsanları sevmeye hakkım olduğunu farz ettiysem, ki aynen öyle yapmıştım, bu sevginin yapmacıklığını ve övüngeliğini fark etmemişsem, elimde olmadığı içindi.

Ama aynı zamanda övünge, saçma, sahte veya gülünç olmayan bir şey vardı ortada, bunun ne olduğunu tam olarak bilemiyor gibi olsam da buna inanıyordum ve işimi yapıyordum. Muhtemelen olan biten şuydu ki, hayatta olmaktan, dünyadan ve dünyadaki insanlardan keyif alıyor, bundan heyecan duyuyordum ve her şeyin yaşayan gerçeğine, hayatın kendisine iştirakimin, zamana, havaya, insanın kendisine ve diğer herkese tahammül etmekten ibaret bu düzensiz ve şekilsiz insan ayiniyle olan ilişkimin bana verdiği bu keyif ve bu heyecan sevgi dolu olduğumu, her şeyi sevdiğimi, herkesi sevdiğimi, hatta nefret ettiğim her şeyi ve herkesi bile sevdiğimi düşünmeme ve buna inanmama sebep oluyordu.

Elimde değildi, ayrıca her şeyi ince eleyip sık dokuyacak vaktim yoktu doğrusu. Mesela başarılı olmamın, sırf benim değil, herkesin yararına olduğuna dair pek bilinçli olmayan bir his vardı içimde. Sonunda, herkesin yararına yaşayan ve herkesin yararına çalışan dünyadaki tek adam çıkagelmişti, yani bendeniz. Bu his pek bilinçli değildi gerçi. Bir yerlerde dolaşüyor, kendimi gülünç duruma düşürmeme sebep oluyordu. Bu hissin gerçekten var olduğunu, çoktandır var olmuş olduğunu sonunda fark ettiğim zaman, hemen başkaları geldi aklıma; çok eskiden yaşamış ve insanlık için, tabir caizse, bir şeyler yapmış, veya Tanrı için, veya mesela İsrail için, veya Atina için, Roma için, Fransa için, İngiltere için, İspanya için, Rusya için, Hindistan için, veya eğitim görmemiş, yoksul, hasta, deli, sakat vesaire insanlar için bir şeyler yapmış olan büyük şahsiyetler söz konusu olduğunda acaba durum nasıl diye düşündüm ve benim için geçerli olan şeyin mutlaka onlar için de geçerli olmuş olduğu kanaatine vardım. Çoğu zaman on-

ların kafa karışıklığı ve budalalığı benimkinden çok daha büyüktü, ve bunun insanlık için, Tanrı için, gerçek için, ya da sandıkları herhangi bir şey için olmadığı açığa çıkmıştı sonunda. Sırf kendi içindi ve bunu anlayamamış, tam ve kesin olarak kavrayamamışlardı. Gerçi, başka ne yapsalardı? Bilmiyordum. Muhtemelen, ne yaptılarsa onu, ama bir şekilde, daha farklı olarak. Ama kolay değildi. Çok karmaşıktı. İşin içinde anlamadığım, uzmanı olmadığım bir sürü şey vardı, ve bunlar öncelikle işin içindeki bütün unsurları ayırt etmekle, sonra da bu unsurları hareket halindeyken, hareket ettikleri esnada sabırla, amansızca, vazgeçmeden izleyerek bulmakla ilgiliydi. Son olarak da, bütün olayın muhtemel gerçeği konusunda bir karara varmakla ilgiliydi.

Bu karar, benim deneyimimde hemen her zaman şöyle bir şey olmuştur: “Doğru yaptılar, ama bu da yanlıştı. Başka seçenekleri yoktu. Elllerinde değildi. Tamamen anlayana kadar bekleselerdi, bütün hayatları boyunca bekler ve hiçbir şey yapmamış olurlardı.”

Ayrıca her insan, *bir şey yapmak için baskın bir dürtüye sahiptir*. Bu faaliyetin yer aldığı saha karmaşık bir saha değilse, mesela ufak çapta tarım gibi, yapılan şey pek hasar veya zarar vermez. Ama bu faaliyetin yer aldığı saha büyük, geniş ve karmaşıksa, sonuçta budalaca, övünge, kötü niyetli, hatalı, hatta kanuna aykırı olmayan bir şeyler yapılabilmesi pek mümkün değildir. Öyle ya da böyle bu faaliyet, hayatta olan her insanda, tabiatının ve gerçekliğinin tesadüfi yapısı uyarınca yer almalıdır.

Ben faaliyetimi geniş bir sahada, sonuçta olabilecek en geniş ve en zahmetli sahada, yani dil sahasında, iletişim sahasında yapmak zorundaydım, dolayısıyla incinme noktaları pek çok ve pek büyüktü.

Mesela, tanışıklığım olan bir gazetecinin karısı, sonradan ilk kitabımda çıkan öykülerden birini *Story*'de okumuştur. Öykünün adı "Yetmiş bin Süryani"ydi.

"Hiç böyle bir şey okumamıştım," dedi. "Anlamadığım halde beni ağlattı." Sonra, bir an durakladıktan ve tatlı tatlı gülümsedikten sonra, "Derdin neydi?" dedi.

Cevap verememiştim ve şu anda, 1964'te, her gün yeni bir öykü yazarken, hâlâ da cevap veremiyorum. Her bir öykünün neden veya nasıl oluştuğunu ve okuyucuyu her ne şekilde etkileyeceğini gerçekten de bilmiyorum. Ama gazetecinin karısının "Yetmiş bin Süryani" hakkında, öyküyü okuyuşu ve ondan etkilenişi hakkında söylediklerinin hem bir kompliman hem de bir itiraz olduğunu hatırlıyorum. Bu da, düşünmekte olduğum diğer her şeye, eylem ve kayıt, gerçek olay ve yorum, deneyim ve sanat, doğruluk ve hayal, gerçeklik ve icat hakkındaki bütün çözümlenmemiş, belki de çözümlenemeyecek sorulara eklemem gereken bir şeydi. Bütün bunlar aynı mıdır? Sonra bunların yanına bir de kaza ve kasıt eklemeli. Mesela dün, geçen sene, veya uzun bir süre önce olmuş bir olayı ele alalım, bu olay şimdi yazıya aktarılmış olarak tekrar vuku buluyor, aktarılmasında bir amaç, aktarılma üslubunda bir kasıt var. Dünyadaki her insanın içinde bir günde çeşit çeşit, günün yirmi dört saatindeki dakikalardan çok daha fazla sayıda olay vuku bulur ve bütün bu olaylar birbirine dolaşık, düzensiz, eşzamanlı, önemsiz, alakasız, dikkat çekmeyen, anlamsız ve daha pek çok sıfatlı olaylardır, sonra birdenbire, ufak bir yazılı eserde, birkaç tane anlık olay bir tür amaçla bir araya getirilir ve ardından bir şey doğar. Sanat, veya onun gibi bir şey doğar. Deneyim gibi bir şey. Başka bir deneyim düzlemi.

Ne yaptığımı bilmediğim isabet olmuş, diye karar verdim sonunda. “Watermelon Eaters” öğleden sonra 12:55 ile 2:35 arasında yazıldı.

13.

Peki ıstıraba ne demeli? Kendi olarak doğduğu için ne kadar talihli olsa da, herkesin ara sıra yaşadığı o ya da bu tür acıya ne demeli?

Evet, kesinlikle böyle bir acı söz konusu, ve ben de, kim olursanız olun sizin gibi payıma düşeni yaşadım, ve bu pay, yazılarını nerdeyse *tamamen* ıstırap üzerine kurmuş, kuran, kuracak olan gelmiş geçmiş ve gelecek yazarların payından aslında çok daha büyük olabilir veya olmuş olabilir; bu ıstırap belki de, insanların ortaklaşa yaşadığı en gerçek deneyimdir, ama asla tek deneyim değildir, öyle ki bu deneyimin doruğunda bile, başka deneyimler de gerçektir ve yazarın buna saygı duyması gerekir.

İstırap konusu bu kadar. (Bunu kasten bu şekilde belirtiyorum; bunu bu şekilde belirtmenin, ya bunu neden belirttiğimi bilmediğim anlamına, ya fazla uğraşmak istemediğim anlamına, ya da başka konulara atlamak istediğim anlamına geleceğinin tamamıyla farkındayım; başka konular derken, tercihen biraz daha belirli bir şeyi kast ediyorum, çünkü konu ıstırap olunca kimin neden bahsettiği bilinmez açıkçası.)

Bir iki başka konu üzerinde düşünmek ve konuşmak istiyorum; hepimizin, her birimizin, bireysel olarak düzensiz olmasından başlayalım. Bu, bu şekilde ifade etmemde bir mahzur yoksa, fena halde insani bir şeydir. İnsan denen hayvan organize olma içgüdüsüne, hayat deneyimini ve şu anlaşılmaz bir biçimde elini attığı her şeyi yüzüne gözüne

bulaştırma merakını biraz olsun bir sisteme oturtma, bir yola sokma içgüdüsüne sahipmiş gibi görünse de, düzensizlik muhtemelen kaçınılmazdır, hatta büyük olasılıkla normaldir.

Bu noktada, “anlaşılmaz”ın derhal kavradığım ve sonrasında da kullanmaktan zevk aldığım ilk zor kelimelerden biri olduğunu belirtmeden edemeyeceğim, ama otuz küsur senedir kullandığımı hatırlamıyorum. Acaba neden? Belki her şey, sadece diğer her şeyden, bütünden soyutlanmış olarak ele alındığı zaman anlaşılırdır, ama bir şeyi başka bir şeyden soyutlamak da imkânsız gibidir, dolayısıyla, insan çok geçmeden hiçbir şey veya hemen hemen hiçbir şey anlamadığını açıkça anlar. Ama anlamadığını anlamak da gayet iyidir, bir başlangıçtır hiç değilse, gerçi düzensiz olma durumunu azaltmaz, ama bu konuyu da burada keselim, çünkü asıl bahsetmek istediğim şey düzensizlik de değil.

Öyküden bahsetmek istiyorum, çünkü hazırladığım Çalışma Programı otuz üç gün boyunca günde bir öykü yazmaktan oluşuyor, 1934’te otuz bir gün boyunca günde en az bir, bazen iki öykü yazdığım gibi. Bir öykü, diyelim felsefi bir yazının gideremediği bir açıklığı neden giderir? Gayet basit, çünkü öykü birileri hakkındadır ve okuyucu da bir birisidir, felsefi bir yazıysa herkes hakkındadır ve hiç kimse herkes değildir. İşte bu kadar basit.

Peki giderilen açıklık nedir? Ya da gerçekten bir açıklık mıdır, yoksa iç rahatlığı mı? Ya da başka bir şey mi? Kendi namıma, giderilecek bir açıklık hissettiğim zaman Ruslara başvururum, içim rahat olduğundaysa rahatlığımı bozmamak adına herhangi bir yazara. Rusların sahip olduğu nitelik, her şey konusunda açıkkalpli olmalarıydı, bu da ta başından beri kendi içimdeki açıkkalpliliğe uyuyordu,

bunun yanı sıra, öykülerindeki insanların bütün detaylarına hayret verici ve muhteşem bir sabır ve titizlikle yaklaşmalarıydı, ama bununla da bitmiyordu. İnsanları ne kadar zorda olursa olsun, ne kadar ıstırap çekiyor olursa olsun, başlarına öyle bir şey gelmiş olduğu için, halen de gelmekte olduğu için, okuyucunun da –mesela benim– başına öyle bir şey gelmiş olduğu için ve aynı şey muhtemelen tekrar başına geldiğinde kendini artık yalnız hissetmeyecek olduğu için insanın yüreğine su serpiliyordu nedense. Rusların öykülerindeki insanlar hemen her zaman hem basit hem de karmaşıktılar ve şaşırtıcı derecede komik bir dille konuşuyorlardı, halk arasında kullanılan sıradan ifadeler ve ibareleri öyle bir kullanıyorlardı ki, bu insanların aptal olduğunu düşünemiyordunuz, aksine, bu insanların, her birinin kendi öyküsü içinde, kendi yazarı tarafından yazılmış birer şair olduğunu düşünüyordunuz – en azından kırk yazardan dördünü belirtmek gerekirse, Tolstoy tarafından, Dostoyevski, Çehov veya Gorki tarafından.

Bu, Rusların açıkkaıplılığıyla, yazarlarının ustalığıyla birlikte olma açlığını halen daha yılda iki, üç kere giderme ihtiyacı duyarım; elime bir Rus edebiyatı antolojisi alır, rasgele bir yerden açar ve kendimi anında dostlar arasında hissederim, deliliğin ya da ölümün yalnızlığı, acısı, başarısızlığı, düzensizliği, hatta yakınlığı asla haysiyetsiz, rızasız, cesaretsiz ve nüktesiz değildir bu dünyada.

İç rahatlığı içinse hiç bilmediğim öyküler okurum; uzun zaman önce yazılmış olsalar da benim için yeni olan öyküler, veya mecmua ve kitaplarda yeni yayımlanmış yeni öyküler, benim için hiç fark etmez, gerçi öykünün arkasında, öyküdeki insanların arkasında bir yazar, olağanüstü bir insan, insan ırkının büyük bir ferdi olduğu nadiren

dikkatimi çeker. Daha çok şöyle düşünürüm: Bu adamcağız her kimse, yeteneksiz denemez, işini titizlikle yapıyor, yazdıklarını okuması kolay, söylemek istediklerini gayet iyi söylüyor, gelgelelim söyleyecek pek bir şeyi yok, daha önce okuduğum altmış, yetmiş yazardan hiçbir farkı yok.

Yani diyeceğim şu ki, sadece öykü yazmakla kalmam, öykü okurum, daima okumuşumdur, okumaktan zevk alırım, sadece ustalıklı olmaktan ileri gitmeseler ve boşuna zahmet etmesine gerek yokmuş dediğim birileri tarafından yazılmış olsalar bile.

Peki ben kim oluyorum da böyle konuşuyorum? Ruslarla aynı ayarda bir öykü yazarı olduğumu mu sanıyorum? Büyük bir öykü yazarı mı? Kimin yazdığı anlaşılсын diye adını bir öyküye koymasına gerek bile olmayan bir yazar mı? Yoksa sırf ihtişam hayalleriyle yanıp tutuşan bir geveze mi?

Vallaha, cevabın canı cehenneme. Görülen köy kılavuz istemez – Ruslarla aynı ayar olduğumu, büyük bir öykü yazarı olduğumu, gayet belirgin bir üslubu olan, buna karşın bu üslubu, asla günümüzde fazlaca rağbet gören birçok yeni yazarınki gibi eksantrik, aldatıcı, orantısız, boş, tekdüze, yapmacık, budalaca ve sıkıcı olmayan bir yazar olduğumu mu söyleyeyim? Soruya bu şekilde cevap vermeme gerek yok. Hakikaten ihtişam hayalleriyle yanıp tutuşan bir geveze olduğumu söylesem bile, bu, cidden büyük tek tük öykü yazarlarından biri olduğum, başından beri öyle olduğum gerçeğini değiştirmez – ama sadece öykü yazarı da değil, her tür edebiyat dalının yazarı, yazmak olarak yazmanın, deneyim olarak yazmanın, hatta ıstırap olarak, düzensizlik olarak, hata olarak, budalalık olarak, komedi olarak, sağlık olarak, hatta balıklardaki hayatın bir parçası olarak, lisandaki gerçekliğin bütün bilinmeyen hakikatı,

yanlış anlaşılması ve sahteliğinin mucizesi ve sırrının bir parçası olarak yazmanın yazarı.

Bunu ta ilk başta, 1934'te söyledim, 1964'te yine söylüyorum, ama şu da bilinen bir gerçek ki, cennetten bahseden herkes oraya gidecek diye bir kural yok.

Sayın okur, inanın ki ziyanı yok. Çoğu zaman sırf dalga geçiyorum, sırf kalın kafalı, katı edebiyat eleştirmen ve tarihçilerine gülüyorum; bu kişiler yazdıkları önemli tezlerde bir Onur Listesi oluşturuyorlar, ama bir de bakıyorlar ki seçtikleri yazarlar Liste'de olmamakla kalmıyor, ortada Liste de yok.

Öykülerimin, yazınının eleştirmenler tarafından seçilmesine gerek yok. Sonsuza dek yaşamasına gerek yok. Büyük olmasına gerek yok. Ve şahsen benim cennete gitmeye de gerek yok. Ama gerekli ya da gereksiz, eserlerimi yazıyorum, ortaya koyuyorum. Herhangi bir okula dahil değilim. Hiçbir bilgin edebi eleştirmen grubu onları desteklemiyor. Hatta hiçbir eleştirmen onları alkışlamıyor. Çok rağbet görmüyorlar. Okuyucu sayısı o kadar az ki, hiç okuyucusu yok bile denebilir. Ama her nedense, belki mantıksızca, ben onlara inanıyorum. Eşek şakası ve serserilik dahil korkunç kusurları ve sınırlılıklarına rağmen ve beceriksizlik, tutarsızlık ve düzensizliklerine rağmen ben onlara inanıyorum; şu, ve sadece şu sebepten dolayı inanıyorum, o da eserlerim aynı anda hem eşsiz olarak benim, hem de hiç bana ait değil.

Büyük olmalarına gerek yok, yazılınsınlar yeter. İşte bunun için elimden geleni yapmaya çalışıyorum, bu arada sokak sokak yürümeyi de ihmal etmiyorum tabii. *"Two Cups of Coffee at the Automat"*, öğleden sonra 1:25 ile 3:50 arasında yazıldı.

1934'ün Ocak ayında, yayımlanmış bir kitabı olmayan bir yazardım. 1933 yılında yazı yazmaktan kazancım on beş dolardı, büyük bir çoğunluğunu, cumartesi günleri Crystal Palace Marketi'ndeki Fior d'Italia tezgâhında çalışarak kazanmış olduğum diğer bütün kaynaklardan gelirimsen iki yüz dolardan azdı. Yani, bir yazardım, iş insanı değil.

1964'teyse hâlâ bir yazarım ama aynı zamanda, ilk kitabım yayımlandığından beri olduğum üzere bir iş insanıyım. Vergi dairesinden bir iş insanı olduğumu söylediler. Para kazanmanın, vergi vermenin, avukat tutmanın ve hükümet, ekonomi, para ve vergilerden oluşan kırtasiyeciliğin bir parçası olmanın ne demek olduğunu artık iyi biliyorum.

Bir yazar için iş insanı olmak komik bir şey. Hem de kepezelik.

Yazmak bir iş eylemi değildir. Bir yazar olmak, pratik iş bağlamında, budalaca bir şeydir. Bir hikâye yazmak, hasat devşirmek, kargo sevk etmek veya bir borçtan faiz kazanmak demek değildir.

Hikâye yazmak, yaşamak demektir, yaşatmak, yaşamaya mecbur etmek demektir. Bir öykü yazmak için gerekli olan gayret, zekâ, enerji, nüktedanlık veya disiplin, bankerler, avukatlar, genel müdürler, tacirler veya diğer meslek sahiplerinin taşıdığı benzeri niteliklerle aynı sınıfta değildir.

Büyük denebilecek bir hikâye çok az para getirebilir, sıradan denebilecek bir hikâyeyse çok para getirebilir, ama bu iki tür hikâyenin yazılışı hiçbir bakımdan veya hiçbir düzlemde bir iş olayı değildir.

Ne var ki herhangi türde bir hikâye yazıldıktan sonra ve hikâye satıldıktan sonra yazar, ister istemez, otomatik ola-

rak bir iş insanı haline geliverir. Bu biraz karışıklık yaratabilir. Hatta bazı durumlarda o kadar karışıklık çıkmıştır ki, bazı yazarlar hakikaten iş insanı haline gelmişlerdir. Yazı yazma işine atılmışlardır. Ya da yazı satma işine atılmışlardır. Bir yazar, ne yaptığını ve ne sattığını göz önüne alarak bir hikâye değil de ancak, nasıl desem, bir ürün yazabilir. Bir hasadı, bir kargoyu, buzdolabını veya otomobil gibi imal edilmiş bir nesneyi yazabilir, bir oyuncağı, bir takım elbiseyi, Amerikan Tel'i ve Tel'in on hissesini, bir belediye bonosunu, yeni bir banka hesabını veya ipotek ödemesinin faizini yazabilir. Ve bütün bu ıvır zıvır, bir işletme müdürü, bir vergi uzmanı, bir avukat, bir muhasebeci ve başka bu tip kişilerin becerisini gerektirir – hepsi de mizansenin bir parçası, milletin, hükümetin, ekonominin, kültürün, kısacası hareket halindeki bir topluma ilişkin kırtasiyeciliğin bir parçası olan kişilerin becerisini.

Ama iş hayatına atılacak olsaydım ve maksadım para biriktirmek olsaydı, sanırım üzüm bağcılığını ve şarap üreticiliğini seçerdim. Birkaç yazar büyük servetler kazanmadı değil, ama bu servetlerin en büyüğü bile, geleneksel işadamlarının kazandığı servetlere kıyasla cüziydi. George Bernard Shaw, yetişkin bir yazar olarak uzun, verimli elli yıllık bir dönem boyunca çalışarak, belki de günümüz yazarlarının şimdiye kadar kazandığı en büyük serveti yapmıştır ama aynı süre boyunca yüz binlerce sıradan iş insanının yaptığı servete bakarak Shaw'un serveti havacıyaydı. Şu anda doksan yaşında olan Somerset Maugham da bir servet yapmıştır, ama onunki de küçük bir servettir. Yeni yüzyılın başından bu yana altı, yedi düzine popüler yazar şu veya bu ölçüde bir zenginlik tatmışlardır, ama yazarların çoğunluğu, özellikle iyi yazarlar, başından sonuna kadar

mali bir mücadele içinde olmuşlardır ve bu mücadele, hükümetin her yazardan aynı zamanda mecburen işadamlığı yapmasını da talep etmesi yüzünden çok daha zorlaşmıştır – yazar iş insanı değildir, nasıl iş insanı olunacağını bilmez, işte o kadar.

Baş ağrısından başka bir şey değil. Kaçınılmaz olabilir, ama bu daha az baş ağrıtaacağı anlamına gelmez.

Mr. Edmund Wilson, çoğu eleştirmenin alay ettiği küçük bir kitapta bütün bunları haklı olarak protesto etmiştir. Alay etmelerinin sebebi, belki herkes diğer herkesin oyunun kurallarını kabul etmesini istediği içindir: Yani asla protesto etmemek ama kurallardan en çok nasıl faydalanılacağını öğrenerek koca ağzını sıkıca kapatmak. Gerçek işadamları, yani milyonerler ve multimilyonerler oyunun kurallarına titizlikle uyarlar ve ses çıkarmadan, tamamen yasal olan yasa boşluklarını bulup bunları istismar eder, bunların sayesinde daha zengin olur, topladıkları paraların üstüne otururlar. Yurtsever ve kanuna itaatkâr görünmek için, bir yazar söz konusuysen yaratıcı enerji denebilecek, ama bir iş insanı söz konusuysen bambaşka bir şey olan büyük miktarda enerji sarf ederler, oysa alenen namussuzdurlar. Bu namussuzluk aslında ahlaki açıdan çarpık olan bir tür temel, çağdaş zekâdır –tabii sadece ahlak ve dürüstlük duygusu taşıyanlar için– ama işadamları bu duyguya sahip değildirler, çünkü kanunen mecbur değildirler. Sadece, *harfiyen* sahip olmaları gerektiği kanunen talep edilen şeye sahiptirler, bu da her zaman karmaşık ve kötü yazılmış bir kanunla başlar ve biter; bu kanunun gerçekte hiçbir anlamı yoktur, bir avukat veya mahkeme tarafından yorumlanması gerekir, gerçi bu yorum bile redde ve tekrar yorumlanmaya tabidir.

1964'te işte bu tip şeylerle boğuşuyorum – hayatımın sonuna kadar da öyle olacak. Ne var ki beni yurtsever biri haline getirmede bütün bunlar. Aksine, korkarım hükümet, kendini herkesin annesi sanan kaçık ama komik bir canavardan başka bir şey değil benim gözümde. *"The Wedding Photograph"* sabah 11:30 ile öğlen 2:35 arasında yazıldı.

15.

Peki bu konuda ne yapacağız?

Kanunlar, avukatlar, mahkemeler ve yargıçlar konusunda ne yapacağız? Hindistan'da Mahatma Gandhi onlara katıldı, Afrika'daki yeni devletlerin yeni devlet adamları da onlara katılıyor, Amerikan Zencileri de onlara katılıyor, peki ya biz, birey olarak her birimiz?

Varsayım şu ki, yapılması doğru olan şey sadece kanun vasıtasıyla, ve bu kanunlardaki yasa boşluklarını keşfedip bunları istismar etmek vasıtasıyla yapılabilir. Bu varsayımı kabul etmek insan ırkına bir hakarettir, tabii insan ırkı denen bir şey varsa ve böyle bir şeye hakaret edilebilirse. Her halükârda, bu varsayım, şerefiyle yaşayan ya da Tolstoy ve Dostoyevski'nin ifade edeceği gibi, ahlaki kanuna itaat ederek yaşayan her bireye hakarettir. Kanunun, mahkemelerin ve kurnaz bir avukatın böyle bir insanı aptal yerine koyması çok kolaydır.

Bir şey biliyorum da söylüyorum, çünkü hayatım boyunca beni aptal yerine koydular.

Kanunun sistemine ve yönergesine özgü bir şey, hilekârlığına özgü bir şey, bireyin toplum içinde, dünya içinde bağlantısı olan her şeye müdahale ediyor ve bulaşıyor: Devlet okullarına, kolej ve üniversitelere, iş hayatına, iş vermeye ve almaya, maaşlara, hastane ve akıl hastaneleri-

ne, orduya – uzayıp giden listenin geri kalanının canı cehenneme. Neye el atarsanız atın, kanunun içindeki suiistimal, yanlış anlaşılma ve şeytanlığın kısmen bulaşmadığı alan yoktur.

İnsan deneyimi, kanuni bir deneyim olmaya zorlanır.

Kanuna en çok dayalı olan şeylerden biri de ölümdür ve kendi ölümümün kanuni formaliteleri vuku bulmadan önce, kendime, size ve herhangi bir ülkenin fazlaca yurtsever olmayan vatandaşlarına, kendilerini sırf kaza eseri kanun kapsamında ve kanunla çevrilmiş olarak buluveren herkese kanunla ilgili hikâyemi anlatmayı borç bilirim – daha doğrusu, hikâyenin, beni aptal yerine koyan, üstelik kendimi normalde kimsenin yardımı olmadan aptal yerine koymayı becerdiğimden daha fazla aptal yerine koymama sebep olan şu yönünü anlatmayı borç bilirim.

Efendim, kanunlar önünde herkesin eşit olduğu herkesçe malum, ama aslında eşit olmadığı da herkesçe malum. Sadece ahlaki kanunlar önünde herkes eşittir, ama yine, sadece bu kanunlara uyarak yaşayan herkes eşittir, şerefi, doğruyu ve haklılığı, uyması daha kolay –yani kâr amacıyla istismar etmesi daha kolay– olan birtakım ikinci derece kanunlardan üstün tutan herkes eşittir.

Kanun konusunda, hani derler ya, memleketin kanunu konusunda şansım her zaman ters gitmiştir. Bu alanda uzman olanlara karşı duyduğum horgörüğü hiçbir zaman tamamıyla saklayamadığımdan dolaydır bu belki. Doğru yoldan birazcık çıkmış bahtsız insan ırkını kanunen yargılayan yüzlerce, binlerce önemsiz adam kadar aşağılık bir grup daha düşünmüyorum: Yani memleket çapındaki, çoğu daha önce avukatlık yapmış olan alçak mahkeme yargıçları. Uzun zaman önce, mesela Fresno'nun sokakla-

rında yürürken herkesin Hâkim Bey diye hitap ettiği ve selam verdiği bu adamların insaniyetli adamlar olduklarını sanırdım, ama on altı yaşıma geldiğimde altı, yedi kere bir gözlemci olarak mahkemede bulunduktan sonra bunların aslında cani olduklarını anladım. Üstelik yargıladıkları suçlular gibi ellerinde olmayarak değil. Yargıçlar meslekleri icabı suçluydular. Kendileri hakkındaki bu gerçekten şüphelenecek anlayış, hayal gücü, hatta zekâyâ sahip olmamaları, aptalca suçlarını hafifletmez. Amerika'daki hemen her avukatın en büyük hayali yargıç olmak, ve, halk adına, hiç riske girmeden, eleştiriye, suçluluk duygusuna, cezaya maruz kalmadan, resmen suç işlemektir – gerçi daha geleneksel suçlara karışmış olan birkaçı mahkemeye verilmiş veya mahkemeye düşmemek için istifa etmiş veya ortadan kaybolmuş veya intihar etmiştir.

Ama şansımın kanun konusunda hep ters gitmesinin asıl sebebi, doğruluğun hilesine değil, doğruluğun kendisine ilgi duymamdır; kanunlarsa doğruluğun hilesi içinde yaşar, kanunun *kendi* bir hiledir. Kanun karşısında haklı olan haklılık değildir, haklı olan hiledir. Haklılık da haklılığın hilesine sahipse, ne âlâ. Ama haksızlık haklılığın hilesine sahipse haklı hale gelir, hâlâ haksız olduğu herkesçe bilinse de. Bulundukları altmış milyon dolarlık hak talebindeki hatalı bir ifade tarzı yüzünden açgözlü hükümeti marizleyen multimilyoner hakkındaki haberi okurken insan hem hayrete düşüyor hem eğleniyor hem de tiksiniyor. Dava hükümetle multimilyoner arasında olunca ganimeti kimin kazandığı hiç fark etmez tabii, ama ifade tarzındaki bu hatanın gücü, herhangi bir kanuni boyutta eşitliğe ulaşmanın ne kadar saçma ve zor olduğunu gösteriyor.

1934'te, yayımlanmış bir kitabı olmayan bir yazardım. 1964'te, işi olmayan bir iş insanıyım. 1934'te, o güne kadar hiç mahkemelik olmuş değildim, 1964'teyse, kanunen askere yazılmam gerektiğinden beri, devamlı mahkemeliğim.

"Günaydın, Hâkim Bey" derlerdi, ama hâkim benim ne diyeceğimi biliyor sanırım. Benim kullanacağım kelimeleri kesinlikle biliyor. "Yüzücüler"* akşamüstü 4:30 ile 8:50 arasında yazıldı.

16.

Her gün bir öykü yazıyor ve sonra da öyküyü, 1933 Aralık ayının sonlarına doğru, 1934 Ocak ayının ilk gününden son gününe kadar her gün bir öykü yazacağımı bildirmiş olduğum *Story* editörlerine postalıyordum. Mesajımı ciddiye almamış olabilirlerdi tabii – gerçi şakacı bir dil kullanmamıştım. Yine de, böbürlenmek gibi algılanmış olabilir. Oysa, yalın bir gerçeği dile getiriyordum, daha önce bir ay boyunca günde bir öykü yazmışlığım yoktu, o başka.

Hoş, 1933'ün Ekim ayı boyunca her gün "Evrenin Üstündeki Trapez" adında bir şey yazmamıştım değil; bu bir roman değildi, ama haydi haydi bir kitap gözüyle bakılabilirdi. Yazınım delişmen ve özgürdü, eskiden deneysel denen tarzdaydı, ama bir kısmı tutarlı, doğru ve gerçekti, ne tarzda olursa olsun. Bu eseri ortaya çıkarmakla, Ekim ayı boyunca bu kitabı yazmakla çıraklığımı tamamlamış olduğumu düşünüyordum. Bunun ispatı önümdeydi – kötü bir romandı, ama yine de dayanıklılık ve üslup sahibi bir yaza-

* "Üç Yüzücü ve Tahsilli Bakkal", *Aram Derler Adıma*, çev. İrma Dolanoğlu Çimen ve Ohannes Kılıçdağı (İstanbul: Aras Yayıncılık, 2017), s. 99.

ra işaret ediyordu. Öte yandan, eğer çıraklığımı bitirmediysem, çıraklığımı tamamlamadıysam, bir yazar, en azından tatminkâr derecede iyi bir yazar, yeterince çaba gösterirse yazarak hayatını kazanabilecek bir yazar değildiysem, o zaman ya çıraklığa daha fazla devam etmenin bir anlamı yoktu ve geçim kapısını başka yerde arasam iyi ederdim ya da ne olursa olsun yazmaya devam etsem de yayımlanmayı veya tanınmayı aklımdan çıkarsam iyi ederdim. Kısacası, bir karar vermem gerekiyordu. Yapmak istediğim, ciddi ciddi, kendim olarak yapmak istediğim başka bir şey yoktu, çünkü yazmak kendim demekti: Fikirler, hayal gücü ve yaratmak kendim demekti.

Uzun süredir gayet açık olan bir nokta vardı, bunu sadece kabul etmekle kalmıyor, bu konuda diretiyordum, o da kendi paramı kendim kazanmalıydım. Beleş hiçbir şey istemiyordum. Yardım istemiyordum. O ana kadar, sıradan işler yaparak geçimimi hep kendim sağlamıştım, zorsunarak değil de severek yaptığım işlerdi bunlar, çünkü çıraklığımın birer parçasıydılar, yazarlık çıraklığımın değil de, kendim olma çıraklığımın. Aylak biri değildim, boş gezenin boş kalfası olmayı asla arzulamamıştım, meşgale sahibi olmamaya tahammülüm yoktu.

Editörlere günde bir öykü yazıp postalayacağımı söyledim çünkü bunun, bu maharet ve muhtemelen deha gösterisinin işe yarayıp yaramayacağını, geçimimi sağlayıp sağlamayacağını gözümle görmek zorundaydım. Ne yazacağıma dair hiçbir fikrim yoktu. Olay örgüleri kullanarak yazmazdım mesela, dolayısıyla olay örgüsü kendim olmak zorundaydı ve her yazar bunun ne kadar tehlikeli olduğunu ve insanı ne kadar aptal durumuna düşürebileceğini bilir. İçgüdüyle, coşkuyla, sağlıkla ama aynı zamanda hastalık-

la, öfkeyle, depresyonla ve çaresizlikle yazıyordum, bazen bunların hepsi aynı öykünün içindeydi ve bütün bunlara biçim ve üslup veren tek ama tek sebep, benim tarafımdan yazılmış olduklarıydı. Dergi zengin değildi –muhtemelen tamamen veya kısmen mali destek görüyordu– dolayısıyla, editörlerden pek büyük bir ödeme bekleyemezdim. Ama gerçek şuydu ki, 1933 Aralık ayının sonlarına doğru, şu deneysel romanı bitirdikten kısa bir süre sonra, Kasım ayında yazdığım “Uçan Trapezdeki Cesur Genç” adındaki öyküyü kabul etmişler ve bana on beş dolar tutarında bir çek göndermişlerdi, o yüzden onlara mesajım, Amerikan yayın dünyasının tümüne sorulmuş bir soruydu aynı zamanda:

Yeni ve gerçek bir yazar eğer hakikaten varsa, eğer yeni ve gerçek bir yazar olduğunu belli bir sürede belli bir miktar yazı yazacağını söyleyerek ispat ederse, sonra eğer bu yazıyı yazarsa ve eğer bu yazın hakikaten de yeni ve gerçekse, bu durum çalışmaya devam etmesini ve bu yolla geçimini sağlamasını mümkün kılar mı? Kısacası, attığını tutturursa, bu, yayın dünyasının onu aralarına kabul edecekleri, onun hak ettiği yeri almasına izin verecekleri anlamına gelir mi? Yoksa bütün olay gizemli ve içinde bit yeniği olan bir şey midir? Ya da Amerikan yayın dünyasına yeni bir yazarın katılmasına aslında hiç gerek yok mudur?

Bilmiyordum. O ana kadar yayın dünyasıyla aramdaki tek bağlantı denebilecek şey, San Francisco’daki her kitapçıdan iş istemek ve her seferinde reddedilmek olmuştum. Bir de on yedi yaşında, sonra yirmi iki yaşında, sonra da yirmi dört yaşında, San Francisco’daki her gazeteden, yine aynı sonuçla, iş istemiştim. Bir kitapçıda veya bir gazetede çalışmaya pek uygun olmayan bir şey vardı halimde galiba.

Bu moral bozucuydu, hatta biraz utanç vericiydi, ama hal böyleydi. O zamanlar, istediğim bir yerde iş bulmak şöyle dursun, *herhangi bir yerde* iş bulmanın çok zor olması benim için bir anlam ifade etmiyordu. Kitap satabileceğimden emindim, insanların satın almaya niyetli olmadıkları kitapları almalarını sağlayabilirdim, beceriklilik gibi bir şey vasıtasıyla değil de, ben kendim kitapları çok sevdiğim için bu şevkin biraz olsun onlara da bulaşacağından emindim. Gazetelere gelince, yeni okuyucular bulmak ve eski okuyucuları kaybetmemek konusunda, iş istediğim gazetelerin her biriyle, yayıncı ve editor dahil, bağlantılı kim varsa hepsinden çok daha fazla yararlı olacağımı düşünüyordum. Fikirlerim hazırды, çeşit çeşit fikirlerim vardı, ama bir gazetenin ofisine girince karşıma ilk çıkan engel bir resepsiyon memuresiydi ve istisnasız olarak her resepsiyon memuresi bana burun bükerdi, ya da en iyi ihtimalle, ofisboyluk işi istediğimi sanırdı. İçeri girdiğimi bile görmezlikten gelirlerdi, bazen bana doğru bakana kadar beş dakika geçerdi, belki bu arada çekip gitmemi umuyorlardı, kim bilir, neden sonra bana bir bakış lütfederler ve bu bakış çok geçmeden bir horgörü ifadesine bürünürdü, ve sonra, aslında tek bir cevabı olan o şahane tek kelimelik soruyu sorarlardı: “Evet?” Cevabımın hep bu sorunun doğru cevabı olan “Hayır” olmasını istediğim halde, gururumu ayaklar altına almakta ısrar ederek, mesela *Call Bulletin*’de, Mr. Fremont Older’ı görmek istediğimi söylerdim. İnanmazlık, afallama ve asabiyet: “Randevunuz var mı?” Tabii ki yoktu. Kimseyle randevum falan yoktu. “Mr. Fremont’u ne konuda görmek istiyorsunuz?” Bu böylece devam ederdi, sonunda şu iki şeyden biri olana kadar: Ya, bazen hiç ses çıkarmadan bazen de “Boş verin,” diyerek çeker giderdim, ya da ben-

den ismimi ve adresimi bırakmamı isterlerdi ve bunların ikisi de resepsiyon memurelerine, dolayısıyla bazen bana bile saçma gelirdi. 348 Carl Caddesi'nde ikamet eden William Saroyan Mr. Fremont Older'ı görmek istiyor. Böyle bir şey olabilir mi yani? Yıllar geçtikçe ara sıra kendimi, "İş arıyorum, kiminle görüştüğüm fark etmez," gibi bir şey söylemeye zorlardım. Fakat hiç kimseyi görmeme izin verilmezdi. Bir gazetede iş bulmak filmlerdekine benzemiyordu hiç, gerçi benim de film aktörlerine benzer bir halim yoktu doğrusu. Kendimi davetsiz bir misafir gibi hissetmemi sebep olan ve karşımdakilerin de belli ki öyle hissetmemi istedikleri durumlarda, çehremi Saroyan kabilesine has bir somurtma kaplardı. "Benim alamadığım işleri kim alıyor allah aşkına?" diye soruyordum hep kendi kendime. "Nasıl? Neden?"

Bir kitapçıda veya bir gazetede bile kıytırık bir iş bulamazken, mutlaka kitapçılardan ve gazetelerden çok daha fazla sayıda ve sıkı sıkı kapalı kalın kapıları olan yayın dünyasına nasıl girecektim? Her kitapçının veya gazetenin havada kapacağı cinsten bir adam olduğuma emindim, ama beni havada kapmamışlardı. Yeni ve gerçek bir yazar olduğum halde, yayın dünyasında da durum aynı mı olacaktı peki? Hiç bilemiyordum, ama öğrenmek istiyordum – hem de bir an önce.

1 Ocak 1934'te ilk öyküyü yazdım ve postaladım. İyi bir öyküydü, ama daha önemlisi birinci öyküydü, arkasından en az yirmi dokuz tane daha gelecekti. Kendi başına ele alınırsa olağanüstü bir şey değildi, ama yazacağıma inandığım bütün öyküler bağlamına gayet uygun olacaktı. İkinci gün ikinci öyküyü yazdım ve yolladım; bu da çok matah değildi ama hafifsenecek bir şey de değildi, çünkü

şimdi ortada iki öykü vardı ve birbirine benzemiyorlardı – gerçi aynı yazar tarafından yazılmış oldukları besbelliydi. Üçüncü gün bir yerine iki öykü yazdım ve bunları da yolladım. Öyküler, en azından olacaklarını düşündüğüm kadar iyi çıkıyorlardı, ve öykülerime inanıyordum, ama dokuz, on gün sonra, gazetelerdeki resepsiyon memurelerinin, ya da kitapçılardaki dükkân sahipleri veya müdürlerin karşısında hissettiğim gibi hissetmeye başladım. “Evet, elbette anlıyoruz, ama şu anda tek yapabileceğimiz isminizi ve adresinizi bırakmanız, ayrıca, kadrolu elemanlarımız ile üniversite mezunlarından oluşan uzun bir yedek listemiz olduğunu da unutmayın.” Kendimi yine mi aptal durumuna düşürüyordum? New York’taki editörler her gün zarfları açıyor, öykülerin başlıklarına bir göz atıyor, belki ilk bir iki cümleyi okuyor, sonra da, “Hoppala. Yine mi? Bu kaçık da kim yahu?” mu diyorlardı.

Buna rağmen, hiçbir şey beni yapacağımı söylediğim şeyi yapmaktan alıkoymazdı. Kurallara uyuyordum: Her öykünün yanına, üzerinde ismim ve adresim yazılı, pullu bir zarf iliştiriyordum.

Yoksa editörler ilk iki zarfı açtıktan sonra, bütün öyküler gelene kadar geri kalanını açmamaya, sonra hepsini büyük bir sarı zarfa koyup geri göndermeye mi karar vermişlerdi acaba? Belki de, derginin senede on iki kez çıktığına ve bu sebepten de bir yazarın öykülerinin en fazla üç, dört sayıda yayımlanabileceğine dair, daktiloyle yazılmış kısa bir not ilâştireceklerdi: Bizi düşündüğünüz için teşekkürler. Aynı zamanda, bu kuşkuların ortasında, “Dergi için olmasa bile, genel olarak edebiyat için bu öyküleri kabul etmeyin de görelim,” diye de düşünüyordum. Sürekli biraz öfkeli, asabi ve şüphe içinde olmama rağmen, öyküleri

yazıp editörlere yollamanın, ipleri elimde tutmanın –ki bu gayet tatmin edici bir şeydir– öyle ya da böyle işe yarayacağına dair iyimserdim.

Ve sonunda, olması *gerekenin* hep bu olduğuna inandığım, bir şey oldu: Bir Western Union kuryesi editörlerden bir telgraf getirdi; bana on kelimeyle, öykülerin ellerine geçmekte olduğunu ve göndermeye devam etmemi bildiriyorlardı. Ha şöyle. Bir yazar için belli türde bir telgrafın veya belli türde bir mektubun gelmesi belli türde hoş bir şeydir hep, ama daha önce eserleri yayımlanmamış bir yazar için, gelen telgraf veya mektuptaki mesajın anafikri hep olması gerektiğine inandığı şey olduğunda, bu dünyaya bedeldir.

1933 Aralık'ında editörlere yazdığım zaman, yaparım dediğim şeyi yapmadıkça, çoğu editorün ve muhtemelen çoğu yazarın *yapılamaz* dediği bir şey yapmadıkça, bir başlangıç yapamayacağıma, nasıl bir kitapçıda veya gazetede iş bulamadıysam, yayın dünyasına da giremeyeceğime yavaş yavaş inanır hale geleceğim gibi bir his vardı içimde.

31 Ağustos 1933 itibariyle bu dünyada dolu dolu yirmi beş yıl, yani çeyrek asır yaşamış bulunuyordum, ve yirmi beş yılın bütün hayatının ne kadarlık bir kısmı olduğunu kim bilir, kim bilebilir? Birçok mükemmel yazar otuzuna varmadan ölmüştü, daha pek çoğu da kırkına varmadan. Zamanım azalıyordu. Önümüzdeki sene içinde işe koyulmazsam, hiç koyulamayabilirdim. Hem, mesela yirmi dokuzuma kadar işe koyulmazsam ve birden ölüverirsem, zavallı yazınma ne olacaktı? Yazılmadan kalacaktı, öyle değil mi? Kimsenin ondan haberi olmayacaktı. Kimsenin varlığımdan bile haberi olmayacaktı, varken kendim olarak var olduğumu ben biliyorsam da şimdi, bir başlangıç

yapmadım diye, sonsuza dek tanınmayacaktım. On üç yaşındayken elden düşme bir Underwood daktilosu satın aldığım günden beri, taş çatlasa bir yıla kalmadan yayın dünyasına kabul edileceğimi düşünmüştüm, ama yirmi beş yaşına gelmiştim ve hâlâ kabul edilmiş değildim. O yüzden bu iş ya şimdi hallolacaktı, ya da hiç, dolayısıyla şimdi halletmeye kararlıyım.

Şimdi, 1964'te durum farklı, gerçi durumun bazı unsurları hâlâ aynı. Yine günde bir öykü yazıyorum. Ama her birini yazdıktan sonra bu sefer bir editöre, bir yayınevine, ya da herhangi birine postalamıyorum. Bugünlerde, yayın dünyasında bulunduğum otuz yılın yirmi yedisi süresince olduğu gibi, yazdığım diğer her şeyi gözden geçirmeme rağmen, bunları tekrar gözden de geçirmiyorum. Bunların hepsini, yazıldıktan sonra, yazılma sırasıyla gözden geçireceğim, böylelikle umuyorum ki hem her birine hem de toplu olarak tümüne dair belli bazı şeyler gözüme çarpacak. Öyküler yayımlanacağı zaman, yayıncıyı, yazılma sırasını bozmamaya ikna etmeyi umuyorum – tabii öyle yapılması gerektiğine önce kendimi ikna etmem lazım.

Farklı olan başka şeyler de var. 1934'te sırf günde bir öykü yazmam yeterliydi, ama bu sefer, her gün taksit taksit, bu belgeyi de yazıyorum – bu belge her neyse. Yazı hakkında yazılar mı? Bu belge, belli bazı yayıncıları, editörleri, eleştirmenleri ve hatta ara sıra bazı okuyucuları da hayrete düşürür ve muhtemelen başlarını ağrıtır nedense. Varsayım şu ki, mesela yazı yazmanın tekniği, hiç kimse'nin ilgisini çekmez, çünkü bunun heyecan verici bir tarafı yoktur. Bir yazar oturur ve yazar. Bunun nesi ilginçtir? Öte yandan, mesela generallerin general oldukları zamanlar hakkında yazmaları bir gelenek olagelmıştır, ancak ge-

neraller profesyonel yazar olmadıkları için Vergi Dairesi onlara özel muafiyetler tanır, çok düşük bir vergi yüzdesi talep eder. Gelgelelim yazarlık günleri hakkında yazmaya kalkan bir yazardan, profesyonel olsun amatör olsun, iyi olsun kötü olsun, düşük bir vergi yüzdesi talep edilmez. Üstüne üstlük bir generalin generallik günleri hakkında yazmaya kalkan bir yazara da düşük bir vergi yüzdesi tanınmaz, çünkü kendisi hiçbir zaman profesyonel bir general olmamış, ola ola amatör bir nefer olmuştur.

Bu belge de bu işte – ortada ölen asker de yok, en sonunda doğru yorumlanarak anlaşılan, başta yanlış yorumlanmış ve yanlış anlaşılmış bir tarih de yok, bir, iki yıl boyunca günde bir saat kayıt cihazlarına konuşmak da yok, konuşmaları İngilizceye benzetmek için işe koşulan kiralık yazarlar da yok, koca yalanlar hakkında boru boru konuşmalar da yok, yurtseverlik de yok, fantezi de yok, sırf önce 1934'te ve sonra 1964'te otuz bir gün boyunca her gün yazmak üzerine yazılan sade, sıradan, günlük bir yazı var. Bu tip bir yazının nesi ilginç olabilir ki? Yazar topu topu bir yazardır. Özel bir şey yapmamıştır. Havaalanında bir karşılama heyeti tarafından karşılanmamış, üstü açık bir arabayla şehir merkezine giderken sokaklardaki yüz binlerce insan tarafından alkışlanmamıştır. Hiçbir belge imzalamamıştır. Bir dizi bahtsız ama tamamıyla insani hata yüzünden çok yakında herkesin başına çok tuhaf ve çok kötü bir şey gelebileceği ortaya çıkınca, sessizliğe boğulmuş halka hitaben televizyonda konuşma yapmamıştır. Tuvaletten çıkıp koridorun ucundaki basın toplantısına yürürken haber filmleri, gazete ve dergi kameramanları tarafından fotoğrafı çekilmemiştir. Onun tek yaptığı yazmak olmuştur, hem de başkaları hakkında, kişiler hakkın-

da, sosyetik veya alt tabakadan insanlar hakkında da değil; kendi hakkında yazmıştır, kendi yazarlığı hakkında, sonra da kendi yazarlığı hakkındaki yazdıkları hakkında. Eh, bu insana ne kazandırır, sorarım size? Medeniyete ne kazandırır? Kültüre, iş dünyasına, dine, hukuka, iktisata, ticarete, siyasete, antropolojiye, dilbilimine, anlama, kimliğe, zekâya ne kazandırır, hep bir yerlere ulaşması gereken diğer her şeyi nereye ulaştırır? Sırf yirmi dokuz yaşında ihtiyarlıktan ölmedi diye kendi hakkında yazmıştır. Sırf otuz yıl önce nihayet yayın dünyasına, edebi hayata kabul edildi diye kendi hakkında yazmıştır. Bunu kim okumak ister ki?

Bilmiyorum. Bu benim üstüme vazife değil. Benim üstüme vazife olan, şu anda dolu dolu elli beş yaşında olsam da, kendimi aptal durumuna düşürmekten korkmamaya devam etmek. Bu kâh vergiler, kâh kanun, kâh dün, kâh bugün, kâh yarın hakkında gelişigüzel ve körcesine yazılmakta olan şeyin tamamı aynı zamanda başka bir şeyler de, başka insanlar da, aslen her şey ve bütün insan ırkı hakkında çünkü her şey sadece birkaç şeyin detayında gerçektir, ve insan ırkı sadece tek tek her bir insanda gerçektir. Birkaç şeyin detayı hakikaten gözlemlenirse ve tek bir insanın gerçeği hakikaten ve önemsiz olarak belgelenirse, ortaya sanat olan şey çıkar, bu da genelde tarihten daha doğru, ve daima olan bitenden ve istatistiklerden çok daha tatmin edicidir.

Bu aynı zamanda bir atletizm müsabakasıdır, uzun mesafe koşusuna benzer biraz. *"The Brigadier General Who Won the Poker Hand"* akşamüstü 4:35 ile 7:20 arasında yazıldı.

Yapacak bir sürü işi olmak, ki büyük ihtimalle aylak aylak dolaşmak da buna dahildir, ama bunları yapmaya yeterli vakti olmamak, herhalde herkes için, öyle veya böyle, geçerli bir durumdur. Ya da başka türlü ifade etmek gerekirse, muhtemelen insanın kalbinde, aklında, ruhunda ve sinir sisteminde kendini baskı altında hissetmek gibi gerçek veya belli belirsiz bir duygu vardır daima: Muhtemelen yapması gerektiği kadar yapmadığı, ya da yapılması gerektiği kadar iyi yapmadığı ve bu durumun bir an önce düzeltilmesi gereken bir şey olduğuna dair bir duygu. İnsan bunu beş yaşında, on beş yaşında, yirmi beş yaşında da hisseder ve elli beş yaşına geldiğinde hâlâ hissettiğini, daima hissetmiş olduğunu, muhtemelen daima hissedeceğini anlayınca biraz şaşırır.

Bir yazarın daima yapabileceğinden daha fazlasını yapması, kendini baskı altında hissetmesi gerekir, ama aynı zamanda daima elinden geleni yapmaya çalışması da gerekir çünkü devamlı yerini alıp hazır durumda bulunmak ama koşmamak kötüdür. Çok aşırı çalışmaktan daha kötüdür, böyle bir şey mümkünse tabii.

Ben her zaman hareket halinde olmayı istemiştim ve de öyle yapmıştım, bu bana iyi gelirdi; bunun tam bana göre bir şey olduğundan emindim, her günün bir işi, yarışı, ödülü, hatta başarısızlığı olsun (ve olmuş olsun) isterdim. Denemek şarttı. Bir günün, ondan bir şey elde etmeden geçmesini istemezdim, elde edilebilecek şeylerin sayısı sınırsızdı; fark edecek, hatırlayacak, keşfedecek, göz önüne alacak, hissedecek bir şey – genelde elle tutulur olmayan bir şey. Aynı zamanda, elle tutulur bir şey de elde etmek

isterdim, mesela para gibi, ki bu da diğerk bir çok şeyle eş-değer sayılabilir.

1934'te benimle her günün zamanı arasındaki bu yarış öyle yerine oturmuştu ki, sabahleyin bir karar vermeme gerek yoktu, niyet daima mevcuttu, öyle ki uyurken bile, uykudan, uykunun gerçeğinden bile faydalı bir şey elde etmeyi, bir şey hatırlamayı ve bundan yararlanmayı umuyordum. Mesela şehir merkezine veya deniz kıyısına doğru yürüyüş yaparken bir şey bulmayı, bunu alıp eve götürmeyi ve bir şekilde kullanmayı umuyordum.

1933'ün Ekim ayında bir gün sokakta bir bozukluk buldum ve bu, bir iki hafta sonra, "Uçan Trapezdeki Cesus Genç Adam"ın yazılmasına vesile oldu. Herhangi bir yazılı eserin doğuş kaynağı o kadar geniş kapsamlıdır ve o kadar çok zaman gerektirir ki, bilinen her şey dikkatle ve açıklıkla ifade edildikten sonra bile, bir de bakarsınız yarısını bile ifade etmemişsiniz. Yürüyüşlerim esnasında tahta parçaları, taşlar, yapraklar, ağaç kabuğu parçaları, çiviler, somunlar, yerde ne gördüysem eğilip alma, bunları evirip çevirme, inceleme, sahiplenme ve saklama ihtiyacı duydım, çünkü bu nesnelerden her biri *bir* şeydi ve bir şey her şeyin bir parçasıydı ve ben her şeye ilgi duyuyordum. "*Let's Just Do This All Over Again, Please*", akşamüstü 5:05 ile 7:45 arasında yazıldı.

18.

Arada bir ruhen hastalanırdım, bu da beni hep kızdırdı: 1934'ten önce, 1934 boyunca, 1934 Ocak ayındaki Çalışma Programı boyunca ve daha sonraları.

Şimdi, 1964'te yine hastalanmış olmam beni bu konuda yazmaya, hani derler ya, benim yaşadığım şekliyle hastalık konusunda yazmaya yöneltiyor.

Ruh hastalığının birkaç kullanımı vardır. Bir yazar için bütün bu kullanımlar aynı kapıya çıkar: Yazmak ve aldırışsızlıkla –yıllar önce öyle derdik, böyle bir kelime olmadığını öğrendikten sonra bile, ama vardı, biz kullanıyorduk– yazmaya devam etmek.

Hastalık, şahsın bir şeye itiraz ettiğine dair bir farkındalıktır. Peki bu şey nedir? Bir iyi olmama halidir, bir şeyin öyle ters olmasıdır ki, insan keyifsiz, bozuk, yalnız hissederek kendini.

Bir kısmi iflas halidir, ölümse tam bir iflas halidir, bazen görünürde anidir ama aslında daima tedricidir. (Çalan telefona cevap vermek için üst kata koşarken kalp krizi geçirdi, buna rağmen, sanki telefon kriz hakkındaymış gibi, telefona cevap verdi, ama yanlış numaraydı ve telefona cevap verirken öldü.)

Böyle ölünür mü be. Telefona cevap verirken ölmekten bahsetmiyorum, hastalıktan bahsediyorum – keyifsiz, bozuk, ters, yalnız. Başlangıç ile bitiş arasında bir ilişki vardır: Öyleyse doğum da, ölüm gibi, hastalıktan kaynaklanan bir olay mıdır? Olabilir, ama bunun üstüne siz kafa yorun, ya da arkadaşlarınızla tartışın, çünkü ben hastayım ve başka bir şeyden bahsetmem lazım.

Bir yazarın ruhen hastayken yazdıkları ilginçtir. Bir yazarın ruhen hastayken yazdığı bir şeyi okuyan bir okuyucu yazının neden yazılmış olduğu şekilde olduğunu bilmez, sadece neyse o olduğunu bilir. Birtakım yazarların yazının büyük kısmı ruhen hasta oldukları zaman yazılmıştır, ama kimse bundan bahsetmez nedense, öyle ki, uzun zaman önce, okulda sıra Edgar Allan Poe’nun şiirlerine geldiğinde, kimse bize Poe’nun bunları yazarken ruhen hasta olduğunu söylemedi; bu şiirlerin Poe tarafından yazılmış

şiiirler olduğu, dolayısıyla iyi olduğu varsayımıyla hareket ettik, gerçi ben Poe’nun eserlerinden çok azının iç daraltıcı şekilde monoton, kafa ütüleyici ve moral bozucu olmadığını düşünürdüm – hele ki “Kuzgun”un. Herman Melville’in hastalığı da en iyi eserlerine işlemiştir, hele *Moby Dick*’e. Günümüzde en çok rağbet gören eserlerin yazarlarının hemen hepsi ruhen hastadır, tabii edebiyattan anlayan okuyucuların rağbet gösterdiklerini kastediyorum: James Joyce, Ezra Pound, T. S. Eliot gibi mesela.

Hafif hastayken yazdım.

Ağır hastayken de yazdım.

Ama ağır hasta olduğum zamanlara denk gelen en iyi yazınımı kâğıda aktarmadım, daha doğrusu yazmadım bile; kendi kendine oluverdi, koca bir dil kendi kendine oluverdi, aslında daha doğrusu, İngilizce kullanıverildi, ara sıra da benim tarafımdan Ermenice kullanıldı – daha eski olan Ermenice daha yeni olan İngilizcenin içine karışıyor ve hepsi gizli bir anlam taşıyordu, hepsi de hafızaya sığmayacak ya da kâğıda aktarılamayacak kadar büyük ve hızlıydı.

Uyku benim için öğreticiydi ama hastalık çok daha öğreticiydi ve aralarında bir yakınlık var gibiydi. Akrabaydılar, her birinin ayrı bir tabiatı olsa da, hiçbir surette zıt değillerdi, ama beraberlerken yeni bir tabiat doğuyordu.

İkisi de faydalı ve öğreticiydi, ancak hastalık benim için hep bir hakaret demekti, itibarım yerin dibine girmiş gibi hissetmeme neden olurdu. Hiç kimsenin ruhen hasta olduğumu bilmesini istemezdim; üç, dört saat veya üç, dört gün süren bu olayı, kimsenin hasta olduğumu söylemesine gerek kalmadan, veya kimseye hasta olduğumu söylemeden atlatmayı becerirdim bazen.

Aynı duyguyu kazalar için de beslerdim – bunlar da hakaretti ve itibar düşürücüydü. Ama yine de ara sıra başıma gelirlerdi, hele bir telgraf kuryesiirken: Aniden bozuluveren bisiklete bakakalmak çok aptalcaydı, vücut ağrısı çekmek çok aptalcaydı, ama en kötüsüye hakarete uğramış ve itibarı beş paralık olmuş olma duygusuydu, ya da oyuna gelerek bir kaos, bir hengâme, bir düzensizlik, bir uyumsuzluk yaratmış olma duygusu, sanki bir trapez cambazı atlamakta bir an geç kalmış, veya bir ip cambazı dengesini kaybetmiş ve düşüp paramparça olmuş gibi. Daha uygun örnekler de verilebilir tabii, ama şu anda bunları düşünemeyecek kadar, ya da bunların düşüncelerime kendiliğinden girmeleriyle uğraşamayacak kadar hastayım, ya da yeterince hasta değilim.

Hastalık –ya da incinebilirlik– her şeyin içindedir. İnsana boyunun ölçüsünü veren odur. En büyük hastalık olan ölümün kaçınılmazlığı unutulabilir ya da genelde unutulur, dolayısıyla büyüklük sanısı çoğu insan için mümkün olur, ama hastalık az veya çok ölçüde sürekli ve sık sık herkeste yoğun bir şekilde nükseder, bu da, bir zamanlar bir İngiliz filminde duyduğum gibi, insana ne kadar kırılğan olduğunu hatırlatır.

1934'te üzerime çullanan hastalık süresince çalışmaya devam ettim. Aynı şeyi 1964'te de yapıyorum. Belki pek iyi olmuyor, ama insanın bir şeyi ille de iyi yapması gerekir mi canım? (Bu hastaca bir soru, öyle olduğuna da gayet memnunum, çünkü bahsettiklerimi örnekliyor.)

Sorunun cevabı, hasta olsun olmasın, herkesin bir şeyleri daha önce yapmış olduğundan çok daha iyi yapması gerektiğidir. “Alphonse” akşamüstü 4:05 ile 5:40 arasında yazıldı.

1934'te Çalışma Programı'nı uygulamak, bu konuda düşünmek, yürüyüş yapmak, sanki bir sopa veya taş parçası bir temaya ya da bir öykünün üslubuna vesile olabilir miş gibi yolda ıvır zıvır şeyler bulup eve getirmek, küçük, siyah, portatif Royal daktiloma sarı bir Woolworth kâğıdı yerleştirmek, öykünün ne olacağını, ne kadar kısa, ne kadar uzun olacağını, veya neyi amaçlayacağını bilmeden derhal yazmaya başlamak, fonografı kurarak iğneyi bir plağa yerleştirmek, öyküyü yazıp bitirmek, dört, beş, altı, yedi, sekiz ya da dokuz sayfa kâğıdı atasla birbirine tutturmak, bunları bir zarfa koymak, zarfa pul yapıştırmak ve zarfı posta kutusuna götürüp atmak – bütün bunlar bana gayet mantıklı geliyordu; eğlenceli bir işti, bir atletizm yarışması gibiydi, veya tek bir konuda ders verilen bir okula gitmek gibiydi: Her şey konusunda.

Yazdıklarımın öykü sayılmayabileceği umurumda bile değildi. Olayın bu yanının beni ilgilendirdiğini düşünmüyordum; öykülerin her biri kendine hastı, bunu biliyordum. Her birinin var olmaya hakkı vardı ve aynı zamanda her birinin sanat olduğunu, her birinin alışılmamış, dolayısıyla zor olsa da kendine has bir türü olduğunu, her birinin kendine has bir üslubu ve var olma sebebi olduğunu düşünüyordum. Öykü değillerse, deneme, şiir veya oyun da değillerdi. Kesin olan şuydu: Yazılı birer eserdiler. Ve günden güne, hakikaten de yazılı bir eser olduklarını keşfetmek son derece ilginç ve tatmin ediciydi. Yazı yazma konusunda, yazılı eser yaratma konusunda, sadece birinin kendine ilgi göstermesini bekleyen her zaman mevcut olan, tükenmez olan malzemenin kelimelere aktarılması

konusunda bana bir şeyler öğretecek başka bir yol, bundan daha iyi bir yol olamazdı.

Tanınmış öykü yazarlarının arasına katılamazdım. Ben onların yazmış veya yazmakta oldukları türde yazamazdım. Ama kendi türümde yazabilirdim ve kendi türümün, yazılmaya ve okunmaya onlarınki kadar, hatta onlarınkinden daha çok hakkı olduğuna inanıyordum.

Ama şunu yanlış söyledim; 1934'teki daktilom küçük, siyah, portatif bir Royal değildi. 1928'in Eylül ayında, yirminci doğum günümünden iki, üç gün önce ilk defa New York'a ayak bastıktan bir ay kadar sonra oradan satın almış olduğum küçük, siyah bir Corona'ydı.

İlk kitabım yayımlandıktan sonra Royal Daktilo Şirketi bana, şartsız olarak, bir daktilo vermişti, daha doğrusu, hiç dert edilmeyecek bir şartla: Şirketin bir fotoğrafımı kullanarak, yazılarımı Royal'de yazdığımı belirtmeye hakları olacağına dair bir anlaşma yapmıştım. Sanıyorum öyle de yapıldı, ama emin değilim.

1928 Ağustos'unda bir Greyhound otobüsüne binip yazar olmak için New York'a gitmiştim, ama olmamıştı, ve Ağustos sonlarından 1929 Ocak ayı başlarına kadar New York'taki Telgraf Postası'nda çalışmıştım, bu şekilde geçimimi sağlıyor, boş zamanlarımda da şehri dolaşıyor ve yazmaya çalışıyordum.

Sonraki dört yıl, 1929'dan 1933'e kadar, harika yıllardı ama zordu, günden güne yaşıyordum, çünkü esasen, tabir caizse, iş hayatına sırt çevirmiştim, ve bir yazar olduğum, ve yazarak, yazdıklarımı yayımlayarak ve para kazanarak bunu ispat edeceğim varsayımını sınamak istiyordum. Çoğu zaman durum zordan da kötü, hatta katlanılmaz gö-

rünüyordu; yazamadığım için değil de, her hafta hiç değilse ufak, sıradan bir iş bularak geçimimi sağlamak zorunda olduğum için. Ayrıca, yolladığım her şey aptal bir ret cevabı ileştirilmiş olarak geri geldiği için de durum sıklıkla ümitsiz görünüyordu. Sonra bir de baktım ki aradan beş yıl geçmiş; artık çocuk değildim, gerçi kendimi hiçbir zaman çocuk gibi hissetmemiştim zaten, ama şimdi yirmi beş yaşındaydım ve hâlâ bir yere ulaşamamıştım, başarısızlıkla, şüphelerle, muntazam bir işi olmayan, önceden kestirilebilir bir geleceği olmayan, parası olmayan bir adamın çaresizliğiyle savaşıyordum.

“Bir başlangıç yapmam lazım.” Her günkü düstur buydu; öyle ki bazen oturup yazmaya koyulduğumda, iki, üç saatlik çalışmadan sonra en sonunda bunu başaracağımın beklentisiyle dolmuş oluyordum – tek bir iyi yazı bu işi halledecekti. Gelgelelim öyle olmuyordu. İyi bir parça yazıyordum, yolluyordum, ama bana geri gönderiliyordu, bazen hemen, bazen de iki ay sonra, hatta bir, iki sefer editörler el yazmasını kaybedip tekrar bulduktan sonra – *American Caravan* adında senelik bir yeni yazın derlemesinin editörleri; Lewis Mumford, Alfred Kreymborg, Paul Rosenfeld ve Van Wyck Brooks. 1929’un başlarında yolladığım “Follow” adındaki oldukça uzun öykü en azından, bunu bir yazarın kaleme almış olduğunu belli ediyordu, ama yine de, kabul edildiği zannına kapıldığım uzun aylardan sonra o da geri gönderildi, hem de editörlerden biri değil de, bir sekreter tarafından daktilo edilmiş kısacık bir notla birlikte. “Küçük gruplar mı var?” diye düşünmüştüm. “Her şey bu grupların mı elinde? Bu gruplar, sanatla haşır neşir ve arkadaşlarına yazı yazdırtan gülec tiplerden mi oluşuyor, ne?”

Ben de güleç bir tip değil miydim? Yoksa suratsız mıydım?

Sonunda, 1933 Aralık'ında, tünelin ucunda ufak bir ışık görüldü. Fırsat bu fırsattı, böyle bir fırsat bir daha kolay kolay ele geçmezdi.

Çalışma Programı önemliydi çünkü kazansam da, kaybetsem de, berabere kalsam da, şu büyük sorunun cevabını öğrenmemi sağlayacaktı: Yazarak hayatımı kazanabilir miyim? *"How I Got Where I Am"* öğleden sonra 12:25 ile 1:05 arasında yazıldı. Ve *"Twenty"* akşamüstü 5:25 ile 7:10 arasında yazıldı.

20.

Uyguladığım günlük yazma programının otuz yıl sürececek bir yazarlık kariyerinin başlangıcı olacağı, otuz yıl sonra, bunca zamandır profesyonel bir yazar olduğumun farkına varacağım ve olayların gidişatının beni yine böyle bir programa yönelteceği aklımın ucundan bile geçmemişi.

Bir başlangıç yapma umuduyla her gün çalışıyordum. Ola ki hakikaten bir başlangıç yaparsam ve bir yazar sıfatına erersem, ne kadar süre yazarlık yapacağımı bilmiyordum. Bunun sebebi gayet basitti: Ne kadar devam edeceğimi, yani daha ne kadar yaşayacağımı hiç bilmiyordum; gerçi yazar olmaktan ya da eserleri yayımlanan bir yazar olmaktan vazgeçmek için ille de düşüp ölmem gerekmiyordu tabii.

Yirmi beş yaşındayken, bir gün elli beş yaşına gelme fikri iyidir, hoştur da, hiç bel bağlanamayacak bir şeydir, şimdi, elli beş yaşında, bir gün seksen beş yaşına gelmenin de hoş ama bel bağlanamayacak bir fikir olduğu gibi; gerçi Bernard Shaw o yaşa geldi, Upton Sinclair de o yaşa geldi,

ve yazdığım şu esnada hâlâ sapasağlam ayakta. Şahsen seksen beş yaşına gelmeyi çok isterim çünkü gelirsem, bütün bunları yeni baştan, üçüncü bir kez yapmak çok hoş olur doğrusu, ama tabii daha ne kadarlık ömrüm kaldığını bilmiyorum.

Haklarında hiçbir şey bilmediğim bir sürü şey devamlı vuku bularak bazı şeyleri kaçınılmaz kılıyor, bunlardan biri de sonum olabilir doğrusu. Eğer öyleyse, bu herhalde hoşuma gitmeyecektir ama aynı zamanda, belki de aldırış etmem. Aldırış edecek kadar bilgi sahibi olmayabilirim. Bildiğim şu ki seksen beş yaşında, bunları üçüncü bir kez tekrar denemek hiç fena olmaz.

Tek bir yazarın bu kadar çok yazması neye yarar? Her şeyden önce, yazar kim olursa olsun, ne kadar yazarsa yazsın, ne kadar uzun yaşarsa yaşasın bu pek bir şeye yaramaz. En büyük yazarın en büyük yazını, yüz yaşına kadar yaşasa ve seksen sene sadakatle yazsa bile, çok bir şey etmez.

Bir yazarın eserlerinin hiç kimseyi fazlaca coşturmasına veya fazlaca üzmesine gerek yoktur, çünkü bu, bütün edebiyatın sadece küçük bir parçasıdır, bütün edebiyat da diğer her şeyin sadece küçük bir parçasıdır. Bu, belli belirsiz de olsa daima değişmekte olan, dolayısıyla yazını kullanma şekli de değişmekte olan insan ırkının sadece küçük bir parçasıdır. Bugünün sıcaklığı yarının soğuktur bir bakıma, gerçi ara sıra, dünün soğuğu da yarının sıcaklığı olabilir. İnsan baki kaldığı müddetçe büyük ihtimalle edebiyat da baki kalacaktır, ama herhangi bir yazarın eserleri eninde sonunda eskime boyutuna girecek, sonra da, soyu tükenen bir hayvan türü gibi tükenecektir, veya yaşayan gerçeğin genel akışına karışıp kaybolacaktır, birçok ırkın, hayatta kalan ve günümüzde yaşamaya devam eden unut-

kan fertlerine karışıp kaybolduğu gibi. Bir lisan olarak İngilizce bile, başka bir lisanın insan ırkıyla daha hakikatli ve daha doğal bir bağlantı kurması durumunda, çok geçmeden antika haline gelebilir. Dünyadaki en büyük dillerden biri olan Latince nasıl gündelik kullanımdan düştüyse, o da unutulabilir. Ama bu durumun da pek önemi yoktur aslında.

Daima üstün kalması beklenebilecek tek şey insan ırkının kendisidir, hem en iyi ve azami yönleriyle hem de en kötü ve asgari yönleriyle, çünkü her şey, ama özellikle edebiyat insan ırkından kaynaklanır ve insan ırkı içindir.

1934'te yazı yazmanın olasılıkları beni hepten büyülüyordu. Bir taraftan bir başlangıç yapmayı ve bunun beraberinde getireceğinden emin olduğum muazzamlığı biraz olsun keşfetmeyi umduğum halde, olayın nasıl sonuçlanacağını kesinlikle bilmiyordum; şansım yaver gidip de otuz yıl sonra hâlâ, nereden bakılırsa bakılsın, yazmaya muktedir ve hevesli olan ve hatta kendini yazmaya hâlâ mecbur hisseden o aynı adam olarak kalacağım hiç aklıma gelmemişti.

1963 sona erdiğinde San Francisco'dan su dahil sekiz bin kilometreden daha uzaktaydım ve kaldığım yerde, yani Paris'te sonsuza dek kalmayı planlamıştım; ama sonra aniden, neredeyse hiç düşünmeden, neden seyahat ettiğimi tam olarak bilmeden kendimi batıya doğru, önce New York'a, sonra Kaliforniya'ya giderken buldum. Sonra da aniden, San Francisco'ya indikten bir, iki saat sonra, otuz yıl önce yaptıklarımı tekrar yapmak için geri dönmüş olduğumu keşfettim. *"Good Sound Family Advice on Marriage"* öğleden sonra 12:05 ile 3:30 arasında yazıldı.

Başka yazarlar bu konuda ne düşünür bilmiyorum ama ben yeni başladığım, uzun bir yazıya, onu yazdığım esnada inanamam nedense. Hiç değilse günde bir, iki kere, müt-hiş bir hepsini tuttuğum gibi çöpe atma arzusuna kapılı-rım. Yazı yazma mesleği tamamen işe yaramaz, ümitsiz ve aptalca gelir.

En iyi ihtimalle, gayet zor bir meslektir ama öyle olma-ması için hiçbir sebep yoktur tabii, kimse kolay olacağını düşünerek bu mesleğe sıvanmaz. Hemen hemen başka herhangi bir mesleğe bakarak insandan çok fazla şey talep eder ve riski çok daha fazladır.

Yeni bir eseri tamamlamak, bir ödül dövüşçüsünün bü-yük bir dövüşe hazırlanma idmanına benzer, ne var ki bir yazar için idman dövüşün kendisidir, hem de korkunç bir rakiple – atik, güçlü, akıllı, hilekâr ve üstün. Gerilim hiç bitmez. Yazar yazmaya karar verdiği an başlar ve yazı sona erene kadar devam eder veya yazar vazgeçene kadar.

Vazgeçmek harika bir şeydir ama buna pek hoş gözle bakılmaz, hiç değilse mücadele etmeden vazgeçmeye. Vaz-geçme dürtüsü bir yazarın yakasına yapışır, yazar katiyen yerinde duramaz. Her an sandalyesinden fırlayıp işin ucu-nu koyvermeye hazırdır.

Uzun bir süre önce bir yerde, çocukluk yıllarının bir kısmını benim gibi Oakland'da geçirmiş olan Jack Lon-don'ın kendinden günde yaklaşık altı yüz kelime talep ettiğini okumuştum – çok aşırı olduğu söylenemez aslında. Ama, günde altı yüz kelimenin bir yıl sonra –kâğıt üzerin-de bir hesap yapayım– 365 günde 219.000 kelime ettiğine dikkat çekmişti, ki bu da çok uzun bir esere, ya da iki tane tam boy kitaba, ya da belki dört tane kısa kitaba eşdeğerdir.

Charles Dickens herhalde aritmetikle filan uğraşmamıştır, ama her yıl bundan çok daha fazlasını yazmıştır – her gün çok daha fazla yazarak tabii.

Varsayıma göre, her tür yazın terapi gibidir – tabii yazar için. Bu varsayımı alaşağı etmeyeceğim. Buna gerek yok. Her varsayımın mümkün olduğunca ayakta durmaya hakkı vardır. Bununla beraber, ben başka bir varsayım öne sürmek istiyorum, tabii bunun da ayakta durmaya hakkı olması gerekir: Bütün yazarlar ruhen hastadır ama aynı zamanda sağlıklıdırlar. Bir yazar, yazı yazarak hastalığından arınır ama bu arada harikulade sağlığını da herkes uğruna tehlikeye atmış olur.

Her gün işini yapan kim hasta değildir ki? Avukat, doktor, dişi, iş insanı, müdür, siyasetçi, din adamı mı? Hele psikiyatra ne demeli? Onlar sağlıklı mıdır? Hayır, ama önemli olan nokta, öyle olmadıklarının önemli olmadığıdır.

Şu veya bu sahada bir tür mevki sahibi olan hemen herkesin işe yazarlıkla başlamış olması tuhaf değildir, yani büyük ihtimalle. Yazarlık işte böyle bir şeydir. Hayatlarının şu veya bu döneminde herkese cazip gelir. Beyaz saçlı, altmışlık film oyuncusu delikanlılardan biri iki sene önce bana, “Şahsen bir yazar olarak, yazmanın ne kadar zor olduğunu çok iyi bilirim,” dediğinde ağzım açık kalmıştı. Kariyerini araştırınca, kırk yıl önce, *True Confessions*’da* yayımlanan iki eseri sayesinde senaryo yazarı olarak iş bulmuş olduğu çıktı meydana – bu iki parçadan biri, sözde,

* 1922’de ABD’de kurulan ve yayın hayatına günümüzde de devam eden bir itiraf dergisi. Türünün isminden da anlaşılacağı üzere, dergide yayımlanan sözde mektuplaşmalar ve kişisel günlükler okuyuculara türlü itiraflar ve sırları sunardı.

meşhur tabiriyle, düşmüş bir kadın tarafından yazılmıştı, öteki de müebbet hapis cezası çeken bir katil tarafından. Kısacası, yazıya dökülmüş olan her şey yazındır. Yazı yazan herkes de yazardır.

1933'te, sıkıntıdan, yerinde duramazlıktan, işsizlikten dolayı, yazınım konusunda bir türlü bir başlangıç yapamamış olmaktan dolayı otostopla San Francisco'dan Los Angeles'a gittiğimi ve Stanley Rose'un beni Vine Caddesi'ndeki bir kitapçı dükkânında, ilk kitabı New York'ta göklere çıkartılan ve adını unuttuğum için adına Fred Haggerty diyeceğim bir yazarla tanıştırdığını hatırlıyorum. Haggerty'yi oraya getirten, biraz önce bahsettiğim beyaz saçlı delikanlıydı. Sözleşmesi bir senelikti ve iş kolaydı. Daha doğrusu, dört haftadır daha hiç iş yapmamıştı, çünkü beyaz saçlı delikanlı ona yapacak bir iş vermemişti. Beyaz saçlı delikanlı sırf Haggerty'nin kitabı hakkında yazılan övgüleri okumuş ve onu kadrosuna, ekibine, ya da adına ne deniyorsa ona alacağım diye tutturmuştu. Haggerty'ye gelince –ben yirmi dört, o yirmi yedi veya yirmi sekiz yaşındaydı– şaşkınlıktan, inanmazlıktan, mutluluktan, umutsuzluktan, korkudan ve eminim altı, yedi tane daha başka şeyden dolayı, ölümün eşiğindeymiş gibi bir hali vardı. Kitapçıdan biraz ilerideki Plaza'da bir odası vardı ve odasında altı şişe cin vardı, bunlardan biri açıktı ve bitmiş gibi bir şeydi, onun için bir şişe daha açtı, kendine bir bardak doldurdu, Stanley ve bana da buzlu birer bardak. İçtik ve çene çaldık, Haggerty ayakta duramaz hale gelince de onu yatağa yatırdık ve yürüyerek Musso & Frank'e yemeğe gittik.

“Bu oğlanın işi bitik,” dedi Stanley.

“Yok canım, burada yaşamak ve haftada bin dolar kazanmak başına vurmuş, o kadar. Kıyak bir otel odası, tele-

fonla çağırabileceği bir sürü kız, kolay bir iş, gırla içki, ye, iç keyfine bak.”

Ama Stanley haklıydı, Haggerty’nin işi sahiden de bitmişti. Bir daha hiç kitap yayımlamadı, sözleşme yapmış olduğu halde Hollywood’da bir sene bile kalmadı. Ortadan kayboldu. Ölmüş dahi olabilir. İlk kitabına gelince, ertesi gün orasından burasından biraz okudum ve neden bu kadar övgü kazanmış olduğunu, ve bu övgüleri okuyan beyaz saçlı delikanlının neden onu yanına getirtmek isteyeceğini anladım, ama gerçek şu ki kitap pek de matah değildi. Ne var ki, bir roman türündeydi, bu da lehine bir puandı, çünkü yayınevleri romanlara inanırdı, öykü derlemelerine değil. Ve romanların bir ticari eşya olduğuna inanırlardı, bir yazılı eser değil. Haggerty’nin romanı pek matah değilse bile, romanını yayımlamış olması, eğer bir yazar olmaya gerçekten ilgi duyuyorduysa, matah bir şey yazmaya niyeti vardıysa, mutlak surette bir başlangıçtı. Ama onun yerine Haggerty, büyük para uğruna San Francisco’yu terk edip New York’ta çalışmaya giden karikatürcü T. A. Dorgan’ın deyişiyle evcilin çağrısına cevap vermiş, New York’u ve orada gerçek edebiyat yazma imkânını teperek Hollywood’a ve yazmanın imkânsızlığına gitmişti.

“Yazarlık dünyadaki en kasvetli iştir,” demişti beyaz saçlı delikanlı otuz yıl sonra. “O yüzden vazgeçtim.”

Gerçek şu ki, yazarlık başka uğraşılardan daha kasvetli değil. Herhalde herkesin kastettiği şu ki, bazen her şey uğraşmaya değmeyecek kadar zahmetli görünebilir, ben de şu anda yazın konusunda, benim yazınım konusunda, özellikle de, aynı zamanda yazdığım bir dizi öyküye sadece bir tür ek olan *bu* yazınım konusunda aynen öyle söylüyorum. Her yazarın yazdıkları konusunda muhtemelen kapıldığı kaçı-

nılmaz gündelik ümitsizlik hissine rağmen, ki ben de buna çabucak kapıldım ve şu anda da öyle hissediyorum, yazmaya devam etmek mümkündür, hatta caziptir, ve bana sorarsanız kesinlikle gereklidir diyorum. İsrarla yazmaya devam etmek gereklidir. Bu bir çeşit ölüm kalım meselesidir.

Vazgeçmek istediğin için vazgeçersen, işin tamam demektir; cenazeciye arayıp nasıl bir tabut istediğini, mezar taşı yapanları arayıp taşına ne yazacağını söyle daha iyi: “Sonunda dayanamadım vazgeçtim, bundan da gurur duyuyorum.” Eğer devam etmek aptalca ve boşuna olduğu için vazgeçiyorsan, saf dışı edildin demektir, daha üstün olan rakibin seni ebelemiştir, üzerinden bir yük kalktığından dolayı komaya girmişsindir, serbestsin, ölüsün, git kendi cenaze alayında yürü.

Canım istediği zaman vazgeçebilirim, ne var ki bunu yapamam; bu fazlasıyla kolay, fazlasıyla akıllıca, fazlasıyla doğru bir şey olur – hatalı olmayı tercih ederim.

Jack London’ın belirttiği gibi, bütün mesele zamanla ilgili. İşini yapma vakti gelince işini yap, bir saat bir ebediyet gibi görünse de, altı kelime yazmak bir lisan icat etmek kadar zor görünse ve tür denen bir şey olmasa da işini yap. Ne olursa olsun işini böyle bir zamanda yap, çünkü sandalyede seninle beraber oturan sadece yarın değil, ebediyet de orda oturuyor – burada, şimdi, gelip geçici. Boş sözcükleri art arda sıralayıp sen yazmazsan –inançsızca, öfkeyle, isteksizce– kim yazacak? Sen ısrar etmezsen, kim ısrar edecek?

Durum işte böyle, böyleydi, böyle de olacak, ve şimdi bir sonraki altı, yedi kelimede çark etme vakti geldi, tamamen değilse de en azından biraz, gerçeğin ve varsayımın farklı olduğu öteki tarafa biraz daha yaklaşma vakti geldi: Yazıyorum, yazdıklarım inanıyorum, yazınım işe yarar,

gerekli, fena değil, güzel, hasta değil, sağlıklı, boş değil, dolu, aptalca değil, bilgece. Yazınımı ben, şahsen kendim, yazıyorum – fark yaratan da bu işte. “*The Day That Got Away*” akşamüstü 4:15 ile 7:05 arasında yazıldı.

22.

William Faulkner, edebiyatçı değil, edip değil, bir çiftçi olduğunu söylemekten hoşlanırdı, gerçi bir yazar olmadığını söylemeye hiç yanaşmazdı. Kitapları hakkındaki eleştirileri hiç okumadığını, edebiyat eleştirmenlerinin yazını hakkında söylediklerinin onu ilgilendirmediğini de söylemekten hoşlanırdı. Onu bir çiftçi, basit bir adam olarak görmeye iten hisse, kendileriyle sohbet edip hikâye alışverişinde bulunmaktan hoşlandığı Mississippi köylülerinden pek de farklı olmadığı hissine saygı duyuyor insan. Ne tür bir yazar olduğuna dair varsayımında doğru noktalar yoktu değil, ama genel olarak yapmacık bir tavır gibiydi. Bir keresinde, birkaç Amerikalı yazarı derecelendirmiş, ilk sıraya Thomas Wolfe’u, ikinci sıraya Hemingway’i,     nc  sıraya da kendini koymuştu. Daha başka bir sürü yazar vardı, onlar da bir sürü eser kaleme alıyorlardı, onun kitaplarını okuyan bir sürü insan onların da kitaplarını okuyordu, ama o onların veya onların kitaplarının kayda değer olduğunu düşünmüyordu.

Ara sıra, o da para için Hollywood’a çalışırdı. Kısa boylu, yüzünde sakın bir ifade olan bir adamdı, hiç acelesi yokmuş gibi ağır ağır yürür ve Güneyli bir taşra beyefendisi izlenimi bırakırdı. Olympic Bulvarı’nda küçük, iyi, servis işlerine Zenci oğlan ve kızların baktığı yüzme havuzlu bir otelde kalıyordu; ben de savaştan sonra bir süre sonra, büyük ihtimalle 1947’de, onunla aynı zamanda o otelde kal-

mıştım, o yüzden ara sıra girip çıkarken görüyordum. Onu iyi tanıyan bir arkadaşım neden kendimi tanıtmadığımı merak etmiş, ben de tanıtmam gerektiğini düşünmesine hayret etmiştim.

İşi yazmak olan, hayatını yazarak kazanan, akli fikri yazmakta olan, başka bir kariyeri ya da mesleği olmayan, yazdıklarını yayıncılara yollayan, yazdıklarının yayımlandığını gören bir adam kendine bir yazar, bir edip, edebiyat dünyasının bir ferdi gözüyle, edebi bir hayat süren biri gözüyle bakılmasını istemiyor. Neden?

Buna kim ne cevap verirse versin, ve bu cevap ne anlama gelirse gelsin, şu bir gerçek ki, William Faulkner, çok azı, hatta hiçbiri okuyucu, kaldı ki yazar olmayan çeşit çeşit insanlar hakkında yazdığı halde, kendi yazını olağanüstü edebiydi. Mevlevilerin doğruluklarına veya letafetlerine veya birlik hislerine fırlıdanarak eriştikleri gibi, o da doğruluğuna ve gerçeğine bir tür fırlıdanma yoluyla erişiyordu. Ve William Faulkner'ın yazınının en çok erişmek istediği şey birlik gibime geliyor. Hiçbir şeyin, mümkün olduğunca gözden kaçırılmadığı, hiçbir şeyin anlamsız veya bir bütünle bağlantısız olmasına izin verilmediği esasen mistik bir yazın tarzı bu.

Benim ne tür bir yazar olduğum veya edebiyat eleştirmenleri tarafından ne tür bir yazar olarak görüldüğüm önemli değil; gerçek şu ki, Fresno'daki Emerson Okulu'nda üçüncü sınıftayken bir yazar olduğuma inanmaya, ve on üç yaşında, telgraf kuryeliğinden kazandığım ilk haftalığımın büyük bir kısmını harcayarak elden düşme, dik bir Underwood daktilosu satın aldığımında bir yazar olmaya başladım. Ve o gün bu gündür edebi bir hayat sürdürdüm, bir yazar oldum, bir edip oldum.

Nobel Ödülü'nü kazanmış ve bunu kabul etmiş olan üç Amerikalı yazarla biraz tanışıklığım vardı – birini gayet iyi, birini az buçuk, üçüncüsünü daha da az tanırdım: John Steinbeck, Ernest Hemingway ve Sinclair Lewis.

Bir gün New York Halk Kütüphanesi'nde, neredeyse kazara, William Faulkner'ın Dışişleri Bakanlığı tarafından finanse edilmiş bir Japonya gezisine dair bir kitapçığına rastladım – bir basın toplantısında John Steinbeck hakkındaki sözleri yazıyordu. Steinbeck'in kesinlikle bir yazar olmadığını, bir gazeteci olduğunu söylediği aktarılıyordu; uzun bir yolculuk ve sıkı bir Dışişleri Bakanlığı brifinginden kaynaklanan, kesinlikle şahsi olmayan bir asabiyet yüzünden böyle söylemiş olabilir mi diye düşünmeden edemedim. Sonra iki adamın daha önce, belki Hollywood'da karşılaşmış olabilecekleri ve birbirlerinin, hani derler ya, bam teline basmış olabilecekleri geçti aklımdan. Az da olsa değeri olan her yazar kendine has bir tarzda yazar ve bir tarz başka bir tarzdan daha iyi veya daha kötü değildir: Yazım tarzından başka bir şeyi göz önüne almak gerekir. William Faulkner'ın tarzı, çoğu kişiyi etkilemekle kalmayıp, hem doğruluğa hem de trajik bir haysiyete sahip olan insan deneyimiyle bir bağlantı kurmayı başaran fırl fırl, dolambaçlı bir tarzdı. Öte yandan, John Steinbeck'in yazım tarzıysa dosdoğru bir tarzdı, çok daha az edebi bir tarzdı – en azından, dili kullanımının bilhassa şahsi olmaması yönünden. Karakterlerinin çoğu, William Faulkner'ın eserlerindeki insanlardan çok da farklı değildi. Farklı olan onları yazışıydı. Basın toplantısı 1950'lerin başında yapılmıştı. William Faulkner'ın John Steinbeck hakkındaki sözleri, kötü niyetli olmalarından ziyade, edebi oldukları için beni şaşırtmıştı.

İyi olsunlar, kötü olsunlar, yazarların birbirinin yazınından hoşlanmaması veya ara sıra birbirlerine saldırmaması için bir sebep yoktur tabii. Sağlıklı ve edebiyat dünyasında perde arkasında bile fazlaca bulunmayan nüktedan bir ortam yaratır bu.

Bu yüzyılın başından beri yazan –yanlışlıkla kıvranan diye yazdım ve üstünü çizdim– neredeyse her Amerikalı yazarın eserleri hakkında az da olsa bilgim var ve bir yandan, yazınında iyi bir yön olmayan bir yazara henüz rastlamadım, ama öte yandan, yazdıklarını bir saatten fazla okuyabildiğim bir yazara da rastlamadım.

Yazarları sınıflandırmak hiçbir zaman üstüme vazife olmadı, gerçi bunu yapmak çok kolay, hatta yapmamak belki imkânsız, ama vazife olsaydı, bütün iyi yazarları iyi, bütün kötü yazarları da kötü olarak sınıflandırırdım, işin detaylarıyla da bırak zaman uğraşsın.

Benim vazifem yazmak. Okumak değil, yargılamak değil. Kimsem o olmak, ve 1934'te, o anda ve geçmişte kim olduğumu, başından beri kim olduğumu *göstermek* aniden vazifem haline geldi: Bir yazar olduğumu, edebiyat dünyasına girmeye ve bir edebiyatçı olarak tanınmaya hakkım olduğunu göstermek vazifem haline geldi.

Edebiyat konusunda hevesli ve heyecanlıydım, öyle ki, her gün kaleme aldığım resmi yazının yanı sıra, bana gelen her mektuba cevap vermek çok hoşuma gidiyordu. “Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam”ın 1934 Ocak ayı ortalarında *Story*'de yayımlanmasından sonra yayın temsilcilerinden, yayıncılardan, dergi editörlerinden ve başka yazarlardan mektuplar gelmeye başlamıştı – bu yazarlardan birkaçı gayet tanınmış kişilerdi, en azından benim tarafımdan, en azından o günlerde, şimdilerde hepsi hemen hemen

unutuldu, çoğu öldü. Bu mektupları almak çok hoşuma gidiyordu, çünkü bana nihayet cevap yazma, kendi mektuplarımı yazma fırsatı yaratmışlardı, tabii bu mektuplar da edebiydi, edebiyat hakkındaydı. Yazarları severim. Kitaplarını yayımladıklarını görmek hoşuma gider. Yorulup vazgeçtiklerini görmek hoşuma gitmez. *"The First Bicycle"* akşamüstü 5:00 ile 7:05 arasında yazıldı.

23.

Theodore Dreisler ilk kitabımdaki öyküler hakkında elle yazılmış bir mektup yollamıştı, bu da beni çok mutlu etmiş ve gururlandırmıştı. Mektubu altı kere okuduktan sonra, yazılarımda ne yapmak istediğimden bahseden uzun uzadıya bir cevap yazdım. Edebi türlere ve bu türlerin yazmak istediklerim üzerindeki kısıtlayıcı etkilerine tahammülüm olmadığına, ama buna rağmen yine de kısıtlayıcı bir türle, yani öykü türüyle yazmakta olduğuma dair karmaşık bir şeyler söylemiş olmalıyım ki, cevabında beni sadeliği göz ardı etmemeye, sade insanı, mesela ustalıkla et kesen, dinç ve tamamıyla düşünceden arınmış bir hayat süren bir kasap gibi birini göz ardı etmemeye teşvik ediyordu. İçinde daha yaşlı bir yazarın daha genç bir yazara karşı gösterdiği cana yakınlık hariç işime yarar başka pek bir şey olmasa da cevabı hoşuma gitmişti, çünkü ağırbaşlı, sempatik yazını hep hoşuma giderdi. (Birisi bana, elinde hep büyük, yumuşak bir mendil bulundurduğunu söylemişti bir keresinde, çünkü ne zaman yanında birileri olsa ona hep kendilerinden bahsederler, bu hikâyeler de onu ağlattığı için mendiliyle gözlerini kurularmış.)

İlk mektubuna yazdığım cevap, gereğinden on kat daha uzundu, hem genç, hem yaşlı, hem mütevazı, hem ukala-

caydı, o zamanlar yazdığım hemen her mektup öyleydi, birçok mektubum halen de öyledir.

Ama bütün yazdıklarım, tam olarak başka yazarlara hitaben olmasa da, bir mektuptur, gerçi yazdıklarımı, genelde yayımlanmadan önce, birçok yazar okur.

Eserlerim herkese hitap edilmiş bir mektuptur.

İlk kitabım yayımlandıktan sonra, mesela akıl hastanelerindeki ve cezaevlerindeki kadın ve erkeklerden gelen mektuplar, Theodore Dreiser'dan gelenler kadar gururlandırmıştı beni, çünkü insanlara ulaştığımı gösteriyordu.

Bana yazan herkese derhal bir cevap yazardım. "*Charlie Chaplin Did a Dance*" sabah 11:05 ile öğleden sonra 2:05 arasında yazıldı.

24.

Bir bakıma, ne yaptığımı hiçbir zaman bilmiş değildim, gerçi bir taraftan da hep bilmiş, ya da en azından bildiğime inanmıştım. Yazı yazan yazarı kastediyorum, ama aynı zamanda yaşayan hayvanı da. Yazı yazan yazar söz konusu olduğunda, yazmaya hazırlanma işi vardı ve yazar tam olarak ne yazacağını bilmesee de, yazmayı seçtiğini hisseder, aynı zamanda nasıl yazacağını seçtiğini de hissederdi. Dolayısıyla ne yaptığını bildiği duygusuna kapılırdı. Bu, çoğu insanın sahip olmak istediği ve çoğu zaman sahip de olduğu bir duygudur, ama ne var ki bu sadece bir duygudur, ve çoğu zaman hiç kimsenin hayatının hiçbir döneminde ne yaptığını pek bilmediği ortaya çıkar; ne yapmışsa onu yapmıştır ve bu yaptıklarını genel olarak yapmak zorunda olduğu için yapmıştır. Hayvana, yaşayan yaratığa, adama, insanoğluna gelince, durum daha da umutsuzdur. O ne yaptığını kesinlikle bilmiyordur.

Bir yazar için bu cehalet hayıflanacak bir şey değildir, bunun sebebi de gayet basit; mesela bir yazın eseri gibi bir şey yaratmanın doğasında, yazarın ne yaptığını bilmemesi hem arzulanır hem de kaçınılmazdır. Yazınının bir değere sahip olduğu tek durum, yazın hakkında, bunun vuku bulmakta olduğundan, buna girişmiş olduğundan, ya da yazın eserinin onu yaşadığından, onun hayatını yaşadığından, bir bayrak yarışında bir koşucunun bayrağı diğer koşucudan devralması gibi onun yerine geçerek adamın koşudan çıkmasını sağladığından ve yazın eserine koşmaktan başka bir seçenek bırakmadığından başka bir şey bilmediği durumdur – adam hangi yarışta koştuğundan bihaber, yazın eseriye nereye kadar koşabileceğinden bihaber.

Basit bir farkındalık aletinin tanımlayabileceğinden, ölçebileceğinden, sıraya koyabileceğinden ve bilebileceğinden çok daha fazlası vuku bulmaktadır hep, bu hayvan için de böyledir, yazar için de böyledir. Bunun en azı bile yine de çok fazladır. Her şeyle bağlantılıdır, ama en önemlisi, muazzam ve yolvermez bir gizemin ufak bir kısmı, bilinmeyen ve bilinemeyecek olanın yaşayan bir parçası oluşudur. Ama bilme dürtüsü, hatta ihtiyacı hem hayvanda hem de sanatçıda hiç tükenmez.

Şu var ki, az bir miktar bile temel amaçlar bağlamında yeterlidir – yaşamaya devam etmek, inanmak, sahip olmak, sahip olmuş olmak, kullanmak, faydalanmak, bir kenara koymak, ve ondan hareketle ilerlemek için yeterlidir: Daima kendi seçimi olduğunu sanarak, bir anlamı ve amacı, bir tarzı ve değeri olduğunu sanarak. Hiç kimse umutsuzluğa kapılmaz, çünkü kim olursa olsun, nispeten ne kadar büyük, veya başkalarına nazaran ne kadar kocaman olursan olsun, hiç kimsenin içinde umutsuzluğa ka-

pılmaya elveren pek bir şey yoktur. İnsan içten içe, belki de haklı olarak, büyük ve bütün bir şey olduğunu, daha doğrusu, büyüklük ve bütünlüğe erişmeye muktedir bir şey olduğunu düşünebilir, ama insan daha büyük ve daha bütün hale geldikçe gitgide daha da kaçınılmaz olarak, gerçek doğasının ve hareketinin –mesela bilim sahasında yapmaya çalıştığı gibi– ölçmek şöyle dursun, hayal bile edemeyeceği, bilinmeyen ve bilinemeyecek bir büyüklüğün ve bütünlüğün haydi haydi sadece küçücük bir parçası olduğunu fark edecektir.

Bulmayı umma vasıtaları bilim olmayan arayıcılar ya deli, ya ilhamlı ya da kâhin gibi görünüyorlardı. En iyi halükârda, kendilerine din adamı gözüyle bakılıyordu. En kötü halükârdaysa, taşlanmayı hak eden sahtekârlar. Ama asıl soru şu: İnsan kafasının alabileceğinden daha fazlasıyla neden uğraşmak istesin?

Bunu tahmin etmek mümkün değil, ama şahsen, görünüşte bu iş için hiç de uygun olmayan bendeniz, bununla uğraşmak istemeye ta ilk baştan, daha okuma yazmayı öğrenmeden önce, daha doğru dürüst konuşmadan önce başladım ve benim için başlangıç noktası, sanırım bu başkaları için de öyledir, tam bitiş noktası olarak düşünülebilecek noktaydı – yani ölüm. Ya da kesinlikle sona erme. Sona ermenin kesinliğini sorguladım, ya da başka bir deyişle, ölümün ölümlüğünü. Kanıtlamak istediğim şeyin ölümün ölüm olmadığını, bunun bir kavram yanılgısı, bir yanlış anlama, basit bir arıza olduğunu ve kimseyle doğru dürüst iletişim kuramayan üç yaşındaki halimle, bunu açığa çıkarma görevinin bana düştüğünü düşünüyordum. Bu açığa çıkarmanın vasıtaları, yöntemleri ve vesileleri yetersiz ve gelişigüzel oldu ama bunu başarmak, sayısız vasıta, vesile ve

yöntem türünden bir veya ikisiyle mümkün olabilir gibime geliyordu. Mesela şurada, Oakland, Kaliforniya'daki Fred Finch Yetimhanesi'nin mutfağından atılmış iki tane yarım galonluk domates tenekesi vardı. Şurada da bir musluk vardı. Dolayısıyla, iki kap ve suyun, deyim yerindeyse, sona erme yanılığını, gerçeğin sahteliğini ve ölümün asılsızlığını açığa çıkarabilecek vasıtalar olup olmadığına bir bakalım. Yumuşak toprakta, tenekelerin ağzı toprakla aynı hizada olacak şekilde, boş tenekeleri yerleştirebileceğim iki çukur kazdım. Bir tenekeye su doldurdum, öbür tenekeyi boş bıraktım. Bunlar açıkça gözle görülür gerçekler ve kesinliklerdi. "Bu teneke su dolu. Bu teneke boş. İkisi de toprağa gömülü. Aralarında gözle görülür bir mesafe var. Mantiken, kaçınılmaz olarak, dolu tenekedeki su kendi kendini boş tenekeye aktaramaz." Fakat eğer dolu teneke-deki suyun, öyle istediğim için, öyle olması gerektiği için, kendi kendini boş tenekeye aktarmasını sağlayabilirsem, demekti ki her şeyi yapmam mümkündü, dolayısıyla herkes de aynı şeyi yapabilirdi ve ölüm ölüm olmazdı.

Peki *kimin* ölümüydü söz konusu olan? Bilhassa babamın ölümü ama aslında herhangi birinin ölümü. Biri su dolu biri boş iki tenekenin tam önünde toprağa oturdum, bunlara baktım, dikkatimi yoğunlaştırdım ve dolu teneke-deki suyu hiç dökülmeden kendi kendini boş tenekeye aktarmaya zorlayabileceğime inandım. Oturdum ve gözümü ayırmadan bunun olmasını bekledim.

Şimdi bile, keşke öyle olsaydı derim. Fakat öyle olmadığı gerçeği benim için büyük bir darbe değildi. Olabileceğine inanmaktan vazgeçmedim, olmadığı gerçeğini kabul ettim sadece, büyük ihtimalle işi düzgün yapmamıştım ya da ben bu işin adamı değildim de o yüzden. Söylemek iste-

diğim, hepimizin şu veya bu çağda, büyük ihtimalle de çocukken söylediğı gibi şuydu: Var olan zaten vardır – biz var olmayanla ilgilenelim. Tabii var olmayan ama var olması gereken iyiliğı kastediyordum. Mümkün olanı oldurmak iyi hoştu da, ben imkânsız olanı oldurmak için çalışmaya mecbur hissediyordum kendimi.

İmkânsız olanı oldurmak konusundaki başarısızlığım, mümkün olanın oluşuna kolay bir iş havası veriyordu. Neden olmasın ki? Gayet mümkün.

Ve bu hep böyle olageldi.

1934'te haklarında hiçbir şey bilmediğim bir sürü öykü yazmayı planlamış olduğuma gayet memnundum, sonra, bunları yazdıktan sonra ve haklarında biraz bilgi edindikten sonra, hâlâ memnundum.

Ama memnuniyetsizliğim memnuniyetime ağır basıyordu. Öykülerin pek bir anlam ifade etmediğinden, hiç ama hiçbir şeyi düzeltmediğinden, yaptığım şeyin alakasız, ümitsiz, acınası ve olsa olsa, yazarlığın benim için bir hayatımı kazanma, bir yiyecek ekmek ve yatacak yatak kazanma vasıtası, toplu değil de bireysel pazarlık hakkı elde etme vasıtası olabileceğini göstermesi bakımından, sırf benim işime yarar bir şey olduğundan dolayı memnun değildim. Talih kuşu başıma kondu diye hem havalara uçuyor hem de bunun önemsizliğinden ötürü hayal kırıklığına uğruyordum. Kendi kendime çok harika yazmış olduğumu söylüyor ama aynı zamanda, bundan daha az harika yazmam mümkün değildi zaten, diyordum. Bir dahiydim, ama aynı zamanda bir şarlatandım.

O noktadan sonra, başka yazarlar konusunda düşüncelerim de aynen böyle olageldi.

İçimizden en büyükleri bile, mümkün olanın birazcığını yapmaktan başka ne yapmıştı? İçimizden en küçüklerine gelince, tek yaptığımız şey bir müddet var olmak olmuştur, o kadar: Kıtliklar, salgın hastalıklar, savaşlar, göçler, zulümler, erdemli grupların üstünlük hayalleri, hatalar, karışıklıklar, kavram yanılgıları, cinayetler, duruşmalar, yasalar, sanat, bilim, bütün bunlar sadece var olduğumuz gerçeğini kanıtlıyordu. “*Trig Tratatat*” akşamüstü 3:15 ile 5:35 arasında yazıldı.

25.

Şu anda, 1934’te yazdıklarım hakkında yazarken, öykülerin çıktığı kitaba bakmıyorum. O o zamandı, bu şimdi. 1934 öykülerini okumama gerek yok, 1964’tekileri yazmam yeterli, ben de öyle yapıyorum. O zaman gerçek olan şimdi de gerçek, nasıl desem, gerçek gerçek, hakkında pek bilgi edinmek mümkün olmayan büyük gerçek, muazzam gerçek.

New York’a ilk gidişimden sonra, 1929’un Ocak ayında *American Caravan*’ın editörlerine yolladığım öykünün adı “Follow”du. Öykü bir nesebin takip edilmesiyle ilgiliydi, bir babayı takip eden oğul olmak vesaire. Eserlerim de, hayatım da pek çok takiple dolu, mutlaka herkesin de öyledir. İnsan yirmi beş yaşına gelmeden önce, çeyrek asırlık bir süreyi yaşamadan önce, ne olduklarından veya nereye gittiklerinden habersizce hayatının çizgileri boyunca seyahat etmeden önce, çoğu şey hâlâ bir muammayken, kararlaştırılmamış ve *bir kere bile* belirlenmemişken, gidişatın hem daha dramatik ve daha zor, daha korunmasız, işe yaramaz olmuş olması daha muhtemeldir, öyle ki sadece

bir senelik bir süre bile çok uzun bir süredir, otuz beşini geçtikten sonraki bir senenin iki, üç katı kadar, elli beşini geçtikten sonraki bir seneninse belki beş, altı katı kadar uzun bir süredir.

Yine de bir yazar için, işe başlamadan önce, ilk kitabını çıkarmadan önce gerçek olan şeyin bir yönü çok daha sonraları da hâlâ gerçektir; ilk kitabı çıktıktan çok sonra, ikinci kitabı, ki en zor kitap genelde budur, üçüncü kitabı, yirmi ikinci veya yirmi üçüncü kitabı çıktıktan çok sonra da – yani, hâlâ eserlerini yazmak zorundadır, şahsen, kendisi.

Bir kitap, veya bir dergide bir öyküsü yayımlanmadan yirmi yıldır yazmakta olan bir adam, gelir vergisi formularını yazar indirimi işleyerek doldurmaktaymış. Vergi Dairesi'nden bir memur onu görmeye gelmiş; adamın, bir yazar olarak hiç gelir elde etmediği halde, neden daktilo, şerit, kâğıt, posta parası, atas, karbon kâğıdı vesaire gibi bir yazar indirimi kullanmaya hakkı olduğunu düşündüğünü sormuş. Adam memura on altı veya on yedi tane, kalın mı kalın el yazması göstererek, “Bu kitaplar kendi kendine yazılmadı ya,” demiş.

Bir yazar her zaman eserlerini yazmak zorundadır, değişmeyen büyük gerçek işte bu – ta ki canı cehenneme diyene kadar. “Birader, söyleyeceğimi yirmi iki kitapta söyleyemediysem, yirmi üçüncü kitapta söyleyeceğimin ne garantisi var? Uğraşmaya değer mi?” vesaire; sık sık, çalışma masasında oturmuş yazarken bile böyle düşünür. Eserlerini yazmak zamanla, tecrübeyle, ustalaşmakla, hiçbir şeyle kolaylaşmaz – yazmak hep zaman ister, yazının hep ona ihtiyacı vardır. Söyleyeceğini söylemiş veya söylememiş olmaya gelince, bu sadece lafın gelişi ve konuyla pek

bir alakası yok. Bu, yazarın mücadele etmekte olduğunu gösterir sadece, ki öyle de yapması gerekir.

Otuz yıl önce yazılmış öykülere bakmıyorum çünkü şimdi yazma vakti, okuma vakti değil, gece gündüz yazma vakti diyebilirim, gün içinde yazmaya ayrılmış saatlerin sayısı belki dört gibi az bir sayı da olsa, ve geriye kalan yirmi saat sırf keyfe ayrılmış gibi de görünse hiç öyle olmaz, hele benim için katien öyle olmaz. Bazı günler yazmak altı saat, sekiz saat, on saat, ara sıra on iki saat alır ve bundan sonra yazarın dinlenmesi ve toparlanması, ertesi güne ve ertesi gün de yapılması gereken işe hazırlanması gayet iyi bir fikirdir.

“Kasvetli iş,” der bazı yazarlar. “Kasvetli iştir, hem de çok kasvetli.” Evet, öyledir, herhalde ama insanların yıllar yılı beş kuruş yövmiye için yaptıkları işler kadar da kasvetli değildir doğrusu.

Yazdıklarımın bu kısmı, 1934 öyküleriyle ilgili bu deneme, şu anda yazdığım öykülere bu ek, diğer bütün yazdıklarım gibi plansız ve çizelgesiz, o yüzden her sabah sil baştan başlamak gerekiyor, daha önce ne söylemiş olduğumu hatırlamaya çalışmam ve daha sonra ne söyleyeceğime karar vermem gerekiyor, öyle ki otuz üç günün emeği tamamlandığı zaman, yazmış olduğum her şey, söylemiş olduğum her şey bir çeşit türü olan, hatta belki bir çeşit üslubu olan bir şey halini alacak, gerçi aslen bir üslup yaratmaya pek gayret etmem doğrusu çünkü çok uzun zaman önce, yazmaya bir başlayıp gerisini getirdiğim her şeyin zaten bir üslubu olduğunu keşfettim.

Yazarlar bazen çok kolay günler yaşarlar; böyle günlerde iyi yazılar büyük bir mücadele vermeden ortaya çıkar,

her şey, yazarın fazla yardımı olmadan alabileceği en iyi şekli almayı kendiliğinden becerir, ama çoğu zaman yazarların epeyce çaba sarf etmesi gerekir; bazen kolay olmamak şöyle dursun, hiç imkânı olmayan günlere çatarlar, ama sonunda bunların hiç de öyle olmadıkları çıkar meydana. Bir gün bir gündür, yazarın o günkü işi iştir, yazar işini yapmak zorundadır, işini şu anda başlayarak yapmak zorundadır, daha sonra değil, hele yarın hiç değil, çünkü işini o yapmazsa, başka biri yapmayacaktır, o kadar. O kadar demem lazım, çünkü açıkçası, keşke işimi şu anda sahiden başka biri yapıyor olsaydı, diye geçiriyorum içimden. San Francisco'da Sevgililer Günü değil mi? Pırıl pırıl, tam plajlık bir gün değil mi, ya da tam sokaklarda dolaşılacak, canım Halk Kütüphanesi'ne, kitapçılara, resim galerilerine gidilecek bir gün değil mi? Ne halt etmeye Sevgililer Günü'nde çalışacakmışım? Niye? Çünkü çalışmazsam, Paskalya resmi geçidinde yürüyemeyeceğim demektir, mesela yani.

Uzun yıllar önce bir Paskalya Pazarı, Beşinci Cadde'de ağır adımlarla Bowery istikametinde yürüyordum ki, bir yazarın ileriden benim tarafa doğru yürüdüğünü gördüm; sırtında kırmızı bir yelek, kafasında şeridine sülün tüyü takılı yeni bir şapka, beyaz pabuçlar, eldivenler, baston, her şeyi gıcır gıcırdı. Durup kendisine, "Hayrola? Yazmaktan vaz mı geçtin?" diye sormak zorunda kalmayayım diye caddenin karşı tarafına geçtim. Evet, aynen öyle yapmıştı, ama bu soruyu sormak ayıp olacaktı, çünkü vazgeçmiş olduğunu bilmiyordu henüz.

Bir yazarın devam etmesini sağlayan şey, en zor günün bile eninde sonunda biteceği, ertesi günün muhtemelen o kadar zor olmayacağı ve otuz üç günün çok da fazla olmadığını bilmesidir; eski püskü giysilerle aylaklık etmeye bol

bol vakit kalacaktır. Şu anda çalışırken üstüme taktığım giysiler oldukça eski, içinde yirmi, yirmi beş, otuz yıllık en az bir düzine takım elbise asılı olan gardıroptan çıkma. Nerem yağ bağlamış görmek için, bir de modanın nasıl değiştiğini görmek için giyiyorum bunları: Bir ceketin kesimindeki, yazımdaki ve okumadaki değişiklikleri. Eski ayakkabılar. Eski kravatlar. Eski şapkalar. Eski gömlekler. Eski kıyafetler giymiş eski yazarlar, yeni kıyafetler giymiş yeni yazarlar.

Yepyeni bir yazarken, *Inhale & Exhale* adlı ikinci kitabım çıktıktan kısa bir süre sonra, galiba 1936 başlarıydı, 18 Villa Seurat, Paris'ten bir mektup geldi, Henry Miller adında biri tarafından imzalanmıştı; sarı bir daktilo kâğıdına tape edilmiş mektubunda, Amerika'daki gerçekten yazan tek yazar olduğumu söylüyordu. Hemen bir cevap yazdım ve böylelikle birkaç mektup gitti geldi aramızda. Kısa bir süre önce editörlüğüne başladığı *The Booster* adlı küçük bir derginin bir, iki nüshasını gönderdi bana, dergiye bir yazı göndermemi istiyordu, ama ödeme yapılamayacaktı. Bir şey yazıp yolladım, bu da neden sonra, Alfred Perles ve Lawrence Durrell tarafından yazılıp yollanmış bir şeylerle beraber dergide çıktı. Sonra, Henry Miller bana uçakla ekspres yolladığı birkaç mektup daha yazdı; mektuplarında benden ona uçakla ekspres olarak bir miktar, ne olursa olsun, yirmi beş, hatta on beş dolar kadar cüzi de olsa, para göndermemi istiyordu – daha doğrusu rica ediyordu diyeyim. Gel gör ki o aralar hiç param, beş kuruşum bile yoktu, halbuki iki kitabım yayımlanmıştı – ilki, bir öykü derlemesine göre büyük sükse yapmıştı, ikincisiyse, aynı paraya ilkinin iki katı uzunluğunda ve en azından ilki kadar iyi olduğu halde, büyük bir fiyaskoydu.

Hâlâ öykü yazıyor ve dergi editörlerine sunuyordum ama satın almıyorlardı. O yüzden Paris'teki yazara bir lütufta bulunamadım; gerçi şansım yazınımda olmasa da, belki Üçüncü Cadde'de, kumarda yaver giderse, birkaç günden biraz yardımda bulunmam mümkün olurdu. Kısa yazılardan birinde bir yerde, Paris'teki, küçümsediği birkaç zengin genç Amerikalı'dan nasıl para kopardığını okumuştum, o yüzden acaba benim de zengin genç bir Amerikalı olduğumu mu sanıyor diye düşünmekten kendimi alamadım. Ben hayatta hiç kimseye, kaldı ki başka bir yazara yazıp para istemiş değildim. Onun için bu durumu nasıl karşılayacağımı bilemedim doğrusu. Cebimde elli, altmış kuruşla şehre indim ve Üçüncü Cadde'de bir römi oyununa oturdum, paramı bir buçuk dolara çıkardım, yan tarafa gidip bir doları bir ata yatırdım, kaybettim, tekrar römi oyununa girdim, tekrar kazandım, parayı tekrar bir ata yatırdım, kaybettim, bu böylece altı saat kadar devam etti, ondan sonra römide de kaybettim ve eli boş eve döndüm. Hem kendim hem Paris'teki yazar için bir şeyler kazanmak istemiştik, ama olmadı.

Bir yıl kadar sonra, Paris'ten San Francisco'ya yeni gelmiş olan bir adama rastladım. Pacific Caddesi'nde Izzy Gomez'in barındaydık; "Henry Miller San Francisco'ya gittiğimi duyunca dedi ki, 'Saroyan'la tanışırsan, ne düşündüğünü bana bildir.' Sandığımdan daha genç olduğunu ve bana bir grappa kokteyli ısmarladığını söyleyeceğim kendisine," dedi.

Bundan, Henry Miller'ın mektubuna cevap yazmadığım için şaşırdığı sonucuna vardım.

1939'un sonlarına doğru bir ara New York'taki An American Place'teydim*, ne var ne yok diye bir göz atmaya gitmiştim; uzun zaman önce *Vanity Fair*'de görüp hoşlandığım John Marin'in bazı suluboyalarına veya galeriyi idare eden Stieglitz'in bazı fotoğraflarına mesela. Bir köşede Stieglitz'in tanımadığım biriyle sohbet ettiğini gördüm, o da meğer Henry Miller'mış – umduğumdan daha yaşlı gösteriyordu, oldukça uzun boyluydu, ve bence bir çeşit üst düzey bir iş insanına benziyordu. Amerika'ya geldiği için memnun olduğumu söyledim kendisine, sonra da bile bile, eserlerini Amerikan dergilerinin editörlerine satmakta hiç zorluk çekmeyeceğinden emin olduğumu söylemek cüretinde bulundum. "İsterseniz tabii." Benim öyle yapmak istediğimi ve o aralar, istesem de, satmam gerekenin yarısı kadar bile satamadığımı kastetmiştim tabii. Kıdemli yazar gocunmuş gibiydi. "Yok, benim yazdıklarımı istemiyorlar," dedi.

"Niye ki?"

"Her şeyden önce, kullandığım bazı kelimelerden hoşlanmıyorlar."

"Bu kelimeleri dergi baskısı için çıkarıp kitap baskısına tekrar koyabilirsiniz halbuki."

Herhalde paradan bahsediyorduk, yazı yazarak hayatını kazanmaktan. Onun durumunun haklılığından bihaber olduğum veya yazı yazarak para kazanmanın onun için imkânsız olduğu inancına karşı duyarsız olduğum söylene-
mez. Benden acilen para talep ettiğini de unutmamıştım. Ama ben yapabiliyorsam, o da yapabilirdi. Son zamanlar-

* Amerikalı fotoğrafçı Alfred Steiglitz tarafından 1929'da kurulan ve özellikle dönemin önemli sanatçılarıyla sanatseverlerin buluşma noktası haline gelen galeri.

da yeni bir çalışma sahasına, oyun yazarlığına kaymıştım, *En Güzel Günlerin** yazılmış, sahneye konmak üzereydi.

Henry Miller, eğer isterse yazı yazarak hayatını kazana-bileceği varsayımına katılmadıysa da, bunu ortaya atmak zorunda hissetmiştim kendimi.

Savaşın sonra, gayrimenkul durumuna göz atmak için karımla beraber San Francisco'dan Big Sur'a sürüyordum; iki küçük çocuğumuzla beraber oraya taşınmamız ihtimal dahilinde gibi gözüküyordu bir süre, ama bir dahaki ziyaretimizde emlakçı kadın, Henry Miller'ın, kendine bir ev bulana kadar orada birinin evine taşınmış olduğunu belirtti. Burasının bir tür edebi merkez haline gelebileceğini fark ettim, dolayısıyla bana göre bir yer değildi. Savaş sırasında, bir gece Londra'da yemekten, Herbert Read Henry Miller'ın yazınının öneminden bahsetmişti – o aralar pek çok kişi buna değer vermeye başlıyordu.

Bir gün, Beverly Hills'deki bazı arkadaşlarımızı ziyaret ettikten sonra eve dönüşte Big Sur'den geçerken, Miller'ın adının yazılı olduğu bir tabela karımın dikkatini çekmiş, eve şöyle bir bakıp bakamayacağımızı sordu. Belki evde değildi, evdeyse bile onu rahatsız etmezdik. Gelgelelim terasta karısıyla oturuyordu, bunun üzerine eve uğradık, bize birer kadeh şarap ikram etti. Son altı, yedi yılda, yani An American Place'te karşılaştığımızdan bu yana neler yaptığımız konusunda laflıyorduk, ben de orduda geçirdiğim üç yıldan bahsederken, "Yazarlara kötü davranmak hoşlarına gidiyor," dedim. Tabii, emirler yağdıran, kuralların çiğnenildiğini hemen fark edip cezalar veren çeşitli onbaşı, çavuş ve teğmenleri kastediyordum, onun da bunu kastettiğini

* *En Güzel Günlerin*, çev. Ece Eroğlu (İstanbul: Aras Yayıncılık, 2019).

bildiğini farz etmiştim, ama o, “Onlar demekle kimi kastediyorsun?” dedi.

Bütün olaya biraz paranoyayla baktığımı düşündüğü hissine kapılmıştım.

İnsanın hayatı boyunca bu tip şeyler devamlı vuku bulur, onun için buna benzer bir olaya daha değinmeden edemeyeceğim, ama kimse gücenmesin.

Amerikan tiyatrosuna ciddi ciddi giriş yapmayı umduğum dönemde, Belasco’da savaş karşıtı iki oyunun provasını yaparken, bir gün öğleden sonra ordu muayenesi için bir taksiyle St. Joseph’a gitmem gerekmişti. O sırada tiyatrodaki bir gazete muhabiri ve bir fotoğrafçı vardı ve benimle gelip gelemeyeceklerini sordular. Yolda muhabir, “Orduya alınmak istiyor musunuz?” dedi.

“Hayır istemiyorum. Bütün yazarların işlerini her zamankinden daha sıkı yapmaları gereken bir zaman varsa, o da şimdi.”

Bu cevap, muayene kuyruğunda beklerken çekilmiş bir fotoğrafımla beraber ertesi gün gazetede çıktı, altında da, muayene eden doktorun adı belirtilerek, “O da orduya katıldı” dediği aktarılmıştı.

Bir yıl kadar sonra, Astoria’da Hollywood’un açıktan atanmış parlak subaylarıyla ve vatanseverlerle mücadele ederken, tiyatrodaki işim süresiz olarak, belki de sonsuza dek ertelenmiş vaziyetteyken, bir akşam Tennessee Williams beni Algonquin Barı’nda yakaladı ve oyunu *Battle of Angels*’ın Tiyatro Birliği ve kadın oyuncular işi yüzlerine gözlerine bulaştırdıkları için Boston’da kapandığını söyledi. Bir oyun yazarı oyunlarını nasıl doğru dürüst sahneye koydurabilirdi? Ona bildiklerimi, *En Güzel Günlerin*’i kurtarmaya çalışırken öğrendiklerimi anlattım; New Ha-

ven'daki tek gösterimde oyunu bir zombi fantezisi haline getiren yönetmene kapıyı gösterdiğimi, seti ve set dekoratörünü değiştirdiğimi, hepsi de The Actors Studio'dan gelme ve yanlış roller verilmiş bütün erkek ve kadın oyuncularını kovduğumu, son dakikada kimi bulabildiysem onları işe aldığımı, daha önce hiç yapmamış olduğum bir işte gece gündüz çalıştığımı ve böylelikle şüphesiz bir fiyaskoyu bir Broadway süksesine dönüştürdüğümü anlattım. Kısacası, bir oyunun doğru dürüst bir prodüksiyonla sahneye konmasını istiyorsan, bu işi kendin yapacaktın.

“Ben yapamam.”

“O halde, bunun senin için yapacak bir yönetmen bulman lazım.”

Tiyatro Birliği'nde *En Güzel Günlerin*'in ortak yapımcısı olan Eddie Dowling'i buldu; Dowling, *Sırça Köşk*'ün yapımını ve yönetmenliğini üstlenerek büyük bir eleştirel sükse ve hatırı sayılır bir gişe başarısı kazandı, sonra da onu hızla şan ve şöhrete ulaştıran Elia Kazan'ı buldu.

Savaşın sonra bir gün, Kazan Hollywood'da bir film çekerken, birkaç günlüğüne kalmakta olduğum otelden sekreterine beni altı, yedi kere arattırıp, o akşam onunla yemeğe çıkıp çıkamayacağımı sordurttu; yemek yenecek yer, içkileri Güney Hint Adaları temalı koca çiçekli zımbırtıları olan, yemekleriye lezzet, çeşitlilik ve fahiş fiyatlarıyla meşhur bir restorandı. Kazan'ı orada görmeyi umarak restorana gittim, ama ben on beş dakika geç kaldığım halde, o hâlâ ortada yoktu. Barda bir içki ısmarladım, ikincisini içiyordum ki ünlü bir yazar bara geldi ve bana Kazan haric herkesin Kazan'ın masasında olduğunu söyledi; Kazan telefon etmiş, birazdan geleceğini haber vermişti. Masada Tennessee Williams ve başka üç, dört kişi vardı, hepsi de

çiçekli içkileri içmekle ve küçük küçük, leziz şeylerle dolu koca bir servis tabağından atıştırmakla meşguldü, yani her şey gayet mülayimdi, ne var ki Kazan sekreterine –telefona kendi çıkma lütfunda bulunmamıştı– neyle karşılaşacağını söylettirmemişti. Halbuki benim niyetim onunla genel olarak Amerikan tiyatrosu ve bilhassa onun ve benim tiyatroyla olan bağlantımız konusunda konuşmaktı. Oyunlarımdan birini yönetmek konusunda belki bir anlaşmaya varabileceğimizi düşündüğünü sanmıştım. Kazan sonunda masaya geldiğinde herkes bayağı zom olmuştu, kendi de büyük işler yapmış ve büyük başarılar kazanmış olmaktan havalardaydı. Hesap geldi, yüz dolardan fazla tutmuştu. O aralar durumum mali bakımdan pek parlak değildi, ama yine de masaya kırk dolar bıraktım. Para anında ortak çanak gibi bir şeye atıldı ve beni hepsinin gittiği bir partiye davet ettiler, ama sağ olun, gelemem dedim. Yemek hiç hoşuma gitmemişti, konuşmalar da öyle, onun için kendimi sokağa zor attım ve sokakta bana doğru yürüyen ve yürürken bir taraftan da konuşan koca kara bir kediye rastladım. Sokak, bir sürü taksi ve başka arabanın her an akın edebileceği bir sokaktı, ama kedinin umurunda değildi, kafası başka bir şeyle meşgul gibiydi. Partiye gidenler tam restorandan çıkarlarken kediyi tutup kaldırdım. Sokağın karşı tarafına geçtim, kediyi kaldırıma bıraktım, köşeye doğru yürüdüm, kedi de bağıra bağıra konuşarak peşime takıldı. Bunun, *En Güzel Günlerin* sahneye konduktan kısa bir süre sonra insanlara, “Bu ancak bir Saroyan oyununda olabilir” dedirten türden bir şey olduğunu söylemeden geçemeyeceğim.

Bir, iki hafta sonra bir haber ajansı muhabirinin Tennessee Williams’la yaptığı bir röportajda Williams şöyle

demişti, “Tabii Saroyan’ın oyunlarındaki sorun şu ki, karakterlerinin her biri Saroyan’ın kendisidir.” “*The Mentality of Apes*” akşamüstü 3:45 ile 4:40 arasında yazıldı.

26.

Dün gece, kumar oynamak için yedi, sekiz saat Reno’ya süreceğime, Halk Kütüphanesi’ne gidip, 1928’de çıkan *The Mentality of Apes* adlı kitaba bir göz atmaya karar verdim. Arabayı park ettikten sonra, Belediye Sarayı’nın ağaçlı yolundan geçerken göğe bakınca, kara bulutların hızla hareket ettiğini gördüm, bu da Reno’ya giderken yolda kara rastlayacaktım demekti, yani oraya gitmiş olsaydım, kumar oynamak için mülayim bir saat olan sabahın birinde varmak yerine saat üç, dört veya beşe kadar varmayabilirdim, hatta 50. Otoyol kapanmış da olabilirdi, son zamanlarda kar fırtınaları sırasında kapandığı olmuştu.

Şans benden yana gibiydi ama Halk Kütüphanesi’ne uğramakla şansım daha da yaver gitmişti, çünkü bu beni 1934’e, buranın o tarihte benim için ne kadar önemli olduğu gerçeğine geri götürdü.

The Mentality of Apes katalogda yoktu. Başlıkları *Mentality* ile başlayan başka üç kitap vardı sadece: *The Mentality of the Immigrant*, *The Mentality of the Defective Child* ve *The Mentality of the Criminal*.

Bunun üstüne, Büyük Okuma Salonu adını koyduğum odaya geçtim; burası 1934’ten beri birçok değişikliğe uğramıştı, kütüphane ziyaretçileri için kanapeler ve koca koca koltuklar, yeni çıkan kitapların dizildiği sehpa ve her tarafta tıka basa kitap dolu raflar vardı. Bu kitapların arasında, deyim yerindeyse, halktan birini bekleyen bu kitapların arasında benim kitaplarımdan bazıları da vardı, gerçi

niyetim bunları arayıp bulmak ve insanların o anda hangi kitaplarını ödünç almamış olduğunu veya okumadığını kontrol etmek değildi – genelde bir Halk Kütüphanesi'ne gidince öyle yapardım da. Dün gece bunu önemsememiştım. Önemli olan, saat sekiz buçukta, kapanış saatinden yarım saat önce, kimin orada oturup kitap okuduğuydu. Eserleri yayımlanmamış ama yayımlanmaya hazırlanan bir yazar vardı mıydı acaba? Sıra sıra masaların arasındaki koridorlarda ilerledim ve çeşit çeşit insan gördüm, ama genelde yaşlı insanlardı bunlar ve içlerinde eserleri yayımlanmamış bir yazar varsa acırdım doğrusu, çünkü onlar için iş işt en geçmiş olabilirdi.

Her gün tartışma gruplarının bir araya geldiği Halk Kütüphanesi'nin dış basamaklarında ta 1931 veya 1932'de tanıştığım E. H. Kendall adındaki bir adamcağızı hatırladım; ben o zamanlar yirmi iki, yirmi üç yaşlarındayken o da elli yaşlarındaydı ve bana bir süredir yazışmakta olduğu George B. Shaw'un kartpostallarını ve mektuplarını göstermişti. E. H. Kendall'ın uzun bir süre önce öldüğünü biliyordum, ama her gün uğradığı Halk Kütüphanesi'nde dururken, insan ırkının zihinsel hayatı konusunda meraklı ve şevkli biri olduğunu hatırladım, bu onun özel ilgi veya uzmanlık alanıydı. Okula gitmemişt i ama okumuşluğu çoktu, tartışma gruplarında ve şahsi sohbetlerde kendini sade bir şekilde ve zekice ifade ederdi ve bir yazar olarak üslup ve nükte sahibiydi, gerçi yazını nadiren tekil olarak bir insan hakkındaydı, hatta hiç. İnsanlardan, hepsi sanki tek bir vücutmuş gibi bahseder ve öyle yazardı ve yazısına kendisini dahil etmezdi.

E. H. Kendall doğma büyüme İngiliz'di, gençken denizcilik yapmış, dünyanın her tarafında şehir şehir dolaş-

mıştı, bol bol okumuş ve düşünmüştü ve sonunda San Francisco'ya yerleşmiş, burada Amerikalı bir kızla evlenip ayrıldıktan sonra taşındığı tika basa kitap, dergi, gazete, broşür ve mektupla dolu, ayrıca elektrikli bir kahve makinesi, birkaç fincan ve fincan altıyla dolu möbleli bir odada altmış yaşına gelmeden de ölmüştü; bütün bunlar ilginç ama moral bozucu olduğunu düşündüğüm bir tür otoportre oluşturunuyordu – çünkü yirmi beş yıldır zaman zaman yazmış, Shaw ile sık sık, Bertrand Russell, D. H. Lawrence ve daha birçoğuyla da arada sırada yazışmıştı, ama kendine bir isim yapamamış, bir kitap bile yayımlamamış ve McAllister Caddesi'nde möbleli bir bodrum katı odasında yaşamıştı; dolayısıyla, onun başına gelen, herkesin başına gelebilirdi, değil mi?

Dün akşam Halk Kütüphanesi'ndeki okuma masalarındaki azimli yaşlı adamlardan her birinin yüzü bana E. H. Kendall'ın yüzüymüş gibi geldi. Emsalsiz ve özel de olsalar, her birinin yüzünde, onun zihin konusunda duyduğu sarsılmaz ilgiye benzeyen ve yazışmış olduğu kişilerin çoktandır başarmış olduğu şeyi, tanınmış bir akıl sahibi olarak adını sanını duyurmayı başaramayabileceğini kabullenişine benzeyen bir ifade vardı. Ama bu durum onu asla yaralamamıştı, aksine, sonunda adını duyurması sanki an meselesi olan eserleri yayımlanmamış genç bir yazarmış gibi morali hep yüksek olmuştu. Bu şehirde sadece bir, iki senedir yaşayan, dolgun maaşlı iyi bir ofis işi bulmuş ve boşanmış bir kadını metres tutmuş ve kadının Hyde Caddesi'ndeki dairesine bir kokteyl ve genelde, adamın deyişiyle, rosto pişirdiği akşam yemekleri için uğramayı adet edinmiş olan başka bir İngiliz Kendall ile tanışmıştı; bir seferinde ben de Kendall ile gitmiştim, epeydir gelmemde

ısrar ediyordu. “İkisi de çok zekidir ve seninle tanışmak istiyorlar,” demişti. Böylelikle, yaklaşık akşamüstü dörtten yaklaşık akşam ona kadar Kendall’ın arkadaşlarını ziyaret etmiş, bir iki tek atmış ve onlarla beraber sofraya oturup yemek yemiştım. Ama bütün gece diken üstünde oturmuş-tum ve eve dönerken neden acaba diye düşünmüştüm. Sebebi şuydu ki, hepsi de sönük, belirsiz, bulanık, soluktular, gençlik ve vaat için diretmeleri abes kaçacak kadar yaşlıydılar.

1934’te Halk Kütüphanesi’nde ne okurdum? Elime ne geçerse okurdum doğrusu, ama oraya sırf okumak için gitmezdim, bütün yazarların eserlerinin bir araya toplandığı bir mekânda bulunmak, bütün bunlar tarafından çevrelenmek, bunları hissetmek, bunlar üzerine düşünmek için giderdim ve her seferinde bir noktadan sonra bunlardan gına gelirdi. Asıl kütüphane dışarıdaydı: Dünya ve dünyada yaşayanlar. Yazılmamış da olsa kitapların Halk Kütüphanesi’ndeki her şeyden daha muazzam olduğu o kütüphaneye kendimi dar atardım. Kaldırıma, caddeye, sıra sıra evlere, bu evlere girip çıkan insanlara ve onların etrafına üşüşmüş çocuklarına, yaya trafiğine ve tekerlekli trafiğe, otomobil, tramvay, bebek puseti, bisiklet, üç tekerli bisiklet veya oyuncak arabalara dar atardım. Dünyanın havasına dar atardım.

Ama ertesi gün yine Halk Kütüphanesi’ne gitme ihtiyacı hissederdım, çünkü orası tam durup dinlenilecek yerdi; oturulacak sandalyeler, dirsek dayanacak masalar, yerleşilecek bir sessizlik vardı. Para ödemek gerekmeyen bir yerdi, girişteki su çeşmesi bedavaydı, su soğuk ve sahiden ıslaktı, kana kana su içmenin imkânsız olduğu, suyun insanın ağzını doldurmadığı, hatta ıslak bile gelmediği sinema

çeşmelerindeki gülünç, tazyiksiz su gibi değildi. Yer göstericiye hep şikayette bulunurdum: “Filmleri boşver de, şu çeşmelere ne zaman su dolduracaksınız?” Bütün memleket çapındaki sinemaların sahipleri ve muhtemelen bu binaları inşa edenler tarafından dikkatle toplanan istatistiklere dayalı bir çeşit komplo muydu bu acaba?

Halk Kütüphanesi’ndeki Büyük Okuma Salonu’nda dün gece yaşlı adamların tükenmiş, sabırlı, yorgun, kaderine razı olmuş yüzlerini gördüm ve bu bana çoktandır ölmüş ama ebediyen yaşlı E. H. Kendall’ı hatırlattı ve eve dönerken, belki şahsen benim de kütüphanedeki hemen herkes kadar, hatta çoğundan daha yaşlı olduğum dank etti kafama, ama yine de yaşlı olduğuma dair hiçbir his yoktu içimde. Her zaman olduğum gibi gençtim, mutlaka bunun sebebi de adımla gençken duyduğum, dolayısıyla her zaman, en azından kısmen genç kalacağım içindi – yani yirmi yedi yaşlarında, ha bir iki yaş eksik, ha bir iki yaş fazla.

1964’te, 1934’te çalıştığım gibi çalışıyorum çünkü değişen bir şey yok, yaşadığım yılların sayısı hiç fark etmiyor, o zaman gençtim, şimdi de gencim, yaşlanmış olacak kadar bilgi sahibi değilim, ya da çok şey biliyorum, dışlanmayacak, dolayısıyla yaşlanmayacak kadar çok bilgi sahibi oldum her zaman. “İmzalı Kreutzer Sonat” akşamüstü 2:25 ile 6:05 arasında yazıldı.*

27.

Öykü sınırsız bir şeydir. Yazarların bu sınırsızlığın ne kadar azını ortaya koydukları ve ben dahil herhangi bir ya-

* *Ödlekler Cesurdur*, çev. Ohannes Kılıçdağı (İstanbul: Aras Yayıncılık, 2001), s. 79.

zarın, bilhassa benim, sınırsızlığın çok az türüne ulaşması hayret vericidir.

Öykülerin konuları bakımından biraz çeşitlilik varsa da, başka şeylere gelince çeşitlilik yok gibi bir şeydir. Hayattalık bitmez tükenmez ve yazı yazmanın en hayatta türü de öyküdür. Eğer bir yazar varsa ve gönlü de varsa, öykü her tür düzeni, ebatı, üslubu ve bunların *reddini* kaldırır.

Türlerin içinde en doğal olanı odur, doğrudan doğruya insanların birbiriyle konuşmasından, dedikodudan, şakalardan, taklitten, doğaçlamadan, daha yazı yokken, baskı, kâğıt ve matbaa yokken, edebiyat yokken, usta masalcıların hikâye anlatmasından kaynaklanır. Her ailede en az bir tane, bazılarında birkaç tane iyi masalcı vardı, birkaç ailede de herkes iyi bir masalcıydı.

Öykü ne içindir? Anlatmak içindir, işitmek içindir. Ondan sonra da, var olan her bir şey için, olması gereken her bir şey içindir. Keyif için, eğlence için, çeşni için, oylanmak için, öğrenmek için, herhangi bir şey için, her şey içindir. Bir öykü yaşayanları kutlayıp övmek için de olabilir, ölenlerin yasını tutmak için de ve çoğu zaman her ikisi için de. Büyük bir lanet de olabilir, kıvanç dolu bir dua da.

Bunları 1934'te şiddetle hissediyordum, 1964'teyse daha da şiddetle hissediyorum, ama bütün bunları ortaya koymaktaki ihmalimin büyüklüğünü, inanılmaz, açıklanamaz başarısızlığımı o zaman da hissediyordum, şimdi de hissediyorum. Ben ne halt ettim? Aklım neredeydi?

Benim de diğer yazarların da gösterebileceği bir mazeret yok. Elimize yüzümüze bulaştırdık.

Ama bunun bir açıklaması olabilir. Belli bir noktada, türlerin bu en eskisine, en hakikisine daha az önemli bir yazın türü gözüyle bakılmaya başlandığı kesin; mesela bü-

yük bir tür, hani derler ya, ana bir tür gözüyle bakılması pek mümkün olmuyordu. Bu ana tür romandı. Pek çok iyi öykü yazarının gözü korkutularak onlara bu türde yazacakları hiçbir şeyin önemli olamayacağı fikri dayatıldı. İyi bir roman yazmayan, yazar sayılmazdı. Yayıncılar bu sahte ve yersiz varsayıma arka çıktılar, edebiyat eleştirmenleri de bunu desteklediler.

Bununla birlikte şu da var ki, en itibarlı romancıların yazdığı upuzun, düzinelerce roman, birdenbire okunmaz hale gelir, ya da pek pek içlerinden kimi parçalar seçilip incelenir – esasen öyküler olan parçalar.

Halbuki iyi bir öykü genelde sonsuza dek okunmaya değer kalır ve zaman geçtikçe giderek daha da okunası, daha keyif verici, daha şahsiyet sahibi hale gelir.

Benim şahsi varsayımım şu ki, öyküye hiçbir sınırlandırma koyulmaması gerekir, açıklanamayacak şekilde de olsa, yaşasın yeter.

Tür kavramı, yapısı gereği, yazarda aşırı bir rahatlık duygusu yaratır. Ona evinin güvenliğinde olduğu hissi verir, bu da hiç olmadı, bir tekrarcılığa sebep olur bence. Yazarın hem ne yaptığını bilmesine yol açar hem buna mecbur eder, ayrıca, kaza unsurunu da engeller, gerçi bunun eninde sonunda hep kaçınılmaz olduğu ortaya çıkar, ne kadar çok ertelenirse ertelensin.

Ama bu her tür yazın için geçerli değil midir? Olabilir; dinleyici bakımından anlatılan bir hikâyedeki, okuyucu bakımından yazılı bir hikâyedeki zaman unsuru işin içine girmezse tabii. Bir saat, hayatta olmakla meşgul olan biri için yeter de artar bile, ara sıra bir saat, belki günde bir, belki haftada bir, belki de kırk yılın başında bir. Uzun bir roman okumak birçokları için bir huzur kaynağıdır, sanki

okurken yeniden sağlıklarına kavuşurlar, bu da insanlar için daima çok değerli olagelmiştir. Uyunacak uykusu olmaya benzer neredeyse.

Öyküyü yaratansa yaşanacak bir hayatın olmasıdır. k bunun içindir, bununla beraber, buna doğru, bunun içinden ve bundan uzaklaşarak hareket eder.

Ama bu ne bir öykü savunması ne de romana karşı bir saldırı. Öykünün savunulmaya ihtiyaı yoktur, romana da saldırılamaz. Her biri, en iyi halleriyle, insanoğlunun canlı oluşunun içinde yaşar.

İki büyükannem de harika masalcıydı. İkisi de okuma yazma bilmezdi, ama ikisi de şakır şakır üç dil konuşurdu. Okuma yazma bilmezliğin yok edilmesi, daha iyi bir canlılığı kaçınılmaz kılmaz, hatta canlılığa ulaşmayı çoğu zaman imknsızlaştırır.

İlk kitabımın yayımlanmasından sonra geçen otuz yıl boyunca neler olduğunu gayet iyi biliyorum. Yaşamakla öylesine meşguldüm ki, *yazmamanın* ne olduğunu neredeyse unuttum. Sorun şu ki, eğer yazmakta ustaysanız, yazmamanız gereken şekilde yazsanız da, türlere sadık kalırsanız da iyi, hatta ara sıra iyiden de öte bir yazı çıkarırsınız, ama o anda da, yıllar sonra da, içten içe biliyorsunuzdur ki daha iyisini çıkarmış olabilirdiniz, biliyorsunuzdur ki tecrübenizin, ustalığınızın, rahata dşknlgnzn, tembelliğinizin, ya da okuyucuların, eleştirmenlerin, editörlerin ve yayıncıların varsayımlarının gözünüzü korkutmasına izin vermemiş olabilirdiniz. Gelgelelim yle olmamıştır.

Aman, canı cehenneme. Kepçe kulaklı birisi veya ktr ktr ksren birisi veya bağıra bağıra konuşan birisi hakkındaki tek bir iyi öykü, öyküler hakkında tonla fikir yürütmekten bin kat üstündür. şahane bir öykü bir ömrü

hatırlanmaya değer kılar, öykü bir fare, bir şapka, bir dişçinin kafayı oynatmış annesi veya bir bankanın Presbiteryen müdür yardımcısı hakkındaymış gibi görünse de. “*This Is Not a Story*” akşamüstü 4:40 ile 6:05 arasında yazıldı.

28.

Şimdiye kadar okuduğum hemen hemen her yazar, haklı olarak, işe başlamanın arada bir ne kadar zor geldiğinden bahsetmiştir; ama bazen bu bir zorluktan da öte, imkânsız olmuştur. İmkânsız gibi görünmekle kalmamış, sahiden de imkânsız olmuştur; mesela bir yazar başka meseleler yüzünden bir çıkmaza girdiğinde – bu meselelerden belki en zoru da yürümeyen bir evlilik, parçalanmakta olan bir ailedir, çocukların ihmal edilmesi, incinmesi, kafalarının karışmasıdır. Eğer bir yazar şu ya da bu sebeple mahkemeye verilirse, yazmak genelde imkânsızdır. Eğer borç içindeyse ve borç alamıyor veya para kazanamıyorsa, yazmak kolay değildir. Eğer Vergi Dairesi, telif ücretlerinden kazandığı gelire haciz koyuyorsa, işe koyulmak hiç kolayına gelmez. Eğer hastaysa veya canı sıkılıyorsa ve dişleri onu rahatsız ediyor, dolguları düşüyorsa veya ön kaplamaları çatlıyorsa içinden çalışmak gelmez, bu da beni şu noktaya getiriyor.

Herkesin hayatında, gerçekten yapmak istediklerini engelleyen bir şeyler olup biter daima; bunlardan bazıları yapmak istediklerini ertelemesine sebep olur, ya da tamamen onu meneder, ya da bunları anlamsızlaştırır. Ama yine de herkes eninde sonunda yapmak istediğini, ya da yapması gerekeni, ya da yapması gerektiğini düşündüğünü yapmaya başlar, ve çok geçmeden asıl işini yaptığını, yapmakta olduğunu görmek mümkün olur. Şartlar nadiren idealdir ama ideal bile olsalar, bilhassa yazmak için ideal oldukla-

rında bile, bu ortaya ille bir şeyler çıkartılacak demek değildir, kaldı ki iyi bir şeyler.

Fakat 1934'te çalışma şartları mükemmeldi ve işe koyulmaya can atıyordum, çünkü ilk baştan randımanlı bir şekilde çalışmanın benim için gerçekten çok önemli olabileceğini düşünüyordum. Kısacası, bu benim için çok şey fark ettirebilirdi. Sadece bir ay boyunca böyle bir işin üstesinden gelmek, ileride muazzam sonuçlar doğurabilirdi. Eğer düzgün bir şekilde çalışmayı becerirsem, eğer bir veya iki iyi kaza olursa, eğer yazdığım her şey gayet iyi, öykülerden iki, üç tanesi de çok iyi çıkarsa, sonunda işi yoluna koydum demek olabilirdi, artık beni tutana aşkolsun. Her gün şanslı olmak için dua ettim ve elimden geldiğince sıkı çalıştım. Çoğunlukla, başarma ihtimalimin yüksek olduğunu düşünüyordum ama yazmış olduğum hiçbir şey beni tam anlamıyla tatmin etmiyor ve yazdıklarımın yeterince iyi olmadığına karar verip, ya şansım yaver gider de daha iyisini, hatta çok daha şahanesini yazarım, ya da vazgeçerim dememe hep ramak kalıyordu. Ama bu kuşkuların ve taleplerin ortasında, "idare eder"den daha iyi yazdığımı ve vazgeçmenin söz konusu olamayacağını düşünüyordum doğrusu. Vazgeçmekten kastım nihai bir şekilde paydos etmek, çünkü her gün paydos ediyordum zaten – o gün çıkarabileceğim en iyi işi çıkardıktan sonra, ayağa kalkıp sokığa çıkıyor, içimden, "Eh, hiç değilse çalıştım. Bir günlük emek verdim. Yazdıklarım doğrusu kâfi değil, ahım şahım da değil, ama benden bu kadar, çalışmamış olsam elim boş olacaktı, ve bir şey, hiçbir şeyden daha iyidir," diyordum.

Her şeyden önce, kendi kendimin patronu olmak hoşuma gidiyordu, gerçi bu üstesinden gelebileceğimi nadiren düşündüğüm bir sorumluluktan, ama şimdiye kadar çalış-

tığım çeşitli işleri ve bana ne yapacağımı, nasıl yapacağımı ve ne kadar süreyle yapacağımı söyleyen patronlarımı hatırlayınca, sert bir patron olmanın gerekliliğini takdir etmeye başlamıştım. Çalıştığım işlerden üçünü zevkle yapmıştım: Gazete satmak, telgraf teslim alıp teslim etmek ve bir bağda asmaları budamak. Evet, bu işlerin her birinde, bir işçinin yapması gereken olağan işlerin hesabını tutan bir patronum vardı ama hepsi de yapmaktan zevk aldığım işlerdi, hayatımın, eğitimimin bir parçasıydı. Diğer bütün işlerim doğrusu berbattı, bunları sadece ihtiyaçtan, hayatta kalabilmek için yaptım, yiyeceğe, barınağa, pabuca, ucuz giysilere harcayacak parayı, gerçek hayatımla ve hayattaki gayemle ilgili şeylere, yani ikide bir Halk Kütüphanesi'ne gitmek zorunda kalmayayım diye satın almak istediğim elden düşme kitaplara, daktiloya, kâğıda, posta puluna vesaireye harcayacak parayı kazanabileyim diye. Uzun vadede, en aptal patronlarımdan bana en iyi patronlarımdan daha çok faydası dokundu çünkü gerçekten yapmak istediğim işe günbegün, seve seve, layıkıyla emek vermenin gerekliliğini takdir etmemi sağladılar. Canım yazmak istemediği zaman kendi kendime sık sık şöyle derdim: "Günde üç dolara aptal bir işte çalışıyor olsaydın, canın istese de istemese de, işin hakkını verecektin. Bunu yüzlerce kere yaptın, şimdi kendine ait bir işin olduğuna göre, yine öyle yapabilirsin, onun için hiç savsaklanma. İstersen, günde üç dolara ve bir patronla çalıştığını farz et. O durumda mazeret filan gösteremezdin, onun için şimdi de mazeret gösterme."

O yüzden patronlarla çalışmış olmak gayet faydalıydı. Kendime bir işçi gözüyle bakıyordum, hâlâ da öyle bakıyorum. Özgür bir işçiydim, günün veya gecenin hangi saatin-

de işe başlayacağım, yani hangi vardiyada çalışacağım bana bağlıydı, kaç saat çalışacağım, kaç saat çalışmayacağım, yemek için, güneş için, sokak için, eğlence için, ya da hiçbir şey yapmamak için, aylak aylak dolaşmak için, tenis için, etrafımdakileri seyretmek için, düşünmek için ne zaman mola vereceğim bana bağlıydı. Her gün bir sürü olasılıkla doluydu. Yazınımda kullanabileceğimi düşündüğüm bir şeyle ne zaman karşılaşacağım hiç belli olmazdı. Her zaman cebimde bulundurduğum önemsiz posta kâğıtlarına hatırlamak istediğim şeyleri not alırdım, bir öykü başlığı, şu veya bununla ilgili bir detay, sokakta gördüğüm biri, hayalimde canlandırdığım biri, bir isim, veya bir fikir. Bir bakıma yirmi dört saat iş başındaydım, ara sıra uykularımdan bile bir öyküde mutlaka kullanabileceğim bir şey hatırlardım. Aylak aylak dolaşmaya bayılırdım, onun için bunun diğer her şeye ağır basmamasına dikkat etmem gerekiyordu. Aylak aylak dolaşmanın son derece önemli olduğunu biliyordum, ama tabii yeri gelince ve bunu hak etmek, bundan işime yarar bir şey elde etmedikçe bir anlam taşımadığını unutmamak şartıyla.

Yıllar yılı, 348 Carl Caddesi'nden bir buçuk kilometre kadar uzakta olan Golden Gate Parkı'ndaki tenis kortlarına gittim; çok keyif alırdım, bazen bütün gün tenis oynardım. Ama ciddi ciddi, sanki bir hayat memmat meselesiymiş gibi – ki hakikaten de öyleydi, ama yazmaya başladıktan sonra, tenisin çok vaktimi aldığını fark ettim ve oynamaktan vazgeçtim. Vazgeçmemeyi ve bu konuda yazmayı düşündüysem de, yazmak istediğim şey tenis değildi. Tenis konusunda, tenis oynayan insanlar konusunda iyi bir öykü, hatta belki iyi bir roman yazılamaz diye bir şey yok tabii, ama ben 1934'te böyle bir öykü yazmaya hazır değildim.

On iki, on üç yaşlarındayken Fresno'daki Longfellow Orta Okulu'nda tenis oynamayı öğrendiğimi bile hatırlıyorum, önce bir raket ödünç almış, sonra üç dolar biriktirerek kendime bir tane satın almıştım ve daha üç hafta geçmeden okul şampiyonasında finale kalmıştım. Okulda tek bir kort vardı, toprak zeminini sabahları sularlardı. Bu spor çok hoşuma gidiyordu ama sadece teklerde. Çiftler ilgimi çekmiyordu. Tam olarak nasıl oldu hatırlamıyorum ama finaldeki bütün rakiplerimi muhakkak yenmiş olmalıydım ki tek bir rakibim kalmıştı. Yani nasıl oldu da oynadığım hiç kimseye yenilmedim, onu hatırlamıyorum. Eleme işlemleri, okulun Ana Salonu'ndaki bir ilan tabelasına kaydediliyordu ve bir sabah finale kalan iki oyuncunun ben ve bir üst sınıftaki bir oğlan olduğu dikkatimi çekti – tenisi ve kendini çok ciddiye alan biriydi, gerçi öyle olmaması için hiçbir sebebi yoktu tabii. Antrenör, maçın final olduğu için Blackstone Bulvarı'ndaki Dickey Parkı'ndaki asfalt kortta oynanacağını bildirmişti, o zamanlar oturduğum mahalleden, yani 3204 El Monte Yolu'nda satın almak üzere olduğumuz evden dört buçuk kilometre kadar uzaktaydı burası.

“Yarın sabah tam yedide, tek bir set,” dedi antrenör. “Çekilmeyi tercih edersen, o başka. Ne de olsa Martin Bricken geçen seneki şehir çapındaki turnuvada ikinci geldi ve daha üstün bir oyuncu olduğu kesin.”

“Hayır, yedide orada olurum.”

Neden çekilecekmişim? Tenis oynamaya bayılıyordum. Oynamayı ve kazanmayı denemeyi hak etmiştim, beni kendimi aşmaya ve oyunumu ilerletmeye zorlayacak bir oyuncuyla karşı karşıya gelmeye can atıyordum. Ne var ki Bricken belli ki çekileceğimi sanmıştı, çünkü ertesi sabah

Dickey Parkı'na geldiğinde –annesi onu bir Cadillac'la getirmişti– on beş dakika gecikmişti ve hemen ralliyi ve ısınmayı es geçip geçemeyeceğimizi sordu; tabii bu da açıkça, bunu kayda değer bir müsabaka olarak görmediğini ve onun için boş yere rol yapmaya gerek olmadığını ima ediyor demekti. Elimde üç dolarlık raketim vardı ve her günkü kıyafetimi giymiştim: Fitilli kadife pantolon, beyaz gömlek ve pabuçlarım. Parka, bir ihtimal o da erken gelir ve saat yediden önce bir ralli için orada bulunmamı bekler diye yediden on beş dakika önce bisikletle gelmiştim. Kendisi ne zaman hazırsa, benim de hazır olduğumu söyledim. Yazı tura bile atmadan arka çizgiye gitti ve ilk servisi attı, bu gerçekten de, annesinin zevkle izlediği üzere, kusursuz, karşılanamayan bir atıştı. Raketimi kaldıramamıştım bile. İlk oyunu arka arkaya dört servisle aldı, bunlardan sadece birinde ikinci servise gerek kalmıştı, dokunmayı başardığım da işte bu toptu, top yükseldi ve neredeyse tel çitin üzerinden dışarı çıkacaktı. Evet, sahiden de üstün bir oyuncuydu ama tavrı hoşuma gitmemişti. Ne yalan söyleyeyim, kendisi de hoşuma gitmemişti, annesi de hoşuma gitmemişti, Cadillac da hoşuma gitmemişti, geç gelerek gösterdikleri nezaketsizlik de hoşuma gitmemişti, ikisi de kusursuzca giyinmişti ve benim, kılık kıyafetimin de sınırlarına dokunduğu belliydi. Ayrıca, seti ve okul şampiyonluğunu almanın bir yolunu hemen bulup bulamayacağımı görmek istiyordum, gözlerini benden ayırmayan annesine bir ders verebilirdim belki. Kendime borçlu olduğum şeyi yapmanın imkânsız olmadığından emindim ama bir anda teniste onun dengi haline geliveremeyeceğimi de biliyordum, o yüzden başka bir yol bulmam gerekecekti. Tennis hariç diğer her şeyde hangimizin üstün olduğuna dair içim-

de zerre şüphe yoktu ve bu sporun kuralları ve sınırları içinde bu üstünlüğü bir şekilde ispatlamam gerektiğini biliyordum.

İkinci oyun berabere başladı ve öyle de devam etti, avantaj bir ona geçiyordu, bir bana, ama sonra yine berabere kalıyorduk. Hızla vurduğu bazı topları karşılayıp ona geri yolladığıma biraz şaşırmaya başlamıştı, bunlara yetişmekte bayağı zorlanıyordu, bu da kampanyamın başlangıcı ve tenisin başka türlü nasıl oynanabileceğinin başarılı bir göstergesi gibime geliyordu. Sonunda oyunu ben aldım, o da, boşa harcadığı zamanı telafi etmek istercesine, hiç vakit kaybetmeden servis atışını yaptı, yine muhteşemdi, ama artık servislerini daha etkili bir biçimde önceden kestirebiliyordum; top havaya zıpladıktan sonra kavis çizip inişe geçmeye başlayınca topa doğru davranabilecek pozisyonda olmak için iyice geride duruyordum. Her servisine kuvvetle karşı koyduysam da oyunu çok zorlanmadan kazandı.

Bir sonraki oyunda servisi ben attım ve yine berabere başlayıp yine uzun bir süre öyle gitti, buna sinirlendiği belliydi, annesiye seyrettiği yerden alçak sesle önerilerde bulunmaya başlamıştı.

Sonunda oyun da berabere oldu ve avantaj yine ona geçti, sonra geri bana geçti, ilerleme kaydedilmiyordu. Annesiyle arasında garip bir gerginlik oluşmuştu, öyle ki kadın aniden, incinmiş ve öfkeli bir vaziyette arabasına bindi, kapıyı küt diye çarptı, motoru çalıştırdı ve motoru bağırarak bastı gitti.

Nihayet, onun birkaç kere demiş olduğu gibi, ben de “set sayısı” dedim. Ve şans eseri, karşılayamadığı bir servis attım. “Teşekkürler, set,” dedim ve korttan çıktım, bisikletime bindim ve tam annesi Cadillac’ıyla köşeyi dönerken

okula doğru sürmeye başladım. Kadına bakmaya tenezzül dahi etmedim.

O sabah okulda Beden Eğitimi dersi sırasında antrenör yanıma geldi ve “Duyduğuma göre seti almışsın,” dedi, “ama yine de şehir çapındaki turnuvaya Martin Brickner’ı göndereceğim.”

Neden diye sormadım bile. Nedenini biliyordum. Neden sorayım?

Ama 1934’te tenis konusunda yazmak istemiyordum, ve Golden Gate Parkı’ndaki kortlara gitmedim, çünkü şehre veya plaja inince yazınım için daha çok malzeme toplayabiliyordum ve sonunda o gün yazacağım öykünün başına oturabilmek için bir an önce olabildiğince çok malzeme toplamam gerekiyordu. Tenis güzel spordu ama diğeri kadar değil. “*The Simpleton*” akşamüstü 5:05 ile 7:55 arasında yazıldı.

29.

Her yazılı eser okunmaya değer. Kötü bir yazılı eser bile yeri ve zamanı gelince okunmaya değer. En berbat yazılı eserler bazen okunacak en iyi eserlerdir ve bazen en iyi eserler insan ırkının kendisinden bile daha canlı görünür birdenbire. Her tür yazılı eserin tek ihtiyacı olan şey bir okuyucudur. Dünya okuyucularla doludur ve her gün yeni okuyucular çıkagelir. Ben yeni bir okuyucuyken, kitapların *kendiliğinden* var olduğunu sanırdım. Dünyanın kendi gerçekliğine, güneşin, her şeyin gerçekliğine benzer bir gerçeklik olduklarını sanırdım. Kitapları insanların yarattığına inanmıyordum. Tanrı’nın yarattığına inanıyordum. Başka kim söylemeye cesaret edebilirdi? Ama sonunda, sekiz, dokuz yaşlarındayken yazılı her şeyin biri tarafın-

dan yazılmış olduğu kafama dank edince hiç de hayal kırıklığına uğramadım. Güneş gibi daima var olmamışlardı. Bir yerlerde, hayatta olan bir kişi eline kâğıt, mürekkep ve kalem alıp oturmuş ve dikkatle bir kitabı oluşturan kelimeleri yazmıştı. İncil bile daima var olmamıştı, kelimenin tam anlamıyla Tanrı'nın Sözü değildi, gerçi bundan Tanrı'nın Sözü olarak bahsedildiğini duymuştum ve belki o yüzden Tanrı'nın tek Yazar olduğuna, kitapları sadece O'nun yazdığına inanagelmiştim. Diğer herkes bir Okuyucuydu. İncil bile, haklarında pek bir şey bilinmese de, yaşayan kişiler tarafından yazılmıştı. Tanrı için kelimeleri kaleme almayı üstlendiklerine göre, olağanüstü adamlardı mutlaka. Kendi namlarına konuşmuyorlardı, yazdıkları kelimeler, başkaları her nedense tanımıyor olsa da onların tanıdığı Biricik Allah'tan geliyordu. Bu çok ilginçti ama daha da ilginç İncil'de olmayan yazılardı, başka yazarların yazdıklarıydı; Tanrı için yazmayanların, O'nun namına konuşmayanların, kendi namlarına veya daha sonraları insan ırkı namına konuşanların yazdıklarıydı. Bu yazarlar bana çok gözü pek ve takdire şayan kişiler gibi geliyordu. Herkes gibi, onlar da insandı ama yazmaktan korkmuyorlardı, hem kendi namlarına hem başka herkesin namına konuşmaya hakları varmış gibi konuşmaktan korkmuyorlardı. Tanrı'nın, nasıl derler, O'nu taklit ettikleri için kızacağını düşünmüyorlardı. Tanrı, bu adamların küstahlığına göz yummaya hazır gibiydi. İnsanlar tarafından yazılmış, İncil'de olmayan yazılar, Tanrı'ya ait olmayan, daima var olmamış yazılar, Başlangıç'ta var olmuş olan Söz, Tanrı olan, Tanrı ile birlikte olan Söz olmayan ve (İncil'deki yazıların iddia ettiği gibi) Tanrı'nın Sözü olduğunu iddia bile etmeyen yazılar, yazılı eserler hakkında olumsuz düşünmeme

sebeup olmadı, Yazar denen bir şeyin var olduğunu anlama-
ma sebep oldu sadece, benim de ileride bir yazar olacağım
hissine hemen kapılmamış olsam da, bu çok şahane bir
şeymiş gibime gelmişti. Yazılı eserlerin, bütün yazılı eserle-
rin birisi tarafından yazılmış olması gerektiğini bilmek ne
iyi, diye düşünüyordum sadece. O zamana kadar ben de
ufak tefek bir şeyler yazmıştım, gerçi bunları yazılı eserden
saymıyordum, çünkü ev ödevimin bir parçası olarak okul-
dan vermişlerdi. Benim yazdıklarımın, sınıfımdaki diğer
herkesin yazdıklarıyla aynı olduğundan emindim. Ama
öyle olmadığı ortaya çıktı. Zayıf bir not verdiler ve bir daha
öyle yapmamamı söylediler – ilk defa sahiden de bir yazar
olduğumdan şüphelenmem o zamana rastlamış olabilir.
Tabii ki ben yine öyle yaptım ve yine zayıf bir not aldım,
üstelik bir de nutuk dinledim. Sonra yine aynı şey oldu,
ama bu sefer hoca ödevi sadece zayıf not verdi, nedense
nutuk çekmedi. Bir sonraki hoca, dil ve edebiyat ödevini
yapma tarzıma başka bir tavırla yaklaştı, bu da beni bayağı
şaşırtmıştı, çünkü bu kadının görüşü ilk hocanınkinin tam
tersiydi. Ona kalırsa, elyazım, güzel yazı kurallarını çiğnese
de, sınıftakilerin içinde en okunur yazı ve kâğıdım da en
temiz kâğıt olmakla kalmıyordu, yazdıklarımın kendisi de
gayet iyiydi. Yazdıklarım mı? Bu, yazabildiğim, hakikaten
yazabildiğim anlamına gelmiyor muydu? Öyleye benziyor-
du doğrusu.

Ancak, 1919'da Fresno'daki Emerson Okulu'ndaki
üçüncü sınıfla 1934'te San Francisco'daki 348 Carl Cad-
desi arasında büyük bir mesafe vardı ve 1919 yılından
1934 yılına kadar çok zaman geçmişti, öyleyse yazılı eserle-
rim neredeydi, kitaplarım neredeydi? Hiçbir yerde değildi,
herkesin yazdıkları Halk Kütüphanesi'nde, kitapçılarda,

pek çok kişinin evindeki kitap raflarında ve dünyanın dört bir tarafındayken, benimkiler ortada yoktu.

1919 ile 1934 arasında bir sürü kitap okumuştum, daha doğrusu birçoğuna yer yer göz atmıştım. En iyi yazarlar kadar iyi ve geri kalanından da daha iyi yazabileceğime inanıyordum, gelgelelim sandığım gibi olmamıştı, onun için işe koyulmanın zamanı geldi de geçiyordu. Yazacaksan yaz, yoksa çeneni kapat.

Öykülerimi şöyle yazarım:

Önce bir varsayım öne sürerim, mesela, “Herkes layığını bulur,” bu da çarkı harekete geçirir, çünkü varsayım doğru değildir ve açığa kavuşturulması, hatta belki doğru olduğunun ispat edilmesi gerekir ama açığa kavuşturma sürecinde her şey daha yanlış ve daha bulanık bir hal alır, sonra bir de bakmışım ki elimde bir karakter, bir tür insan var, adamın henüz tam şekillenmemiş olması da önemli değildir, böylece ileri atılmak, veya karakterin ileri atılmasını sağlamak mümkün olur – bütün karakterlerin memnuniyetle ileri atıldığını keşfetmişimdir. Ve karakter ileri doğru atılırken öyküm oluşur, işte olay aşağı yukarı bundan ibarettir.

Demek ki önce, ne kadar acemice veya feci olursa olsun bir varsayım, sonra bir karakter, gerisi de kendiliğinden gelir zaten, ondan sonra da, meslekte gözden geçirme olarak bilinen kısım. Son olarak da şan, şöhret vesaire.

Bu konuya şöyle bir değineyim dedim, gerçi bayağı kısa oldu ama, olursa olsun. Her halükârda *bu* kadar kısa. “*Alive*” akşamüstü 4:25 ile 8:55 arasında yazıldı.

Okuyucu için okumak neyse, yazar için yazmak asla o değildir. Yazmak aktif bir şeydir, hem de bazen şiddetle aktif; okumaksa pasiftir, bazen aynen uyku gibidir, ama okuyan bir yazar hâlâ iş başındadır, ne okuyor olursa olsun hâlâ yazıyordu; ve basılı herhangi bir şeyin, yazılı herhangi bir şeyin, sadece ilginç değil, büyüleyici olduğunu düşünmüşümdür hep, sırf bir şişenin üstündeki etiket bile olsa. Herhangi bir yazım tarzının mesajının ne olduğunu keşfetmek hem hoş hem de faydalıdır ve mesajı olmayan bir tarz bulmak hemen hemen imkânsızdır. Kelimeler anlatmak, bilgi aktarmak, açıklamak, böbürlenmek içindir, hele yazının amacı, okuyucunun satın aldığı bir şeyi takdir etmesini sağlamak veya gazete ve dergi reklamlarında olduğu gibi, bir şeyi satın almasını sağlamaksa.

Ama tabii bir yazarın asıl ilgisini çeken ve kendisini adadığı şey, yazılı olmayan dilde, konuşulan dilde olan biten şeylerdir, o yüzden her gittiği yerde her söylenene kulak verir. Bu malzeme son derece keyif verici, çoğu zaman şairane, ara sıra da, Synge'in *The Playboy of the Western World*'de belirtmeye özen gösterdiği gibi, şahane bir sanat eseridir. Eğitimli denebilecek insanlar birörnek ve pek de iyi olmayan bir dille konuşurlar; tahsilsiz insanlarsa çok daha bireysel bir dille konuşurlar ve etrafta hep eğitimli-den çok eğitimsiz insanlar olmasından ötürü, bir yazarın kulak vermesi ve hatırlamaya çalışması gereken bir sürü şey vardır.

Deyim yerindeyse, halk konuşmasını, sokaklardaki konuşmayı, dünyanın konuşmasını duymaya başlar başlamaz büyülenmişim ama 1934'te buna her zamankinden çok daha dikkatle kulak verir olmuştum. Çoğunu kullanmak

mümkün değildi, çünkü insanlar, herkesin sandığının aksine, cümleler halinde konuşmaz. Bütün vücutlarıyla konuşurlar, bir ortam içinde, bir durum içinde konuşurlar, bu da kelime olmayan seslere bir açıklık kazandırır, ağızdan çıkan tek bir kelimenin söyleniş tavrına anlam kazandırır – bu kelimenin küfür olması gerekmez ayrıca. Yorgun bir kadının ağzından, neredeyse iç geçirerek, küçücük bir “yaa” kelimesi çıktığını duymuştum, bir saat konuşsa o kadar çok şey ifade edemezdi doğrusu.

Radyo veya televizyondaki konuşmalarsa safi bağırıtı, bu sırf reklamcılar için değil, kendilerine ayrılan kısacık zamanı hızlı ve etkili bir şekilde kullanma baskısı altında bağırان komedyenler, oyuncular veya başkaları için de geçerli. Bu konuşmalar çlgınca görünebilecek kadar olağanüstü. Gayet alelade ve herkesçe kabul ediliyor olmasalar kesinlikle çlgınlık olarak görülürdü, gerçi herkesten eninde sonunda protesto mırıltıları gelmiyor değil.

Oysa yazıdaki konuşmalar sonuç olarak hep yazıdır ve gerçek konuşmaya ne kadar çok benzerse, yazı o kadar iyi demektir. “Kahkaha”* akşamüstü 6:25 ile 8:15 arasında yazıldı.

31.

Boşa harcanmış zaman, boşa harcandığı düşünölen zaman daima esef vericidir, ama insan bu zamanın gerçekten de boşa harcanmış olduğundan, iyi bir şekilde kullanılmamış olduğundan asla tam olarak emin olamaz.

1934 öncesinde ve sonrasında San Francisco’da kumara harcadığım saatler, günler, haftalar ve aylar için hep hayıflanmışımdır. Üçüncü Cadde’de, Examiner Binası’ndan

* Bkz. s. 311.

biraz aşağıdaki Breen Bar, Restoran ve Römi Salonu, ikisi de römi salonu olan ve ikisinin de arka kapıları Opera Sokakı'na açılan Kentucky ve Barrel House'un karşısındaydı – Breen 1926'da, on sekiz yaşlarındayken sık sık takıldığım bir yer haline gelmeye başlamıştı, ve Bill Breen, kardeşi Joe ve o günlerdeki römi oyuncularından çoğu çoktan rahmetlik olduysa da, salon hâlâ duruyor ve ara sıra şöyle bir kolaçan etmek için uğrar, barda bir bira içerim. Römi masaları yok artık, sıkı bir bar ve öğle yemeği işi yapıyorlar, akşam yemeği işi de fena değil.

Her şey, aşağı yukarı, şöyle başladı. Market Caddesi'nde, Examiner Binası'ndan biraz ilerideki Palace Oteli Binası'nda Posta ve Telgraf Şirketi'nin bir şubesi vardı, ben de bu şubede çalışıyordum. İşim teleprinter makinesini çalıştırmak, gişede telgraf teslim almak ve telgraf getirip götürmek üzere kuryeleri yollamaktı. Burada çalıştığıma daha üç gün olmamıştı ki öğle yemeğinde Breen'i denemeye karar verdim, masa başına altı kişi olmak üzere on bir veya on iki masada kâğıt oynayanları gördüm, oyunu seyrettim, kurallarını açıklattırdım, bir oyuna oturdum ve öğle yemeği saatimin geri kalanı boyunca bir dolar kazandım.

Kazanış o kazanış.

Oyun basit ama son derece ilginçti, oyuncular büyüleyici, şans unsuru heyecan vericiydi.

Bu, hayatımda üniversitede olmam gereken dönemdi, ama kanunen mecbur olduğumdan daha fazla okula gitmekle hiç uğraşamayacağıma çoktan karar vermiştim. On beş yaşında okul kavramından tamamen uzaklaşmış olduğuma, dünyada kendi başıma olduğuma, hayata atılmaya başlıyor olduğuma –hem de hazırlıksız, provasız, doğrucu– hiç pişman değildim.

Birkaç gün sonra da atlara bahis oynamayı keşfettim, ve yine, ilk oynadığım bahsi kazandım: Warwick Kontu, sırf ismi pek havalı diye onu seçmiştim.

Yirmi altı adında bir zar oyunu da oynamaya başladım, bütün bu kumar çeşitleri ilgimi çekmişti ve çekmeye devam ediyordu. Ama yazmayı unutmadım. Aksine, kumar benim için derin anlam taşıyan bazı potansiyel yazın temalarına yöneltti beni. Kumarda, hani derler ya, “doğru” isem, hiç şaşmadan, her zaman kazandığımı fark ettim, bu da beni durup düşündürdü. Bu kumar için geçerliyse, yazın için de, her şey için de geçerli demekti, ama doğru olmak tam olarak ne demekti? Gerçek şu ki bütün kumarbazlar bunun ne olduğunu bilir, ben de biliyordum, bu olayı tekrar tekrar yaşamıştım, varsayım filan değildi, batıl inanç da değildi, basit bir gerçektir, ama bir kumarbazı bir gün doğru bir gün yanlış yapan şeyin tam olarak ne olduğunu açıklamanın yolu yoktu. Şu var ki, bu bir tür sağlıkla ilgiliydi, insanın kendine inanmasını sağlayan bir tür kabiliyetle, bir kendini beğenmişlik, hatta kibirle ilgiliydi, fakat başka hususlar da vardı işin içinde. Mesela, “uyanık” olmak gerekiyordu, insan uyanık değilse, saf dışı kaldı demekti, kazanması imkânsızdı. Ve insan kazanamayacağını hisse derse, kazanmazdı. İnsan kazanmayabileceğini hisse derse, bu yine geçerliydi – kazanabilirdi de, kazanmayabilirdi de. Kazanmak veya kaybetmek insanın kendine bağlıydı, kâğıtlara, zarlara veya koşan atlara değil.

Bu tür şeyleri keşfetmek yazı konusunu keşfetmekte faydalıydı.

Yine de, üç, dört saat bir römi oyununun başında oturduktan sonra, kıymetli vaktimi boşa harcıyormuşum hissine kapılmam uzun sürmedi ve bu his ille de para kay-

bettiğim zamanlara rastlamıyordu. Hatta üç, dört dolar kazandıktan sonra bu his daha çok kuvvetleniyordu, ki bu o zamanlar iyi paraydı. Sekiz saatlik yövmiyem sadece günde üç dolar kadardı. Evet, birkaç dolar kazanmayı becermiştim, tamam, ama bu meyanda neredeyse iki paket de sigara tüttürmüş, beş, altı bardak kahve içmiştim, öteki oyuncuların kısır, temkinli, düzensiz şahsiyetleri ve kumar tavırları fena halde sinirime dokunmuştu, hayal kırıklığına uğramamam gereken pek çok yerde, mesela şu son çifti bozمام gerekirken öbür çifti bozduğum için bir sonraki eli kazanınca, hayal kırıklığına uğramıştım, oturduğum yerde çabaladıkça, bekledikçe aptalca bir yalıtılmışlık ve yalnızlık boyutuna girdiğimi hissetmiştim – hem de ne için? Eh, ara sıra olduğu gibi, topu topu üç veya dört dolar için; cebimdeki bu sert, gümüş paralar bütün bunların karşılığı olsa da, bu ödül yeterli gelmiyordu ve hâlâ vaktimi, hem de hayatımın en kıymetli günlerini boşa harcıyor olduğumu düşünmeye devam ediyordum. Sık sık, yeter artık, şurama kadar geldi, diyordum ama ertesi gün, ya da bir ertesi gün yine kumar masasına oturuyordum, hem de büyük bir hevesle.

Market Caddesi'ndeki telgraf ofisinde topu topu bir ay çalıştıktan sonra, beni 405 Brannan Caddesi'ndeki U ofisi denen şubeye müdür yaptılar, bu işe talip olmuşum ve işi iyi yapıyordum, işi artırmıştım, ama yaşımdan dolayı maaşımı yükseltmeyi reddettiler, benim de tepem attı ve istifa ettim. Daha doğrusu müdürlükten istifa ettim. Aynı maaşla ofis memurluğuna geri döndüm ama bu sefer gece vardiyasına girdim. Ofis 21 Taylor'da, Golden Gate Tiyatrosu'nun tam yanındaydı, böylelikle, vodvil oyuncularını da hil pek çok yeni yeni insanla tanıştım.

Kumar devam ediyordu ama yazınım da devam ediyordu ve ikisi birbirini etkiliyordu, gerçi hâlâ kumarın bir vakit kaybı olduğunu, yazmanın ise öyle olmadığını düşünüyordum – ara sıra, yazının bayağı kötü gittiği zamanlar hariç; böyle zamanlarda yazmanın da vakit kaybı olduğunu düşünüyordum.

1929 başlarında New York’tan geri döndüğümde, körfezin karşı tarafındaki Berkeley’ye gittim, katalogdan seçtiğim birkaç konuyu Kaliforniya Üniversitesi’nde okuyup okuyamayacağımı öğrenmek istiyordum, ama kredilerim olmadan üniversitede okuyamayacağımı bildirdiler hemen, bu da beni öyle sinirlendirdi ki daha yüksek mevkili birini –kim olursa– görmekte direttim, ama bu adamın ofisine giderken, gıcır gıcır cilalı bir koridorda kaydım ve düşecek gibi oldum, arkamı döndüm ve binadan çıktım, kampüsten de çıktım, San Francisco’ya geri döndüm ve bir daha üniversiteye girme girişiminde bulunmadım.

Girmiş olsaydım, öyle veya böyle bir avantajım olacaktı muhakkak, ama bunların kumarda boşa harcadığım zaman süresince kazandığım avantajlardan daha iyi olacağına inanasım gelmiyor doğrusu.

Yine de, kumara harcadığım zamandan dolayı pişmanlık duymadan, bunun sonsuza dek kaybolmuş bir vakit olduğunu, nasıl daha iyi değerlendirmiş olabileceğimi düşünmeden edemem. Zamanımı değerlendirmenin yüzlerce daha iyi yolu vardı, ama ben bunların hiçbirini seçmemiştim, o yüzden aklıma geldikçe, “Şimdiye müzik bestelemeyi öğrenmiş olurdum ve gelmiş geçmiş en iyi müziklerden bazısını bestelemiş olabilirdim,” diye düşünürdüm.

Boşa çok vakit harcadım. Harcamamam gerekirdi ama harcadım, akılsızlık ettim, ama o anda vaktimi hiç de boşa

harcıyormuşum gibime gelmiyordu, bunun böyle olduğuna hep sonradan kanaat getiriyordum. “*The Public Speaker*” akşamüstü 4:30 ile 7:00 arasında yazıldı.

32.

1934’ün Ocak ayı bittiğinde, otuz bir gün boyunca günde en az bir öykü yazmış ve amacıma erişmiş bulunuyordum, ama ne olur ne olmaz diye Şubat ayında da bir, iki ya da üç gün daha çalışmaya karar verdim.

Bir Çalışma Programı, bir Yeni Yazın Eseri Yaratma programı takip etmiştim ve bu, hayatımın en hırslı, en yorucu programıydı, daha önce yapmak şöyle dursun, yapmayı aklımdan bile geçirmediğim bir şeydi, ve bunu yapmış olmaktan, programı tamamlamış olmaktan dolayı çok mutluydum. Yıllarca bir yazar olduğuma inanmıştım; aile arasında, tek ilgimi çeken işin yazmak olduğu söylentileri dolaşıyordu, ama ustalığımı göstermeye yetecek kadar yazmamıştım, bunun geçerli sebepleri olsa da mazeret uydurmak doğru değildi, bir yazar olduğunu iddia eden biri eninde sonunda bunu kanıtlamak zorundaydı ve nihayet bunu başarmış olmaktan dolayı çok mutluydum.

Yazmış olduğum öyküler yazar olduğum gerçeğini kesin olarak ispat edecek miydi? Öyle olacağını düşünmemi sağlayan sebepler vardı. Öncelikle, öyküleri yazıp postladıkça, *Story*’nin editörleri öykülerden bazılarını başka editörlere yolluyorlardı. Ayrıca, öyküleri yazan bendim, yazarken de, sonrasında da bunların nasıl olduğunu, neye benzediğini biliyordum, hepsinin de iyi olduğunu, bazısının çok iyi olduğunu, bir, iki tanesininse şahane olduğunu düşünüyordum. O yüzden, Çalışma Programı’mı ilan etmekle ve tamamına erdirmekle akıllıca bir şey yapmış

olduğumu düşünmemi sağlayan sebepler vardı, onun için kendimi mutlu –yani gelecek açısından umutlu– hissediyordum. Büyük ihtimalle çok yakında, geniş yazar ailesine katılacaktım, sonra da beni durdurabilene aşkolsun. Yazar olduğum gerçeği ispatlanacak, işin bu zor tarafı aradan çıkmış olacaktı. Bir daha bu konuda kuşkuya düşmem gerek-meyecekti ve artık ailemin içi rahatlayabilirdi.

Ne var ki, içimde hâlâ ufak bir kuşku ya da kaygı vardı, o da hafiften çelişkiliydi, dolayısıyla bana komik geliyordu: Acele etmiş olmakla, ki öyle yapmıştım, büyük bir hata işleyip işlemediğimi düşünüyordum. Yazılarım kabul edilip yayımlanmadan önce çok daha yavaş bir tempoyla ve çok daha uzun bir süre boyunca çalışmış olsaydım acaba benim için uzun vadede daha mı iyi olurdu diye düşünmeden edemiyordum. Yaptığım çokbilmişlik sayılmaz mıydı? İçinde yazma yeteneği olduğu kadar şovmenlik de vardı. Şovmenliğe zorlanmıştım ama yine de şovmenlik şovmenlikti. Bir yazar olduğum gerçeğini dramatik bir olay haline getirme ihtiyacı hissetmiştim. Çalışma Programı aracılığıyla genel bir ilanda bulunmuştum. “Ben buradayım. Siz neredesiniz?” İyiydi, hoştu da, beni biraz utandırıyordu, daha doğrusu bir yandan çok ısrarcı bir şey yapmışım gibime geliyordu. Ama öte yandan, bu hislerin yanı sıra, gayet geçerli, gayet doğru, gayet iyi, gayet gururlanılacak bir şey yapmış olduğum hissi de vardı.

Hem başka ne seçeneğim vardı ki? Gelir sahibi değildim, bir isim sahibi değildim, bir başlangıç yapmamıştım, bir yazar olarak olgunlaşmayı bekleyemezdim, çünkü böyle bir bekleyişin beni tamamen frenleme ihtimali vardı, veya köşemde tek başıma, öfkeli, yabansı bir halde kalıverme ihtimali. Bütün benliğimin çarpılma ihtimali vardı, oysa

bir yazar olarak tek amacım, hayatta neysem yazınında da aynen o olmaktı.

Hayatım boyunca, ta başından beri her şeyi yapabilen, hem de iyi yapan biri olmuştum. Giriştiğim her işte hızla ustalaşma müptelasıydım. Boşa giden her harekete, bir an önce düzeltilmesi gereken bir hata gözüyle bakardım. Yapılması gereken her şeyde bir yarışma unsuru vardı. Başkaları tarafından veya benim tarafımdan yapılmış olduğundan hem daha iyi hem daha çabuk yapılabilir gibime geliyordu. Hiçbir konuda, bundan daha iyisi yapılamaz diye bir şey yoktu bence. Daha iyisini yapmanın kaçınılmaz olduğuna emindim, dolayısıyla, bu duruma ulaşmaya çalışmam şarttı. Şimdiye kadar yapmış olduğum her şeye yeni bir maharet ve randıman getirmiştım: Gazete satmak, telgraf teslim alıp teslim etmek, üzüm, kayısı, şeftali, incir ve zeytin toplamak, bağ budamak, konuşmak, şarkı söylemek, yüzmek, okumak, yazmak, yani genel olarak kendi dünyamda, kendim olarak, hayatımı yaşamak. Hiçbir şeyi başkalarının yaptığı gibi yapmayı veya başkaları gibi olmayı istemiyordum, çünkü ben kendimdim. Amacım daha kapsamlı ve hakiki bir şekilde kendim olmaktı, var olma meselesini dikkatlice incelemem ve bu meseleye kendi tarzımda yaklaşmam gerekiyordu.

Dolayısıyla, yazdığım öykülerde, başka bir yazardan gelme denebilecek çok az, hatta hiçbir şey olmadığına gayet memnundum; gerçi büyük bir kısmı, belki de tamamını aslında pek çok sayıda yazardan ya da her halükârda yazılı eserin var olma gerçeğinden gelmeydi: Ama benim kendi tarzımda, bana ait ve yeni bir İngilizce kullanımıyla, ismimin içine işlediği bir üslupla ifade edilmişti, nitekim ilk kitabım nihayet çıktıktan sonra ve E. H. Kendall bir

nüshasını satın alıp eleştirisini yazdığı zaman, eleştirisinde Saroyanesk terimini kullanmıştı.

Yine de ara sıra, “Hadi bakalım, bir başlangıç yaptın, ama millete övünge bir kişiliğin olduğunu gösterdin, bu da pek iyi olmayabilir, ileride bunu unutturacak şekilde hareket etmen icap edebilir,” diye düşünüyordum. “Dolly” akşamüstü 3:30 ile 6:55 arasında yazıldı.

33.

Hani Kendini Kurtarmak derler ya, bu fikir Amerika’ya has bir şey olabilir de, olmayabilir de, ama insanın kendini kurtarma tarzını, ya da kurtarmaya çalışma tarzını, en azından kısmen çevre şartları belirler ve Amerika’nın şartları açıkçası rekabete dayalıdır; bu da, işime bir atletizm yarışması gözüyle bakmamı biraz olsun açıklıyor sanırım: Rekor kırma fikrinin daima ihtimal dahilinde olduğu bir antrenman, performans ve rekabet karışımı bir yarışma.

Babam 1905’te New York’a gelmiş olmasaydı, Bitlis’te kalmış olsaydı veya Ermenistan’dan çıkan diğer pek çok göçmenin yaptığı gibi Marsilya’ya gitmiş olsaydı veya Paris’e veya Londra’ya veya Meksika’ya veya Güney Amerika’da bir yere gitmiş olsaydı, hikâyemin dış detayları aşağı yukarı aynı olurdu sanırım: Çok küçük yaştan itibaren yazmaya heveslenirdim. Bitlis’te kalmış olsaydı ve o da ben de hayatta kalmış olsaydık –ki bu pek muhtemel değildi, çünkü orada kalanlardan çok azı sağ çıktı– hikâye pek de farklı olmazdı. Sanırım bir an önce başka bir yere giderdim ya da en azından seyahat etmeye, yavaş yavaş dünyaya açılmaya başladım, Fresno’dan bir an önce ayrılıp seyahat etmeye başladığım gibi. Yerimde duramaz, başlangıç noktam ister Bitlis, ister Marsilya, ister New York, ister Fres-

no olsun, oradan oraya dolaşma ihtiyacı hissederdim. Yani sonuç hep aynı kapıya çıkardı, gerçi Fresno’da başladığıma memnunum, ya da gece kulübündeki komedyenin başka bir bağlamda söylediği gibi, *herhangi* bir yerde başladığıma memnunum.

Amerika’da Kendini Kurtarmak kolay kolay göz ardı edilemeyecek bir gelenektir: Devlet okullarında daha ilk günden herkese bir Amerikalının ilk yapması gereken şeyin kendini geliştirmek olduğu fikri aşılanırdı, ve insanın aklına ilerisi için şu iki hedef yerleşirdi: Başkan olmak veya milyoner olmak. Bu iki kelime, başkan ve milyoner, küçük oğlan çocuklarının en sevdiği kelimelerdi, gerçi tanıdığım hiç kimsenin bu kelimeleri, bu fikri, bu özel şahsi başarı projesini gırgıra alması uzun sürmezdi. Bu tür gırgırda ben de arkadaşlarımdan aşağı kalmazdım, bunlardan birkaçı şahane taklitçi ve komedyenlerdi, başkan olarak mükemmel konuşmalar, milyoner olarak da mükemmel harcamalar yaparlardı. Her şeye rağmen, şahsen ben de kendimi kurtarma fikrinden hiç vazgeçmedim. İnsan yoksulluktan geliyorsa, nasıl desem, kendini batırmasına imkân yoktur zaten. Gözü yükseklerde olmak deyimi vardır ya, insan eğer aşağıdaysa gözünü dikebileceği tek yer yukarıdır. Yoksulların çocuklarının işi daha basittir, en azından zengin, hatta sırf hali vakti yerinde olanların çocuklarının işine kıyasla. İlki, gözünü dört açmazsa karambole gelebilir, ikincisiyse, canı istemediği takdirde kaytarabilir, zor veya yakışık almayan bir şeyden kaytarmaya herkes can atar. Yoksul bir ailenin sekiz yaşındaki oğlu için sokakta gazete satmak yakışık almaz değildir, ama hali vakti yerinde bir ailenin sekiz yaşındaki oğlu için bu yakışık almaz. Küçük yaşta başlayan yakışık alır, yakışık almaz kaygısını insan

hayatı boyunca üstünden atamaz. Mesela, daha sekiz yaşında bile değilken gazete sattığım ilk gün, gazetenin başlığını bağıra bağıra söylemeyi bir türlü becerememiştim, çünkü milletin içinde bağırarak çok tuhafıma gitmişti. Ama alışınca, umursamamakla kalmadım, kendi bağırtıyı geliştirebilmek için genel bağırtıları ve benim bağırtıyı karşılaştırmalı olarak incelemeye başladım. Bağırtımın yüksek, berrak, resmi ve hiç değilse biraz müzikal olmasını istiyordum, sanırım çok geçmeden o vaziyete de geldi. Bağırtım düzeldikçe satış miktarım da arttı, bu da gayet memnuniyet verici bir gelişmeydi. Şehirdeki diğer bütün gazete satan çocuklarla rekabet halindeydim; bunlardan bazıları sanki derin bir melankoliye gark olmuş bir halde şehirde dolaşır gibiydiler, tam olarak bağırıyor, sadece ara sıra mırıldanıyorlardı; bu içe dönük ve yalnız çocuklara karşı sempati beslesem de, sürekli kedere müptela olmalarında bir mânâ göremiyordum. Bazı gazete satan çocuklarsa atik, yüksek sesli ve komiktiler, kahkahalar atar, uyduruk başlıklar bağırır, Mr. York'un gazeteleri elimize verirken bize bildirdiği günün resmi başlığını çarpıtırlardı: Mesela, Üç Bin Alman Yakalandı, gibi. Veya, Çifte Cinayet ve İntihar. Veya, Banka Soyguncusu Vuruldu. Veya, Graf Nalburiyesi'nde Yangın. Veya, Sun-Maid Kuru Üzüm Şirketi Şehrimizde. Vesaire. Gazete satan bir çocuğun en büyük arzusu, Mr. York'un ona daimi bir köşe başı tahsis etmesiydi, ama bu şerefe nail olabilmek için, her akşamüstü şehrin her tarafında en az yirmi gazete satarak bunu hak ettiğini ispatlaması gerekirdi. Sokaklarda bir sürü gazete satan çocuk dolaştığı için bunu yapmak kolay iş değildi, ama ben iki, üç haftaya kalmadan başardım, bunun üstüne bana Tulare ve Van Ness'in köşesindeki Republican Binası'nı

verdiler; bu köşede yirmi gazete *satmam*, dolayısıyla günde elli sent kazanmam işten bile değildi. Satmak üzere günde kırk gazete alarak bu köşeyi elimde tuttum, bu muhtemelen bir dolar kâr demekti, ama satılmayanları geri verme durumu olmadığı için, aynı zamanda riskli bir işti. Köşesi olmayan birçok çocuk altı gazeteden fazla satamazdı, yani yapacakları kâr en fazla on beş sentti. Gazeteleri sattıktan sonra bazısı evine gider, bazısı da iki, ya da dört, ya da altı tane daha alırdı. Republican'ın köşesinde çok geçmeden Müdavimler dediğimiz müşterilerden edindim, bazen on, on bir müşterim olurdu, bunlar garanti satışlardı, ama asıl iş sokaktan geçene satabilmektir. Bu işi gayet iyi beceriyordum ve bundan da gurur duyuyordum.

Küçük yaşta bu öğrendiklerim hiç aklımdan çıkmadı. Gazeteyi şimdi sat, satıldı gitti. Sonuç hep buna varıyordu. Öyküyü şimdi yaz, yazıldı gitti. Tembellik etme. Van Ness yönünden gelen şu adam serseriye benziyor diye gazete almayacağını farz etme, başlığı bağır, yanına gelince de bir gazete isteyip istemediğini sor, adamı hiçe sayma. Bir öykü için bir fikrin veya bir karakterin yok diye, veya çok zor bir iş diye iyi bir öykü yazamayacağını düşünme, yazmaya başla, bir fikir veya bir karakter aklına gelecektir, ve çok da zor olmayacaktır. İşte öyle. Maksadım başkan olmak veya milyoner olmak değildi, maksadım yaptığım her şeyi geçmişte yaptığımdan daha iyi yapmak, başkalarının yaptığından çok daha iyi yapmaktır – aynı zamanda belli bir miktar şahsi üslupla, ve tabii nezaketle.

Küçük yaşta sokaklara çıkmıştım. Tam bana göre yedi doğrusu – ne sınıf ne kilise ne kütüphane ne de kendi evimdeki oturma odası onun yerini tutamazdı. Sokaklarda insanlar vardı, hareket vardı, işte benim bulunmak istedi-

ğim yer orasıydı. “The Fish” akşamüstü 4:55 ile 7:05 arasında yazıldı.

34.

Şu anda yazarken, 1964 Çalışma Programı’na başlayalı otuz üç gün oldu. Otuz üç günün her birinde yeni bir öykü yazdım, ya da en azından yeni bir kısa yazılı eser.

Günde bir öykü yazmanın yanı sıra, her gün bu denemeye de bir, iki şey ekledim.

Ayrıca, yirmi bir gün süresince, her gün yeni bir kısa oyun yazdım, bu da on, on bir sene önce başladığım bir tiyatro araştırmasının bir parçası; bir tiyatro etüdü, özellikle sıradan şeyler konulu. Aynı zamanda, yirmi veya yirmi bir gün boyunca, “Hoopla” adlı uzun bir oyunun bir sahnesini yazdım. Bu dramatik parçalar çok kısaydı, yarım sayfayla üç sayfa arası. Yirmi bir gün sonra, Çalışma Programı’nın esas işine, özellikle yeni öyküler yazmaya daha iyi yoğunlaşabilmek için bu işi bir kenara bıraktım. Ayrıca, küçük piyesler ve “Hoopla”nın gidişatından sıkılmışımdı, biraz da onun için. Bu parçaların yazımına günde yarım saatten fazla zaman ayırmayı planlamamıştım zaten, ama yine de beni yorduklarını fark ettim, üstelik aklım bu zevksiz işlerle meşgulken yeni öyküler yazmaya sınırsız zamanım ve enerjim kalmıyor demekti, onun için onları bir kenara koydum.

Öykülere gelince, hele 1934’teki öykülerle kıyaslamak gerekirse, yirmi bir tane yazdıktan sonra, kronolojik olarak üstlerinden geçmeye başladım ve bunu yaparken, öykülerin teker teker, en azından birinci öyküden yirmi birinci öyküye kadar, neye benzediğini görmeye başladım. Öyküler iyi, hatta bir, iki tanesi iyiden de öte, muhtemelen şahane. Yazdıklarımı yazmış olmaktan memnunum.

(Yıllar önce) yazmak istemediğim, hatta alenen yazamadığım dönemler oldu ve bu dönemler tam koca bir yıla, bazen daha da fazlasına varana kadar uzadıkça uzadı. Bu zor dönemlerde, yıllar önce yazmış olduğum bir şeyi gözden bile geçiremediğimi keşfettim. Yazarlık yapamıyordum, çalışamıyordum, bu da herhalde kendime inanmıyordum demek oluyor. Böyle bir dönem her insanın hayatında kötü bir dönemdir, bir yazarın hayatındaysa çok daha kötüdür çünkü yazını ve hayatı aynı kapıya çıkar, aynı şey demektir.

Sıkı çalışmak genç işidir ve hiç kimse sonsuza dek genç kalamaz, ama elli beş ne kadar yaşlıdır? Gerçi ona bakacak olursan, yirmi beş ne kadar gençtir? Beden sağlığı bu konuda büyük önem taşır. Bir yazar yazar, çünkü yazabiliyordur ve yazmak istiyordur ama ne kadar iyi yazabilirse yazsın ve yazmayı ne kadar isterse istesin, bunu yapacak bir vasıtaya sahip olması gerekir, bu vasıta da, tek kelimeyle, sağlıktır: Enerji, dayanıklılık, güven, kontrol, disiplin, helak düşene kadar çalışabilme yetisi, son olarak da çabucak tazelenip ertesi günkü işe hazır olma yetisi.

Çalışma Programı'nı böyle sağlıklı olup olmadığımı anlamak için planladım. Sağlıklıyım.

Öykülerin ne olacağını, neye benzeyeceğini, otuz yıl önce aynı şekilde yazılmış öykülerden ne farkı olacağını öğrenmek istedim. Öğreniyorum da. Çok yakında öğrenmiş olacağım. Bütün öyküler yazılıp gözden geçirilmeden önce tam olarak bilemem.

Gözden geçirmek yazmaktan farksızdır, ilk yazım kadar yaratıcıdır ve bunun nasıl yapıldığı bir öykünün sonuçta ne olacağını belirler. Zor iş doğrusu, ara sıra bir öyküyü gözden geçirirken, neredeyse öyküyü ilk yazarken harcadığım zaman kadar zaman harcamam gerektiğini fark ettim

(bu hususa özellikle dikkat ettim). Şu ana kadar, yazılan hiçbir öykü beş saatimi almadı, birkaçı dört saatimi aldı, çoğu üç saatimi, hatta bir, iki tanesi de sadece bir saatten biraz fazla vaktimi aldı. Tam bir sayfa, tek aralıklı yazıyı yaklaşık otuz dakikada yazdığımı fark ettim, tabii bir sürü diyalog yoksa, diyalog olursa daha da az vakit alıyor. Yazması en uzun süren öyküler en uzun öykülerdi. Hiçbir sebeple savsaklama izni vermedim kendime. Bir öyküyü gözden geçirirken, öykünün kendi kendini alıp götürmesini, kendi başına gerçek bir şey haline gelmesini sağlayan o unsuru keşfetmemiş olduğumu düşünüp genelde başlarından tam bir sayfa kadarını çıkarmam gerektiğini fark ettim sıklıkla, ama böyle bir öyküdeki işe yaramaz ilk ıvır zıvır aslında hiç de işe yaramaz değildi, çünkü bunlar olmadan gerçek öykü kendini bulamazdı. Oturup çalışmaya başlar başlamaz kendi kendini alıp götürmeye hazır üç, dört öykü ancak vardı. Çoğu zaman, oturduğumda kafamda hiçbir öykü fikri oluşmuş olmazdı, ama bu beni fazla kaygılandırmıyordu çünkü geçmiş tecrübelerime dayanarak, bir şey yazmaya başlar başlamaz bir öykünün kendini göstereceğini biliyordum. Kendini gösterecek öykünün türü veya yazın kalitesi üzerine de fazlaca kafa yormuyordum, çünkü öyküyü gözden geçirme vakti geldiğinde, öyküyü her boyutuyla düzeltebileceğime inanıyordum.

Yazmak çalışmak demektir. Ben de çalışmak istiyordum. Herhangi bir işçinin çalışmaya mecbur olduğu şekilde çalışmak istiyordum, hele işleri zihinsel olmayan, düşünce gerektirmeyen işçiler gibi, gerçi, aslına bakılacak olursa bu tip bir iş yoktur. Asma diken bir çiftçi, asma diktiğini düşünür, bu bir tuğla örücüsü için de böyledir,

marangoz için de, hendek kazan için de veya başka herhangi bir işçi için de.

Ben işçilerin çalıştığı saatlerden daha fazla çalışıyordum, cumartesi ve pazarları da çalışıyordum, ama günde kaç saat çalışırsam çalışayım, ya da iş ne kadar zor olursa olsun, hep bolca zaman artıyordu, öyle ki her gün plaja veya şehre inmeye, yürüyüş yapmaya, boş boş dolaşmaya, aile fertlerini ve arkadaşları görmeye, yemek yemek için bir sofraya oturmaya, yatağıma yatıp uyumaya fırsatım oluyordu. Zaman çok ilgimi çeker, ilgimi hep çekmiştir, hep çekecektir. Bütün hayatım boyunca zamanı randımanlı bir şekilde kullanma fikriyle alakadar olmuşumdur ve çöküntüye uğramak istemeyenler için –ki bundan kastım umursamaz hale gelmek– bu kullanımın temel bir ihtiyaç olduğunu keşfetmişimdir. Zamanın randımanlı bir şekilde kullanımı sadece çalışma bağlamında mümkündür de demek istemiyorum. Aksine, insanın boş zamanını değerlendirmesi de son derece önemlidir. Boş boş dolaşmak, en randımanlı zaman değerlendirme şekillerinden biridir, hele sıkı bir çalışma sürecinden sonra boş boş dolaşmak kadar insanı tazeleyeni yoktur.

Sahip olduğum tek sistem –bu hemen hemen bütün hayatım boyunca böyle oldu diyebilirim– işe koyulmaya karar vermek olmuştur. İş yazmaktan ibaretti tabii, ama sistemi oluşturan şey işe koyulmaktı, yazılıp bitirilen eser değil. Bir bakıma, bu hiç umurumda değildi. Benim işim çalışmaktı, yazı yazmaktı, ortaya ne çıkarsa çıksın. Tamamlanan eserin dünyada başka birinin yazdıklarına veya yazmış olduklarına benzemesi gerekmiyordu. Benim yazdığım, benim yazmış olduğum yazı olması yeterliydi.

Sabah ilk iş, şu an yazdıklarımına eklemeler yapmaya devam ediyordum, genelde bir saat kadar, iki sayfa kadar, ama bazen iki saat kadar, ara sıra da üç saat kadar. Sabah ilk iş günün öyküsünü yazmayı da deneyebilirdim, ve öyle yapsaydım, eminim bir şeyler yazardım ama bu işe ilk girdiğimde, öykünün yazımını en sona bırakmaya karar vermiştim. Sıra ona geldiğinde biraz yorgun olmak istiyordum, hatta, hani derler ya, biraz diken üstünde olmak. Sabah bu denemeler için bir, iki sayfa yazdıktan sonra, mektuplara cevap vermek, editörlere sunmak üzere eski öyküleri gözden geçirmek, kâğıtları, belgeleri düzene koymak gibi mutat işleri yapıyordum. Ondan sonra, ufak tefek bir şeyler atıştırmak, arabayla dolaşmak, yürüyüş yapmak, veya birine uğramak üzere bir saatle üç saat arasında bir mola veriyor, sonra tekrar işbaşı yapıp, bu sefer oyunlar üzerinde çalışmaya başlıyordum. En son olarak da, günün asıl işi, yani yeni bir öykü yazmak geliyordu.

Ne için?

Hayatım için tabii. *"The Accident at the County Fair"* öğleden sonra 12:15 ile 1:55 arasında yazıldı.

35.

Olaylara bilim açısından yaklaşmak, öğrenmek, keşfetmek, tekrar keşfetmek çok hoşuma giden bir faaliyettir, her zaman hoşuma gitmiştir, uçsuz bucaksız, tükenmez bir şeydir; hiç kimse, bütünün sadece ufak bir kısmının ufak bir kısmından fazlasını öğrenme kapasitesine sahip değildir, üstelik, en kolay şeyler konusunda bile, ilgi alanı dünyevi şeyler bile olsa, daima kısmen yanılma ihtimali vardır.

Bu Çalışma Programı'ndan maksadım sanat olduğu kadar bilimdi aynı zamanda. İlk önce, bilimin en kolay yönü:

Programı tamamına erdirip erdiremeyeceğimi öğrenmek ve ondan sonra da, programın varlığının bir sonucu olarak ne tür öyküler ortaya çıkacağını öğrenmek istiyordum. Kısacası, maksadım birkaç basit gerçeği öğrenmekti.

İkinci olaraksa, bilimin daha zor ama aynı zamanda daha ilginç yönü devreye giriyordu: Nasıl ve neden bu tür bir yazın, bu öykü dizisi yazıldı da, başka tür bir şey yazılmadı? Sonra, bireysel olarak her bir öykü, bu nasıl oldu? Söz konusu yazarın içinde bulunduğu şartlar, tabiatı, kişiliği, geçmişi, yetenekleri ve sınırları göz önüne alındığında, ne kadarı kaçınılmazdı? Ne kadarı kaçınılmaz değildi? Her bir öykünün ne kadarı, açıklanamayan şeylere yakıştırılan en basit ve en yaygın terimi kullanmak gerekirse, bir kaza eseri, bir şans eseriydi?

Bu temel bulgulardan öğrenim doğar, eski ve yeni. Gerçi öğrenim, en yüksek düzeyinde bile, bir yandan son derece sınırlı, öte yandansa kusurludur. Buna rağmen, bütün olay denemeye değer, çünkü öğrenmenin tek yolu budur, ayrıca bir şey öğrenmiş olmak, hiçbir şey öğrenmemiş olmaktan daha iyidir.

Ama yazın gibi bir şey hakkında bilgi edinmeye çalışmak neden? Bilim, evren adını verdiği, uzay, uzaydaki büyük cisimler, hareketler, devinimler, enerji, zaman, biçim, kalıp vesaire adını verdiği şey hakkında bilgi edinmeye çalışır. En küçük enerji ve madde birimleri hakkında bilgi edinmeye çalışır. Eh, yazın da bütün bunların bir parçası olduğuna göre, bu konuda öğrenebilecek her şey faydalı demektir. İnsan ilk önce lisanın hatasız olmadığını öğrenir. Lisan, tabiatı gereği hatalıdır; halbuki, mesela, sayılar nispeten çok daha hatasızdır, gerçi hatasızlık örneği yetersiz, hatta yersiz, çünkü sayılar insana kendi hakkında bir

şey öğretmez. Sayılar insanın kendi sesiyle konuşamaz. Sayılar, diğer pek çok şeyi ve gerçeği keşfedebilirse ve hakikaten keşfetmiş olsa da, mesela Tanrı'yı keşfetmiş veya icat etmiş değillerdi ve herhalde edemezlerdi.

Peki yazın konusunda bilgi edinmek gerekli midir? Daha doğrusu herhangi bir konuda? Bir bakıma, gerekli değildir. Başka bir bakımdan, bu gayet caziptir. Daha başka bir bakımdansa, şarttır.

Ben çocukken yazmakta olan yazarların içinde en çok George Bernard Shaw'u severdim, çünkü yaşça genç bir adam olmasa da, yazdıkları bakımından gençti ve Shaw elli yaşından altmışa, yetmiş ve seksene doğru ilerledikçe, ona olan hayranlığım daha da arttı, çünkü kendisi hakkında ve dünyadaki diğer insanlar hakkında biraz daha bilgi edinmek için bile bile hayatta kalmaya çalışıyor gibime geliyordu. Mesela otuzunda öğrendiklerinin, kırkında öğrendikleriyle takviye edilmesi gerekiyordu, vesaire. Bilgi edinmenin hem kaynağı hem de hedefi kendi değildiyse, ya kimdi? Bilgi edinme kaynağının ve hedefinin, mesela Shaw gibi hayli gelişmiş ve komplike bir insandan çok, incelemesi daha kolay olan Avustralya yerlileri olduğu söylemezdi doğrusu. Aynı işi, Shaw'unkinin neredeyse tam tersi bir yaklaşımla, yani zekayla değil de tutkuyla yapan D. H. Lawrence da ilgimi çekerti. Lawrence sezgi ve duyguyla yaşıyordu, Shaw ise emek ve zekayla. Kendi gerçeğini öğrenmesi için Lawrence'ın heyecanlanması, Shaw'un heyecanlanmaması gerekiyordu, ama ikisinin de bulguları eşit derecede geçerli, faydalı, çok şahane ve sonuçta hatalıdır.

Bir insanın, amacı var olmaktan başka bir şey değilse, sırf yaşamış olmak için veya sırf kendi için doksan veya yüz yaşına kadar yaşamasının pek bir anlamı yoktur.

Lawrence bile bile mi yaşadığı şekilde yaşadı? Ya Shaw? Bunu öğrenmeye çalışmak işte bu noktada zorlaşıyor. Lawrence'ın yaşamaya mecbur olduğu şekilde yaşadığını, Shaw'un da kararlaştırdığı şekilde yaşadığını düşünmek çok basit bir çözüm. Bir insanın tabiatının ve öyküsünün ne kadarı mecburidir? Ne kadarını kendisi yaratır?

Bunu öğreneceğimi hiç sanmıyorum, ama önemli değil, çünkü gerekli de değil doğrusu. Gerekli olan, tabii sadece benim için gerekli olan, kendi hakkımda bilgi edinmek aracılığıyla Lawrence ve Shaw'a ilgi duymak ve onlar hakkında bilgi edinmeye, herhangi biri veya herkes hakkında bilgi edinmeye çalışmak. Ve benim hayatım yazmaktan ibaret olduğuna göre, yazdıklarım aracılığıyla bilgi edinmeliyim. Başka birinin yazdıklarından veya benim yazmadıklarımından bilgi edinmem.

Gerçi öğrenecek ne var ki? Doğrusu, aslında pek bir şey yok, ama bu da önemli değil. Esas olarak, bir yazar, bir çiftçi, bir kumarbaz veya herhangi biri şunu öğrenmeye çalışır: Yaşamak açıkça anlamsız olduğu halde, yaşamak neden bu kadar cazip gelir? *"Oh What a Man O. Henry Was"* akşamüstü 6:05 ile 7:20 arasında yazıldı.

36.

Bir yazar için, oturup işe koyulduğu zaman ne yazacağını bilmemesinin avantajları pek çoktur, gerçi bunun dezavantajları da yok denemez. Başlangıçta, mesela belirli bir karakteri olmayan bir hikâyeye yazmak daha zor, daha farklı iştir, ama çok geçmeden, ismi olsun olmasın, tanımlanmış, saptanmış olsun olmasın bir karakterin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Hiç değilse, yazarın kendi karakteri olacaktır, ya da daha doğrusu hikâyeyi anlatanın karakteri,

ki o da, bu hikâye bağlamında bir karakterdir aslında, yeni bir karakter. Yani, başka kelimeler değil de bu kelimeleri söyleyen, bir üslup ve tür yaratan, bir hikâye anlatan veya bir şey söyleyen kişinin karakteri. Bu karakterin yanlışlıkla, kendi adı ve tabiatıyla, yazarın kendisi olduğu sanılır, halbuki bu karakter aslında gerçekliği yazının içine sabitlenmiş bir yaratıdır. Yazı yazıldıktan sonra masadan kalkıp şehre yürümek üzere sokağa çıkan karakter o değildir.

Öte yandan, işini önceden planlayıp tasarlayan yazarın da avantajları vardır, bunlardan en önemlisi de, ne yapması gerektiğini, hatta bazen neden öyle yapması gerektiğini bilmesidir, bu da genelde işi tamamlamak demektir, diyelim karısının annesinin kır evine gitmek üzere pazar gezintisine çıkan bir adam, adamın karısı ve üç çocukları konusunda mesela üç bin kelime yazmaktır. Ya da başka herhangi bir konuda. Yeter ki kelimelere aktarılınsın, yeter ki tamamlansın. Planlayıp tasarlayan yazar, kişilerine ne olmasını istediğine dair, nasıl desem, bir kelime haritası çizer, o yüzden, yazarken hikâyenin nereye gittiğini biliyordur – yani adamın karısının annesinin kır evine. Planlanmış rotadan muhtemelen sapmayacaktır, aile hikâyesinin sonunda kendini kocanın babasının şehirdeki evinde bulmayacaktır, çünkü oraya gitmiyorlardır, adam öyle bir adam değildir, hikâyeyi tasarlayıp planlayan yazar da öyle bir yazar değildir. Bu tip yazarın tek dezavantajı şudur ki, yazını pek başını alıp gitmez veya onu şaşırtmaz veya tasavvur ettiğinden daha iyi olmaz, oysa bütün bunlar, tasarlayıp planlamayan yazar söz konusu olduğunda gayet imkân dahilinde ve çoğu zaman kaçınılmazdır; bu tip bir yazarın başını alıp gitmekten başka seçeneği yoktur ve yazdıkları

onu az bile olsa mutlaka şaşırtır, çünkü yazarken ne yazdığını bilmiyordur – bunu yazınca öğrenecektir.

İki sistemin de iyi yönleri vardır, ama en iyisi, büyük ihtimalle, iki sistemin makul bir şekilde harmanlanmasıdır.

1934'te bildiğim şuydu ki, her gün bir öykü yazmam gerekiyordu – ya da her halükârda, öykü adını verdiğim kısa bir yazılı eser. Başka bir şart koşmamıştım. Öykü bir mektup da olabilirdi, nitekim aralarından ikisi öyle oldu: “Sevgili Greta Garbo” ve “Soğuk bir Gün”. İlki, genç bir adamdan meşhur, güzel bir film yıldızına, ikincisiyse soğuk bir odadaki bir yazardan bir dergi editörüne yazılmış bir mektuptu. Buna rağmen, ikisi de bir öyküydü aynı zamanda. Diğer öykülerden bazıları saf ve katıksız cazdı, ama kelimelere dökülmüş caz. Bazıları düzyazı şiirlerdi, Walt Whitman'ın bozuk düzyazısı, ya da şiirsel düzyazısı gibi bir şey, ama dilin kullanımı değil de, daha çok his bakımından.

Her sabah, “Peki bu sabah ne yazacağım?” diye bilmek istiyordum. Ama bu, yazacak bir şey bulamadığımdan değildi de, “Yazdığım şey, bir yazılı eser olarak neye benzecek?”tendi sadece. “Mesela, ‘Kahkaha’ gibi az çok öykü geleneğinde bir öykü mü olacak, yoksa ‘Büyük Vadideki Bağ’ gibi yeni bir şey mi olacak? ‘Kavisli Çizgi’ gibi serinkanlı mı olacak, yoksa ‘Yetmiş Bin Süryani’ gibi sıcakkanlı mı?” Vesaire.

Yazmak bir maceraydı.

Halen de öyle olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Profesyonel bir yazar olarak geçirdiğim dolu dolu otuz yıldan sonra bile, hâlâ her sabah o gün ne yazacağımı bilmek istiyorum. Hâlâ, yazdıklarım da acaba şanslı olacak mıyım hevesiyle işe koyuluyorum.

İlk kitabım çıktığında, ben yirmi altı yaşında, onlar da benden ya birkaç yaş büyük ya birkaç yaş küçükken kitabı okuyan okuyucular, bana bir daha o kadar iyi yazmadığımı ve yine o şekilde yazmamın pek mümkün olmayacağını söylerler. Bir bakıma, iki varsayım da doğruya benziyor, bir bakımaysa ikisi de doğru değil. Okuyucularım, ilk kitabımı okudukları zaman kendilerinin de farklı olduğunu unutuyorlar. Dünya farklıydı. Bir yazar dersini kendi döneminden ve dünyasından alır. Ama önemli değil. En iyi eserlerimi ilk kitabımda yazmış olmamın ve o zamandan beri sürekli bir gerileme halinde olmamın benim için bir mahzuru yok.

Eğer bu bir gerilemeyse, varalım hepimiz elimizden geldiğince gerileyelim. *"Some Kind of an All-Right Assyrian"* akşamüstü 5:15 ile 6:55 arasında yazıldı.

37.

Soru şu: İnsanı yazar yapan nedir?

Bir varsayıma göre, hastalıktır: Çevresindeki şartları itirazsız kabul edememek, döneminin ve dünyasının temel gerçeklerine ayak uydurmayı reddetmek ve buna benzer başka şeyler.

Bu çürük bir varsayım değil. Ama bir kusuru varsa o da yeterince kapsamlı olmayışı, bir şeyi, nasıl desem, olumsuzluklar aracılığıyla açıklamak ne kadar cazip olsa da, olumlulukların varlığını unutmamak gerekir ve bunlar en az olumsuzluklar kadar geçerlidir doğrusu.

Bence yazar, önüne geçilmez bir yaratma, meydana getirme, eğer pervasız bir dil kullanmaya çekinmeyeceksek, bir çeşit Tanrı olma ya da Tanrı'nın ortağı olma dürtüsü hisseden biridir diyebilirim. Bernard Shaw, gerçek dün-

yaya uyum göstermesini uman psikiyatri bilimine gülerdi, bunu asla yapmamış olmaktan gurur duyardı, çünkü uyum göstermiş olsaydı, hemen hemen herkes gibi o da önemsiz bir kişi olacaktı. Tam kendine göre bir dünya yarattı, çok yüksek, hatta en yüksek mevkiye sahip olduğu bir dünya.

Bence yazar hastalıktan değil sağlıktan dolayı yazar aynı zamanda, gerçi bunlar bazen aynı kapıya çıkar, çünkü çalıştığı zaman çoğunlukla şu veya bu açıdan hastadır. Bir yandan ümitsizlikten dolayı yazabilir ama öbür yandan inançtan dolayı da yazabilir aynı zamanda ve bazen aynı anda iki sebepten de yazabilir. Hem küçümseyebilir hem sevebilir.

Dünya aslında yaşanmaz bir yerdir ama insanın yuvasıdır yine de.

İnsanı yazar yapan şeyin ne olduğunun kolay bir cevabı yoktur. Yazar birdenbire ortaya çıkıverir, başka herkesin de birdenbire ortaya çıktığı gibi. O bir yazardır, başkaları da başka şeylerdir.

Yazarlık bir meslek, bir emek verme tarzı, gündelik bir çalışma, bir geçim sağlama vasıtası olmanın yanı sıra, aynı zamanda bir hayat tarzıdır, başlı başına bir hayat tarzı. Bir yazar yazmıyor olsa bile yazardır, öyle olur ki, bazen koca bir yıl yazmadan geçer. Ama hayat tarzı yine de devam eder.

Ben 1934'te ne tür bir yazardım? Başlangıçta iyi bir sevgi ve küçümseme karışımıyla yazan iyi bir yazardım sanırım, sonra işin içine başka bir sürü şey karıştı. Genç bir yazardım. Sağlıktan ve coşkudan yazıyordum. İnsan ırkına âşıktım ama bir taraftan büyük çoğunluğun aşağılık olduğunu düşünüyordum. Dünyaya ve insan ırkına inancım vardı. Ama belki de en önemlisi, kendime inancım vardı. Dünyaya yazmak için gelmiştim.

Acele acele yazıyordum – pek çok sebepten ötürü, bunlardan en önemlisi de en basiti ve bence en temeliydi: İçimdeki en mükemmele bir an önce erişmek için sabırsızlanıyordum ama bunun kestirme yolu yoktu, buna erişmek için emek sarf etmem gerektiğini biliyordum. Tabiatım gereği, yerli yersiz şeyleri aşıp geçmek istiyordum. Yazmak, bir hedefe doğru koşulan bir yarıştı. Hedefe bir an önce ulaşmak istiyordum ki, ondan sonra başka bir hedefe doğru başka bir yarışa başlayabileyim. Ne yapabileceğimi, nasıl yazabileceğimi, ne yaratabileceğimi keşfetmek için de acele ediyordum. Ama aynı zamanda acele etmiyordum, bu çelişkili görünüyorsa görünsün; yine de doğru, çünkü en hızlı hareketin içinde bile yavaş bir hareket, hatta duraklama vardır. Bu konuyu da keşfetmek istiyordum. Herkesin hayatı zamanla bağlantılıdır, ben de zamanla olan bağlantım konusunda olabildiğince ve bir an önce bilgi edinmek istiyordum.

Peki ya şimdi? Durum çoğunlukla aynı, çoğunlukla da aynı değil. Pek çok şey keşfettim, ama daha pek çok şey elimden kaçmaya devam ediyor.

Büyük bir kısım hâlâ bilinmiyor, belki hiç bilinmeyecek. Bu, öğrenmesi öldürücü olan bir gerçeklik değil. Aksine, hayat verici bir gerçeklik.

Bilmediklerimin beni ilgilendirmedeği doğru değil, hatta bunun tam tersi. Bildiklerim beni ilgilendirmiyor.

Bilmediklerim hâlâ beni ilgilendiriyor, hâlâ bunları öğrenmekle meşgulüm. *Öykü yazılmadı. Öykü yazma faslı dün bitti. Planladığım gibi otuz üç öykü yazacağıma, otuz altı günde otuz altı öykü yazdım. Bir de ekstradan ufak bir öykü, ama onu saymıyorum.*

Bir yazar, hani derler ya, kafasını kullanır mı? Düşünür mü? Düşünmesi *gerekir mi?*

Bu bir yazardan ötekine değişir, ama bu bağlamda muhtemelen Tolstoy'u hatırlamak gerekir. Romanlarını yazmaktan vazgeçip propaganda yazmaya başlayınca, belli ki artık düşündüğüne inanıyordu, artık bir eğlendirici olmaktan çıktığına, ciddi bir iş yaptığına inanıyordu, Rusya'nın köylü vatandaşlarına iyi davranmasını istiyordu, okullar konusunda makul bir şey yapılmasını istiyordu, insan ırkının kendinin bilincine varıp doğru yolda yaşamasını istiyordu. Kafasını kullanıyordu, düşünüyordu ve başkalarının da düşünmeye başlamasını istiyordu. Erken ve geç dönemlerinde yazdıkları enteresan olsa da, en son yazdıkları, düşünürken yazdıkları, kendinin niyetlendiği sebeplerden dolayı değil de başka sebeplerden dolayı gayet enteresandır. Düşünceleri fena değildi, bu belki suçluluk duygusuyla dolu olduğu içindi ama gerçekçi oldukları söylenemezdi ve bir düşünür olarak yazdıkları, bir yazar olarak yazmış oldukları kadar etkili değildi; gerçi düşünmeyen bir yazar sayılmazdı, düşünmeyi var olmanın bir parçası, mantıklı bir hale getirilemeyen veya tatminkâr bir anlam verilemeyen büyük bir düzensizlikle olan ilişkinin bir parçası addeden bir yazardı. Muhteşem romanlarını yazdıktan sonra, hissetmek Tolstoy için yeterli değildi. Düşünmeyi denemesi gerekiyordu. Bu konudaki başarısızlığı çok dokunaklıdır.

Rusya'yı bırakıp Amerika'ya dönecek olursak, bir düşünür olarak Mark Twain'e ne demeli? Başarılı oldu mu? Hayır, maalesef, kafasını Tolstoy'un becerebildiğinden daha sık bir tarzda kullandıysa da, onun da başarılı olduğu-

nu sanmıyorum. Mark esefle, belki sevgiyle, insan ırkının aşağılık olduğunu söyledi. Bunu çok değişik yollarla söyledi ama bu düşünme sürecinin pek bir değeri olmadığı belli bir şeydi. Yaşlıydı, yorgundu, sıtkı sıyrılmıştı.

Bir yazarın düşünmesi gerekir mi gerekmez mi, ya da gerçekten düşünür mü düşünmez mi hiç önemli değildir aslında.

Önemli olan tek şey yazmasıdır.

21 Ocak-27 Şubat 1964
San Francisco

İçindekiler

William Saroyan.....	7
Birinci Baskıya Önsöz	9
Uçan Trapezdeki Cesur Genç Adam.....	15
Yetmiş Bin Süryani.....	23
Kayıplar Arasında.....	37
Ben, Dünyada.....	45
Aşk, Ölüm, Özveri Vesaire.....	59
1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.....	66
Ve İnsan.....	79
Kavisli Bir Çizgi.....	91
Yılan.....	98
Büyük Vadideki Bağ.....	105
Aspirin Bir N.R.A. Üyesidir.....	114
On Yedi.....	122
Soğuk Bir Gün.....	132
Yeryüzü, Gün, Gece, Ben.....	141
Harry.....	152
Kahkaha.....	161
Büyük Ağaç Geliyor.....	169
Sevgili Greta Garbo	175
Fransız Kartpostalları Olan Adam.....	177
Üç Öykü.....	182
Aşk	189
Savaş.....	198
İlahi Olmayan Bir Sükûnetle Uyurlar.....	207
Kendi Savaşınızı Kendiniz Savaşın.....	211
Müşterek Dua	224
Çoban Kızı	226
1964'te Yayımlanan Baskıya Önsöz	
Otuz Yıl Sonra.....	229

Ուշան թրափեզտեքի
ճեսուր կենչ ատամ
վէ տիյեր էօյքիւեր

**Խիզախ պատանին
թռչող ճօճաձողի վրայ
եւ այլ պատմուածքներ**

Ռիլիլըմ Սարոյեան

պատմուածք

թրքերէն

(Անգլերէնէ) թարգմանեց՝
Իրմա Տօլանօղլու Չիմեն

Ապրիլ 2021, Ստանպուլ

Uşan Trapezdeki
Cesur Genç Adam
ve Diğer Öyküler

**The Daring Young Man
on the Flying Trapeze
and Other Stories**

William Saroyan

short stories

Turkish

translator (from English)
İrma Dolanoğlu Çimen

April 2021, Istanbul

Niyetim, kitaplarımın yarım düzinesini yakıp ısınmaktı, böylece yazmaya devam edebilecektim. Odama eski bir leğen getirdim, fakat yakmak için kitap bulamadım. Bütün kitaplarım eski ve ucuzdu. Çok güzel ateş verecek, ağır, kocaman bir Almanca anatomi kitabı vardı ama açıp da o güzel dilden bir satır okuyunca, *sie bestehen aus zwei Hüftgelenkbeugemuskeln des Oberschenkels, von denen der eine breitere*, yapamadım. Elim gitmiyordu. Dili bilmiyordum, okuduklarımdan tek kelime bile anlamıyordum ama nedense yakmak için kullanılamayacak kadar güzel görünüyordu. Kitap bana beş sente mal olmuştu ve yaklaşık üç kilo ağırlığındaydı; görüyorsunuz ki yakacak odun olarak düşünüldüğünde bile iyi bir alışverişmiş.

Ama yapamadım. Kitap bin sayfadan fazlaydı, fakat ateşle birlikte yok olacak bütün o yazıları ve kütüphanemden silinecek o ince dili düşününce yakamadım. Büyük yazarları okumaktan yorulunca bu kitabı açar, anlamadığım o dili okurum, *während der Kindheit ist sie von birnförmiger Gestalt und liegt vorzugsweise in der Bauchhöhle*. Böyle bir dilde yazılmış bin sayfayı yakmayı düşünmek düpedüz küstahlık.

ISBN 9786052100974

9 786052 100974

